Riksdagens protokoll 1990/91:123

Fredagen den 31 maj

Kl. 9.00–19.47

Protokoll
1990/91:123

1 § Anmälan om återtagande av plats i riksdagen

Tredje vice talmannen meddelade att *Birgitta Johansson* (s) denna dag återtagit sin plats i riksdagen, varigenom Christina Rauds tjänstgöring som ersättare upphört.

2 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Proposition
1990/91:194 till lagutskottet

Skrivelse
1990/91:165 till utrikesutskottet

3 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter
Skatteutskottets betänkanden 1990/91:SkU24 och SkU25
Utrikesutskottets betänkande 1990/91:UU19
Trafikutskottets betänkande 1990/91:TU30
Jordbruksutskottets betänkande 1990/91:JoU30
Bostadsutskottets betänkande 1990/91:BoU18

4 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 30 maj

Företogs till avgörande lagutskottets betänkande 1990/91:LU37 och bostadsutskottets betänkande 1990/91:BoU15 (beträffande debatten i dessa ärenden, se prot. 122).

Lagutskottets betänkande LU37

Mom. 2 (statsbidrag till kommunal konsumentverksamhet)

Utskottets hemställan bifölls med 243 röster mot 16 för reservation 1 av Elisabeth Persson. 38 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 5 (miljö- och energirådgivning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Elisabet Franzén – bifölls genom uppresning.

Mom. 6 (kost och hälsa)

Utskottets hemställan bifölls med 214 röster mot 35 för reservation 4 av Martin Olsson och Stina Eliasson. 49 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Bostadsutskottets betänkande BoU15

Mom. 1 (upphävande av bostadsförsörjningslagen)

Utskottets hemställan bifölls med 243 röster mot 56 för reservation 1 av Knut Billing m.fl.

Mom. 3 (bostadsförmedlingarnas verksamhet)

Utskottets hemställan bifölls med 152 röster mot 146 för reservation 2 av Agne Hansson m.fl.

Mom. 6 (från kommunerna fristående bostadsförmedlingar)

Utskottets hemställan bifölls med 172 röster mot 127 för reservation 4 av Agne Hansson m.fl.

Mom. 7 (upphävande av anvisningsrättslagen)

Utskottets hemställan bifölls med 208 röster mot 91 för reservation 5 av Knut Billing m.fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

5 § Uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Föredrogs
socialutskottets betänkande
1990/91:SoU19 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden till riksmötet 1991/92.

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

Beslut

Utskottets hemställan bifölls.

6 § Flyktingpolitiken m.m.

Föredrogs
socialförsäkringsutskottets betänkande
1990/91:SfU14 Flyktingpolitiken m.m. (skr. 1990/91:77).

Anf. 1 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Det utskottsbetänkande vi nu skall debattera behandlar regeringens skrivelse om invandrar- och flyktingpolitiken och en rad motioner i flykting- och invandrarfrågor, inte minst med anknytning till den internationella flyktingsituationen, det internationella flyktingpolitiska arbetet och vår egen utlänningslagstiftnings tillämpning. När denna debatt hålls har en principproposition lagts om den framtida flykting- och invandrarpolitiken, huvudsakligen baserad på den utredning som tillsattes i juni 1990 och som nyligen har varit ute på remiss.

Dagens debatt känns redan på förhand något inaktuell, eftersom vi i utskottet naturligt nog inte har diskuterat frågorna utifrån de nya premisserna utan främst utifrån nu rådande förhållanden. Jag beklagar verkligen att vårriksdagen inte har beretts möjlighet att i tid ta ställning till de förslag som i dagarna har förelagts oss, så att vi hade kunnat debattera med ett bättre framtidsperspektiv. Nu blir det höstriksdagen som får besluta om detta.

Redan nu vill jag emellertid säga – utan att ha hunnit sätta mig in i alla delar av det nyligen framlagda betänkandet och utan att föregripa den kommande behandlingen av propositionen – att utredningens intentioner om en sammanhållen flykting- och immigrationspolitik ganska väl stämmer överens med de förslag som vi moderater tidigare lagt i flykting- och immigrationsfrågorna. Det gäller bl.a. internationella åtgärder för att diskutera grundorsakerna till flyktingströmmarna mer öppet, ett aktivare arbete inom FNs ram när det gäller säkerhets-, handels- och biståndspolitiken, åtgärder för att motverka flykt och för att hjälpa flyktingarna i deras egna regioner, en fråga som vi många gånger har haft uppe här. Det gäller ett ökat internationellt samarbete samt en ökad satsning på de frivilliga organisationernas insatser. Här hemma gäller det bl.a. en ökad samordning mellan biståndS- och flyktingpolitiken.

När denna debatt hålls, kan det med fog sägas att flyktingsituationen i världen på intet sätt har ljusnat sedan vi senast diskuterade dessa frågor – tvärtom. I skrivelsen erinras om att inte enbart krig och förföljelse utan även fattigdom, arbetslöshet och miljöförstöring kan utgöra grogrunden för kommande massiva immigrationsflöden.

Nära inpå oss har vi den labila situationen i öst, främst i Baltikum. Vi har all anledning att oroa oss för utvecklingen i Central- och Östeuropa i övrigt, inte minst i Rumänien. Gulfkrisen har lämnat fruktansvärda spår efter sig, med nära nog ett utrotningskrig mot de sedan länge förföljda kurderna. I Afrika har krig, svält, sjukdomar och naturkatastrofer ytterligare förvärrat situtationen för plågade folk. Jag tänker naturligt nog särskilt på situationen för människorna i Etiopien och Sudan. Och situationen efter översvämningarna i Bangladesh har skakat om oss alla. Detta bara för att ta några aktuella exempel.

Herr talman! Sverige är ett litet land med begränsade resurser. Ensamma förmår vi inte mycket till hjälp för de ca 15 miljoner människor som är på flykt från sina länder – men ofta blir kvar i flyktingläger i årtionden – och de lika många som är så att säga på flykt i sina egna länder, s.k. displaced persons. Vi måste arbeta tillsammans inom och med de internationella organen för att ha en chans att hjälpa.

Främst bör vi eftersträva en ökad harmonisering inom Norden, och fortsatta initiativ bör tas till detta inom Nordiska rådet. Men vi bör också eftersträva ett ökat västeuropeiskt samarbete och ett samarbete inom FNs ram.

Det är självklart att Sverige skall uppfylla sina förpliktelser enligt överenskomna konventioner, främst FNs flyktingkonvention. Asylsökande flyktingar skall självklart kunna få en trygg fristad i Sverige. Vi moderater anser emellertid att FNs flyktingkonvention är av gammalt datum och att den inte speglar dagens situation. I regeringens nyligen avlämnade proposition talas också om ett "starkt skyddsbehov" vid sidan av Genèvekonventionen, alltså en något generösare tolkning än beslutet från december 1989, om jag har tolkat förslagen rätt. Vi anser i vår reservation att Sverige aktivt bör arbeta för en ny flyktingkonvention, som baseras på förhållandena i världen i dag, även om vi inser att detta är förenat med stora svårigheter. Vi anser också att Sverige – utöver det internationella arbete som pågår och som är redogjort för i regeringens skrivelse – bör ta initiativ till en alleuropeisk konferens kring flyktingfrågorna.

Herr talman! Tills en överenskommelse har kunnat nås om en modernare flyktingkonvention anser vi att nuvarande bedömning rörande flyktingstatus till vidare i princip bör gälla, dvs. FN-konventionen tillämpad med en generös, individuell bedömning, där särskilt skyddsvärda fall skall få en fristad här, även om det inte direkt är i överensstämmelse med konventionen. Jag vill säga att jag har tolkat intentionerna i den nyligen framlagda propositionen på det sättet. Vi kanske får reda på av invandrarministern om jag har tolkat intentionerna rätt i det här hänseendet.

Vi anser att särskild hänsyn måste tas till de människor som flyr från de baltiska republikerna. I dessa fall måste iakttas de krav som grannskapet ställer. Dessa ärenden bör betraktas som särskilt skyddsvärda fall. Härtill kommer att unga balter som flyr från sovjetisk värnplikt anser att värnplikten innebär tjänstgöring i en ockupationsarmé, varför de bör ges generell rätt att stanna i Sverige.

Jag yrkar bifall till reservation 5.

I reservation 24 anför vi moderater att ärendehandläggningen måste kunna förenklas i ärenden där asylskäl uppenbart inte föreligger och att beslut bör kunna ges omgående från invandrarverket i dessa ärenden sedan det har gjorts en grundutredning. Människors lidande i oviss väntan bör nedbringas genom detta, samtidigt som kostnaderna kan minskas.

I reservation 31 anser vi att en asylprövningsnämnd av det slag som asylprövningskommittén föreslagit snarast bör införas och att regeringen bör lägga fram förslag om detta. Jag finner att även i denna fråga finns ett förslag i den nyss avlämnade propositionen om en s.k. utlänningsnämnd.

Det är givetvis viktigt att Sverige har en human flyktingpolitik. För att upprätthålla respekten för denna och för att motverka flyktingfientliga ten-

denser i samhället är det viktigt, anser vi moderater och jag hoppas även kammaren i övrigt, att vissa krav ställs på de asylsökande. I reservation 38 anser vi att åtgärder måste vidtas för att komma tillrätta med dokumentlösheten. Jag vet att åtgärder redan har vidtagits och att dokumentlöshet räknas som en negativ faktor när det gäller att få asyl. Vi har föreslagit att man borde kunna införa ett system liknande det amerikanska, där man leder flygpassagerarna till passkontrollen utan möjligheter för dem att kasta sina pass och identitetshandlingar.

I reservation 39 hävdar vi att det måste sättas klara gränser för när asyl kan beviljas och att asylsökande bör veta att de riskerar att avvisas om de inte kan uppvisa någon form av handling som styrker deras identitet eller bidrar med upplysningar som stärker deras identitet. Det bör räcka med t.ex. en biljett eller något liknande. Någon liten handling har dock varje asylsökande med sig när de kommer. Antalet dokumentlösa flyktingar bör nedbringas.

I reservation 41 framför vi vår uppfattning att den normala påföljden bör vara frihetsstraff om någon ger uppenbart falska uppgifter för att få politisk asyl. I reservation 45 anser vi slutligen att det inte kan godtas att personer visar lagtrots genom att gömma privatpersoner som avvisats eller utvisats. Vi menar att sådana ärenden bör verkställas, och om någon förhindrar detta bör det beivras.

Herr talman! På de flesta punkter delar vi bedömningen i utskottets majoritetsskrivningar. Vi anser att man där tagit vederbörlig hänsyn till humanitetens krav, t.ex. vad gäller respekten för individen och särskilt hänsynstagande till barnen. Vi har i våra reservationer velat peka på några punkter som vi anser skulle gagna de asylsökande flyktingarna och ge en ökad respekt för den svenska utlänningslagstiftningen.

Jag yrkar således till sist bifall till hemställan i utskottets betänkande och nöjer mig med att ha yrkat bifall till reservation 5, även om vi moderater självfallet står för även de övriga av våra reservationer.

Anf. 2 MARIA LEISSNER (fp):

Herr talman! Efter andra världskriget trodde man att flykt som företeelse strax skulle upphöra. Men världen ser i dag inte ut på det sättet. Vi såg nyss hur tre miljoner kurder tvingades fly. För några år sedan tvingades 5–6 miljoner afghaner på flykt. Vi vet att många kurder dog under umbärandena. Krigen på Afrikas Horn tvingar också miljoner människor på flykt. Den ständiga oron i länderna i Mellanöstern skyfflar ut medborgarna i en tyvärr aldrig sinande takt.

Det är när krig och inbördeskrig bryter ut, när barn trampar på minor, när föräldrar jagas ut ur sina hem med barnen i famnen utan ägodelar med sig, när kaos uppstår och när sönderfallande stater inte längre förmår skydda sina invånare, som flykt uppstår. Det är när mänskliga rättigheter kränks som folk inte längre kan bo kvar i sina hem och i sina länder.

De som tvingas lämna sina hem och som bor relativt nära Europa, eller i Europa, kommer också till Europa. I de fredliga demokratierna i Europa tar vi emot de asylsökande med att diskutera hårklyverier huruvida de är riktiga flyktingar eller inte, om de verkligen har gjort sig politiskt omöjliga i hem-

landet eller om de bara har flytt undan krig och förstörelse. Om de inte är politiska flyktingar i Genèvekonventionens mening händer det att man kallar dem för missbrukare av asylrätten.

Nästan alla flyktingar som finns i världen och nästan alla flyktingar som UNHCR tar hand om har flytt undan krig och inbördeskrig eller annat våld. Afghaner och kurder har inte, var och en av de kanske 8–9 miljonerna, blivit utsatta för personlig och individuell förföljelse. De är alltså inte konventionsflyktingar, men de har ett alldeles oavvisligt skyddsbehov som också erkänns i stora delar av övriga världen. Skulle de däremot komma en och en till Sverige och söka asyl är det inte säkert att de skulle få stanna. De möter nämligen inte Genèvekonventionens krav.

Det är farligt att tala om att de facto-flyktingar skulle ha något slags lägre skyddsbehov än konventionsflyktingar. Det ger alldeles fel signaler till omvärlden att Sverige avstår från att i lag reglera de facto-flyktingarnas behov av skydd. När man talar om de facto-flyktingar försöker man ibland blanda bort korten genom att tala om de mängder av tredje världens invånare som hotar att översvämma Europa i sin jakt på bättre ekonomi. Men denna ganska mytiska grupp återfinns faktiskt inte i den svenska flyktingstatistiken. Det borde vara en självklar uppgift att ta hand om de människor som faktiskt är flyktingar och som av olika skäl absolut inte kan återvända till hemlandet eftersom de riskerar att utsättas för våld i någon form där. Men det är inte en självklarhet i Sverige. Jag tvingas tyvärr konstatera att folkpartiet liberalernas förslag om att vi skall sträva efter en europeisk konvention för att ge de facto-flyktingarna skydd har avslagits av utskottet även i år.

Jag ser en stor risk för en ny Berlinmur som växer fram i den gamlas ställe, men kanske inte riktigt på samma plats. En Berlinmur som skiljer Europa från Asien och Afrika, som skiljer de kristna från muslimerna och som skiljer nord från syd. Det finns en stor risk för att vi i Sverige på ett tydligare sätt än tidigare tar nords parti i nord–syd-konflikten. Vi har tyvärr deltagit i den europeiska s.k. kapprustningen mot flyktingar t.ex. när det gäller avskaffandet av de facto-flyktingskyddet, de ökade sanktionerna mot flygbolagen och skärpningen av viseringspolitiken som instrument för att hindra människor från att komma till Sverige.

Att använda viseringspolitiken för att hindra asylsökande från att komma till Sverige är djupt förkastligt. Det stämmer inte med de formuleringar som återfinns bl.a. i FNs konvention om de mänskliga rättigheterna, om att envar har rätt att söka asyl. För att kunna söka asyl måste man ha en möjlighet att komma fram till ett lands gräns. Sedan är det fullständigt självklart att varje land, naturligtvis även Sverige, har full rätt att avvisa dem som man inte tycker möter den egna flyktinglagstiftningen. Att ge människor full rätt att söka asyl utan att hindra dem när de är på väg till gränsen, är faktiskt inte samma sak som att ge dem rätt att få asyl.

Ett exempel på hur man utnyttjar viseringspolitiken i syfte att hindra flyktingar, är att viseringstvånget gentemot Polen nu upphävs, nu när människor bara har ekonomiska och inte längre politiska skäl att komma hit.

Det finns en viktig uppgift för Sverige i ett framtida Europa. Vi i folkpartiet liberalerna har en vision om ett mer solidariskt Europa, ett Europa som återvänder till anständigheten och humaniteten. Jag tycker att det är mycket

beklagligt att vi har tvingats reservera oss just på de punkterna som handlar om en vision om hur en sådan mer human flyktingpolitik skulle kunna te sig i ett europeiskt sammanhang.

Det finns en sak som är positiv i betänkandet och som var positiv t.o.m. innan betänkandet skrevs, nämligen att regeringen äntligen har tagit fasta på folkpartiet liberalernas förslag om att Sverige skall bli medlem i IOM, en organisation som hjäper återvändande flyktingar. Vi har föreslagit det under flera år. Det avslogs så sent som förra året. Sedan, några månader efter att riksdagen hade avslagit vårt yrkande, genomförde regeringen vårt förslag trots att riksdagen inte hade velat göra det. Jag är mycket glad över det. Jag tycker att det är roligt att arbete så småningom bär frukt.

När det gäller utvecklingen av den svenska flyktingpolitiken kan man ju fundera på vad som skedde efter det s.k. decemberbeslutet 1989. Efter några månader blev det en kraftig ökning av den flyktingfientliga propagandan ute i skolor och hos allmänheten. Efter ytterligare några månader, framåt våren och sommaren 1990, blev det plötsligt en våg av attentat mot flyktingförläggningar. Det kanske inte har något samband med varandra, men jag har mycket svårt att komma ifrån tanken att dessa händelser hänger ihop.

Regeringen och vi politiker har en mycket stor roll när det gäller utvecklingen av attityder gentemot flyktingar. Jag har sagt det många gånger förut under årens lopp från den här talarstolen. Jag tror att regeringen har en mycket stor roll när det gäller de uttryck man använder, men också när det gäller de lagar man stiftar och de beslut man fattar. Det är en roll som påverkar de attityder som finns ute i samhället. Den rollen har tyvärr inte alltid utnyttjats konstruktivt. Det har lett till att en del flyktingfientliga människor har känt sig sanktionerade när de har hört de argument och de förslag som har framförts från flyktingfientligt håll återkomma i regeringens propositioner.

Flyktingarna har inte ändrat karaktär under de senaste åren. De kommer från ungefär samma länder som tidigare, men de får inte stanna i samma utsträckning som tidigare. Världen och dess konflikter har inte ändrat karaktär. Det kommer fortfarande kurder från Turkiet och Irak, Kosovoalbaner från Jugoslavien, rumäner som har blivit ovänner med Securitate och krigsflyktingar från Afrikas Horn. Men även om skälen för flykten inte har förändrats de senaste åren och världen inte har ändrat karaktär, har Sverige ändrat karaktär.

Flyktingarna kommer till oss för att de är rädda, men vi har blivit rädda för flyktingarna. Vi håller dem borta genom viseringspolitikens moment 22, genom flygbolagssanktioner, polisinsatser på flygplatser, jakt på flyktingsmugglarligor och annat. Vi hindrar dem från att ta sig fram till gränsen i laglig ordning. Genom inskränkningar i lagen sätter vi vissa av paragraferna ur spel. Genom en stegvis kriminalisering av den asylsökande, genom en allt sämre respekt för flyktingarnas integritet och genom en urholkning av rättssäkerheten avskräcker vi dem också från att välja Sverige som tillflyktsort.

Det finns ett liberalt alternativ i stället för, vad jag skulle kalla för, den sossemoderata flyktingpolitiken som vi har haft under ett antal år. I tider som dessa måste det finnas åtminstone någon eller några grupper som står upp även när det kostar på och försvarar internationell solidaritet och

mänskliga rättigheter. Det är klart att det kostar. Det kan kosta röster, och det kan kosta pengar och energi. Det finns många som raljerar över folkpartiets flyktingpolitik och säger att vi vill släppa in alla som kommer. Det är inte sant. Vi anser att den reglerade invandringen skall vara huvudprincip. Vi kanske t.o.m. håller mer än regeringen på principen om en individuell bedömning av varje asylsökande. Men vi anser att flyktingpolitikens grundregler bör utgå från skyddsbehovet och inte från den administrativa förmågan hos svenska verk.

Vi skulle vilja se en avpolitisering av tillämpningen och en mer rättssäker tillämpning av flyktinglagstiftningen genom att man inför ett juridiskt biträde, t.ex. genom att man börjar med en försöksverksamhet. Det har vi föreslagit tillsammans med andra partier i vår gemensamma reservation om en advokatjour. Rättssäkerheten kan öka genom att polisen avlastas utredningar, och det kommer att bli fallet, vilket vi är mycket glada över.

Genom verkligt fristående asylnämnder och genom en så småningom gemensam europeisk flyktingpraxis på rättssäkerhetens grunder kan också tillämpningen så småningom avpolitiseras. Genom att varje människa, som det står i FN-konventionen, får rätt att söka asyl, får rätt att bli utredd och bedömd enligt lagen, får rätt att ta sig till ett demokratiskt lands yttre gräns för att kunna ansöka om asyl, skapas rättssäkerhet och man undanröjer risken för den dokumentlöshet som förekommer och för den handel med olagliga dokument som i dag är en nödvändighet för många flyktingar som har ett skyddsbehov. För ingen annan grupp i världen betyder rättssäkerheten liv eller död så mycket som för de asylsökande.

När det gäller förordnandet av advokater – det är ju en del av rättssäkerheten – förekommer helt klart en tillämpning av möjligheterna att förordna advokater hos invandrarverket på ett sätt som inte kan vara avsett när riksdagen fattade beslut för några år sedan. Det är bara att konstatera att invandrarverket har två oförenliga roller: å ena sidan att bestämma sig för om man tror på flyktingen eller inte, och å andra sidan att utse en försvarsadvokat för den asylsökande. Därför har vi nu en reservation där vi säger att advokater inte längre kan förordnas av invandrarverket. Jag tänker inte gå in mer på den kritik som har förts fram. Det har ju varit en mycket livlig debatt i massmedia om det här på senare tid.

När det gäller återtagandet av asyl är det också ett beslut som har fått orimliga konsekvenser. Människor som i vanlig ordning, efter att ha fått tag på sina riktiga dokument, promenerat in med dem till polisen, som de blivit ombedda, har sedan trots att de fortfarande har haft samma behov av skydd som tidigare blivit fråntagna sin asyl och sedan utvisats. Jag har själv kommit i kontakt med fall av den här karaktären. Jag vet att det finns många fler. Den paragrafen har fått alldeles orimliga konsekvenser och måste avskaffas.

Flyktingbarnen sitter fortfarande i förvar och kanske i ännu högre utsträckning än tidigare. Invandrarministern sade nyss att hon hade hjälpt till att minska möjligheterna att ta barn i förvar, men hon var förvånad över att de satt mer inlåsta än tidigare. Det är ett uttalande vars konsekvens jag inte riktigt förstår. Det är alldeles uppenbart att det inte längre är rimligt att ha kvar ens den minsta möjlighet att låsa in barn. Den möjligheten kommer att användas. Barn skall inte låsas in, inte ens om de har begått grova brott.

När det gäller homosexuella flyktingar beklagar jag att vi inte har fått utskottet med oss den här gången. Den skyddsmöjlighet som finns i och med paragrafen om humanitära skäl är inte tillräcklig för att garantera dem som drabbas av förföljelse på grund av sin homosexualitet. Här har jag kommit i kontakt med en lång rad enskilda fall som visar att det behövs ett starkare skydd för människor som förföljs just på grund av sin sexualitet. De är ju faktiskt också förföljda och i behov av skydd, även om de tillhör en något annorlunda minoritet.

Rädslan har varit den röda tråden i den socialdemokratiska flyktingpolitiken. Under de sex år som jag har sysslat med flyktingpolitiken har jag ständigt blivit besviken över beslut som har fattats. Det parti som jag gärna skulle vilja samarbeta med när det gäller internationell solidaritet höll inte måttet. Rädslan och misstron har fått styra mer än medkänslan och solidariteten.

Det har inte varit Röda korset och Rädda barnen som varit inspirationskälla för regeringens flyktingpolitik. Det har tyvärr blivit så att regeringens initiativ ibland mer har överensstämt med åsikterna hos människor som Sven-Olle Olsson i Sjöbopartiet och andra. Det har säkert inte varit meningen, men det har blivit så.

Man har struntat i rekommendationer från UNHCR utom när de har betytt möjligheter att skapa restriktioner mot flyktingar. Man har varit beredd att i vissa fall sätta FNs barnkonvention på undantag. Vi återkommer till detta i nästa debatt. Man har lyssnat till krav från exempelvis polisstyrelsen om tuffare tag mot flyktingar. Jag tror att fjällen har fallit från många invandrares ögon när de har sett hur regeringen handskas med flyktingpolitiken. Invandrare påverkas mycket starkt av attityder som skapas gentemot flyktingar.

Det är med bedrövelse som jag håller mitt sista anförande i en flyktingpolitisk debatt i riksdagen och konstaterar att det inte hörs några signaler om någon kursändring, om någon förändring av undantaget från december, om någon förändring när det gäller skyddet av de facto-flyktingar eller någon av de andra saker som vi har kämpat för, för att skapa en mer human flyktingpolitik. Jag hade gärna sett att socialdemokraterna valt en annan väg och andra samarbetspartners i flyktingpolitiken.

Med detta vill jag yrka bifall till reservationerna 6, 16, 34 och 49.

Anf. 3 RUNE BACKLUND (c):

Herr talman! Vi behandlar i dag två betänkanden som innehållsmässigt går in i varandra – fast de är uppdelade i två debatter. Det blir då litet knepigt att inte ta upp samma saker två gånger. I det första betänkandet behandlas utlänningslagen och i det andra betänkandet anslagsfrågorna som rör flykting- och invandringspolitiken.

Herr talman! Det blir också konstigt att i dag ta en större debatt om flyktingpolitiken samtidigt som det på riksdagens bord finns en proposition från regeringen om den framtida flykting- och migrationspolitiken. Frågan behandlas nu i partierna, och motionstiden går ut före riksmötets slut. En hel del av det som står i propositionen kan vi från centerpartiets sida ställa upp på. De mer övergripande synpunkterna om att samordna biståndS- och flyk-

tingpolitiken är inte så nya. Men det nya är att man mer markerat fastslår ansvarsfrågan och redovisar den i sin helhet. Tidigare har frågorna drivits inom de enskilda områdena biståndS- och flyktingpolitik.

Det är frestande att gå in mer på de andra förslag som finns i propositionen. Men eftersom vi skall återkomma till dem vid ett senare tillfälle tänker jag vänta. Jag tänker främst på diskussionerna om kösystem osv.

Detta betänkande som behandlar flyktingpolitiken innehåller många olika delar som rör förändringar och förslag från reservanternas sida beträffande utlänningslagen och tillämpningen av den. Vi har från centerpartiets sida några reservationer som vi tillsammans med andra har fogat till betänkandet. Jag tänker ta upp några av de punkterna.

Den första punkten gäller utlänningslagens regler om uppskjuten invandringsprövning, som återfinns i reservation 18. Regeln har tillkommit för att förhindra s.k. skenäktenskap. Problemet med den regeln är att hur man än gör blir det på något sätt fel. Avskaffas regeln skapar det problem, eftersom man då kan misstänka att fler kommer att kringgå invandringslagstiftningen med hjälp av s.k. skenäktenskap. Samtidigt utnyttjas denna regel i dag av ett antal skrupelfria män som importerar kvinnor till Sverige. De skrämmer dessa kvinnor till tystnad genom att hota med regeln om uppskjuten invandringsprövning, och landets kvinnojourer kan berätta om det, fruktansvärda lidanden som en del kvinnor från främmande länder funnit sig i för att inte bli utvisade till hemlandet igen.

Några män har satt i system att utnyttja regeln så att de hämtar hem en kvinna till Sverige, utnyttjar henne ett år och därefter kastar ut henne ur landet. Därefter hämtar de omgående en ny kvinna från samma land, som efter ett år kastas ut, osv. Det finns ett antal fall som har redovisats i media och som får alla ansvarskännande människor att bli mycket upprörda.

Herr talman! När man väger den nuvarande regelns för- och nackdelar mot varandra är det kanske lättare att acceptera att vi får fler s.k. skenäktenskap vid ett avskaffande av regeln än att det varje år skall komma ett antal kvinnor från andra länder som cyniskt utnyttjas av svenska män med hjälp av denna regel. Man kan ifrågasätta om regeln är speciellt effektiv när det gäller att förhindra skenäktenskap. De kontakter jag har haft med polisen har visat att polisen har svårt att bevisa skenäktenskap utan att göra mycket integritetskränkande undersökningar. Vi har i reservation 18 förordat en översyn i syfte att avskaffa regeln om uppskjuten invandringsprövning. Men det är kanske ändå så att det måste finnas en annan form av regelsystem inom ramen för utlänningslagstiftningen som kan förhindra en kraftig ökning av antalet skenäktenskap. Men just den konstruktion som finns nu leder uppenbarligen till att ett antal kvinnor kommer i kläm. Jag tycker inte att vi kan acceptera det.

Herr talman! Ett annat område som bör ses över är reglerna för utvisning av utlänningar som begår grova brott i Sverige. Den nuvarande huvudregeln säger att den utlänning som begår brott i Sverige för vilket man kan dömas till mer än ett års fängelse eller ägnar sig åt upprepad brottslighet kan av domstol dömas också till utvisning efter avtjänat straff.

Det visar sig dock i praktiken att det är stor skillnad mellan det antal fall där åklagarna yrkar på utvisning och det verkliga antal som utvisas. Domsto-

larna har i praxis kommit att ta hänsyn till en rad förmildrande omständigheter, vilket gör att reglernas preventiva verkan urholkas och att ett visst godtycke kan sägas ha uppstått i tillämpningen.

Våldskommissionen har i sitt arbete uppmärksammat frågan och pekat på behovet av en regelöversyn. I reservation 47 stöder vi behovet av en genomgång av reglerna.

När man träffar företrädare för invandrarorganisationer är det vanligt att de tar upp dessa regler till diskussion, och de menar att vi i Sverige är alldeles för milda när det gäller utvisning på grund av brottslighet. De har flera gånger uttalat att det inte finns någon anledning för Sverige att hålla dem som kommer hit och ägnar sig åt brottslig verksamhet bakom ryggen. De känner att just det faktum att dessa brottslingar får stanna kvar i landet bidrar till att öka den invandrarfientlighet som de berörda invandrargrupperna möter. Av den anledningen vill de ha en kraftigare markering från samhällets sida att samhället inte accepterar utländska medborgare som bedriver regelbunden brottslig verksamhet. Det finns i det sammanhanget anledning att påminna om att vi i Sverige allt oftare kommer i kontakt med den internationella brottsligheten, dvs. den som omspänner ett stort antal länder. Om vårt regelverk gör det relativt ofarligt att bedriva sådan verksamhet från Sverige och om man då inte riskerar att utvisas, är risken att Sverige blir bas för en del av den internationella verksamheten. Det gäller bl.a. inom narkotikaområdet.

Vi har tidigare från centerpartiets sida tagit upp frågan om möjligheten att återkalla medborgarskap när man har erhållit svenskt medborgarskap med hjälp av en falsk identitet. Vi har också fått riksdagens stöd för en översyn av de nuvarande reglerna när det gäller möjlighet att återkalla ett medborgarskap. Vi väntar med spänning på när regeringen skall sätta i gång arbetet. Det har gått ett halvt år sedan beslutet fattades.

Det tredje område jag vill ta upp rör barnens situation i flyktingmottagandet. Vi har i ett par reservationer berört just barnen. Det är utan tvivel så att i alla situationer där vuxenvärlden kommer i otakt eller det blir oroligt på något sätt, är det barnen som sitter hårdast i kläm. Ser man till de senaste årens utveckling inom vårt flyktingmottagande får man väl anledning att konstatera att i flera fall har barnens intresse inte kommit i första rummet. Den rapport som socialstyrelsen har presenterat om flyktingbarnen är i långa stycken en läsning som man kan bli nedstämd av. Där finns flera exempel på situationer där det har brustit från det svenska samhällets sida att ta till vara barnets intresse.

Vi tycker från centerpartiets sida att det är viktigt att se över regler och rutiner för hur flyktingbarnen tas om hand från det att de passerar gränsen – hur man gör utredningar, hur de hanteras i flyktingförläggningarna och hur de hanteras i samband med avvisning- och utvisningsbeslut. Därför har vi i reservation 28 påpekat behovet av att ta mer hänsyn till barnen i utredningssammanhang. I reservation 34 har vi följt samma linje som folkpartiet liberalerna när det gäller att slopa förvarsreglerna. Vi tycker att det finns anledning att faktiskt pröva om det inte går att klara sig utan förvarsreglerna för barnen. Jag vet att det finns de inom invandrarverket och inom flyktingmottagandet som säger att det inte går. Men vi tycker att det finns anledning att

pröva om det på något sätt skulle leda till något negativt ur samhällets synvinkel att det inte finns förvarsregler för barnen. Det skulle utan tvivel vara bra för barnen om reglerna kunde slopas.

Herr talman! Vi kommer litet senare i dag att ha ytterligare en debatt som rör anslagen och invandrarverkets verksamhet. Jag avser att i mitt inlägg i den debatten ytterligare kommentera hur flyktingmottagandet skall läggas upp för att få det att fungera på ett bättre sätt än vad det har gjort under de senaste åren. Det gäller framför allt riksdagens sätt att hantera anslag och riktlinjer för invandrarverkets verksamhet. Jag ber att få hänvisa till det anförande jag kommer att hålla om någon timma.

Jag yrkar bifall till reservationerna 18, 34 och 47.

Anf. 4 JAN-OLOF RAGNARSSON (v):

Herr talman! I detta betänkande från socialförsäkringsutskottet angående flyktingpolitiken finns en rad reservationer från vänsterpartiet där vi lägger fast en generös och human flyktingpolitik, till skillnad från utskottsmajoriteten, bestående av socialdemokraterna, moderaterna och centerpartiet, som enligt mitt sätt att se för en snål flyktingpolitik.

I samband med förverkligandet av en generös och human flyktingpolitik prövas en rad grundläggande värderingar som utgör grundstenar i ett solidariskt samhälle. Det gäller värderingar som humanism, medmänsklighet och alla människors lika värde. Vi har inte råd att kompromissa bort de värderingar som en human och generös flyktingpolitik innebär och hänvisa till administrativa kostnader i ett initialskede.

Flyktingpolitiken i de flesta västeuropeiska länder präglas för närvarande av allt större restriktivitet. Solidaritet och humanitet får allt mindre utrymme. Inom EG planeras åtgärder som riskerar att stänga ute skyddsbehövande människor, t.ex. gemensam viseringspolitik och åtgärder mot transportföretag som transporterar asylsökande utan erforderliga resehandlingar och viseringar. I detta läge bör den svenska regeringen på statsministernivå ta kontakt med regeringarna i de övriga nordiska länderna för ett gemensamt nordiskt initiativ till en konferens i Europa med uppgift att åstadkomma ett konventionsskydd för de facto-flyktingar och krigsvägrare.

Herr talman! Hösten 1989 fattade den svenska regeringen två avgörande beslut om asylrätten. I november 1989 förklarades att s.k. dokumentlöshet kommer att minska möjligheterna till asyl. Den 13 december 1989 påstod regeringen att "vårt mottagnings- och utredningssystem nu nått gränsen för sin förmåga" och därför skulle i fortsättningen endast flyktingar och sådana asylsökande som har ett "särskilt starkt skyddsbehov" ges en fristad i Sverige. Möjligheten att inskränka rätten till asyl för personer som inte erkänns som konventionsflyktingar regleras i utlänningslagen. Av lagens förarbeten framgår att våra möjligheter att ta emot asylsökande som inte är konventionsflyktingar skall bedömas med utgångspunkt från landets samlade resurser. Det skall alltså vara en situation där det bedöms som ofrånkomligt med en begränsning. Det skall vara nödvändigt – i en extraordinär situation.

Det kan starkt ifrågasättas om det förelåg lagliga förutsättningar för regeringsbeslutet den 13 december 1989. Det var inte på något sätt fråga om att

samhällets, Sveriges samlade resurser inte räckte till. Däremot fanns det olika administrativa problem i flyktingmottagningens organisation.

Vänsterpartiet har hela tiden varit starkt kritiskt mot regeringens beslut den 13 december 1989 om inskränkningar i asylrätten. Genom att på detta sätt lägre prioritet ges åt skyddsbehövande asylsökande människor försvagas de mänskliga rättigheterna. Med den markanta nedgången av antalet asylsökande som har ägt rum under 1991, då det kom ungefär 1 000 asylsökande per månad, finns det inte någon grund för fortsatta inskränkningar i asylrätten.

Flyktinggruppernas och asylkommittéernas riksråd (FARR) har nyligen givit offentlighet åt ett stort antal fall där människor som har sökt skydd i Sverige mötts av okänslighet, oförståelse och orimligt hårda bedömningar. Jag har som riksdagsledamot och ansvarig för flykting- och invandrarfrågor i vänsterpartiet fått en mängd brev och telefonsamtal från människor runt om i landet som arbetar med flyktingfrågor, där de tar upp frågor om asyl och asylsökande. Breven och telefonsamtalen genomsyras av en hopplöshet, och man beskriver den nonchalans och det föraktfullå sätt med vilka man bemöts av människor som arbetar på statens invandrarverk. Det är hårda ord, men jag tycker att det har blivit en mycket stramare flykting- och asylpolitik bara de senaste månaderna.

Som jag sade tidigare har FARR gjort en kritisk praxissamling som tar upp 94 asylfall. Jag rekommenderar ledamöterna från socialdemokraterna, moderaterna och centerpartiet att ta del av denna skrift.

Att hänvisa till fortsatt obalans i systemet och pågående lagstiftningsarbeten är enligt min uppfattning ett oansvarigt sätt att hantera frågan om asyl och asylrätt. Vid sidan av de flyktingar som drabbas, drabbas även vår egen trovärdighet och moral. Det saknas dessutom stöd i lagstiftningen.

Den faktiska situationen är följande: Ca 27 000 asylsökande är inskrivna i förläggningssystemet. Invandrarverket har planerat för ca 30 000 asylsökande 1991. Hittills har endast 50 % av det beräknade genomsnittet per månad kommit. Invandrarverkets generaldirektör, Christina Rogestam, skrev den 11 april i år till arbetsmarknadsdepartementet att verket bedömer att det kommer att finnas överskott på kommunplatser, även om det skulle bli fler asylsökande framöver. Under 1990 fick landets kommuner ta emot 9 000 färre flyktingar från landets flyktingförläggningar än vad som var avtalat med invandrarverket. Kommunförbundet rapporterar om de svårigheter, både av ekonomisk och annan karaktär, som kommunerna har drabbats av då det kommer färre flyktingar än vad de iordningställt resurser för. Bl.a. står hundratals lägenheter tomma ute i kommunerna.

Man måste då ställa sig frågan om det är rimligt att de hundratals människor som befinner sig i vårt land – därför att de faktiskt behöver skydd – skall behöva leva sina liv i fruktan och ångest efter ett avvisningsbeslut, som fattas med hänvisning till brister i de svenska resurserna och/eller på grund av att orimlig vikt har lagts vid att de har saknat passhandlingar.

Herr talman! Sverige bör utnyttja sitt internationella anseende för att söka förbättra skyddet och stödet för asylsökande och flyktingar. Det är, som jag sade tidigare i mitt anförande, särskilt angeläget att de nordiska ländernas flyktingpolitik samordnas enligt de regler som ger det bästa skyddet för de

asylsökande. En restriktiv asylpolitik motverkar Sveriges trovärdighet när det gäller att internationellt verka för de mänskliga rättigheterna.

Regeringen har hittills förhållit sig kallsinnig till den kritik som framförts av bl.a. vänsterpartiet om att svensk asylpolitik på avgörande punkter inte präglas av respekt för mänskliga rättigheter och humanitet. Invandrarminister Maj-Lis Lööw har här i kammaren upprepade gånger förklarat att inskränkningarna i asylrätten skall vara tillfälliga. Jag förväntar mig att regeringen nu lyssnar på den kritiska opinionen. Jag hoppas att jag i denna debatt får ett svar på när inskränkningarna i asylrätten kommer att upphävas.

Vänsterpartiet anser att följande konkreta åtgärder skall genomföras som ett första steg:

För det första: Upphäv de restriktioner i rätten till asyl som infördes den 13 december 1989.

För det andra: Upphör med schablonbedömningarna av s.k. dokumentlösa asylsökande.

För det tredje: Ge dem som drabbats av nämnda restriktioner i rätten till asyl och som fortfarande finns kvar i landet en ny prövning och möjlighet att få stanna.

Detta är grunden för en human och generös flyktingpolitik.

Herr talman! Vi i vänsterpartiet är också oerhört kritiska mot inskränkningen av den s.k. särskilda barnpraxisen. Regeringens beslut att inskränka den särskilda barnpraxisen får enligt vår mening en retroaktiv verkan som är mycket olycklig ur rättssäkerhetssynpunkt, och beslutet innebär också ett minskat mänskligt hänsynstagande till barnfamiljer, vilket inte kan godtas.

Vi har i vänsterpartiet också i vår flyktingpolitiska motion tagit upp frågan om förtroendeläkarinstitutet. Det har framkommit mycket kritik mot invandrarverkets förtroendeläkare. Förtroendeläkaren har till uppgift att uttala sig om andra läkares bedömningar av asylsökande. I allmänhet görs det utan att förtroendeläkaren haft någon kontakt med de sökande. Förtroendeläkarens uttalande blir många gånger avgörande för invandrarverkets beslut. Detta är inte tillfredsställande, och jag anser att en översyn måste göras av förtroendeläkarinstitutet.

Slutligen, herr talman, vill jag ta upp frågan om förvar av barn, som även berördes av Maria Leissner och Rune Backlund. Nya regler om förvar av barn trädde i kraft den 1 juli 1990. Statistik från invandrarverket visar, att under det sista kvartalet innan de nya reglerna trädde i kraft togs 78 barn i förvar och under det första kvartalet med de nya reglerna 122 barn – en ökning med över 50 %. Antalet fall av förvar av barn har därefter legat på en fortsatt hög nivå, och det har också funnits en tendens till att det blir fråga om långvariga förvar. Mot denna bakgrund och med hänsyn till Sveriges åtaganden enligt FNs barnkonvention anser jag att förbud bör införas mot att ta asylsökande barn i förvar. Även konstitutionsutskottet, som har granskat frågan, ser med stor oro på den dramatiska ökningen av antalet barn som tas i förvar.

Herr talman! Jag ställer mig bakom samtliga vänsterpartiets reservationer, men jag vill yrka bifall till reservationerna nr 7, 12, 25 och 34.

Anf. 5 RUNE BACKLUND (c) replik:

Herr talman! Jan-Olof Ragnarsson uppmanade socialdemokraternas och moderaternas representanter i utskottet att läsa FARRs exempelsamling. Jag har läst exempelsamlingen, Jan-Olof Ragnarsson, och jag har också i invandrarverkets styrelse bett tjänstemännen att gå igenom exempelsamlingen för att se om den är korrekt och om vad som redovisas har skett. Tjänstemännen på verket har påpekat att det finns problem. Det är för det första nödvändigt att få uppgifter av FARR om de enskilda individerna, dvs. för att kunna hitta ärendena måste man veta vilka personer som döljer sig bakom exemplen. För det andra måste man ha ett medgivande från de berörda personerna om att uppgifterna får lämnas ut. Detta är nödvändigt för att man skall kunna svara på om det har begåtts fel i dessa ärenden eller om det som presenteras i exempelsamlingen är oriktigt.

När sådana här exempelsamlingar finns i omlopp är det viktigt att de hanteras på ett seriöst sätt och att vi får svar på frågan om det har begåtts fel eller inte. Jag hoppas därför att det arbete som jag har förstått att man har satt i gång på verket skall kunna leda fram till att vi åtminstone får klarhet i några av de ärenden som har tagits upp i den allmänna debatten. Det är viktigt för trovärdigheten i vår flyktingpolitik att sådana här saker gås igenom ordentligt.

Anf. 6 JAN-OLOF RAGNARSSON (v) replik:

Herr talman! Jag tycker att det är positivt att Rune Backlund har tagit del av FARRs praxissamling. Det är också bra att Rune Backlund, som ledamot i invandrarverkets styrelse, tar upp frågan. Jag tror nämligen att det är viktigt att man på ett seriöst och allvarligt sätt tar sig an de här problemen. Som jag sade i mitt anförande är det fråga om 94 fall, och jag ser mycket allvarligt på det. Jag ser verkligen fram emot att invandrarverket kommer med en redogörelse i fråga om den här praxissamlingen.

Anf. 7 RAGNHILD POHANKA (mp):

Herr talman! Så gott som alla de frågor som diskuteras här i kammaren i dag har tidigare varit föremål för flera ingående analyser och ställningstaganden.

Befolkningsutvecklingen, oroshärdar i flera stora områden och miljökatastrofer av olika slag och av olika dignitet kan ytterligare öka antalet flyktingar i världen. Den roll Sverige kan spela för att minska behovet av flykt måste för det första bygga på vår utrikes- och handelspolitik. För det andra måste den bygga på hjälp till flyktingar i de stora lägren t.ex. i Sudan, på Afrikas Horn, i Mellanöstern eller Pakistan. Att i så hög grad som möjligt genom aktiv politik söka förebygga situationer som ger flyktbehov måste vara en grundinställning för vårt land. Kampen för mänskliga rättigheter måste föras oavsett om förbrytelser mot dessa rättigheter sker inuti ett land och kallas för en intern angelägenhet eller om brotten sker mellan olika länder.

Steg nr 2 är alltså direkt stöd och hjälp på de platser där de stora flyktingströmmarna finns. Det gäller då ofta rent materiella insatser – mat, medici-

ner och sjukvård, utbildning, hjälp till bostäder och sanitära anläggningar, m.m.

Steg nr 3 är att vi i vårt eget land tar emot människor som här söker skydd mot förföljelse och fängslande och skydd för sina liv.

Miljöpartiet de gröna har i sin budget inte accepterat att 700 miljoner av biståndspengarna skall gå till flyktingmottagandet i Sverige, utan vi har satsat ytterligare 700 miljoner på biståndet. Inte heller har vi accepterat att våra biståndspengar till jordens fattigaste länder eller vårt katastrofbistånd skall gå till Östeuropa. Vi har därför satsat ytterligare pengar också på Östeuropa.

Den utomnordiska invandringen till Sverige har i ett decennium mest bestått av flyktingar och nära anhöriga till i Sverige redan bosatta flyktingar eller invandrare, s.k. anknytningsinvandring.

Före den 13 december 1989 hade Sverige en generös flyktingpolitik, även om det också före detta beslut förekom utvisningar som visat sig vara felaktiga och även inhumana och som stridit mot de konventioner som vi har åtagit oss att följa. Men att sådana saker händer kan man kanske inte helt undvika.

Men praxis *var* generös, och det fanns en stab av erfarna och engagerade flyktingadvokater, som då räddade kvar många skyddsbehövande flyktingar. De advokaterna får i dag allt färre fall genom beslutet att invandrarverket i stället för rättshjälpsnämnden skall utse juridisk expertis. Det visar sig också att ett orimligt stort antal fall har avverkats på kort tid av advokater som inte hunnit träffa de asylsökande mer än en timme eller något mer.

Umeå flyktinggrupper har gjort en redogörelse – det har kommit många sådana nästan samtidigt – där man säger: Av 51 tillfrågade f.d. flyktingadvokater med minst tio års erfarenhet hade endast 10 oförändrat antal ärenden, medan 40 hade inget eller många färre förordnanden under senare delen av 1989. I deras ställe har unga, oerfarna advokater och jur. kandidater satts in, och de får så många ärenden att de inte hinner med vart och ett fall.

Det är självklart att de också så småningom får erfarenhet, men varför slå sönder en fungerande organisation?

Handläggarna på invandrarverket har också sällan muntlig handläggning, och tolkarna är ofta inte de rätta för just den asylsökande, dvs. de tolkar på ett tredje språk, ett språk som inte är modersmål för vare sig tolken eller den asylsökande. Då uppstår lätt missförstånd.

Jag vet att det råder stor svårighet att få fram alla tolkar som behövs, eftersom det är så många språkgrupper som kommer hit, men problem som det jag nyss skildrade borde inte behöva uppstå så ofta.

Den asylsökande kan ha en förklarlig motvilja mot eller rädsla för tolken. Denne tillhör kanske en grupp i hemlandet som varit motståndare till den asylsökande. Då har den asylsökande inte förtroende för tolken, och det ger väldigt dåliga resultat. Miljöpartiet vill att den asylsökande skall ha rätt att byta tolk, om den som utsetts visat sig olämplig.

Kvinnor är rädda att berätta saker inför poliser eller manliga handläggare. Detta förlänger processen i onödan. Till detta kommer invandrarverkets och regeringens bedömning, att flyktingen inte får tillägga asylskäl – då beskylls han eller hon för att trappa upp, för att överdriva eller för att vara mindre trovärdig.

Rättssäkerheten är en nödvändighet i ett rättssamhälle. Den är det fundament på vilket rättsstaten vilar. Saknas den kommer tilltron till lagar och förordningar att sakta men säkert urholkas till dess att endast skalet återstår, dvs. tomma ord. Om rättssäkerheten nu är svag för flyktingarna kan det i morgon vara vår tur! Vi får då liksom mindre känsla för detta.

Miljöpartiet anser att om trovärdigheten ifrågasätts skall en muntlig handläggning omedelbart äga rum. Det innebär att man har den asylsökande med och talar direkt med honom eller henne.

Dessutom skall asylsökande upplysas om sina rättigheter. Det har gjorts en förfrågan till flyktingar på en förläggning om de känt till bl.a. rätten att själv välja juridiskt ombud eller att byta ombud, vilket i dag är mycket svårt. Ibland får den asylsökande svaret: Ja, du kan få byta ombud om du betalar själv. Det är inte så – de har rätt att byta ombud, inte hur många gånger som helst men någon gång.

Man har också frågat barnfamiljerna om de blivit informerade om FNs barnkonvention. Man har vidare frågat asylsökande om de känner till rätten att välja tolk och vilka krav som kan ställas på tolken, osv.

Dessa fakta kommer ur samma undersökning. Där har advokater och människor som arbetat på invandrarförläggningar medverkat.

Jag skall nu återgå till några av reservationerna.

I reservation 3 talar vi om internationella överenskommelser i flyktingfrågor. Där betonar reservanterna att man måste uppnå en generös hantering av asyl- och flyktingpolitiken i Europa. Här kunde Sverige spela en viktig roll och i samarbete med andra nordiska länder föra in frågan om att få till stånd en ny konvention och träffa överenskommelser om en *generös* och samordnad flyktingpolitik – en samordnad flyktingpolitik finns, men vi vill att den skall vara generösare. Det tycker vi är mycket viktigt.

I reservation 8 behandlas Luciabeslutet 1989, vilket miljöpartiet har protesterat mot så fort tillfälle har givits. Vi anser inte att sådana förhållanden rådde i Sverige att en undantagsklausul behövde tas i bruk. Det behov som från regeringens sida beskrevs föreligger i dag inte ens längre. Nu skulle alltså även de skäl som man använde för detta kunna avfärdas.

En retroaktiv lagstiftning är juridiskt oacceptabel. Den har drabbat alla de flyktingar som kom hit före den 13 december 1989 och inte fått sina asylansökningar färdigbehandlade. Speciellt hårt drabbades den stora grupp bulgarienturkar som kom på hösten och sommaren 1989, men också kurder, folk från Bangladesh m.fl. har drabbats.

Miljöpartiet anser att balter som flyr undan sovjetisk militärtjänst och homosexuella från länder där de hotas av fängelse eller t.o.m. dödsstraff skall få en mycket generös behandling och ha rätt till asyl. Detta berörs i reservation 11.

I reservation 10 betonar vi vikten av att ha en beredskap för flyktingar från öst, men vi bör naturligtvis ha en beredskap över huvud taget. Förhållanden som orsakar flykt kommer med all säkerhet och i alla situationer oväntat. Det bör då finnas en beredskap. Om den möjligen finns känner jag inte till den, men det vore mycket bra att få veta om den finns och om det i annat fall finns möjligheter att få till stånd den.

Sedan följer ett antal reservationer om barn. Miljöpartiet anser – det före-

slås i reservation 12 – att den s.k. barnpraxisen skall återinföras. Den innebar att familjer med barn som vistats i Sverige ett år skulle få uppehållstillstånd, då enbart väntetiden är en sådan påfrestning att humanitära skäl mot en utvisning föreligger.

Barns egna asylskäl negligeras så gott som alltid, även om en viss förbättring nu har skett. Miljöpartiet menar i reservationerna 13 och 28 att så inte får vara fallet. Barnen kan själva ha varit utsatta för tortyr. De kan ha sett saker som gör att de har blivit skadade både fysiskt och psykiskt. De kan ha varit utsatta för hot och utpressning att tala om var deras föräldrar är, och det ger dem ett eget asylskäl.

Tvåårsregeln, eller s.k. uppskjuten invandrarprövning, har också varit uppe till debatt varje år. Jag anser att man måste göra någonting åt situationen. Det var bl.a. i Aftonbladet för ett tag sedan en lång serie om hur kvinnor tas hit. De har ibland barn med sig. Kvinnan utnyttjas sexuellt av mannen, misshandlas och våldtas när hon inte längre vill vara med. Och dessa män tar in flera kvinnor efter varandra! Det måste man kunna göra någonting åt. Man måste få rätt att tala om för den kvinna som kommer hit vilken man hon har kommit till. Dessa män tar hit fler än en kvinna genom upprepade resor eller via postorderföretag. Detta måste undersökas, och något måste göras. Denna fråga återkommer år efter år, och ingenting händer. Det finns en bra skrivning i betänkandet varje år, men någon förbättring har inte skett. Då skulle nämligen inte så många kvinnor som vi får uppgift om hamna i denna situation.

Sedan har vi frågan om förvar av barn. Miljöpartiet vill inte ha någon möjlighet alls till detta. Barnen sätts ofta i förvar på grund av osäker identitet eller på grund av att föräldrarna kan misstänkas avvika. Vad skulle vi säga om man satte våra svenska barn i förvar på grund av att föräldrarna gjort någonting eller kanske tänkte göra någonting? Det skulle vi aldrig acceptera, men när det gäller flyktingbarn gör vi det. Man följer här inte konventionen om barns rättigheter.

Dokumentlöshetens betydelse vid asylprövning är häpnadsväckande. Jag vill här citera några meningar ur docent Göran Melanders undersökning: "Ett speciellt problem består i att utröna hur verket har värderat sökandens utsagor och anförda bevis ur trovärdighetssynpunkt, framför allt då det gäller gränsdragningen mellan konventions- och de facto-flyktingar. – – – Dokumentlösheten rör i första hand frågan om huruvida den sökandes utresa ur hemlandet varit legal eller illegal. I korthet kan sägas att dokumentlöshet i bevishänseende torde ha givits i det närmaste presumtionsverkan för att utresan varit legal." Jag har hört sägas att människor som har pass från dessa länder med svåra förhållanden inte behöver asyl, eftersom de har kunnat skaffa sig pass och då torde ha goda förhållanden i hemlandet. Men här gäller mutor och köp av pass. Om de å andra sidan inte har pass eller tillräckliga handlingar skall de inte få stanna, eftersom vi inte vet vilka de är. T.o.m. människor som har en identitet men saknar pass, blir avvisade. De får alltså inte stanna oavsett vad de har för handlingar.

Jag fortsätter att citera ur Göran Melanders undersökning: "Detta förhållande får konsekvenser för bedömningen av förföljelserekvisitet – – –. Mycket talar dock för att dokumentlösheten inte enbart påverkar trovärdig-

heten av vad sökande anfört om hur utresan skett, utan även att dokumentlöshet i varierande grad, direkt eller indirekt, också påverkar verkets tilltro till trovärdigheten av vad som i övrigt anförs av den sökande." Man tror alltså inte heller på andra uppgifter som den asylsökande anger. Det är upprörande. Jag fortsätter citatet: "Vilka effekter detta har på utgången av tillståndsärenden går inte att med bestämdhet uttala sig om i de fall då den sökande fått stanna i Sverige." De kan dock erhålla en "lägre klassning" på grund av dokumentlösheten. De får kanske inte status som konventionsflyktingar, men det kanske har mindre betydelse om de får stanna.

Jag fortsätter citatet: "I de fall utgången av ett ärende medfört avslag på ansökan om uppehållstillstånd har det i viss utsträckning varit möjligt att ur verkets beslutsmotivering utläsa vilken inverkan dokumentlösheten har haft." Det har alltså mycket långtgående verkan.

Vi vill också – i reservation 46 – ha en uppföljning av utvisade flyktingar. Utvisade flyktingar skall ställas under svenskt beskydd. Man bör så långt som möjligt följa upp deras öden. Vi vet att många fängslas och att andra försvinner. Om en uppföljning skedde från svensk sida skulle vi få en säkrare bild. Vi skulle kanske t.o.m. kunna förhindra dessa fängslanden och övergrepp.

Det finns mycket annat att tillägga, men jag avslutar mitt anförande efter att ha yrkat bifall till reservationerna 8, 12, 13, 18, 28 och 46.

Jag slutar med att ställa två frågor. När kan vi få ett svar på om man ämnar upphäva Luciabeslutet? När kan vi vänta oss en förändring av bestämmelserna om förvarstaganden av barn?

Anf. 8 MAUD BJÖRNEMALM (s):

Herr talman! Jag delar Rune Backlunds uppfattning att det inte är bra med denna uppdelning av debatten. Frågorna går ändå in i varandra. Detta visar också tidigare anföranden. Det är inte mycket nytt som framkommit.

Jag vill börja med att göra litet reklam för flyktingskrivelsen. Jag tycker att denna skrivelse om den svenska invandrar- och flyktingpolitiken, som regeringen lämnat till riksdagen, har utformats på ett sådant sätt att den kan användas som en handbok över vår invandrar- och flyktingpolitik. Dessutom finns den också i populärupplaga. Den visar också tydligt på de förändringar och problem som finns i världen och som påverkar flyktingsituationen och vår egen flyktingpolitik. I skrivelsen redogörs för Sveriges roll i det internationella flyktingpolitiska arbetet. Det redogörs också för vår invandrings-, invandrar- och flyktingpolitik och för de förändringar som har skett.

Statens invandrarverk arbetar sedan 1989 i en decentraliserad organisation. Ersättningen till kommunerna har förändrats. Syftet är att stimulera kommunerna till att satsa på aktiva åtgärder för att flyktingen skall komma i arbete och kunna försörja sig.

Men den debatt som förs både här i riksdagen och i media handlar sällan om ett helhetsperspektiv på invandrar- och flyktingpolitiken, utan det är delar av den som fokuseras. Det har t.ex. rört sig om dokumentlösheten, förvarstagande, enskildas uppehållstillstånd och flyktingförläggningarna. Möjligen kommer den principproposition som regeringen nu i veckan har lagt fram om en ny sammanhållen flykting- och immigrationspolitik att medverka

till en diskussion om helheten. I propositionen sägs att den nationella invandrings- och invandrarpolitiken måste kombineras med utrikes- och biståndspolitiken i kampen för demokrati, mänskliga rättigheter och social och ekonomisk utveckling. Det blir den nya riksdagen i höst som får diskutera propositionen.

I ett försök till en framtidsprognos säger regeringen i flyktingskrivelsen att man vill förbättra förmågan att analysera och bedöma vad som händer i omvärlden. Storleken på asyltillströmningen till Sverige och övriga västvärlden är naturligtvis svår att förutse. Den beror också på hur man genom ett internationellt samarbete kan undanröja de problem som är grunden för att människor flyr. Men det är nog realistiskt att räkna med ett fortsatt tryck på Sverige. Det finns visserligen en växande medvetenhet bland länder och organisationer och en vilja att försöka hitta varaktiga lösningar. Man inser också behovet av att angripa orsakerna till flykt.

Det finns 52 reservationer till betänkandet. Det kan inför framtiden vara värt att notera att det av alla dessa reservationer inte finns någon gemensam för moderaterna och folkpartiet liberalerna. Dessa planerar dock att bilda regering vid en eventuell borgerlig valseger. Det finns inte en enda samskrivning. Maria Leissner ondgjorde sig över den socialdemokrat-moderata flyktingpolitiken. Hur blir det vid en eventuell borgerlig valseger? Vem skall bestämma flyktingpolitiken, moderaterna eller folkpartiet liberalerna?

Moderaterna svarar ensamma för sina reservationer, medan folkpartiet liberalerna har många reservationer gemensamma med vänsterpartiet och miljöpartiet. Slutsatsen blir att också flyktingpolitiken kan läggas till de övriga stora frågor där moderaterna och folkpartiet inte har kommit överens.

Ett långt avsnitt i skrivelsen behandlar Sveriges roll i det internationella migrations- och flyktingpolitiska arbetet. Man blir därför litet förvånad när man läser de tre första reservationerna till betänkandet. Man vill nästan fråga sig om reservanterna över huvud taget läst skrivelsen. I reservation 1 från vänsterpartiet räcker det tydligen inte med den redogörelse som ges över Sveriges europeiska och internationella engagemang, utan man vill dessutom ha en särskild redovisning inför riksdagen.

Sverige verkar sedan länge aktivt för att försöka nå fram till varaktiga lösningar på de problem som orsakar folkomflyttningar och flyktingströmmar. Det framgår klart av skrivelsen att regeringen lägger stor vikt vid det internationella arbetet och att Sverige spelar en aktiv roll.

Moderaterna vill i en reservation att Sverige tar initiativ till en alleuropeisk konferens.

Vi har ju tidigare i utskottet konstaterat att initiativ har tagits av regeringen till ytterligare samarbete såväl mellan de europeiska länderna som de nordiska. Det gäller den s.k. konsultationsgruppens arbete och den nordiska samrådsgruppen för flyktingfrågor.

När det gäller en samordning inom EG av asyl- och flyktingpolitiken så kommer det naturligtvis att påverka Sverige.

Sverige har dessutom uttryckt en önskan om att få deltaga. Utskottet framhåller i betänkandet att en harmonisering måste innebära en så generös flyktingpolitik som möjligt och utgår också ifrån att regeringen i EG-sam-

manhang strävar efter en generös, rättssäker och human hantering av flyktingfrågorna.

Ser man på reservation nr 5 från moderaterna och reservation nr 6 från folkpartiet som båda handlar om asyl i Sverige och som gäller 13 decemberbeslutet så är det bara att konstatera att här är de blivande koalitionsbröderna inte heller eniga. Moderaterna vill behålla beslutet och folkpartiet vill upphäva det.

Reservation nr 9 från fp och 10 från miljöpartiet handlar om beredskap för flyktingar från öst.

Jag skall inte säga vad jag egentligen tänker, men faktum är att vid den information som utskottet fick av SIVs generaldirektör inför behandlingen av invandrar- och flyktingpolitiken framkom det med all önskvärd tydlighet att beredskap finns.

I reservation nr 16 från folkpartiet och miljöpartiet menar reservanterna att visering hindrar människor att fly till Sverige. Det har vi vi också tidigare hört av Maria Leissner ifrån talarstolen.

I sin motion som föregår reservationen skriver folkpartiet: "Om en människa som vill fly från sitt hemland kontaktar Sveriges ambassad och ansöker om visum i laga ordning är det ambassadens skyldighet enligt gällande lag att avslå ansökan, om det kan misstänkas att vederbörande behöver fly."

Jag har svårt att tänka mig att en människa som är förföljd och måste fly från sitt land över huvud taget har en tanke på att uppsöka en ambassad. Men viseringskravet är självfallet inte till för att utestänga människor som flyr. Viseringskravet är enligt utlänningslagen nödvändigt för att kunna bibehålla en reglerad invandring.

Folkpartiet står också bakom beslutet om en reglerad invandring, om man nu inte ändrat sig förstås. Visering omfattar för närvarande medborgare från ungefär hälften av världens stater.

Många av de asylsökande som kommer till Sverige, kommer från länder där viseringskrav finns. Så krav på visering har hittills inte hindrat människor från att fly till vårt land och söka asyl här.

Reservation nr 18 gäller uppskjuten invandringsprövning, den s.k. tvåårsregeln. Reservanterna vill att en översyn görs i syfte att avskaffa regeln.

Det är möjligt att i samband med ett eventuellt medlemskap i EG den här regeln behöver ses över. Danmark har t.ex. olika regler för EG-medborgare och andra. Jag tror att det är viktigt att man skiljer på tvåårsregeln och vad den har för syfte och hot om misshandel mot kvinnor.

Det är viktigt att de här diskussionerna förs, men jag tror inte att man kommer till rätta med våldet mot kvinnor genom att ta bort regeln.

Visserligen kan då dessa män inte hota kvinnorna med utvisning, men de har säkert andra sätt att hota kvinnorna för att få dem att stanna kvar. Den här typen av män kommer säkert att misshandla och hota sina kvinnor ändå. Mishandel kan självklart aldrig accepteras, men vi måste hitta andra vägar att hjälpa dessa kvinnor. Skulle ett slopande av regeln inte i stället kunna medföra att det blev lättare för männen att ta hit utländska kvinnor?

Det är ju så att kvinnor som blivit misshandlade och som bryter upp och lämnar männen sällan utvisas. Svårigheterna är ju att kunna informera kvinnorna om vilka rättigheter de har i Sverige, eftersom männen isolerar dem.

Ett slopande av regeln kan inte i och för sig hindra kontakter eller destruktiva relationer.

En möjlighet kan kanske vara att utbilda de poliser som beviljar sexmånaderstillstånden på så sätt att de kan informera kvinnorna om deras rättigheter och kanske också via samtal få reda på under vilka omständigheter de lever.

Tvåårsregeln har olika sidor.

Dels finns kravet på att slopa tvåårsregeln för att komma till rätta med våldet mot de utländska kvinnorna, dels finns ett krav från svenska kvinnor som gift sig med utländska män och i äktenskapet upplevt hot och misshandel, och som brutit upp och nu ingenting hellre önskar eller kräver än att männen skall utvisas, så att de kan känna sig trygga i sitt eget land.

Fru talman! Jag delar uppfattningen att vi måste ta särskild hänsyn till flyktingbarn och vara uppmärksamma på deras situation. Det finns både i detta betänkande och nästa som vi skall behandla, avsnitt som tar upp flyktingbarnens situation, både flyktingbarn i familj och ensamma flyktingbarn.

Flyktingbarnens situation är olik föräldrarnas. Föräldrarna har en orsak till sin flykt och har tagit initiativet, medan barnen har tvingats med. Många har upplevt separationer och uppbrott.

Barn till asylsökande hamnar i en svår situation. Många har skrämmande upplevelser bakom sig. Föräldrarna befinner sig i en pressad situation och orkar kanske inte vara det stöd för sina barn som de egentligen vill och borde vara.

Barnen uppmärksammas därför i asylutredningarna, och beroende på vad som där kommer fram så avgörs om barnen själva skall höras eller om det är andra hjälpinsatser som flyktingbarnen och deras föräldrar behöver.

Alla barn reagerar på flyktingsituationen i sig och många har tidigare upplevelser som behöver ett speciellt omhändertagande och ibland behandling.

De psykiska symptomen kan vara mycket uttalade och det fordras naturligtvis stor psykologisk kunskap, tillsammans med särskild kunskap kring invandrarfrågor, för att kunna förebygga och rätt bedöma eventuellt behov av insatser och behandling.

Många landsting och kommuner vet det här, och många har också startat egna projekt för att kunna hjälpa både flyktingbarnen och föräldrarna.

Socialstyrelsen har på regeringens uppdrag undersökt hälsoläget hos flyktingbarn och flyktingungdomar. Kartläggningen omfattar såväl asylsökande som sådana som fått uppehållstillstånd.

I sin sammanfattande bedömning säger socialstyrelsen, att såväl invandrarverket som kommuner och landsting på kort tid ställts inför nya och kraftigt ökade krav, där många av dem varit svåra att förutse.

Socialstyrelsen anser att med hänsyn till den extraordinära situationen så har flyktingmottagandet fungerat förhållandevis väl, men att det finns brister. Man kommer även med förslag på hur bristerna skall avhjälpas.

Invandrarministern har sagt i en frågestund att man i regeringskansliet ingående skall studera och överväga socialstyrelsens förslag.

I reservation nr 29 vill folkpartiet att god man genast förordnas för ensamma flyktingbarn och att ensamma flyktingbarns asylansökningar prioriteras.

Antalet ensamma barn som kommit till Sverige har ökat de senaste åren. Den utredning som socialstyrelsen har gjort visar att det under 1988 och 1989 fanns ca 1 300 flyktingbarn utan vårdnadshavare i vårt land.

Antalet barn från olika länder varierar beroende på det politiska läget. Under 1990 ökade t.ex. antalet somaliska barn kraftigt. Omkring 80 % av dem var pojkar. De flesta barn utan vårdnadshavare kommer från i huvudsak Iran och Etiopien.

Det är dock sinsemellan helt olika grupper. De flesta iranska barn kommer från storstäderna och har flytt från den regim där pojkarna riskerar att skickas ut som soldater för att försvara landet. De eritreanska kommer i regel från landsbygden och har ofta varit på flykt längre tid än de iranska barnen, som för det mesta kommer direkt hit.

Socialstyrelsens kartläggning visar också att en majoritet av barnen har kvar sina föräldrar i livet. För 72 % av de iranska barnen vet man var vårdnadshavaren finns. Motsvarande andel för de eritreanska barnen är 35 %.

Utredning av asylsökande barn har hög prioritet, och målet är att beslut skall vara fattat inom två månader. Invandrarverket förordnar juridiskt biträde och Stockholms tingsrätt utser god man. Det stora problemet är att det råder stor brist på gode män. Invandrarverket har därför skrivit till frivilligorganisationerna och bett om hjälp med att få fram ett tillräckligt antal gode män.

Fru talman! Med detta yrkar jag bifall till utskottets hemställan i betänkande 14 och avslag på samtliga reservationer till vilka bifall har yrkats.

Anf. 9 GULLAN LINDBLAD (m) replik:

Fru talman! Man skall inte kasta sten när man sitter i glashus, lyder ett gammalt ordspråk. Jag tycker att Maud Björnemalm skall ta till sig det ordspråket. Det parti som socialdemokraterna bygger sin regering på enligt parlamentarismens grunder är bevisligen inte överens med regeringen i en enda fråga som rör flyktingpolitiken. I stället är man beroende av hoppande majoriteter. Bekymra sig mer för den egna situationen och mindre för en eventuellt blivande annan regering, Maud Björnemalm! Det är mitt råd.

Maud Björnemalm frågar om jag har läst skrivelsen. Ja, sannerligen, varenda rad. Jag har t.o.m. läst innehållet i den innan den officiellt kom ut. Det må vara ett oppositionsparti tillåtet att trycka litet extra på vissa frågor som man tycker är viktiga, även om de har behandlats i utskottsmajoritetens skrivning.

I reservation nr 2 har vi särskilt tryckt på att FNs flyktingkonvention är av gammalt datum och därför inte riktigt speglar dagens förhållanden. Vi efterlyser om möjligt en ny konvention som bättre överensstämmer med dagens förhållanden. När vi tidigare uttalade detta hade vi inte tillgång till regeringens nu avlämnade proposition. Men, som jag sade förut, är dess innehåll ett fall framåt för ett tänkande i de banor som vi moderater står för. Det är dock inte den saken vi skall diskutera i dag.

Låt mig härefter återgå till ett par frågor som jag inte hann med i mitt anförande. Det blev långt nog ändå. Jag skall något uppehålla mig vid respekten för vår utlänningslagstiftning. Jag anser det mycket viktigt, inte minst för flyktingarna själva, att respekten för denna lagstiftning upprätt-

hålls. Det är också viktigt för tilltron till och respekten för det svenska medborgarskapet. För att svenska medborgare skall känna trygghet är det särskilt viktigt att vi ställer vissa krav även på asylsökande och flyktingar. På den punkten tror jag inte det råder några direkt delade meningar, men jag vill ändå trycka på den saken.

Jag kan hänvisa till vår reservation med anledning av en HD-dom när jag säger att det går att komma in i detta land på helt falska premisser. Det har t.o.m. hänt att personer med uppehållstillstånd i ett annat land har gjort det. Låt mig fråga utskottets företrädare om regeringen har gjort något i anledning av vår utskottsbeställning efter denna HD-dom. Det handlar om att verkligen se över ansvarsbestämmelserna vad gäller flyktingar och asylsökande.

Anf. 10 MARIA LEISSNER (fp) replik:

Fru talman! Maud Björnemalm gör sig stora bekymmer för nästa regering. Det är både vänligt och omtänksamt av henne. Jag noterar att socialdemokraterna påfallande ofta talar om nästa regering som någon annan än en socialdemokratisk regering.

En större huvudvärk för Maud Björnemalm är kanske ändå att man har de samarbetspartner som man har. Det finns kanske anledning att fundera över hur det kommer sig att det har utvecklats på det sättet. Socialdemokratin är ju inte direkt någon mittenkraft i flyktingpolitiken och än mindre en vänsterkraft, om nu det ordet fortfarande är ett honnörsord för socialdemokraterna.

I frågan om visering citerade Maud Björnemalm ur folkpartiets motion och undrade varför flyktingar skulle uppsöka ambassaden om de nu var i starkt behov av skydd. Svaret är ganska enkelt. Det är därför att vi i vår lagstiftning bl.a. kräver att människor skall ha det vi kallar dokumentation, och i den ingår visum. Har de inte visum skall de inte kunna ta sig ombord på ett flygplan för att komma till Sverige, utan de skall innan dess bli bortsorterade.

Det skulle naturligtvis inte vara något problem med viseringskrav även för flyktingar, om det var så att de utan handlingar ändå kunde komma fram till gränsen. Nu kan de inte göra det såvida de inte lurar och bedrar oss. Det enda sättet för en asylsökande att utan problem komma ända fram till gränsen med dokument är att han eller hon har köpt dem av en flyktingsmugglare. Då går det att komma till den svenska gränsen och ansöka om asyl. Om inte restriktionerna fanns skulle naturligtvis viseringen och övriga bestämmelser inte fungera som ett skydd för Sverige mot flyktingar. Det är alltså på beskrivet sätt som bestämmelserna har kommit att utformas.

Låt mig citera ur en promemoria från statens invandrarverk om verkets praxis när det gäller inresevisering för de människor som kommer till Sverige för att delta i internationella konferenser här. Så här säger man:

"Verkets praxis är sedan lång tid att s.k. bona fideperson (trovärdigt syfte med besöket, ingen risk för avhopp) ska erhålla inresevisering för deltagande i internationella sammankomster i Sverige.

Beträffande vissa nationaliteter är viseringspraxis dock restriktiv. Erfarenheten visar att även konferensdeltagare av olika slag har använt sig av vise-

ring för att få möjlighet att resa in i Sverige och därefter ansöka om asyl. Det är med andra ord inte självklart att en konferensdeltagare alltid kan betraktas som bona fideperson."

Detta är mycket talande. Man skall inte få använda viseringsinstrumentet för att komma in till Sverige och därefter ansöka om asyl. Jag konstaterar att socialdemokraterna mycket medvetet driver för den här viseringspolitiken.

Anf. 11 RAGNHILD POHANKA (mp) replik:

Fru talman! Maud Björnemalm nämnde att vi inte har berört frågan om invandrarpolitiken. Jag har flera gånger i denna kammare sagt att Sverige i stort sett för en bra invandrarpolitik. Vi satsar oerhört stora resurser, både personella och penningmässiga, för att det skall gå bra för de flyktingar som får stanna här. Det behövs säkert förändringar också på det området, och saker och ting kan göras bättre. Det har jag också sagt flera gånger, men det tål att upprepas.

En sak som inte berör vårt utskott har hänt. 300 milj.kr. för hemspråksundervisning har dragits in. Vi har yrkat att också det beloppet skall anvisas. I övrigt satsas mycket stora resurser på de invandrare som har fått uppehållstillstånd i landet.

Visst har vi läst igenom betänkandena och motionerna. Vi har haft god tid på oss, eftersom denna fråga har behandlats under lång tid. När det gäller den internationella politiken syftar vi på att Sverige håller på att anpassa sig till en EG-flyktingpolitik, och den anser vi inte vara generös. Den är ganska hård, och det byggs murar runt EG. Vi ställer upp på det och ser till att Sverige håller sig innanför muren. Vi yrkar på att man skall tillämpa den generösa flyktingpolitiken internationellt.

I min reservation om flyktingar från öst har jag nämnt flyktingar från t.ex. Baltikum. Jag menar att det skall finnas en beredskap som även kan gälla andra folk, men jag tog Baltikum och öststatsflyktingar som exempel, eftersom det ser så hotande ut i republikerna där.

Maria Leissner tog upp viseringar. Man kan visserligen inte gå till en ambassad och söka visum om man vill fly, men om man försöker komma hit så går det inte utan visum. Det blir en mycket ond cirkel. Att viseringsplikten inte har hindrat flyktingar från att komma hit kan vi aldrig bevisa. De som är här har uppenbarligen inte hindrats att komma hit. Vi vet dock genom kontakter med anhöriga och andra som känner förföljda att de har varit helt låsta. De har inte kunnat komma hit och söka asyl.

När det gäller tvåårsregeln menar jag att en svensk kvinna som har blivit misshandlad naturligtvis befinner sig i en mycket svår situation, men hon har inte hotet från två håll. Hon hotas av mannen. Om hon kan komma från honom, kan hon få det bättre. Men om en kvinna som inte har bott i Sverige i två år har råkat in i ett sådant förhållande är situationen svårare. Stannar hon hos mannen blir hon misshandlad och förtryckt, och om hon lämnar mannen kommer hon ganska sannolikt att skickas tillbaka till det land hon flytt ifrån och till allt som väntar henne där.

Anf. 12 JAN-OLOF RAGNARSSON (v) replik:

Fru talman! Maud Björnemalm undrade om vi hade läst betänkandet och regeringens skrivelse om flyktingpolitiken. Visst har jag läst detta. Däremot

blir jag litet fundersam och undrar om Maud Björnemalm över huvud taget har läst vänsterpartiets partimotion från den allmänna motionstiden i januari 1991. Maud Björnemalm säger att det inte finns något helhetsperspektiv på flyktingpolitiken i debatten. Vi lade verkligen ned mycket arbete med vår motion för att få ett helhetsperspektiv på flyktingpolitiken. Jag blir mycket förvånad när Maud Björnemalm säger att ett sådant perspektiv inte förekommer i debatten. Jag rekommenderar ett ytterligare studium av vänsterpartiets partimotion från januari 1991.

Maud Björnemalm nämnde inte ett ord i sitt anförande om asylrätten. Anser socialdemokraterna och Maud Björnemalm att det föreligger sådana skäl att man måste inskränka rätten för människor att söka asyl i Sverige? Finns det inga samlade svenska resurser till en generös human flyktingpolitik? Det vore intressant att få ett svar på denna fråga.

Jag tog också upp kommunplatserna. Det förekommer att människor som har fått uppehållstillstånd ändå blir kvar på förläggningarna. Jag förstår inte vad det beror på. Kommunerna avtalar med invandrarverket om kommunplatser för flyktingar. Ändå fick man 9 000 färre platser år 1990 än vad man hade avtalat om. Kommunförbundet har många gånger påpekat detta. Invandrarverkets generaldirektör påpekar det också så sent som i april. Det vore intressant att få veta vad det beror på att man inte får ut människor som redan har fått uppehållstillstånd från förläggningarna till kommunerna så att de kan börja ett liv här i Sverige.

Anf. 13 RUNE BACKLUND (c) replik:

Fru talman! Maud Björnemalm redovisade för- och nackdelar med avskaffandet av tvåårsregeln. Jag tycker att Ragnhild Pohanka på ett mycket effektivt sätt pekade på skillnader mellan den svenska kvinnans och den utländska kvinnans situation i sitt exempel. I fallet med den utländska kvinnan är det inte nog med att hon har blivit misshandlad, hon skall också utvisas.

Jag delar uppfattningen att man kan se denna fråga från två håll och att det finns både för- och nackdelar med en sådan här regel. Jag undrar dock hur många skenäktenskap tvåårsregeln i själva verket har förhindrat och hur stora våra möjligheter egentligen är att påvisa skenäktenskap med hjälp av tvåårsregeln. Efter kontakter jag har haft med polisen gör jag bedömningen att möjligheterna inte är särskilt stora. Man kan då fråga sig om nyttan med denna regel verkligen är så stor att den motiverar en egen existens med tanke på att den används av män i hotsituationer för att skrämma kvinnor till tystnad och få dem att acceptera en situation som de inte skulle ha gjort om de inte hade utvisningshotet hängande över sig.

Maud Björnemalm säger att en väg vore att undervisa poliserna och ge dem bättre kunskaper och tala om att man inte behöver acceptera det. Även om man gör så är förmodligen rädslan större, vilket gör att man inte litar på den information man får. Jag är inte övertygad om att det är en framkomlig väg. Jag tror i stället att vi skulle behöva avskaffa tvåårsregeln. När det gäller att förhindra skenäktenskap tror jag inte att den har så stor betydelse. Vi behöver nog inte vara så rädda för att avskaffa regeln.

Maud Björnemalm kommenterade också situationen för flyktingbarnen och barnen i vår mottagningsverksamhet. Jag tycker att det är positivt att

man nu tar sig an de rapporter som har presenterats om flyktingbarnens situation och på allvar försöker se vad man kan göra såväl i invandrarverkets verksamhet som i kommun och landsting. Det har utan tvivel funnits brister. Dessa brister kan naturligtvis skyllas på att man har varit dåligt förberedd och inte har varit medveten om att vi skulle få ett så stort antal människor att ta hand om på kort tid. Det är dock oerhört viktigt att man rättar till dessa brister så att inte flera barn hamnar i samma situation.

Däremot berörde Maud Björnemalm inte slopandet av förvar av barn i flyktingpolitiken. Det kunde nog vara bra att få en diskussion även om det problemet, som man också kan se från två håll. Vi menar att det vore bättre att pröva att slopa förvarsreglerna, och att det skulle vara till gagn för barnen i flyktingmottagningen.

Anf. 14 MAUD BJÖRNEMALM (s) replik:

Fru talman! Det blev mycket på en gång. Jag får väl försöka ta kommentarerna i tur och ordning, även om jag tänker börja bakifrån och kommentera vad Rune Backlund sade om tvåårsregeln. Jag menade att ett avskaffande av tvåårsregeln inte utgör något skydd för de misshandlade kvinnorna. För att komma till rätta med misshandeln av de utländska kvinnorna måste man försöka hitta andra metoder.

Jan-Olof Ragnarsson påstår att vi har gjort en inskränkning av asylrätten. Vi har inte gjort någon sådan inskränkning. Alla som kommer hit till Sverige och söker asyl har rätt att få sin sak prövad. Om de sedan får uppehållstillstånd eller inte är ju en annan sak.

Maria Leissner, jag är inte ett dugg bekymrad över den socialdemokratiska politiken. Vad jag däremot är bekymrad över är hur den framtida flyktingpolitiken kan komma att se ut. I och för sig kan man inte beskylla Maria Leissner för att vara någon nyansernas mästare, men denna svartmålning och resning av murar och hinder i flyktingpolitiken gör att man blir lite förskräckt.

Jag vet inte hur många gånger vi har diskuterat dokumentlösheten och hur man skall få Maria Leissner att förstå vad det egentligen handlar om. Det är nämligen ett hinder för tillståndsgivande, att folk kommer hit utan papper. Man kan faktiskt inte flyga till Sverige, och man kan inte komma till Arlanda utan att man vid något tillfälle har haft en biljett eller ett pass. Om man vid ankomsten till Arlanda talar om för polisen att man har kastat sitt pass eller sin biljett i Frankfurt eller på Kastrup beroende på var man kommer ifrån, måste vi vidta åtgärder för att förhindra människor från att göra på det här viset. Människor har flytt medelst falska papper i alla tider, och det kommer de säkerligen också i fortsättningen att göra. Myndigheterna är medvetna om detta, men om de flyende människorna har en trovärdig historia att berätta tas det självfallet hänsyn till detta.

Anf. 15 RAGNHILD POHANKA (mp) replik:

Fru talman! Jag skulle vilja säga litet mer om de här kvinnorna.

Misshandel kan man inte komma åt enbart genom att upphäva tvåårsregeln, men möjligheten för kvinnorna att komma ifrån misshandel ökar, om de vet att de kan söka skydd någonstans i Sverige och att de med stor säker-

het får stanna i Sverige. Dessa kvinnor sitter fullständigt inspärrade mellan två omöjliga liv, utan kontakter i Sverige. Jag menar inte att svenska kvinnor inte har det vedervärdigt – det har de. Och de har oerhört svårt att byta identitet, vilket de borde ha rätt till. När t.ex. brottslingar kommer ut från fängelse går det ofta ganska lätt för dem att få sin identitet bytt.

Vart skall dessa kvinnor ta vägen? Om de söker hjälp hos någon, riskerar de att bli anmälda hos polisen och utskickade. Värre situation har jag svårt att föreställa mig. Vetskapen om att de får stanna här utgör ett skydd – absolut!

Jag vill också tala litet om dokumentlösheten. Jag läste tidigare upp ur docent Göran Melanders redovisning angående dokumentlösheten: man förutsätter att de som saknar dokument har rest ut legalt. Man kan lika gärna inta precis motsatt ståndpunkt, dvs. de som saknar dokument har åkt med hjälp av falska papper och har inte vågat behålla dem, då skulle de inte få stanna. Det kan förhålla sig på båda sätt, men om man inte har pass eller visum kanske man ändå kan bli trodd om man har någon form av identitetshandling.

Det finns människor som åker hemifrån som de går och står. De blir faktiskt hjälpta hit av olika organisationer. Kalla dem för människosmugglare, men i så fall var Raoul Wallenberg också en människosmugglare. Han är en hjälte för oss i Sverige.

Det finns samvetslösa grupperingar som sysslar med sådant, det vet jag. Men det är många gånger den sista utvägen för dessa människor att rädda sina liv. Det måste vi ha respekt för.

Anf. 16 RUNE BACKLUND (c) replik:

Fru talman! Maud Björnemalm sade att ett avskaffande av tvåårsregeln inte hindrar misshandel. För att inte vålla missförstånd när det gäller vår syn på den regeln vill jag säga att det har vi inte heller påstått. Men ett avskaffande innebär ju att man tar bort möjligheten att använda regeln som ett hot, att kunna skrämma till tystnad. Det är ju på det sättet denna regel har använts av dessa män, dvs. att de har hotat kvinnan med att säga: Om du knystar någonting om vad du har varit med om, skall jag se till att du blir utvisad. Det är alltså möjligheten att använda denna regel för att skrämma kvinnorna till tystnad som är problemet.

Vi tror därför att om man avskaffar denna regel finns denna möjlighet till hot om utvisning från mannens sida inte längre kvar. Vi tycker att det är värt att pröva att ta bort tvåårsregeln och därigenom ge dessa kvinnor en bättre chans att på ett tidigt stadium gå ut och tala om vad de har varit utsatta för. Då kanske vi kan undvika en del av de grova misshandelsfall som rapporteras.

Anf. 17 JAN-OLOF RAGNARSSON (v) replik:

Fru talman! Maud Björnemalm säger att man inte har inskränkt rätten att söka asyl i Sverige. Men den 13 december 1989 sade man från regeringen att vårt mottagnings- och utredningssystem hade nått gränsen för vår förmåga.

Man har alltså infört restriktioner som gör det svårt, och nästan omöjligt, för de facto-flyktingar och krigsvägrare att få uppehållstillstånd i Sverige.

Men Maud Björnemalm säger litet nonchalant att om de sedan får uppehållstillstånd är en annan historia. Ja just det, det är verkligen en annan historia om de får uppehållstillstånd. I praktiken har den svenska flyktingpolitiken stramats åt efter den 13 december 1989. Jag tycker att Maud Björnemalm kan erkänna att det är på det sättet.

I mitt inledningsanförande hade jag en lång redogörelse om varför jag anser att detta är fel och att det strider mot utlänningslagen och förarbetena i utlänningslagen. Sedan får jag nonchalanta besked från Maud Björnemalm om att det är en annan historia om de får asyl eller inte. Jag tycker att man i Sveriges riksdag på ett seriöst sätt skall diskutera inskränkningen, som jag kallar den, i asylrätten som infördes för ett och ett halvt år sedan. Det har sagts av invandrarministern och den övriga regeringen att denna åtgärd är tillfällig. Men när skall den upphävas? Hur långt tid skall något tillfälligt pågå enligt regeringen och socialdemokraterna? Är det två år, tre år eller fem år? Jag menar att det nu finns alla tänkbara möjligheter att upphäva detta beslut och återgå till det som vi var överens om enligt den utlänningslag som vi tidigare har antagit här i riksdagen. Det är inte fråga om något annat från vänsterpartiets sida än att man skall följa den utlänningslag som Sveriges riksdag har antagit i enighet.

Anf. 18 MARIA LEISSNER (fp) replik:

Fru talman! Maud Björnemalm säger att vi inte förstår varandra när det gäller viseringspolitiken och diskussionen om dokumentlösheten. Det är kanske sant att vi inte förstår varandra. Men jag tror ändå att Maud Björnemalm mycket väl förstår vad det handlar om.

Viseringarna används som ett instrument för att stoppa asylsökande. Det uttalas klart på olika ställen, bl.a. i den promemoria som jag citerade ur nyss. Där sägs det klart ut att man ställer hårdare krav på konferensdeltagare från vissa länder som kommer till Sverige, eftersom det har hänt att en del av dem har passat på att söka asyl när de var i Sverige. Då kan man ju inte ge viseringar i framtiden till människor från dessa länder. Det går ju inte, om de missbrukar viseringen så pass att de utnyttjar den till att söka asyl när de väl har kommit till Sverige.

Detta är mycket naket, mycket belysande och inte det enda exemplet. Viseringstvånget släpps för människor från de östeuropeiska länderna, inte när deras ekonomier blir bättre utan när de inte längre har några politiska skäl att fly. Vi vet också att man i Sverige medvetet använder sig av viseringsinstrumentet när det gäller sanktioner mot flygbolagen för att se till att folk inte kan komma fram till vår gräns om de inte har visum och andra dokument i vederbörlig ordning. Som jag har sagt förut tror jag att det skulle bli mindre problem med flyktingsmugglare och dokumentlöshet om man lät rätten att söka asyl förverkligas på det sättet att folk fick lov att komma fram till gränsen.

Maud Björnemalm sade att jag ägnade mig åt svartmålning. Jag är kanske negativ och kritisk, och det kan man om man vill kalla för svartmålning. Men folkpartiet liberalerna är inte ensamma om att vara kritiska. Ser man på världen utanför riksdagen, finner man att det märkliga har hänt att regeringen utsätts för konstant kritik från i princip alla frivilligorganisationer och kyr-

kor, eftersom man tycker att regeringen brister när det gäller humanitet i flyktingpolitiken. Det borde egentligen vara ett större bekymmer för Maud Björnemalm att regeringen konstant hamnar i motsattsställning till frivilligorganisationerna.

Jag vill också gärna instämma i vad Rune Backlund sade om tvåårsregeln och den stora risken för att män kan använda tvåårsregeln som ett instrument för att i värsta fall misshandla sina fruar. Jag tycker att det är hög tid att ompröva tvåårsregeln för att rädda dessa kvinnor som har en mycket besvärlig situation.

Till sist vill jag fråga Maud Björnemalm hur hon tänker visa den särskilda hänsynen till flyktingbarnen, som hon talade om. Hur kommer det sig att man kan låsa in ungefär 300 flyktingbarn i halvåret? Det är ingen särskild hänsyn till flyktingbarnen.

Anf. 19 GULLAN LINDBLAD (m) replik:

Fru talman! Utskottets talesman är så bekymrad över en eventuell framtida regerings och riksdags politik att hon inte hinner svara på de få frågor som man ställer. Men jag är, fru talman, ganska säker på att det även i en kommande riksdag kommer att finnas människor som har både ett varmt hjärta och ett generöst sinnelag och som vill ge en fristad till dem som skall vara i Sverige. Men de kommer säkert också att ha en klar hjärna och vara beredda att ställa vissa krav på de människor som kommer hit. Jag tror att många av oss som nu debatterar är överens om denna grundinställning.

Jag tycker också att vi inte skall göra oss skyldiga till överord som när vi t.ex. jämför Raoul Wallenberg – som offrade personliga tillgångar, sin egen bekvämlighet, ja som till och med var beredd att offra sitt eget liv och som tiggde pengar för att rädda judar från förintelsen – med de samvetslösa människor som i dag gör sig stora pengar på att till Sverige mer eller mindre lura människor som egentligen inte är flyktingar.

Jag frågade hur regeringens företrädare ställer sig till våra krav på en översyn av straffbestämmelserna när det gäller människor som kommer hit på falska premisser. Högsta domstolen har ju faktiskt påpekat att lagrådet vid tillkomsten av den gällande utlänningslagen föreslog att ansvarsbestämmelserna skulle ses över. Utskottet har också gjort en sådan beställning.

Jag vill också hänvisa till den reservation som vi har tillsammans med centerpartiet. Där kräver vi att regeringen lägger fram ett förslag om utvisning på grund av brott. Här delar vi våldskommissionens uppfattning "att reglerna för utvisning på grund av brott bör ses över med syfte att undersöka hur reglerna tillämpats och i vilken mån de ger utrymme för godtycke". Jag vill fråga om regeringens företrädare, utskottsmajoriteten, har för avsikt att arbeta för en sådan översyn. Det är som jag sade viktigt att vi är generösa och vill ta hit människor som behöver skydd. Men vi skall inte heller blunda för att väldigt många utlänningar begår svåra brott i Sverige. På tidigare jungfrulig mark har man t.o.m. infört narkotika och annat. Detta måste beivras.

Anf. 20 MAUD BJÖRNEMALM (s) replik:

Fru talman! Det är väl bäst att jag börjar med Gullan Lindblad, så att jag hinner med och inte glömmer bort det.

När det gäller brotten har faktiskt våldskommissionen för en kort tid sidan kommit med sitt betänkande. Jag utgår ifrån att det skall behandlas i vanlig ordning, dvs. det skall ut på remiss. Därefter skall resultatet av remissomgången behandlas i regeringskansliet. Så småningom läggs det väl fram ett förslag.

När det gäller tvåårsregeln menar jag att man måste skilja på vad tvåårsregeln är till för. Som jag sade i mitt anförande är det hot och våld som förekommer mot de utländska kvinnorna. Skall man helt komma till rätta med de här problemen måste naturligtvis situationen bli bättre i de länder varifrån kvinnorna kommer. Där måste kvinnorna få bättre möjligheter till arbete och inkomst. De får inte bara vara beroende av drömmen om ett bättre liv här i Sverige.

Den 13 december skärptes alltså kraven på vilka som skall få asyl och uppehållstillstånd i Sverige. Men det finns ju inget hinder för människor att komma hit och få sin sak prövad. Det är naturligvis svårare efter den 13 december att få uppehållstillstånd. Jag är ledsen om Jan-Olof Ragnarsson uppfattade mitt svar som nonchalant. Det var absolut inte min mening att vara nonchalant. De som får stanna är sådana som enligt FN-konventionen är flyktingar och de som har ett starkt behov av skydd. Men det finns också personer som får stanna av humanitära skäl. Jämfört med andra länder har Sverige fortfarande en generös flyktingpolitik.

Beträffande förvar av barn vill jag framhålla att utskottet faktiskt skrev i betänkandet att förvar av barn bör få ske bara om det är oundgängligen nödvändigt. Man skall också pröva om det inte räcker med att barnen ställs under uppsikt. När man ser på statistiken över antalet barn i förvar måste man ändå säga att det är högst betydliga variationer. I mars togs 27 barn i förvar, och det är klart att varje barn som tas i förvar är ett barn för mycket. Men innan man dömer ut systemet måste man fråga sig varför barnen har tagits i förvar. Regeringen har såvitt jag kan påminna mig också gett rikspolisstyrelsen i uppdrag att analysera förvarstagandet av barn och återkomma till regeringen med en förklaring.

Förste vice talmannen anmälde att Ragnhild Pohanka, Maria Leissner och Jan-Olof Ragnarsson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 21 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW (s):

Fru talman! Jag är litet konfunderad över uppdelningen på två debatter. För min del har jag litet svårt att skilja på vad jag bör säga nu och vad jag bör återkomma till senare. Om jag blandar ihop det här ber jag om ursäkt.

När jag lyssnar på debatten och läser reservationerna – och det är en livlig debatt och många reservationer – kan jag ändå konstatera att det är en debatt i så att säga marginalen. Trots att det här är ett ämne som väcker starka känslor, som är föremål för ett ansenligt massmedialt intresse och som krävt så många frågesvars- och interpellationssvarstimmar här i kammaren, är det när det kommer till kritan ganska odramatiska betänkanden som socialförsäkringsutskottet presenterar i dag. Jag kan inte heller undvika att skicka en medlidandets tanke till den ledarskribent som i en folkpartitidning i veckan

kände sig förvissad om att endast en ny regering efter valet skulle kunna ändra och nyskapa flyktingpolitiken. Han har inte mycket tröst att hämta i reservationerna och debatten här i dag. Jag kan inte påstå att nytänkandet precis firar några triumfer. Inte kan den som hoppas på något nytt, tydligt och klart få mycket stöd för det i debatten i dag. Jag kan inte heller underlåta att göra samma reflexion som Maud Björnemalm gjorde. Vad skall den här ledarskribenten tro på, om han lyssnade på Maria Leissner när hon talade om den "sossemoderata" flyktingpolitiken. Med darr på rösten sade hon att hon hade önskat att socialdemokraterna hade sökt en annan samarbetspartner i de här frågorna.

Det har väl inte undgått någon att det är just dessa moderater, som vi socialdemokrater misstänkliggörs för att ha samarbetat med i de här frågorna, som folkpartiet hade tänkt sig som samarbetspartner i regeringsställning. Vi diskuterar inte detta för att vi väntar oss en borgerlig regering, men jag trodde att ni gjorde det och att ni funderade i de banorna. Men egentligen fick jag svaret från Gullan Lindblad. I och med att hon gjorde jämförelsen med att vpk bildade regeringsunderlag för oss, talade hon om att det är den rollen som folkpartiet skall ha för en moderat regering. Men jag trodde att ni skulle regera tillsammans, presentera en gemensam regeringspolitik på den här punkten.

Jag skulle först vilja titta litet i backspegeln. De två senaste budgetåren har varit år av större anspänning än någonsin i svenskt flyktingmottagande. Vi har klarat att ge 60 000 nya asylsökande tak över huvudet. Det var tillfälliga, provisoriska och inte alla gånger de bästa lösningarna som vi fick ta till. Det gick och det blev ett acceptabelt mottagande. Vi har heller inte någon gång under den här tiden givit upp arbetet på att korta väntetiderna, utan vi har konsekvent förstärkt utredarresurserna. Nu börjar vi alldeles påtagligt att se resultatet av detta.

För första gången sedan 1985, när systemet med kommunmottagande startade, har vi tillräckligt många lediga kommunplatser att fördela på dem som får uppehållstillstånd. Vi behöver inte ha tusentals människor sitta långliga tider och vänta på förläggningar, medan vi tjatar och pressar oss till nya kommunplatser i kommunerna.

Jag har svårt att hänga med när Jan-Olof Ragnarsson diskuterar detta. Det uppnådda läget beror glädjande nog på att kommunerna nu har ställt upp med fler platser, inte på att det är färre som skall ut till kommunplatser. Vid den senaste kvartalsrapporten från invandrarverket kan jag konstatera att när det totala kommunala flyktingmottagandet för kalenderåret 1990 summerats visar det sig att mottagandet på årsbasis fortsätter att öka. Totalt togs 22 200 flyktingar och jämställda emot, varav 13 900 från förläggningar. Denna nivå ligger 5 % över 1989 års totala mottagande.

Snabbare beslut, snabbare ut i kommun, snabbare genomströmning i asylsystemet, kortare tid på förläggning, allt detta leder egentligen bara till en sak, nämligen att vi kan se fram emot att behöva färre förläggningsplatser. Invandrarverket kan nu åtminstone börja planera för en nedläggning av de tillfälliga och provisoriska lösningarna. Redan har man kunnat se till att de mest provisoriska, jag vill påstå de sämsta lösningarna, dvs. de olika båtarna, har försvunnit.

Men det här betyder inte att vi nu kan ropa hej och tro att vi har kommit över ån. Det finns fortfarande 26 000 människor på förläggningarna. Väntetiden närmar sig visserligen ett snitt på ett år för dem som överklagar. För dem som får bifall i första instans går det mycket fortare. Det kan gå på några veckor. Men för dem som överklagar närmar vi oss nu ett snitt för väntetiden på ett år. Det angavs en gång i tiden, då väntetiden var 2–3 år, som en acceptabel tid. Men vi är inte nöjda med det. Vi har föresatt oss att komma ned i de sex månader vi har satt upp som mål. Det ligger också inom räckhåll under 1991.

Vi kan konstatera att vi börjar få en stabilisering i en ansträngd situation, som dessutom innebär att vi vågar oss på det smått historiska steget att för första gången på närmare 15 år ganska rejält höja den kvot av inbjudna flyktingar som vi ställer till FNs flyktingorgans förfogande. Det är någonting som vi alla i den här kammaren, i alla partier, har önskat under många år. Detta har vi, som jag sade, klarat genom att envist satsa på att få ned väntetiderna, men också genom att fast och konsekvent slå vakt om asylrätten för dem som har de starkaste skyddsbehoven.

Är det fortfarande en generös flyktingpolitik? Detta är uppenbarligen ett av de bästa exemplen på det gamla goda talesättet att allting är relativt. När jag i dag får upprop och krav på återgång till den generösa flyktingpolitik som rådde före december 1989, kan jag inte undgå att erinra mig det tumult som uppstod här i kammaren, inte minst uppe på läktaren, i maj 1989, när vi skulle fatta beslutet om den flyktinglagstiftning som det i dag hänvisas till skulle ha varit så bra och generös.

De stora enskilda organisationerna och humanitärorganisationerna har aldrig varit nöjda med någon regerings flyktingpolitik. Det har alltid, Maria Leissner, varit en sälta i debatten. Jag tycker att de skall ha den inställningen. Det är inget nytt att de vill pressa oss alla här framför sig. Så kommer det alltid att vara. Men jag skall gärna tillstå att den lagparagraf som vi bygger praxis på är stramare. Det vet ni, för ni har själva varit med och beslutat om den lag där paragrafen finns. Den lagen blev nödvändig just för att vi skulle försvara asylrätten.

Låt mig än en gång påpeka – jag vet inte hur många jag får säga detta, för debatten drivs som om det bara handlade om konventionsflyktingar i dag – att det inte bara är konventionsflyktingar som får uppehållstillstånd i Sverige i dag. I själva verket är majoriteten av dem som får bifall sådana som tidigare hade fallit under de två paragraferna om de facto-flyktingar och krigsvägrare, men som har bedömts ha så starka skyddsbehov att de får uppehållstillstånd eller också handlar det om humanitära skäl. Detta gäller alltså majoriteten av bifallen i dag. Konventionsflyktingarna är fortfarande i minoritet.

Men det är klart att det med fler ärenden med nödvändighet också kommer fler avslag. Det är avslagen som syns. Det är de som är svåra för alla inblandade, som engagerar och mobiliserar opinioner, som det ställs frågor om här i kammaren, som beskrivs i lokalpressen och som Jan-Olof Ragnarsson och andra får brev om. Men det blir också ett och annat bifall, kära kammarledamöter. Som jag har haft anledning att påpeka i en debattartikel i dag blir det i själva verket, utslaget på en arbetsvecka, ett bifall var sjunde minut,

nästan 6 000 hittills under det här året. I april hade vi vad man skulle kunna kalla all time high i fråga om bifall, då 1 723 människor fick uppehållstillstånd i Sverige. Men allting är relativt.

Man kan också försöka bedöma detta utifrån en annan utgångspunkt och göra en internationell jämförelse. Bifallsprocent, väntetider, mottagande, förläggningsverksamhet och invandringspolitik, dvs. stödet till start i det nya landet, står sig utomordentligt gott i jämförelse med andra länder. Det gör även vårt mottagande av flyktingbarn. Vide har redan nämnts i debatten. Regeringen gav socialstyrelsen i uppdrag att kartlägga och belysa flyktingbarnens situation ur olika aspekter. Vi har fått en utförlig rapport i tio delar plus en sammanfattning. Den sammanfattande slutsatsen är att mottagandet i stort sett är bra. Men det finns en hel som kan göras bättre. Det skall vi ta fasta på. Självklart finns det fortfarande brister, Rune Backlund. Sådana finns alltid. Det finns alltid saker som kan göras bättre. Om så inte vore förhållandet, skulle vi inte behöva jobba i detta hus.

Vi skall nu ta fasta på detta. Inte minst är det väldigt bra att få en samlad bild. Jag tror att det har funnits mycken samlad kunskap om delvis nya och svåra problem som har mött oss, inte minst det under 1980-talet för hela Europa nya och svåra problemet med de ensamma flyktingbarnen. Det har funnits mycken kunskap runt om i landet hos lärare och sjukvårdspersonal och andra som har engagerat sig i detta. Det är bra om vi kan samla denna kunskap.

När jag ändå nämner barnen, vill jag även ta upp frågan om förvar av barn. Den stora kritiken tidigare har riktats mot att det inte har funnits någon statistik. Nu har vi emellertid fått en statistik, vilket är utmärkt. Den är fortfarande litet bräcklig, och man man måste skrapa ganska mycket på den för att vi skall kunna följa utvecklingen kontinuerligt och få jämförelsetal. Detta jobbar vi med tillsammans med rikspolisstyrelsen.

Denna statistik för några jämförelsemånader tillbaka i tiden visade att antalet barn som hade tagits i förvar var stort. Det är självklart. Någon sade att KU har uttryckt oro för detta. Men vem är inte orolig och fundersam inför detta? Jag har förelagt riksdagen ett förslag till lag, och riksdagen har antagit denna lag, där möjligheten att ta barn i förvar ytterligare begränsas. Vi tror dock inte att den kan avskaffas helt. Men vi skall begränsa den så mycket som möjligt.

Ändå ökar alltså antalet i förvar tagna barn enligt denna statistik. Då måste jag naturligtvis fråga mig vad som händer. Vad sysslar polisen egentligen med? Jag bad rikspolisstyrelsen om en förklaring. Dess förklaring var att antalet utvisningar var högre och att det var ett osedvanligt stort inslag av barnfamiljer i utvisningsärendena. Man pekade också på att mellan 80 och 90 % av utvisningarna hade verkställts utan förvar av barn.

Detta slår jag mig inte till ro med. Vi skall därför förfina statistiken. Vi skall göra det möjligt att bättre följa upp detta. Om det visar sig att man använder förvarsinstrumentet på ett sätt som vi inte hade avsett i lagstiftningen, måste vi se till att så inte sker.

Fru talman! Detta var backspegeln och den dagsaktuella situationen. Men på sikt då? Hur skall det se ut i framtiden? Också det måste man ge sig tid att fundera på. Vi som arbetar politiskt vet att det inte finns mycket som en

gång för alla är givet. För att klara det dagliga vattentrampandet måste man ibland få näsan över vattenytan så pass mycket att man kan se bort mot horisonten.

Denna diskussion har vi nu fått en bra underlag för. Riksdagen har fått en proposition på sitt bord. Jag hoppas att den skall initiera debatten och att alla partier tar tag i denna fråga i sitt motionsskrivande. Det kommer att bli gott om tid till debatt, eftersom ärendet inte skall behandlas förrän i höst och det dessutom är mycket principiellt. Vi får ytterligare tid till debatt, när vi så småningom skall börja snickra på paragrafer och tillämpning.

En sak är jag i alla fall övertygad om kommer att bestå – och kanske bli ännu nödvändigare i framtiden. För att göra flyktingpolitik och invandrarfrågor begripliga både här i kammaren och ute bland folket måste man envist hålla fast vid strävan att försöka definiera och rama in vilka av mänsklighetens alla bekymmer som vi kan angripa och lösa genom flyktingmottagande i Sverige. Vilka problem måste vi först och främst möta med en aktiv flyktingpolitik på den internationella arenan?

Jag tillät mig i den första debatten notera att alla talare med flyktingpolitik menade svenskt flyktingmottagande. Men vi måste komma ihåg att flyktingpolitik är så mycket mer. Återigen: Vid sidan av flyktingpolitiken; hur förhåller vi oss till den övriga migrationen? Hur skall vi inom ramen för den reglerade invandringen även klara av att underlätta frivillig rörlighet över gränserna, tillfällig eller permanent? Det är någonting som vi bejakar och välkomnar och som vi kommer att få se framöver alltmer i internationaliseringens spår.

Även om vi bejakar ett generöst flyktingmottagande, och även om vi kan vara överens om att invandringen har varit både positiv och nödvändig för Sverige, kan ingen människa mena att förhållandena är bra så länge människor tvingas hit för att rädda liv och lem.

Det måste finnas en önskan hos oss alla att skapa en värld, där människor som kommer hit och bosätter sig i Sverige kan göra detta av egen fri vilja. Jag tycker att vi skall kunna diskutera inslag i vår invandringspolitik som bygger på denna tanke. I den nya propositionen presenterar vi tänkbara principer för en sådan aktiv och sammanhållen flykting- och immigrationspolitik. Propositionen utgår från att vi skall kunna föra en politik, som underlättar det frivilliga flyttandet, ger skydd åt dem som tvingas till flykt men även långsiktigt bidrar till att orsakerna bakom flyktingtragedierna undanröjs.

Många av de områden som vi tar upp har redan invandringspolitisk och mer praktisk bakgrund, t.ex. frågan om utlänningsnämnden, frivilligorganisationernas roll i flyktingmottagandet och medborgarskapsfrågorna, vilka har berörts tidigare i dag. Det som har mest bärighet på vad vi diskuterar i dag är ändå hur vi skall förhålla oss till flykting- och invandringspolitiken. Vi menar att vi måste bli mycket tydligare i vår definition av vad som skall kunna ge en absolut rätt att få bosätta sig här när man kommer och "knackar på vår dörr" som asylsökande.

Fru talman! Jag konstaterade inledningvis – jag kanske t.o.m. raljerade litet grand omkring detta – att det är en stor enighet och att det inte finns så väldigt mycket spännande nytänkande i reservationerna. Men jag vill ändå

allvarligt understryka att enigheten i stora drag i dessa frågor är en styrka. Vi debatterar ofta högljutt enskildheterna. Vi kan också ha en diskussion om vad som är en generös flyktingpolitik och vad som krävs av en sådan. Men ingen i denna kammare ifrågasätter begreppet generös flyktingpolitik. Vi kan diskutera vad som krävs för att vi skall kunna ha en bra invandringspolitik. Men ingen i denna kammare ifrågasätter egentligen att den reglerade invandringen skall följas upp av åtgärder till stöd för att invandrarna skall kunna integreras i det svenska samhället. Den grundläggande sammanhållningen i parlamentet har varit viktig för att bekämpa de krafter ute i samhället som bara vilar på okunnighet, intolerans och t.o.m. rasism. Vi borde inte hålla oss för goda utan också inse faran i att här i kammaren hålla på att anklaga varandra för att skapa främlingsfientlighet eller att sanktionera främlingsfientlighet, såsom Maria Leissner uttryckte det senast. I värsta fall skapar vi myten att främlingsfientlighet är sanktionerad. Eller också står vi här och grälar med varandra om vems fel det är, så blir fältet fritt för dem som vill agera vid sidan av. Vi vet att det finns många som tänker agera på fältet vid sidan av, även om vi alla är övertygade om att de kommer att vara ganska få även efter höstens val.

Jag vill avsluta mitt inlägg med att uttrycka en förhoppning om – vi må debattera och diskutera hur frejdigt som helst och byta åsikter här i kammaren – att vi när vi går ut i valrörelsen skall vara eniga och tillsammans bita huvudet av skammen.

Anf. 22 MARIA LEISSNER (fp) replik:

Fru talman! Invandrarministern är bekymrad, liksom Maud Björnemalm, över den framtida regeringen. Jag tycker att det är trevligt att höra att ni förväntar er ett regeringsskifte – det gör jag också.

Vi är inte helt hundraprocentigt eniga i flyktingpolitiken med moderaterna. Det vore underligt om vi hade varit eniga även där, men vi är eniga på många andra punkter. Det handlar trots allt om två olika partier med två olika ideologier. Om vi får väljarnas förtroende, vilket inte är avgjort än, kommer vi att ha intressanta och förhoppningsvis fruktbärande diskussioner om hur inte minst flyktingpolitiken kommer att se ut. En sak är säker: Vi är synnerligen samstämmiga när det gäller hur mottagningen skall fungera, en fråga som tas upp i nästa betänkande som vi behandlar i dag.

Det är bara att konstatera att den framtida regeringen, om den inte blir socialdemokratisk, i varje fall inte lär föra en mer restriktiv flyktingpolitik än nu. Det är ett hopp så gott som något.

Det är intressant att notera Maj-Lis Lööws uttalande att det gick bra att ta emot 60 000 människor. De har blivit acceptabelt mottagna. Vi har fått en stabilisering, därför höjer vi flyktingkvoten. I eftermiddag får jag ett interpellationssvar från Maj-Lis Lööw om huruvida man avser att upphäva 13 december-beslutet, som det kallas för. Det är kanske andra argument som jag kommer att få höra då. Men vi får väl se.

Maj-Lis Lööw talar om att flyktingpolitiken inte har förändrats särskilt mycket. Hon säger att det finns en och annan ansökan som fått bifall och vill tala om de många som får lov att stanna. Men förändringen sedan beslutet den 13 december har blivit att det inte längre är 80–85 % som får stanna

utan bara ungefär 40 %. Ändå är sammansättningen av de asylsökande på ett ungefär likadan som den var för ett och ett halvt år sedan. Skälen för att fly är inte annorlunda nu. Världen ser inte mycket annorlunda ut, men Sverige har blivit annorlunda. Då kommer jag över till frågan om de facto-flyktingarna, som Maj-Lis Lööw inte berör särskilt ingående i sitt anförande.

Det stora problemet med den proposition som nu föreligger är att man inte vill ha kvar en lagreglering av de facto-flyktingarnas rätt till skydd. Ambitionen i övrigt må vara god när det gäller den internationella analysen, men hur kan man hävda att vi kommer att ha en generös flyktingpolitik även i framtiden, om vi vill rycka undan lagregleringen om skydd till de facto-flyktingar? Jag får inte det resonemanget att gå ihop.

Anf. 23 GULLAN LINDBLAD (m) replik:

Fru talman! Talet om en eventuellt ny regering tror jag att vi skall lämna därhän. Jag säger som gamle Gunnar Hedlund att vi nog inte skall sälja några skinn förrän björnen är skjuten. I dag skall vi diskutera dagens flyktingpolitik. Det är ämnet för debatten.

Jag tycker att det är bra att Maj-Lis Lööw säger att det i stora drag råder stor samstämmighet här i riksdagen när det gäller de övergripande målen för vår flyktingpolitik. Men att vi är överens i många frågor innebär ju inte att vi inte kan vara kritiska på en del punkter. Det är inget tvivel om att vi är mycket kritiska när det gäller väntetiderna. Där har Maj-Lis Lööw sagt att vi nu snart är framme vid målet, det mål som vi fastställde när invandrarverket fick sin nya organisation, dvs. 14 dagar–4 veckor för enkla ärenden och högst 6 månader vid överklagningsärenden. Men det har ändå varit väldigt långa tider. Jag vill erinra om att vi har gett många nya anslag till invandrarverket sedan dess. Jag tycker nog att vi har skäl att förvänta oss att här händer mycket och att det händer snabbt.

Jag kan säga att jag i vissa stycken är fundersam och kritisk. Det gäller bl.a. ettårsregeln. Jag vill ställa en fråga till Maj-Lis Lööw: Gäller ettårsregeln fortfarande? Jag vill ha ett ja som svar på den punkten.

På en punkt skiljer sig moderaterna, tillsammans med flera andra, i synen på s.k. arbetskraftsinvandring. Det var inte mer än 187 personer, om jag inte minns fel, som budgetåret 1989/90, under denna högkonjunktur, fick komma till Sverige på rent arbetsmässiga grunder. Vi tycker inte – jag tror att många håller med mig – att det enda sättet att få komma till Sverige och arbeta skall vara att söka asyl. Undra på att det blir långa väntetider.

Moderaterna är alltså mycket mera öppna för ökad arbetskraftsinvandring. Nu vet jag att detta berörs i det nya betänkandet som jag tyvärr endast hunnit snabbläsa. Man talar där om större flexibilitet, men vad innebär det? Jag tycker att regeringen är ganska rigid på den punkten.

Till sist: Jag ställde tidigare frågor om striktare regler för utlänningar som begår brott och som kommer hit på falska premisser. Är regeringen beredd att gå oss till mötes på den punkten, och när kan vi vänta några förslag?

Anf. 24 JAN-OLOF RAGNARSSON (v) replik:

Fru talman! Jag vill börja med att säga till invandrarministern att det är viktigt att vi slår vakt om solidariteten och människors lika värde. Jag lovar

att vi i den här valrörelsen med kraft kommer att bekämpa alla tendenser till rasism och främlingsfientlighet. Jag kommer att ta upp detta i nästa debatt då betänkandet om invandring skall behandlas.

När det gäller barn i förvar finns det nu nya siffror i invandrarverkets statistik. Det är positivt och bra att invandrarministern ser med oro på dessa siffror. Den socialdemokratiske företrädaren som tidigare var uppe i debatten sade att det bara fanns 27 barn i förvar under mars 1990. Men under första kvartalet 1991 togs 169 barn i förvar. Det blir litet konstigt om man bara tar en siffra lösryckt för en månad. Man måste se till helheten. 169 barn tagna i förvar är rekord sedan den nya lagen trädde i kraft. Under tredje kvartalet 1990 togs 132 barn i förvar och under fjärde kvartalet 162 barn. Också jag ser verkligen med oro på att antalet barn i förvar ökar successivt.

Invandrarministern sade att den 13 december 1989 blev det nödvändigt att fatta beslut om restriktioner i utlänningslagen. Regeringen ansåg då att beslutet var nödvändigt, men vänsterpartiet delade inte denna uppfattning. Jag vill fråga: Är det nödvändigt att i dagens läge fortfarande hålla fast vid 13 december-beslutet? Det vore inressant att få svar på den frågan.

Anf. 25 RUNE BACKLUND (c) replik:

Fru talman! Invandrarministern gjorde några kommentarer kring barnens situation vid flyktingmottagandet med adress till mig. Vi i centerpartiet har tagit upp just flyktingbarnens situation. Om man ser på utvecklingen har det under de senaste två–tre åren varit en väldigt kraftig anspänning i mottagningssystemet, och de vuxnas problem tenderar hela tiden att ta överhanden. Flera av oss som deltar i denna debatt har haft anledning att besöka förläggningar och slussar. Vi kunde då konstatera att den tid och det engagemang som har funnits över till att ägna sig åt barnen kanske inte har varit tillräckligt. Det är positivt att man nu har gjort en utvärdering. Skälet till att det är angeläget att ta itu med bristerna är att nu när situationen blir något lugnare, är det viktigt att man passar på att utbilda personalen – såväl invandrarverkets personal som landstingens och kommunernas – så att den kan ta sig an de brister som har upptäckts. Då är man bättre förberedd att kunna åstadkomma ett bättre mottagande för barnen, om läget skulle förändras. Det är beklagligt att en del av detta tappades bort i mottagarorganisationen när läget var som värst. Det var visserligen förklarligt, men det var inte försvarligt.

Det förvånar också mig att siffrorna är så höga när det gäller förvarstagande av barn. Invandrarministern sade att hon har bett rikspolisstyrelsen att undersöka varför det förhåller sig på det här sättet och om statistiken går att förfina. Jag undrar: Hade detta inte kunnat lösas på ett annat sätt? Har vi inte hamnat i en situation där polisen av slentrian fattar beslut om förvarstagande? Kan vi inte pröva att slopa förvarstagandereglerna när det gäller barn och se vad det får för konsekvenser? Vi föreslår i vår reservation att denna möjlighet skall tas bort. Jag är inte så övertygad om att förändringarna skulle bli särskilt dramatiska. Det har gått slentrian i att ta till förvarstagande-regler, även när det kanske inte behövs.

Sedan gled invandrarministern över till att något kommentera sin egen proposition. Vi har anledning att diskutera den vid ett antal tillfällen fram-

över. På vissa punkter har jag svårt att utläsa ur propositionen hur man tänker sig att invandrar- och flyktingpolitiken skall fungera. Propositionen är väldigt allmänt hållen, och ibland är det svårt att bedöma hur vissa nya regler är tänkta att förhålla sig till de regler som nu gäller. Det är inte alldeles enkelt att fullt ut kommentera regeringens förslag på dessa punkter, men vi får kanske tillfälle att räta ut frågetecknen under senare debatter.

Anf. 26 RAGNHILD POHANKA (mp) replik:

Fru talman! I mitt inledningsanförande talade jag om flyktingpolitiken i stort i världen och hur den kan indelas.

13 december-beslutet hade verkligen en avgörande inverkan, fast det inte märktes under första månaden efteråt. Nu är det under 40 % som får stanna och innan var det över 80 %. Det innebär en dryg halvering, så skillnaden mot tidigare är stor. Vi anser att det är dags för en förändring. Vi kan naturligtvis inte förutsäga hur många procent som skall få stanna, eftersom det beror på skyddsbehovet och om det rör sig om konventionsflyktingar eller de facto-flyktingar. Men man skulle mycket väl kunna vara nöjd med Genèvekonventionen om bara bedömningen vore generös. Det är oerhört svårt att göra skillnad mellan de facto-flyktingar och konventionsflyktingar. Men bedömningen är i dag inte generös.

Vi förutspådde under debatterna att antalet förvarstagande av barn skulle öka när de nya lagparagraferna började tillämpas, så vi är inte förvånade.

Det är en sak som jag undrar över när det gäller svenskt medborgarskap. Det talas om att det skall utredas om man skall kunna ta tillbaka ett svenskt medborgarskap från människor som redan har fått ett sådant. Det är egentligen väldigt allvarligt. Man kan vara restriktiv när man beviljar ett svenskt medborgarskap, men människor får ju aldrig känna någon trygghet, om de inte kan lita på att de har fått ett svenskt medborgarskap för alltid.

Man kan inte vara tillräckligt noga i valet av sina föräldrar, brukar det sägas. Därför skall man inte välja sådana föräldrar som löper risk att bli flyktingar. Inte ens i Sverige gäller barnkonventionen fullt ut för flyktingbarn. Det är viktigt att vi betonar just barnkonventionen när det gäller flyktingbarnens situation i fråga om sjuk- och hälsovård, förvarstagande osv.

Vi i miljöpartiet ser inget skäl att öka arbetskraftsinvandringen när det finns så många flyktingar här både med högre utbildning och med goda kunskaper. När de har fått lära sig det svenska språket kan de få arbete. Flyktingar skall inte få stanna på grund av att vi behöver arbetskraft, men de som får stanna måste ju beredas arbete.

Anf. 27 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW (s):

Fru talman! Jag vill instämma i det som Gullan Lindblad sade. Det där med ny regering kan vi lämna därhän.

Min fråga till Maria Leissner löd: Är det skumt eller inte att samarbeta med centern och moderaterna i vissa frågor när det gäller flykting- och invandrarpolitiken? Maria Leissner försöker att föresväva att det har varit otillständigt av socialdemokraterna att samarbeta med dessa partier i stället för med folkpartiet. I så fall kan man fråga sig hur ni skall kunna regera tillsammans, för ni hävdar ju att ni skall kunna göra det.

Maria Leissner lämnade ett besked till frivilligorganisationerna, ett besked som är som en sälta i debatten. Hon sade att reglerna kan åtminstone inte bli mindre generösa än vad de är i dag, och det var ju en tröst för tigerhjärtan.

Rune Backlund, Gullan Lindblad och Ragnhild Pohanka tog upp frågan om förvarstagande av barn. Rune Backlund har rätt när han säger att man borde ha frågat sig om det hade gått att lösa på annat sätt.

Rikspolisstyrelsen redovisar dessutom att man till 80–90 % har löst det på annat sätt, dvs. genom att inte ta barnen i förvar. Vad som framhålls i den av riksdagen antagna lagen var också att man skall försöka att lösa det i första hand på annat sätt. Men om man nu har intrycket att så inte sker, utan att dessa frågor handläggs mer slentrianmässigt, finns det all anledning att ta reda på om det är detta som ligger bakom.

Inte heller jag vill dra för stora växlar på nedgången från februari till mars, från 74 till 27 fall – det är ännu så länge ett tillfälligt och bräckligt underlag – men det kan ändå vara så att en del av rikspolisstyrelsens förklaring håller, att det just då var många utvisningar med barnfamiljer inblandade. Men jag lovar: Vi skall fortsätta att följa utvecklingen på den punkten.

Gäller ettårsregeln? frågar Gullan Lindblad. Med det menar hon väl den regel som säger att barnfamiljer skall ha besked av invandrarverket inom ett år och att de annars i princip får stanna. I dag ligger invandrarverket långt under ett år i genomsnittlig beslutstid. Detta har också varit ett sätt att prioritera barnfamiljerna.

Rune Backlund påpekar mycket riktigt att de vuxnas problem kan komma att ta överhanden. Det förhållandet att barnfamiljerna skall prioriteras när det gäller väntetider har medfört att jag när jag kommit ut på flyktingförläggningarna mött många som är bekymrade och förtvivlade, framför allt ensamstående män. De har förstått att de har fått längre väntetider därför att vi har prioriterat barnfamiljerna, men det har de också uttryckt förståelse för.

Vad gäller decemberbeslutet skall jag mycket riktigt lämna ett interpellationssvar i eftermiddag. Men jag har också i tisdags besvarat en fråga från Hans Göran Franck om detta. Jag tyckte också att jag lämnade ett svar när jag i mitt inledningsanförande beskrev hur det ligger till. Jag sade att vi faktiskt ännu inte kan ropa hej, eftersom vi fortfarande har 26 000 människor i förläggningarna och fortfarande ungefär ett års väntetid för dem som får vänta längst. Vi vet mot bakgrund av erfarenheterna från 1989 inte om den nedgång som vi har haft bara är säsongsmässig. Det kom 23 000 personer under det sista halvåret 1989. Det är alltid en säsongsmässig uppgång under hösten.

Det är många som har talat om hur vi i dag behandlar de facto-flyktingar och om hur vi skall behandla dem i framtiden. Jag noterar med stort intresse att inte minst Ragnhild Pohanka mycket noggrant har läst den del av Göran Melanders rapport som handlar om dokumentlösheten. Han säger där faktiskt att den praxis som regeringen införde hade viss effekt. Men den andra delen av Göran Melanders undersökning förbigås här med stor tystnad. I den framhålls att decemberbeslutet egentligen inte har haft någon större effekt, utan att det finns andra förklaringar till att antalet utvisningar har ökat. Jag tycker själv att det är en litet konstig slutsats, och jag håller inte till alla

delar med honom, men jag kan ändå se att mycket av det skyddsbehov som de gamla reglerna om de facto-flyktingar och krigsvägrare tillgodosåg nu har täckts in i bedömningen av vad som är särskilt starka skyddsbehov.

Anf. 28 MARIA LEISSNER (fp) replik:

Fru talman! Maj-Lis Lööw frågar om det är skumt att samarbeta i flyktingpolitiken. Det är det naturligtvis inte. Det kallas ju parlamentarism när man samarbetar för att få politisk majoritet. Det enda som kan vara skumt – om man nu vill använda det uttrycket – är i så fall den politik som man bestämmer sig för att driva, och det är den debatten som jag tycker är väsentlig.

Maj-Lis Lööw är när det gäller barn konfunderad och upprörd. Hon säger: Jag sade ju att lagen skulle minska möjligheterna att ta barn i förvar, och sedan blir hon förtvivlad när så inte blir fallet. Det är bara att konstatera att invandrarministern uppenbarligen hade fel när vi förde den ganska upprörda debatten för några år sedan. Den nya lagparagrafen gav inte mindre utan kanske större möjligheter att ta barn i förvar. Vi hade möjlighet att under ett års tid gå igenom lagformuleringar och att lyssna på jurister, men regeringen ville inte utnyttja vilandeförklaringen på det sätt som den var avsedd. Då är det bara att konstatera att vi som var kritiker uppenbarligen har fått rätt.

Jag är glad över att Maj-Lis Lööw har denna ganska ödmjuka attityd och säger att hon är upprörd över siffrorna. Det är kanske ändå en början till en väg ut ur denna situation. Det är inte acceptabelt att man regelmässigt låser in ungefär 300 barn per halvår, vilket det blir även med de senaste siffrorna, från första kvartalet 1991. De här barnen har faktiskt inte gjort något ont utan har ganska ofta redan blivit utsatta för mera ont än ett barn skall bli utsatt för. Vi skall inte öka på den bördan.

Jag ser fram emot att regeringen även i den här frågan så småningom kommer tillbaka till riksdagen och plockar upp en eller annan detalj från oppositionspartierna – det har ju hänt – och säger att vi i regeringen är beredda att ändra oss.

Apropå det nytänkande som Maj-Lis Lööw efterfrågade händer det ju sådana saker ibland, bl.a. höjningen av flyktingkvoten, medlemskapet i ION och införandet av möjligheter att få lån i stället för bidrag. Detsamma gäller många andra krav som vi fört fram från folkpartiet liberalernas sida. Det vore utomordentligt tillfredsställande om vi nu inom kort skulle kunna få ytterligare ett förslag från regeringen som stämmer överens med våra synpunkter, nämligen om ett totalt förbud mot att ta barn i förvar. Jag tror att Maj-Lis Lööw noterar att opinionen på den punkten växer.

Jag efterlyser fortfarande den socialdemokratiska visionen för en framtida flyktingpolitik, inte minst i Europa. Den vision som vi hittills sett prov på är inriktad på att snäva in och begränsa antalet människor som får lov att komma hit och så småningom stanna. Men hela tiden är det fråga om hur vi skall skydda de facto-flyktingarna. Jag vill därför gärna hör Maj-Lis Lööw säga att hon kommer att verka för ett skydd även i Europa av de facto-flyktingar, kanske också i Sverige.

Anf. 29 GULLAN LINDBLAD (m) replik:

Fru talman! Nej, statsrådet Lööw, jag lovar att jag skall göra allt vad jag kan i kommande valrörelse för att försöka lyfta bort taburetten. Men jag är förvånad över att socialdemokraterna gör så stor affär av ett eventuellt regeringsskifte och är så inställda på att de kommer att förlora att de låter detta bli en stor del av en flyktingpolitisk debatt. Jag trodde att det var sakfrågorna som var viktigast.

Jag måste också säga att jag skulle vara mycket förvånad om någon skulle ha påstått – det har i så fall gått mina öron förbi – att det på något sätt skulle vara skumt att samarbeta med moderaterna. Det skulle förvåna mig mycket, eftersom vi ändå är riksdagens näst största parti. Det borde vara en heder att få samarbeta med det partiet.

Vidare konstaterar jag att funderingar över många andra spörsmål har lett till att jag fortfarande inte fått svar på mina frågor om en översyn av lagstiftningen mot att personer får uppehållstillstånd på falska premisser. Är regeringen beredd att komma med något förslag eller i varje fall göra en översyn i den frågan?

Jag vill också ha ett svar på frågan om utvisning på grund av brott, där vi tillsammans med centerpartiet har en motion och en reservation.

Till sist vill jag också säga att jag inte heller har fått höra uttryck för någon ny syn på arbetskraftsinvandring. Statsrådet efterlyste nytänkande, och vi kan väl säga att det åtminstone på moderat håll är ett visst nytänkande. Vi vill göra det möjligt för människor att komma in i vårt land på andra premisser än som asylsökande. Men när vi kommer med nya tankar blir det njet.

Anf. 30 JAN-OLOF RAGNARSSON (v) replik:

Fru talman! Jag delar Maria Leissners glädje över att invandrarministern har en så ödmjuk inställning när det gäller barn i förvar. Jag tror att vi skall kunna lösa det problemet på ett bra sätt. Det bästa vore ju att en majoritet i riksdagen röstade för reservationen, så att vi förbjuder att barn tas i förvar. Då kommer vi till rätta med det problemet.

Det har pratats ganska mycket om vad som händer efter valet, vad vi får för regering och vad vi får för flyktingpolitik. Jag tror att jag skall blanda mig i den diskussionen litet och säga att vad som krävs för en human och generös flyktingpolitik är att vänstern förstärks i parlamentet. Att vänsterpartiet blir större och får flera mandat i riksdagen är en garanti, fru talman, för en generös och human flyktingpolitik.

Jag nöjer mig inte med, som Maria Leissner säger, att det i alla fall inte blir sämre. Jag vill ha en bättre flyktingpolitik. Jag är ganska optimistisk på den punkten, för jag tror att det blir fler vänsterpartister i riksdagen efter valet den 15 september.

Fru talman! Jag vill sluta med att säga att det krävs tre saker för en human och generös flyktingpolitik. Det är att man upphäver restriktionerna som infördes i och med beslutet den 13 december, att schablonbedömningen vid s.k. dokumentlöshet upphävs och att de asylsökande som finns kvar här i landet och som har fått ett avvisningsbeslut får en ny prövning. Det tycker jag att vi skall jobba för.

Jag hoppas också att moderata samlingspartiet och även invandrarminis-

tern läser FARRs kritiska praxissamling, de 94 fallen. Gör det, så får vi sedan komma tillbaka och skapa en human och generös flyktingpolitik!

Anf. 31 RAGNHILD POHANKA (mp) replik:

Fru talman! Vi har inte en from önskan i frågan om förvaret av barn, utan vi anser att det skall upphöra och att problemen skall lösas på annat sätt.

Även förvar av vuxna, som inte är misstänkta för allvarliga brott, ställer vi i miljöpartiet oss mycket tveksamma till. Så behandlas ju inte andra människor i vårt land. Människor i Sverige – och det är man när man är på en flyktingförläggning – har enligt grundlagen ett ganska bra skydd, och det skall man inte åsidosätta.

Invandrarministern frågade om jag inte hade tagit del av Melanders övriga lunta. Jo, det har jag gjort. Jag har fyra tjocka luntor: SIVs, FARRs, Umeås flyktingsförläggnings och docent Melanders. Jag kan väl inte kommentera alla sidorna där, men jag är också tveksam till den slutsats som Melander har dragit, att beslutet den 14 december inte skulle ha påverkat att antalet tillstånd har minskat.

Jag vill fortfarande komma med mina frågor. Eller skall jag vänta till eftermiddag i samband med interpellationsdebatten? När upphävs 14 decemberbeslutet? Och när upphör Sverige att ta barn i förvar?

Anf. 32 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW (s):

Fru talman! Jag ber om ursäkt, men jag har litet svårt att reda ut vad det är som Gullan Lindblad vill ha omprövat, HD-domen och allt vad det är. Jag vill säga att om rikdagen en gång har beställt en utredning om striktare regler för utvisning på grund av brott, skall den beställningen naturligtvis effektueras, men det ligger på justitieministern att göra det. Jag kan inte så här ge något besked om dagsläget.

I den nya flyktinglagstiftningen från 1989 har vi gjort en skärpning när det gäller uppehållstillstånd på falska premisser. Men jag lovar att titta vidare på det här och även titta på vad utskottet har skrivit i sitt betänkande, kanske också på vad Gullan Lindblad har skrivit i sin reservation.

Fru talman! I övrigt vill jag bara tacka för en bra debatt. Vi har här i kammaren återigen frejdigt brutit åsikterna mot varandra, men jag vill understryka att grundprinciperna för hur vi skall förhålla oss till invandringen och flyktingströmmarna är vi i stort sett överens om. Mycket kan göras bättre, och det skall vi fortsätta att verka för. Något som vi aldrig kan acceptera är inskränktheten, intoleransen och rasismen. Jag är glad för de försäkringar som jag har fått här i kammaren om att sådana företeelser skall vi gemensamt gå ut och bekämpa i valrörelsen.

Anf. 33 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Fru talman! Jag har stått i den här talarstolen de senaste fem-sex åren och varit kritisk mot den flyktingpolitik som riksdagens majoritet har beslutat om. Nu kan man tycka att mina åsikter är extrema, att de är unika. Förvisso, fru talman, är de unika i riksdagen. Men det räcker med att man lämnar detta hus, att man tar ett steg ut på gatan, för att man skall finna att de upp-

fattningar som jag har torgfört här faktiskt har sympati hos en majoritet av befolkningen.

Vi säger i högtidliga middagstal och på möten att riksdagen representerar folket. Ledamöterna är folkets valda ombud och skall i riksdagen föra fram folkets åsikter. Undantaget bekräftar regeln, heter det. Detta är förvisso det undantag som bekräftar regeln. Den uppfattning om asylpolitiken och flyktingpolitiken som är den förhärskande i Sveriges riksdag stämmer definitivt inte med den som förs fram av människor i bostadsområden, på gator och torg och på arbetsplatser.

Fru talman! Jag skall inte trötta kammaren och förlänga debatten med att referera till alltför många olika undersökningar, men jag skall nämna en som publicerades i vintras. Då visade det sig att en majoritet av svenska folket ansåg att den nuvarande flyktingpolitiken borde skärpas. Ungefär 30 % ansåg att den politik vi hade var acceptabel. Bara 10 % ville liberalisera flyktingpolitiken.

Hur förhöll det sig då bland de olika partiernas sympatisörer? Förvisso var det flest moderater som var kritiska mot den nuvarande flyktingpolitiken, men ungefär 50 % av samtliga sympatisörer till de andra partierna var också mycket kritiska. Då skall vi ha klart för oss att denna undersökning gjordes långt efter det att regeringen beslutade om en skärpning av flyktingpolitiken i december 1989.

Även av de partiers väljare vilkas företrädare i riksdagen pratar för en mera liberal asylpolitik ville bara en liten minoritet att man skulle mer eller mindre öppna dörrarna.

Men det är egentligen inte så konstigt att vi har fått den debatt som vi i dag har i Sverige. Jag har tidigare refererat till riksdagens uppfattning och vad man kan läsa i tidningarna. Alla som det minsta ifrågasätter den svenska flyktingpolitiken blir kallade för rasister och fascister.

Fru talman! Låt mig som vanlig enkel riksdagsledamot få ställa en fråga. Vill man ha en flyktingpolitik som liknar den som finns i övriga Europa, i det EG som Sverige i dag deltar i ett open race för att bli medlem i? Där bedriver man en flyktingpolitik som är vida mer skärpt än den som bedrivs i Sverige. Jag tror att det skulle vara ganska oförskämt, och uppfattas som oförskämt, att påstå att EG-länderna bedriver en rasistisk politik. Vi skall nog inte påstå det utanför denna kammare, och framför allt skall vi inte påstå det så att det når utanför landets gränser.

Vi hör från denna talarstol ofta att Sveriges ekonomi är besvärlig. Vi måste ibland motvilligt, eftersom våra ekonomiska resurser inte räcker till, dra ned på saker och ting, t.ex. reformer, som vi egentligen inte hade velat dra ned på. Vi har här hört hur pensionärerna klagar för att de inte kan klara sig efter den senaste skatteomläggningen. Men när det gäller asylpolitiken drar vi inte ned. Där är vi släkt med, om jag nu skall skämta i en allvarlig fråga, pojken med guldbyxorna. Där är resurserna outtömliga.

Det har i debatten i dag tagits upp vissa företeelser i Sverige under de senaste åren, framför allt attentat mot flyktingmottagningar och liknande. Låt mig, fru talman, helt klart och entydigt slå fast att man i en demokrati har en rättighet, eller rättare sagt en skyldighet, att kritisera de politiska beslut man anser är fel. Men man får bara göra detta i ord. Man får aldrig göra

detta i någon form av sådana handlingar som vi tyvärr alltför ofta har sett. Om en medborgare, en väljare, i Sverige är kritisk mot de beslut som en majoritet av politikerna fattat, får han eller hon precis som alla andra med ord argumentera för att förändra en situation, icke i handling, vilket vi tyvärr, som jag tidigare sade, har sett alltför många beklagliga exempel på.

Fru talman! Jag blir inte inbjuden till flyktingkonferenser och resor världen runt där man talar om dessa problem. Men jag träffar människor utanför detta hus. Jag förstår att de blir förvånade, och jag förstår också att vi genom vårt eget agerande ger näring åt det s.k. politikerföraktet. Ingen kan gå upp i denna talarstol och begära att bli trodd och påstå att hon eller han i denna fråga representerar svenska folket. Ändå fortsätter vi med samma sak.

I debatten om detta betänkande har en del talare tidigare beklagat att man inte slagit samman debatten om dessa två betänkanden, men det är faktiskt litet svårt ibland att skilja på invandrings- och flyktingpolitik.

Jag välkomnar ett svenskt medlemskap i EG. Det innebär att invånare i EG-länder kan söka jobb i Sverige på lika villkor som svenskarna, och svenskar skall kunna söka jobb ute i Europa på lika villkor som dem som bor i dessa länder. Däremot har vi ibland en invandringspolitik som är något förvånansvärd. Precis som någon av de tidigare talarna tänker jag ta upp åtminstone ett fall som jag varit engagerad i.

Anf. 34 FÖRSTE VICE TALMANNEN :

Invandringspolitiken behandlas i det betänkande som skall debatteras härnäst.

Anf. 33 (forts.) STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Fru talman! Jag ber om ursäkt.

Den svenska flyktingpolitiken, som den i dag är utformad, har enligt min uppfattning fått sin utformning för att åstadkomma en bättre nattsömn hos politikerna i Sverige. Att sömnen blir betydligt sämre, på grund av den inriktning politiken har, blir betydligt sämre hos de miljoner som sitter i världens tyvärr alltför många flyktingläger, verkar man inte bekymra sig om.

FNs förre flyktingkommissarie, Thorvald Stoltenberg, uttalade i fjol i svensk press mycken kritik mot den svenska flyktingpolitiken. Han beklagade att han för världens 15 miljoner flyktingar hade till sitt förfogande bara en del av den summa som vi i Sverige använder till att bekosta mottagandet av det trots allt ringa antal människor vi mottar här i Sverige. Detta måste innebära, att om vi ändrade vår flyktingpolitik, skulle vi få en bättre möjlighet att hjälpa de många människor som i dag befinner sig i flyktingläger under förhållanden som vi i det trots allt välordnade Sverige har svårt att föreställa oss.

Jag sade tidigare att ekonomin var ett problem. Vi har här i dag hört hur man sagt att vi skulle öppna grindarna även för homosexuella och för religiöst förföljda. Är det inte någon som har någon som helst hum om hur mycket pengar vi egentligen disponerar i dag? Hur många reformer skall vi i dag minska för att ni också skall få dessa krav uppfyllda?

Ett annat konstigt inslag i denna flyktingdebatt är att den fokuserats negativt mot Vellinge och Sjöbo nere i Skåne. Vi har sett kommunalråd – jag skall

inte säga i Grönköping, men nästintill – som har sagt: Vi tar vårt ansvar. Vi tar emot 40–60 flyktingar varje år, så vi tillhör inte dessa avfällingar i Sjöbo och i Vellinge. Men om man ser hur det ser ut i verkligheten, visar det sig att man i dessa kommuner, där kommunalråden stått och slagit sig för bröstet, varit väl medvetna om att dessa 40–60 flyktingar som man beslutat sig att ta emot försvunnit därifrån om ett halvår eller ett år. Var finns de? Jo, de finns i storstäderna, Stockholm, Göteborg och Malmö. De får bära bördan, men det är dessa kommunalråd som spelar frikostiga i media och tar berömmet. Men de är icke förtjänta av någon form av beröm.

Fru talman! I en av de skrivelser som vi behandlar i dag motiverar man extrakvoten på 1 250 personer med kurdernas situation i Irak. Det är klart att om något är tryckt, kan där inte stå vad som hänt dagen efter. Men vi ser i dag i tidningarna, och bl.a. i text-TV här i huset, att kurderna nu i hundratusental lämnar Iran och Turkiet för att komma tillbaka till Irak. Vi kan också se att Iraks regering är i färd med att besluta om reformer som innebär att kurderna skall få ett självstyre i Irak.

Jag kan inte undgå att hålla med Danmarks utrikesminister Uffe Ellemann-Jensen när han för en tid sedan kritiserade den svenska inställningen. Han sade att detta nya sätt att utöka kvoten med 1 250 personer är ett perfekt sätt att hjälpa Iraks diktator Saddam Hussein.

Fru talman! Jag vill slutligen säga att jag hoppas att vi får en flyktingpolitik som innebär att vi hjälper de många som bevisligen har stora behov och lider och lever under ytterst besvärliga förhållanden i stället för det fåtal som vi i dag hjälper i Sverige.

Anf. 35 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Fru talman! Jag hör inte till dem som underskattar de flyktingfientliga och invandrarfientliga grupperingar som kan finnas i vårt land men kanske framför allt ännu mer på andra håll. Jag vill heller inte underskatta dem som på ett cyniskt sätt spekulerar i denna invandrar- och flyktingfientlighet. De kommer säkerligen att få tänka om en dag, eller förhoppningsvis bli tagna i örat av sina egna på annat sätt.

Detta är en spekulation som inte har någonting att göra med den solidaritet som de allra flesta människor i Sverige känner. Inte minst de händelser som inträffat den senaste tiden runt om i världen, med stora flyktingströmmar inte bara i Mellanöstern utan på många andra håll, har väckt många människor till besinning. Vi vet att när TV och massmedia gör sin plikt, och kommer med saklig och objektiv upplysning, påverkar det i högsta grad. Men vi vet också en annan sak, nämligen att när skolan och skolväsendet i vårt land fyller sin plikt, och kan ge en bra och saklig undervisning, är detta också något som påverkar.

Det har gått upp och ned när det gäller flyktingfientliga stämningar i vårt land. Det som skett under den senaste tiden har inte alls inträffat första gången, utan det har också förekommit tidigare. Men när det gjorts verkligt objektiva undersökningar om detta, har det visat sig att inställningen gradvis förbättrats i vårt land.

En av de största undersökningarna gjordes av diskrimineringsutredningen. Den undersökningen omfattade 2 500 personer. Undersökningen vi-

sade hur det skett en förändring efter andra världskriget och att inställningen förbättrats gradvis under olika tioårsperioder. Det finns i grund och botten inte något som tyder på annat än att den stora majoriteten av svenska folket fortfarande har denna positiva inställning och att den även förbättrats. Men det kan ske tillfälliga förändringar, och även bakslag, vilket en och annan spekulerar i. Det är en skam för varje parti att ha ledamöter som spekulerar i flykting- och invandrarfientlighet!

Fru talman! Jag hade från början begärt ordet för att säga något om en motion om flyktingpolitiken där vi fem socialdemokratiska ledamöter bl.a. har yrkat att det skall tillsättas en utredning och vidtas åtgärder för att öka asylsökandes sysselsättningsmöjligheter. Jag är glad att nu kunna konstatera att både regeringen och utskottet har ställt sig positiva till detta. Det är mycket viktigt, både sakligt och psykologiskt, om en utredning av denna karaktär snabbt kunde genomföras. Just detta med sysslolösheten under långa tider är ett av de argument som de flyktingfientliga krafterna ständigt utnyttjar. Det är därför som vi måste lösa den frågan. Då kan vi också avväpna dessa krafter på ett mycket bra sätt. Jag beklagar att detta inte har skett tidigare. Men bättre sent än aldrig. Låt oss nu snabbt komma fram till ett ställningstagande i denna fråga.

Jag vet att det bedrivs en hel del undervisning och att andra initiativ tas i denna riktning på olika håll. Men det är otillräckligt.

Fru talman! Jag vill till sist säga att jag anser att det skulle vara av mycket stort värde om det beslut som fattades den 13 december 1989 upphävdes. Även om det funnits sakliga skäl för det, har beslutet haft en negativ inverkan. Det uppfattades av många som en reträtt. Jag skall inte gå in på det förgångna, utan det viktigaste är att regeringen under denna sommar kommer fram till att beslutet bör upphävas. Alla fall bör i fortsättningen prövas enligt de regler som gällde före den 13 december 1989. Jag anser att de ganska chockerande siffror vi fått om att bifallsprocenten för ansökningar endast är 40 %, ger oss anledning att ändra på detta beslut.

Det finns även andra skäl till denna låga bifallsprocent än denna restriktivitet. Det är inte så svårt att analysera detta. Men det går inte att komma ifrån att en stor del av dessa avslag beror just på detta beslut. Jag vill också hänvisa till att Christina Rogestam sagt att det finns gott om lediga platser för flyktingar ute i kommunerna på grund av den situation som inträtt under senare tid. Detta har också talats om tidigare här i dag.

Invandrarministern vet att regeringen har sagt att detta beslut är av tillfällig karaktär. Nu har det gått ett och ett halvt år. Beslutet kan inte vara tillfälligt hur länge som helst! Ett och ett halvt år är tillfälligt med råge. Jag anser därför att regeringen bör fatta ett beslut. Det är bra att detta i fortsättningen blir en riksdagsfråga. Det är ett framsteg. Men nu ligger frågan i regeringens hand.

Anf. 36 STEN ANDERSSON i Malmö (m) replik:

Fru talman! Jag förstod att det var undertecknad som Hans Göran Franck avsåg med första delen av sitt inlägg. Han talade om skam för partier. Jag skäms inte ett dugg för att i riksdagens talarstol torgföra en åsikt som en stor

del av svenska folket ställer sig bakom. Jag skulle ha skämts mycket mer om jag inte vågade göra detsamma.

Det talades om flyktingfientlighet. Kan det vara fientlighet mot flyktingar att man som jag och många andra vill lägga lika mycket pengar som vi i dag totalt lägger på flyktinghjälpen i första hand på de människor som befinner sig i de tyvärr alltför många flyktingläger som finns i världen? Jag har mycket svårt, fru talman, att inse och förstå att det kan kallas för flyktingfientlighet när man vill hjälpa så många som möjligt. Jag skäms inte ett ögonblick att stå för och föra fram den åsikten.

Fru talman! Jag sade i mitt första anförande att den stora majoriteten av de svenska politiska partierna i dag deltar i ett open race när det gäller att vara mest positiv till EG och en anslutning av Sverige till EG. Det är just samma EG där man bedriver en flyktingpolitik som inte på något vis liknar den vi har i Sverige. Jag erkänner att flyktingpolitiken inom EG i vissa fall är för hård. Men slutsumman av mitt resonemang är: Ge gärna lika mycket pengar som vi i dag via skattebetalarna betalar ut, men ge dem till de människor som är i störst och bäst behov av dem.

Fru talman! Jag menar att detta är en rättvis, korrekt, human och kristen flyktingpolitik.

Anf. 37 BERITH ERIKSSON (v):

Fru talman! Jag ställer mig helt bakom Hans Göran Francks inlägg. Det var mycket bra att det inlägget kom i det här läget. Anledningen till att jag och så många andra som engagerar sig i flyktingmottagningen blir så frustrerade är att det är ett glapp mellan vad som sägs och verkligheten, t.ex. vad som har sagts i kammaren i dag och den verklighet man möter i flyktingärenden.

Jag vill ta upp några saker som framkommer i reservationerna. Det gäller t.ex. viseringskrav, dokumentlöshet och flyktingstatus. Jag vill exemplifiera med ett aktuellt fall. Alla de undersökningar som har redovisats här har avsett olika individuella fall.

Hösten 1989 kom det 20 flyktingar till Trelleborg. De kom från flyktinglägren i Turkiet, och de var irakiska kurder. De hade fått hjälp av sina släktingar att ta sig ut ur landet och att ta sig till Sveriges gräns. Tyskland användes som transitland. 18 av flyktingarna direktavvisades vid gränsen tillbaka till Tyskland. Det äldsta paret i denna grupp var i så dålig kondition att det fick stanna kvar i Sverige och få en prövning av sina asylskäl.

Mannen hade suttit i irakiskt fängelse, och han hade dokumenterade tortyrskador. Han hade tillsammans med så många andra kurder i augusti 1988 måst fly undan Saddam Husseins gasbombningar. Den 27 februari 1991 kom beslutet från invandrarverket, som bedömde att makarna inte var flyktingar enligt 3 kap. 2 § utlänningslagen eller enligt 1951 års Genèvekonvention. Invandrarverkets bedömning gjordes mot bakgrund av att makarna vid ansökningstillfället saknade passhandlingar.

Hur kan man förvänta sig att dessa människor, som i augusti 1988 flydde undan gasbombningar och hade befunnit sig i flyktingläger i Turkiet, skulle kunna ha passhandlingar? I beslutet framgick det vidare att verket dragit den slutsatsen att makarna saknade passhandlingar för att de önskade undan-

hålla uppgifter av väsentlig betydelse för bedömningen av deras rätt att få skydd i Sverige. De hade biljetter att visa upp som visade att de hade tagit sig till Frankfurt i Tyskland med flyg, åkt tåg genom Tyskland och därefter kommit till Trelleborg.

Vidare hävdar invandrarverket att det faktum att dessa människor saknade passhandlingar minskade tilltron även till de uppgifter som de i övrigt lämnat till stöd för sina ansökningar. Verket kunde dock inte utesluta att det förelåg ett särskilt starkt skyddsbehov beträffande makarna, varför de fick stanna i Sverige på annan grund.

Det här exemplet visar mycket av de problem som så många har tagit fram i dag. Vi har t.ex. frågan om viseringskrav. Dessa människor hade ingen möjlighet att lösa en flygbiljett direkt till Sverige. Flygbolagen i Turkiet hade inte tagit dem ombord. Vidare har vi frågan om dokumentlöshet, som man påstår inte skall spela någon roll för en verklig flykting. Dokumentlösheten används sedan som motivering för att inte bedöma dem som flyktingar.

Det är lätt att säga att detta är ett enskilt ärende. Men om man läser de rapporter som nu finns från FARR ser man att det inte är fråga om ett enskilt ärende. Det är ett ärende bland flera. Det gör att det framkommer mycket kritik, och det gör att man blir kontaktad av många som arbetar med flyktingärenden.

Jag ställer mig bakom vänsterpartiets reservationer till det här betänkandet.

Anf. 38 SYLVIA PETTERSSON (s):

Fru talman! Jag tycker att det har varit en intressant och givande debatt om flyktingpolitiken. Jag har denna gång inte väckt någon egen motion som rör förvarstagande av barn, men jag kommer att rösta för reservation 34.

Bestämmelserna om förvar av barn har under årens lopp förändrats gång på gång, men resultatet har aldrig blivit tillräckligt bra – utifrån socialdemokratisk utgångspunkt. Resultaten har inte blivit tillräckligt bra denna gång heller. De kommer inte att bli det så länge det finns bestämmelser som tillåter förvarstagande av barn. Jag vill stödja förslaget om förbud mot förvarstagande av barn, särskilt därför att invandrarministern i debatten uttryckte stor oro över utvecklingen på den punkten. Sådan oro skall enligt min mening ha vårt stöd.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Mom. 6 (asyl i Sverige)

I en förberedande votering för bestämmande av kontraproposition i huvudvoteringen biträddes reservation 7 av Jan-Olof Ragnarsson med 23 röster mot 18 för reservation 8 av Ragnhild Pohanka. 242 ledamöter avstod från att rösta.

I voteringen om kontraproposition för bestämmande av kontraproposition i huvudvoteringen avgavs 34 röster för reservation 6 av Barbro Sandberg

och Maria Leissner och 34 röster för reservation 7 av Jan-Olof Ragnarsson. 217 ledamöter avstod från att rösta.

Sedan förste vice talmannen lagt ned en ja-sedel och en nej-sedel i rösturnan drog Ingbritt Irhammar (c) ja-sedeln. Kammaren hade alltså i enlighet med ja-propositionen antagit reservation 6 av Barbro Sandberg och Maria Leissner.

I kontrapropositionsvoteringen biträddes reservation 6 av Barbro Sandberg och Maria Leissner med 68 röster mot 59 för reservation 5 av Gullan Lindblad m.fl. 157 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 158 röster mot 68 för reservation 6 av Barbro Sandberg och Maria Leissner. 59 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 9 (särskild asylpraxis för barnfamiljer)

Utskottets hemställan bifölls med 223 röster mot 61 för reservation 12 av Ragnhild Pohanka och Jan-Olof Ragnarsson.

Mom. 10 (barns särskilda behov av asyl)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 13 av Ragnhild Pohanka – bifölls med acklamation.

Mom. 15 (viseringstvång som flykthinder)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 16 av Barbro Sandberg m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 17 (uppskjuten invandringsprövning)

Utskottets hemställan bifölls med 201 röster mot 83 för reservation 18 av Karin Israelsson m.fl.

Mom. 25 (förtroendeläkarinstitutet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 25 av Jan-Olof Ragnarsson – bifölls med acklamation.

Mom. 29 (barnutredningar)

Utskottets hemställan bifölls med 189 röster mot 94 för reservation 28 av Karin Israelsson m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 35 (förvar av barn)

Utskottets hemställan bifölls med 184 röster mot 100 för reservation 34 av Karin Israelsson m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 45 (uppföljning av flyktingärenden)

Utskottets hemställan bifölls med 264 röster mot 20 för reservation 46 av Ragnhild Pohanka.

Mom. 46 (utvisning på grund av brott)

Utskottets hemställan bifölls med 189 röster mot 92 för reservation 47 av Gullan Lindblad m.fl. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Krister Skånberg (mp) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Mom. 48 (advokatjour)

Utskottets hemställan bifölls med 218 röster mot 67 för reservation 49 av Barbro Sandberg m.fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Beslut om uppskjuten votering

På förslag av förste vice talmannen medgav kammaren att det på föredragningslistan återstående ärendet, socialförsäkringsutskottets betänkande SfU13, skulle företas till avgörande i början av kammarens arbetsplenum tisdagen den 4 juni.

7 § Invandring m.m.

Föredrogs
socialförsäkringsutskottets betänkande
1990/91:SfU13 Invandring m.m. (prop. 1990/91:100 delvis och prop. 1990/91:192).

Anf. 39 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Vi har hela förmiddagen diskuterat flyktingpolitiken, och vi övergår nu till det betänkande som heter Invandring m.m. Jag tillhör dem som tycker att det ligger något positivt i att vi debatterar dessa två betänkanden var för sig.

Det har ofta sagts – och kanske med visst fog – att vi i riksdagen oftast debatterar asyl- och flyktingfrågorna, dvs. tillämpningen av utlänningslagstiftningen fram till dess att de asylsökande kommer till gränsen, medan invandrarfrågorna, hur vi behandlar människor sedan de väl har kommit in i landet, ofta har glömts bort. Det är ju inte bara asylpolitiken som är viktig, utan det är inte minst viktigt hur vi utformar tillvaron för dem som kommit in i vårt land.

I det betänkande vi nu skall debattera behandlas invandringspolitiken separat, dvs. de olika anslagsposterna som berör invandringspolitiken och motionerna i anledning av dessa. Dessutom behandlas i betänkandet propositionen om en ökad organiserad överföring av flyktingar till Sverige liksom motioner i anledning av denna. I viss mån har dessa två betänkanden tangerat varandra, men det må väl då vara hänt.

Genom ihärdig strävan har oppositionen fått till stånd en majoritet i den segslitna frågan om möjligheten för asylsökande att arbeta under väntetiden. Det föreslås nu äntligen att temporära arbetstillstånd skall kunna beviljas under vissa betingelser. Jag återkommer till detta.

Herr talman! Det har under det senaste året kunnat skönjas en klar tendens, nämligen att antalet asylsökande har minskat jämfört med 1989. Antalet asylsökande kan emellertid fortfarande beräknas till ca 30 000 per år. Dessa siffror talar för sig själva. Med det stora antal asylsökande som vi ändå tar emot vid gränsen och verkligen låter få en bedömning, kan vi ju inte säga att Sverige icke har en generös flyktingpolitik.

Akilleshälen i svenskt flyktingmottagande har varit – och är – de långa väntetiderna. Numera är polisen i kapp när det gäller ärendehandläggningen, men antalet oavgjorda ärenden vid invandrarverket fördubblades under budgetåret 1989/90, och antalet balanser förväntas öka.

Det är givet att invandrarverket har satts på hårda prov de senaste åren på grund av den stora tillströmningen av asylsökande. Vi moderater har förståelse för att de målsättningar som sattes upp i samband med den nya organisationen av invandrarverket ännu inte har kunnat förverkligas. Vi har därför tillstyrkt de extra anslag som begärts för att klara situationen, och så gör vi även denna gång. Med hänsyn till det minskade antalet asylsökande och det därmed minskade behovet av förläggningsplatser anser vi faktiskt att handläggningstiderna måste kunna nedbringas i enlighet med den målsättning som myndigheterna har lagt fast och att förläggningskostnaderna bör kunna minskas väsentligt.

Några ytterligare anslagshöjningar bör enligt vår uppfattning inte begäras om inga oförutsedda händelser inträffar. Jag yrkar, herr talman, bifall till reservation 1.

I reservation 5 anser vi att det s.k. asylbidraget bör ses över. Vid mina besök på förläggningar har personalen påtalat att många asylsökande är förvånade över asylbidragets storlek. Detta är ju uppbyggt som socialbidraget med en påplussning för varje barn, och för många familjer innebär detta mycket höga bidragssummor tillsammans med den kostnadsfria vistelsen. Jag har också träffat en hel del asylsökande som själva påtalat detta förhållande. Vi tycker nog att det är skäl att se över bestämmelsen.

I reservation 9 anser vi att det bör tas särskild hänsyn till ensamma flyktingbarn och att de snarast bör få komma till en familj. Vi vill också särskilt uppmärksamma den verksamhet som bedrivs i landsting och kommuner för flyktingbarn och deras familjer med särskilda behov. Sådan verksamhet bör också mycket väl kunna bedrivas av organisationer och enskilda vårdgivare.

I reservation 12 påpekar vi och folkpartiet liberalerna att vård och habilitering av handikappade bör komma i gång så fort som möjligt efter flyktingarnas ankomst till Sverige. Det är också viktigt att de handikappade får tillgång till de hjälpmedel de behöver redan vid förläggningarna och att det inte behöver vara några diskussioner om vem som har ansvaret, vilket ibland förekommit.

Herr talman! Inget är mer förödande för en människa än att tvingas till overksamhet och passiv väntan. Detta har vi diskuterat många gånger i denna församling, och vi moderater har upprepade gånger föreslagit både att de asylsökande skall beredas någon form av arbete vid förläggningarna och att de skall kunna få temporära arbetstillstånd under väntetiden. Riksdagsmajoriteten har varje gång avslagit våra förslag om detta. Vi delar naturligtvis uppfattningen att det viktigaste är att korta ned väntetiderna. Ut-

skottet hyser nu förhoppningen att invandrarverket mot slutet av nästa budgetår skall kunna avgöra ärendena enligt den uppgjorda målsättningen. Vi har också tidigare hört invandrarministern säga detta. Denna strävan står dock inte i motsatsställning till den "arbetslinje" vi moderater länge förordat. I år har vi fått majoritet för vår uppfattning, och utskottet begär nu snarast ett förslag från regeringen om temporära arbetstillstånd för asylsökande, vars ärenden kan förväntas ta längre tid än sex månader att avgöra i första instans. I motivreservationen 16 gör vi tillsammans med folkpartiet liberalerna tillägget att ett temporärt arbetstillstånd *skall* beviljas senast sex månader efter asylansökan. Jag yrkar bifall till reservation 16.

En fråga som vi också ofta diskuterat är hur vi egentligen tar till vara den utbildning och yrkeserfarenhet som flyktingarna har. Det har gjorts en del bra försök, inte minst när det gäller att ta till vara vårdpersonals kompetens, men mycket mer bör göras på detta område. Jag vet att det gjorts försök och att ambitionerna finns där, men det tål att tryckas på att det måste hända mycket på detta område. Invandrarna har mycket av kunnande, god utbildning och engagemang som bör kunna ges åt vårt land. Det är en miss att inte ta till vara detta på ett bättre sätt än hittills.

I reservation 17 anser vi tillsammans med folkpartiet liberalerna att regeringen snarast bör skapa en organisation för att ta till vara de asylsökandes tidigare utbildning och erfarenheter.

Även om flyktingmottagandet är en statlig uppgift anser vi moderater, tillsammans med folkpartiet liberalerna – vi är alltså ganska överens i dessa frågor, detta sägs med hänsyn till den tidigare debatten – i reservation 23 att det är alldeles nödvändigt och önskvärt att enskilda och organisationer engagerar sig i flykting- och invandrarfrågorna. Vi anser att det kommunala mottagningsmonopolet bör luckras upp och att t.ex. frivilligorganisationer eller någon annan skulle kunna vara den mottagande parten och förbinda sig att hjälpa till med integreringen i samhället. Här är kanske något av det nytänkande statsrådet tidigare efterlyste. Låt oss fortsätta diskussionen om hur vi skulle kunna hitta andra möjligheter.

I reservation 25 slutligen anser vi moderater tillsammans med miljöpartiets representant att de kommuner som tar emot handikappade flyktingar bör få ett påslag till det allmänna schablonbidraget för att underlätta mottagandet av dessa människor, som naturligtvis har en väldigt svår situation.

Det råder sedan den 1 januari detta år som bekant en ny tingens ordning när det gäller det kommunala flyktingmottagandet. Det från visst håll utanför denna kammare högljudda kravet på att flyktingarna skall få lån i stället för bidrag är redan förverkligat. Jag hoppas detta skall komma till kännedom även utanför detta hus. Intet är nytt under solen. Trots att det finns starka uppfattningar från visst håll att detta skulle vara någonting nytt, så är det redan klappat och klart tack vare att vi moderater haft denna uppfattning i många år och nu fått förståelse från alla håll.

Den viktigaste nyordningen är emellertid att kommunerna numera erhåller ett schablonbidrag per mottagen flykting. Detta bör stimulera kommunerna till ökade ansträngningar att bereda flyktingarna utbildning och arbete, i varje fall sysselsättning i någon form. Tyvärr är arbetsmarknadssituationen för närvarande mycket kärv, och det finns därför skäl att regeringen

uppmärksamt följer det nya ersättningssystemet så att det inte leder till färre utplaceringar i kommunerna. Jag vet att regeringen har ett sådant uppdrag.

Det tidigare moderata förslaget om ökad flyktingkvot och s.k. överföringsprogram kan sägas vara bifallet genom den proposition som också behandlats i detta betänkande. På den punkten är vi eniga.

Herr talman! Ytterligare en rad motionskrav framförda av oss moderater har behandlats välvilligt och har således inte gett skäl till några reservationer. Det gäller t.ex. åtgärder för att bekämpa främlingsfientlighet. Det gäller också vårt krav om att samhällets skrivna och oskrivna lagar skall gälla för invandrarna i samma omfattning som för den svenska befolkningen. Ett enhälligt utskott betonar detta.

Därmed, herr talman, nöjer jag mig alltså med att yrka bifall till reservationerna 1 och 16 utöver bifall till hemställan i utskottsbetänkandet.

Anf. 40 MARIA LEISSNER (fp):

Herr talman! Jag vill börja med att förhoppningsvis glädja invandrarministern genom att instämma med Gullan Lindblad i mycket stora delar av hennes anförande. Vi har många gemensamma reservationer till detta betänkande och en likartad syn när det gäller mottagandet och dess organisation.

I betänkandet behandlas två saker, dels invandrarpolitiken, dels mottagandet av flyktingarna.

Invandrarpolitiken kommer i skuggan av flyktingpolitiken nästan jämt i debatten, så även i dag. Men när man diskuterar flyktingpolitiken handlar det också om invandrare, människor som så småningom kommer att bli invandrare i Sverige. Attityden mot invandrare – alldeles oavsett varför de kommit till Sverige – färgas av vår hållning till flyktingar. Därför hänger dessa två debatter ihop till stora delar.

Det är dags att försöka skapa ett slags ny respekt för de invandrade svenskarna, alldeles oavsett varför de kommit till Sverige. Det är nödvändigt att vi respekterar dem för vad de är, betyder och har betytt för Sverige. Vi måste respektera dem för att de faktiskt är svenskar, de allra flesta, och vi måste respektera deras särart som invandrade svenskar.

Vi har inte särskilt många motioner eller yrkanden när det gäller invandringspolitiken, men det betyder inte att vi tycker den är oväsentlig.

Jag vill nämna en reservation vi har väckt som gäller systemet för bidrag till invandrarorganisationer. Vi tycker det vore bra om man på sikt kunde få, åtminstone för de äldre invandrarorganisationerna, samma bidragsregler som för svenska organisationer. Med tiden blir faktiskt invandrarna också svenskar och skall verka på samma villkor som andra svenskar i samhället. Men de har en särställning i början när de är nya och deras grupper är nya i Sverige, och de behöver då extra stöd.

När det gäller flyktingmottagandet blev det hösten 1989 en kollaps, som till stora delar var självförvållad. Vi har en mycket svensk kultur, en ambition att ta hand om alla grupper av flyktingar i en paketlösning, ett slags "i värsta fall socialfall"-attityd gentemot flyktingar. Det skulle behövas en ny syn på flyktingar, vad de är och vilken förmåga de har att ta egna initiativ. Det är nämligen ett visst urval av människor som tar sig till Sverige. Dessa människor har ofta varit mer politiskt aktiva än andra. De har dessutom

lyckats ta sig över ett antal svårigheter för att kunna komma till Sverige, och de har tagit initiativet för att kunna skapa trygghet för sig själva och sina familjer. Det är människor som har en mycket stor kapacitet. Tyvärr har vår mottagningspolitik lett till att många i onödan har fått bekymmer med långvarig brist på sysselsättning, med olika typer av anpassningsproblem, som i värsta fall reducerat de asylsökande till socialfall – för att använda detta hemska ord.

Detta kan man ändra på. En förändring är redan gjord, nämligen det nya bidragssystem som börjat fungera vid årsskiftet. Men det behövs fler förändringar. Därför har vi i folkpartiet liberalerna föreslagit en annan attityd när det gäller boendeformerna för dem som kommer hit som asylsökande. Vi tycker att de asylsökande måste släppas ut ur de förläggningar som de i dag i princip tvingas in i av ekonomiska skäl. Det skall inte bara tillåtas, rent lagligt, att lämna förläggningen – de har naturligtvis den möjligheten redan i dag – utan det skall också vara en praktisk möjlighet genom att de får rätt till asylbidrag även när de bor utanför förläggningen. Hade vi haft den attityden hade vi också haft möjlighet att låta dem bo hos släktingar och vänner, i andrahandsrum, att hitta lägenheter på annat sätt, bli hjälpta av olika frivilligorganisationer, osv. Då hade vi kanske inte fått någon kollaps i flyktingmottagandet för ett och ett halvt år sedan, eftersom boendet då inte hade varit något större problem. De tiotusentals nordiska invandrare som kommer till Sverige utan att göra väsen av sig hittar själva bostäder utan att man behöver skapa särskilda köer eller särskilda förläggningar. Vi har inte hört talas om någon förläggning för t.ex. norrmän som kommit till Sverige.

Det finns kapacitet hos människor att själva skapa sig en framtid, kanske särskilt hos dem som varit så initiativrika att de sökt sig till Europa.

Det är ingen sjukdom att vara asylsökande. Det finns en rad skäl, integritetsskäl, kostnadsskäl och personliga skäl för att avskaffa det nuvarande systemet, där människor inte får ekonomisk hjälp med mindre än de bor på en förläggning. De som behöver hjälp skall få det. De som vill bo på förläggning och behöver den assistens vi kan ge skall få det även i framtiden, om folkpartiet liberalerna får genomföra sina förslag. Men vi måste i första hand utgå ifrån att människor själva klarar många av sina problem.

Vi har också ett förslag gemensamt med moderaterna om att luckra upp mottagningsmonopolet. Det är bra att det finns en strategi för hela Sverige när det gäller flyktingmottagandet. Men man måste också kunna låta enskilda organisationer vara mottagande parter och låta den eventuella tillgången på arbete mer styra var flyktingarna hamnar när de väl har fått uppehållstillstånd.

Vad så gäller frågan om arbete för asylsökande är det enormt roligt att stå här och tala för ett näst intill enigt utskott. Vi har äntligen segrat i frågan om hur man skall kunna skapa ett system där asylsökande som väntat länge får arbeta med hjälp av tillfälligt arbetstillstånd.

Vi i folkpartiet liberalerna har varit beredda att kompromissa för att få till stånd en ändring av bestämmelserna. Vår kompromissvilja har lett till att det i regeringens förslag, efter vår beställning därom, anges en respittid på ungefär sex månader. Den som har väntat på besked från invandrarverket i mer än sex månader skall alltså få arbetstillstånd. Jag vill gärna nämna att

det är en kompromiss från oss. Egentligen tycker vi att det är en något för lång väntetid. Vi är rädda för att det kan leda till olägenheter, då regeringen dessutom har sagt att tiden fram till behandling av ärenden i regeringen inte skall tillgodoräknas. Vår rädsla gäller att de asylsökande, även om de kanske har väntat länge, kanske inte får utnyttja det tillfälliga arbetstillståndet. Jag vill gärna få utfästelser från andra som har arbetat med denna fråga om att avsikten är att så många asylsökande som möjligt skall få arbeta under den tid då de väntar på uppehållstillstånd.

Det finns alltså många skäl för att tillämpa en viss respittid. Invandrarministerns argument mot att asylsökande inte skall få tillfälligt arbetstillstånd så fort de kommer till vår gräns är korrekta. Det skulle kunna innebära en risk för att många söker asyl bara för att under kortare eller längre tid kunna arbeta i Sverige. Den risken kan således undanröjas genom en respittid på några månader, förhoppningsvis inte alltför många. Invandrarverket får därmed en chans att sålla agnarna från vetet innan man fattar beslut. Därmed har man kvar möjligheten att arbeta för dem som faktiskt är asylsökande och har goda skäl för att vara det.

Den här reformen blir ännu viktigare i framtiden än den är i dag. Vi vet redan nu att det kommer att bli svårare för flyktingar och invandrare att få jobb. Samtidigt känner vi till att många flyktingar är högutbildade. Siffror visar att ungefär en femtedel av alla asylsökande har akademisk utbildning. Det finns alltså en risk för att många förmågor slösas bort och att vi ägnar oss åt ett gigantiskt resursslöseri genom att inte kunna erbjuda invandrarna något jobb. Det gäller inte bara under deras första tid i vårt land utan i värsta fall under återstoden av deras liv. Den utvecklingen måste stoppas.

Jag vill uttrycka mycket stor tillfredsställelse med den höjda flyktingkvot som äntligen har kommit till stånd. Det är roligt att vår motion därom har tillstyrkts. Vi har yrkat på en höjning till 2000 flyktingar årligen. Jag är mycket glad över den extrakvot som regeringen har föreslagit. Det är mycket trevligt att för en gångs skull kunna komma överens i flyktingpolitiska frågor.

Det finns emellertid också några saker som vi inte är överens om. Framför allt vill jag lyfta fram frågan om barnhälsovården. I en färsk rapport säger socialstyrelsen att FNs barnkonvention inte åtföljs. De flesta asylsökande barn som bor på förläggningar har visserligen i någon form tillgång till hälsovård, men de har inte samma rätt till hälsovård och tandvård som svenska barn. Det är en effekt av att vi i socialförsäkringsutskottet har satt socialtjänstlagen ur spel för de asylsökande. Jag hoppas att invandrarministern kan lova bot och bättring i den frågan, framför allt med anledning av socialstyrelsens rapport. Det här är ett mycket svårt problem så länge vi har barn boende på förläggningar under i värsta fall flera år.

Vi har också avgivit reservationer som gäller ensamma flyktingbarn. Bl.a. anser vi att deras fall måste prioriteras framför andras. De befinner sig nämligen i en särskilt känslig situation. En av våra reservationer handlar om de handikappade asylsökandes situation. Vi understryker vikten av att de så fort som möjligt på förläggningen får handikapphjälpmedel och annat som de kan behöva.

Låt mig till sist uttrycka tillfredsställelse över att den första delen av den

praxisdokumentation som vi har efterlyst så många gånger äntligen har kommit. Låt oss hoppas att den så snart som möjligt åtföljs av de övriga delarna.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till reservationerna nr 6, 11, 16 och 23.

Anf. 41 RUNE BACKLUND (c):

Herr talman! I allt samhällsarbete är det viktigt att dra lärdom av det som har hänt bakåt i tiden för att man inte skall göra om samma misstag en gång till. De senaste årens flyktingpolitik ger oss en rad viktiga kunskaper som vi kan ta till vara när vi nu organiserar 90-talets flyktingmottagande.

När man ser tillbaka på vad som har hänt de senaste åren kan man konstatera att det inte har saknats dramatik. Antalet asylsökande har ökat mycket kraftigt. Vi har fått känna av hur det blir när vi inte är förberedda på stora förskjutningar i det antal flyktingar som skall tas emot, förläggas på lämpligt ställe osv.

Vid två tillfällen under 1980-talet har vi organiserat om vår modell för att ta emot asylsökande, utreda deras situation och slussa ut dem i samhället. Under tiden mellan omorganisationerna har riksdagen, efter förslag från regeringen, fått sätta in det ena krispaketet efter det andra för att lösa akuta problem i mottagningsorganisationen.

Vad vi har misslyckats med är att förutsäga hur många asylsökande som kan tänkas komma till vårt land. Med facit i hand kan vi nu konstatera att vi inför varje omorganisation har underskattat den verkliga utvecklingen. Det ligger därför i sakens natur att man bara kan gissa hur många asylsökande som kan tänkas komma hit under ett år. Just nu är vi inne i ett lugnare skede där ett färre antal asylsökande än vid samma tidpunkt för ett och två år sedan kommer till Sverige. Men alla vet att detta lugn när som helst kan brytas till följd av händelser i vår omvärld. Ändå envisas vi med att planera flyktingmottagandet som om det var en relativt statisk verksamhet.

Invandrarverkets basorganisation och förvaltningsanslag låses genom riksdagsbeslut. Följden har blivit en krånglig och tidskrävande beslutsprocess varje gång som antalet asylsökande har överträffat prognoserna.

Jag har gjort en genomgång av tilläggsbudgetarna under 1980-talet, och dessa talar sitt tydliga språk. Nästan varje gång har vi beviljat extraanslag till invandrarverket för att det skall hinna behandla ett stort antal ärenden i vilka beslut inte har fattats. Denna beslutsprocess har krävt resurser, och viktig tid har gått förlorad. Händelseutvecklingen hösten 1989 kan utgöra ett bra exempel därpå. Under sensommaren det året inregistrerades en ökning av antalet asylsökande till Sverige. Denna ökning accelererade mycket snabbt under hösten och kulminerade i samband med regeringens "13-decemberbeslut". Det gick åtskilliga veckor innan klartecken gavs till polis och invandrarverk om att förstärka organisationen på utredningssidan. Följden blev att stora balanser asylärenden på kort tid byggdes upp hos båda myndigheterna. Personalen hade ingen möjlighet att klara situationen trots stora arbetsinsatser och ett omfattande övertidsuttag. Polisen i sin tur har behövt drygt ett år på sig för att bearbeta sina balanser. Invandrarverket kommer att behöva större delen av detta år för att fatta beslut i alla ärenden som ligger i balanserna.

Konsekvenserna blir förödande för flyktingpolitiken i sig. Dröjsmålet med att sätta in nya resurser har skapat en stor förläggningsorganisation där asylsökande under lång tid tvingas vänta på förhör och utredning samt beslut. Statens kostnader för att ge asylsökande tak över huvudet samt uppehälle har ökat med miljardbelopp under de gångna åren.

Detta har lett till att regeringen, för att det inte skall bli orimliga konsekvenser, vid flera tillfällen har fått ändra praxis. Vi har exempelvis fått en barnpraxis, 13-december-beslutet osv. Allt detta innebär på något sätt att tilltron till flyktingpolitiken urholkas. Det uppstår situationer som gör att människor behandlas olika beroende på vid vilken tidpunkt deras ärende avgörs. Det är inte bra för tilltron till en generös och humanitär flyktingpolitik.

Det är naturligtvis mycket svårt att förutse hur många som kommer att söka asyl ett enskilt år. Det inser alla som har följt den här verksamheten under en längre tid. Vi måste därför skapa en mottagningsorganisation som är mycket flexibel. Jag tycker att statens invandrarverk trots allt har visat prov på anpassningsförmåga till nya situaitoner. Jag tror dock att vi kan göra ytterligare förbättringar och förändringar i den här organisationen så att vi får ett ännu mer flexibelt invandrarverk. Vi skulle t.ex. kunna ge invandrarverket betydligt större frihet inom ramen för den generella lagstiftningen. Invandrarverket skulle få planera sin egen verksamhet och ta emot, utreda och förlägga asylsökande.

Det nuvarande budgetsystemet är när det gäller flyktingpolitiken uppdelat på flera konton. En del av dessa är bundna, och andra utgörs av förslagsanslag. Man kan i stället välja en modell där man slår samman alla de pengar som nu finns i olika påsar till ett anslag som innebär att man räknar ut en schablonersättning per asylsökande och säga till invandrarverket att verket skall göra en prognos över hur man bedömer antalet asylsökande nästa budgetår och ta upp den summa som förslagsanslag i budgeten. Om det skulle visa sig att det sker en ökning, skulle man automatiskt få den schabloniserade summa som man behöver för att klara verksamheten. Man skulle då komma ifrån problemet med olika budgetmanglingar när man skall förändra i verksamheten. Det innebär också att man hos invandrarverket mera effektivt kan flytta resurser mellan olika verksamheter än vad man kan i dag. Därigenom kan man kanske hålla ned handläggningstiderna i samband med toppar av asylsökningar och skynda på en utflyttning i kommunkön när det blir bekymmer i den delen av verksamheten. Ett förenklat budgetförfarande för invandrarverket tror jag faktiskt skulle kunna leda till avsevärda besparingar, vilket inte är ointressant i sammanhanget.

I reservation nr 3 har vi närmare utvecklat vårt förslag om hur det här skulle kunna se ut, och det finns mycket mer att säga om denna modell. Mot bakgrund av de erfarenheter vi har från de senaste tio åren tror jag att det är en riktig modell för 90-talet.

Jag vill också kortfattat kommentera ett par saker i betänkandet i övrigt. Jag vill t.ex. ta upp arbetstillstånden. Jag är också glad över att vi har kunnat enas om en kompromiss där vi säger att man skall ge arbetstillstånd till dem som kan tänkas få vänta längre tid än sex månader. Det är ändå viktigt att påpeka att det inte är tänkt att man skall behöva vänta i sex månader. Vi måste fortfarande slå fast att huvudregeln är att man skall ha så korta hand-

läggningstider att det inte skall bli aktuellt med arbetstillstånd under asyltiden. I de fall man inte klarar av att hålla handläggningstiderna skall arbetstillstånd kunna beviljas för att de asylsökande skall få en bättre tillvaro under väntetiden. Jag tycker att det är på det här sättet man måste se detta för att kunna uppfatta det på rätt sätt. Det är inte fråga om att man generellt framöver skall ha tillfälligt arbetstillstånd under väntetiden, utan det är ett skydd för den asylsökande.

Jag är också glad över att vi är eniga om att öka flyktingkvoten. Det är ett önskemål som har funnits i flera år från olika partier. Det är positivt att vi nu kan ta steg i den riktningen. Flyktingkvoterna används för den grupp som kanske inte har så lätt att ge sig ut på resande fot i världen. Det är en grupp som utan tvivel är hårt klämd i det internationella samfundet. I det fallet spelar flyktingkvoten en stor roll i det internationella sammanhanget.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation nr 3.

Anf. 42 JAN-OLOF RAGNARSSON (v):

Herr talman! Jag vill börja med att ta upp en fråga som behandlas i betänkandet, nämligen invandrarorganisationerna och invandrarnas riksorganisationer. Vi behandlar även bilaga 12 till regeringens budgetproposition, där regeringen säger att man skall komma med ett förslag under budgetåret om att förstärka och räkna upp invandrarorganisationernas bidrag. I vår invandrarpolitiska motion har vi hänvisat till detta och sagt att vi avvaktar förslaget. Hur ligger det till med det här förslaget? Kommer det ett förslag om att man skall räkna upp bidraget till invandrarnas riksorganisationer, så att man kommer upp till den nivå som man fastslog år 1986?

Det här betänkandet och det vi har behandlat tidigare under dagen går litet i varandra. De handlar om asylsökande människor. Vi tog upp litet om rasism och invandrar- och flyktingfientlighet i den tidigare debatten. Stora ekonomiska och sociala skillnader mellan olika grupper i samhället utgör grogrund för uppkomsten av missnöjesgrupper och invandrarfientliga partier. Runt om i Europa kan man se exempel på hur sådana grupper utnyttjar och underblåser främlingshat och rasism. Den franske rasisten Le Pen fick t.ex. 4 miljoner röster i det senaste franska valet.

Även i Sverige blir klimatet för flyktingar och invandrare allt hårdare. Exempel på det är de terrordåd som har förekommit och förekommer mot flyktingförläggningar runt om i Sverige. Under perioden den 1 mars 1988 till den 1 mars 1991, dvs. under tre år, har 58 attentat utförts runt om i landet mot flyktingar och förläggningar. För ett år sedan hade vi en intensiv debatt där jag tycker att riksdagen och alla partier ställde upp få ett fint sätt mot rasism och främlingsfientlighet. Rasismen finns även i dag, och man får verkligen passa sig och ställa upp för människor som har det svårt.

Diskriminering av invandrare på arbetsmarknaden är sedan länge ett konstaterat faktum. Vänsterpartiet har i riksdagen föreslagit en lag mot etnisk diskriminering på arbetsmarknaden. Det är glädjande att konstatera att invandrarministern – i ett inlägg på s. 3 i Aftonbladet i går som svar på Lars Werners insändare angående främlingsfientlighet och rasism – delar uppfattningen att en lag mot etnisk diskriminering på arbetsmarknaden behövs.

I betänkandet angående invandring tas också många saker som berör asyl-

sökande upp. Under den allmänna motionstiden har vänsterpartiet lagt fram ett antal motioner om flykting- och invandrarpolitiken, t.ex. om tillfälligt arbetstillstånd för asylsökande, kollektiva hemförsäkringar för asylsökande, vård för tortyrskadade asylsökande samt ökat anslag till förläggningarna.

När det gäller tillfälligt arbetstillstånd för asylsökande anser vänsterpartiet att något måste göras för att förbättra villkoren för asylsökande under väntetiden. Det är en del i ett nytänkande från vänsterpartiets sida i invandrar- och flyktingpolitiken. Väntetiderna är fortfarande orimligt långa. Vi anser därför att om en asylsökande har fått vänta mer än tre månader så skall tillfälligt arbetstillstånd beviljas en asylsökande. Arbetet skall då kombineras med svenskundervisning. I motionen sade vi också att ett konkret förslag till hur detta skall organiseras har arbetsmarknadsstyrelsen, AMS, redovisat för regeringen hösten 1990. Jag anser nog att det förslag som vi kom överens om i utskottet är ett steg i rätt riktning. Jag anser också att det blev en urvattnad kompromiss om tillfälligt arbetstillstånd. Det skall beviljas när en asylutredning tar längre tid än sex månader. Det är ett steg i rätt riktning, men vi har ju möjlighet att återkomma till riksdagen med den här frågan när den nya propositionen om flyktingpolitiken skall behandlas. Vänsterpartiet kommer i voteringen att rösta för reservation nr 16, i vad gäller motiveringen om arbete för asylsökande.

Vi har också tagit upp frågan om kollektiva hemförsäkringar för asylsökande. Dessa människor saknar helt försäkringsskydd. Det finns en rad fall med asylsökande som inte får någon som helst ersättning när deras egendom har blivit skadad. Det sägs i utskottsbetänkandet att vem som helst kan teckna hemförsäkring. Ja visst, men försäkringsbolaget anser att man måste ha ett lösöre värt minst 50 000 kr. för att över huvud taget kunna få en försäkring.

Vi anser vidare att det är mycket väsentligt att det byggs upp en snabb diagnostik för de asylsökande som själva söker hjälp för tortyrskador. Att de snabbt blir undersökta på ett adekvat sätt och blir tagna på allvar kan ha en viss rehabiliterande verkan. Det är också väsentligt att landstingen erhåller statlig ersättning för att genomföra olika projekt för behandling av tortyrskador hos asylsökande. Vänsterpartiet har föreslagit att statliga medel på 25 miljoner anslås för detta ändamål.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna nr 4, 7 och 13. I övrigt ställer jag mig bakom vänsterpartiets samtliga reservationer.

Anf. 43 RAGNHILD POHANKA (mp):

Herr talman! Nu skall vi här i kammaren behandla betänkande SfU13. Delvis tangerar SfU13 och SfU14 varandra, och delvis sammanfaller frågorna.

Betänkande SfU13 behandlar anslagsgivningen till svenska invandrarverket och flyktingmottagningen. Mot bakgrund av den restriktiva asylpolitiken hade vi kunnat vänta oss en minskning av kostnaderna – vi har nu färre asylsökande – och en snabbare utslussning. I dag har kommuner t.o.m. krävt att få sin flyktingkvot, eftersom de har en mottagning anpassad efter ett visst antal flyktingar.

Invandrarverket är dock en koloss på lerfötter, som inte har kunnat få ned

ärendebalanserna. Hösten 1990 beslutades att SIV skulle få ytterligare 62 miljoner för att arbeta av flera asylärenden, och vår förhoppning är att så skall ske.

I propositionen framgår att man vid slutet av budgetåret beräknas ha en balans på 6 000 ärenden, och det tackar vi för.

Beräkningen bygger på att en höjd flyktingkvot till 2 000 och en extrakvot på 1 250 från Kurdistan inte skall resultera i ökade kostnader. Då kommer de minskade utgifterna att ge en positiv effekt. Många partier har arbetat för detta under flera år. En gång var det moderaterna som inte ställde upp, och en annan gång var det centern, men nu har vi kunnat enas. Det har också kommit en proposition från regeringen, så nu är det en total enighet om den här höjningen. Det är mycket glädjande.

En annan följetong är tillfälligt arbetstillstånd för asylsökande som ej fått uppehållstillstånd. Utskottet anser att det är djupt otillfredsställande att asylsökande på grund av alltför långa handläggningstider påtvingas en passivitet som i många fall är nedbrytande för personligheten.

Så långt stöder miljöpartiet helt betänkandet, men vi anser att argumenteringen sedan blir otydlig och svävande. Därför yrkar miljöpartiet de gröna bifall till reservation nr 16 mom. 16, då skrivningen i betänkandet tyvärr i praktiken endast ger en teoretisk möjlighet till arbete för asylsökande.

I reservationen ges mera direkt en indikation på att den asylsökande skall kunna få ett temporärt arbetstillstånd, dock senast vid en väntetid på över sex månader.

Miljöpartiet anser att den tid som förflutit efter den första ansökan om asyl skall vara utslagsgivande. I betänkandet finns ytterligare en brasklapp om att en ytterligare väntetid som följer av att ett avslagsbeslut hos SIV överklagats hos regeringen inte bör tillmätas någon självständig betydelse. Den seger som riksdagens opposition synes ha fått är närmast en pyrrusseger, då det just är vid olika överklaganden som de långa väntetiderna uppstår. Tre månader hade varit en lämpligare tidpunkt, även om vi inte har någon tidsgräns i vår motion. Vi var dock beredda att ha en tidsgräns, och vi kompromissade.

Självfallet skall alla politiska partier och frivilligorganisationer motverka främlingsfientlighet. Arbetsmarknadsdepartementet och höga tjänstemän har emellertid gått ut och talat om "falska flyktingar" och "missbruk av asylrätten". Det må så vara att en del asylsökande inte har tillräckliga skäl för att få uppehållstillstånd, men därifrån till att vara "falsk" är en lång väg. Människor har blivit upprörda över detta. De vill inte satsa pengar och medmänsklighet på falska flyktingar. Vi menar inte heller att alla kan ha skäl att stanna, men de behöver inte vara falska flyktingar. Om man är ekonomisk flykting eller miljöflykting så får man kanske inte uppehållstillstånd i Sverige – vi har inte sådana konventioner och beslut – men man är inte falsk. Det är viktigt att skilja på detta.

13-december-beslutet har ytterligare byggt på invandrarfientligheten. Kan man när det gäller flyktingar använda sig av retroaktiv lagstiftning måste det vara något fel antingen på flyktingarna eller på den humanare lagstiftning som Sverige använde sig av före luciabeslutet.

Retroaktiv lagstiftning är rättsvidrigt. Om man t.ex. byter bort "humani-

tära skäl" mot "särskilt starka skyddsbehov" har vi väl ingen human flyktingpolitik längre. Om den inte är human är den inhuman, och det betyder omänsklig. Det är inte så över lag, men det förekommer.

Vi sänder tillbaka torterade flyktingar, psykiskt sjuka och deprimerade personer. Det har t.o.m. förekommit att man har hämtat patienter på psykavdelningar, dragit ur droppet, skjutsat personer i rullstol och sänt tillbaka personen till ursprungslandet. Det finns två dokumenterade fall. I det ena fallet togs personen omedelbart om hand av polisen och har sedan dess varit "försvunnen". I det andra fallet sändes enbart fadern hem, och han är också försvunnen. Jag skulle kunna stå här och prata länge bara om de fall jag personligen känner till.

Praxisdokumentationen behandlas i mom. 2, och där saknas reservationer. Den har ju kommit till stånd från invandrarverket, även om den för mig inte ger någon bakgrund till hur besluten fattas. Det verkar helt godtyckligt och "överdrivet" och "icke trovärdigt" samt en upptrappning förekommer där precis som i de flyktinghandlingar jag har tagit del av. Priset för handlingen är närmare 800 kr., vilket har diskuterats i en fråga tidigare. Det är faktiskt mycket pengar.

Som har berörts tidigare har det kommit en dokumentation från FARR, Flykting- och asylgruppernas riksråd. Dessutom har solidarietetskommittén för flyktingar i Umeå kommit ut med en skrift om rättssäkerheten i asylärenden. Den kommittén har ett 20-tal intressegrupper som stöder dokumentationen. Ungefär samtidigt kom docent Göran Melanders undersökning angående svensk praxis i flyktingärenden. Sammanlagt ger dessa verkligen en bild av Sveriges asylpolitik. Man uppfattar den bitvis som godtycklig. Den slår hårt mot individer, män, kvinnor och barn. Men nu kommer jag tydligen tillbaka till det som vi har behandlat tidigare i dag.

Jag skall kommentera några reservationer. Först yrkar jag bifall till reservationerna nr 10, 11, 13 och 16.

Vi har tidigare tagit upp att behandlingen av asylsökande på förläggningarna ibland innebär förtryck av människor. Jag hoppas att detta skall bli betydligt bättre när vi får nästan enbart fasta förläggningar, då de som arbetar på förläggningarna också har en större trygghet i sitt arbete. Men det är helt klart att detta förtryck förekommer på vissa flyktingförläggningar. Det har jag fått dokumenterat från lärare, handläggningspersonal och flyktingar. Men på vissa håll är förhållandet det motsatta, vilket jag vill betona. Där finns stor medmänsklighet. Den reservation där detta tas upp har jag inte yrkat bifall till.

Jag vill därefter ta upp frågan om de ensamma flyktingbarnen, vilket har berörts av många här i dag. Vi från miljöpartiet delar uppfattningen att det är mycket viktigt att man tar särskild hänsyn till de ensamma flyktingbarn som kommer till Sverige och att de tas om hand snabbt och av rätt instanser.

Vi anser att flyktingbarn skall ha samma medicinska vård som svenska barn. Som exempel kan jag nämna barnen från Kosovo, som tillhör den grupp flyktingbarn som har den sämsta statusen. De har verkligen behov av hälsoundersökningar och tandvård och inte enbart akut vård.

Vi kommer att stödja reservation nr 13 om tortyrskador, som är viktig. Vi har fått uppgift om att ca 25 % av de flyktingar som beviljas uppehållstill-

stånd i Sverige har synliga tortyrskador. Det betyder att de asylsökande även kan ha sådana tortyrskador som inte syns. Och detta behöver följas upp. När dessa människor är på flykt kan de kanske hålla tillbaka sina känslor, men när de har fått en lugnare period i Sverige kan dessa känslor lätt komma tillbaka.

Frågan om arbete för asylsökande har jag tagit upp tidigare, och vi i miljöpartiet kommer att stödja reservation nr 16 vid voteringen.

Anf. 44 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW (s):

Herr talman! Jag hade inte tänkt att lägga mig i den här debatten, men jag ser mig nödsakad att ta kammarens tid i anspråk efter Ragnhild Pohankas inlägg.

Här pågår återigen ett nytt försök att bilda en myt som så småningom blir sanning om man inte säger emot. Sådan är debattekniken många gånger.

Man upprepar ständigt myten om att vi medvetet skickar folk tillbaka till död och tortyr. Och man upprepar ständigt myten om att det finns en ambition att öka antalet barn i förvar, osv. Jag skulle kunna ge många exempel på detta. Men det var inte därför som jag begärde ordet.

Jag begärde ordet på grund av att Ragnhild Pohanka sade att vi använder begreppet falska flyktingar. Jag har aldrig använt begreppet falska flyktingar, jag har aldrig hört någon av mina medarbetare på departementet använda det begreppet, och jag har inte heller hört invandrarverkets personal använda det begreppet. Vi talar om falska dokument, och vi kan tala om olika saker. Men falska flyktingar är faktiskt inget begrepp som i dag är vedertaget i debatten, och jag har aldrig hört någon seriös debattör använda det i debatten.

På detta sätt bildas myter, och så småningom blir de sanning. Men, Ragnhild Pohanka, jag förstår att det är av något slags allmän välmening som ni tar upp dessa frågor. Men tänk på att när man bildar sådana myter, spelar man i stället de invandrarfientliga krafterna i händerna, eftersom de sedan tar upp detta och använder sådana begrepp.

När jag ändå har ordet vill jag också passa på att kommentera det som Maria Leissner sade om att hon hoppas att invandrarministern skall göra bot och bättring när det gäller flyktingbarnen. Jag hoppas att Maria Leissner har en så pass stor tilltro till min goda vilja att hon förstår att jag inte skulle ha beställt denna översyn och genomgång och dessa förslag från socialstyrelsen om jag inte också hade varit beredd att ta dem på allvar och så småningom också vidta åtgärder.

Anf. 45 RAGNHILD POHANKA (mp) replik:

Herr talman! Jag har ingen ambition att gå ut med några påståenden. Jag kan överlämna den artikel från hösten 1989 där de här orden förekom, men jag har den inte med mig i dag, och jag vill inte nämna några namn. Jag skall skicka denna artikel till invandrarministern.

Dessutom har ett pressmeddelande gått ut från invandrarministern där uttrycket missbruk av asylrätten förekommer sex gånger. Missbruk av asylrätten, vad är det? Det kan möjligen förekomma ibland, det kan jag gå med på.

Men detta togs upp på ett sådant sätt att det var fråga om missbruk av asylrätten så fort någon försökte få stanna i Sverige utan att ha giltiga skäl.

Jag står därför fast vid det som jag har sagt. Jag har ingen som helst ambition att ta upp några saker här som jag inte har belägg för, och det är inte fråga om någon allmän välmening, utan jag vill ha bort sådana uttryck om dem som söker skydd i Sverige. Jag vill också ha bort uttrycken icke trovärdig, överdrivet och upptrappning, som gör att man så att säga inte litar på dessa människor. Jag anser att det skall vara en omvänd bevisföring i detta sammanhang. Man skall överbevisa den asylsökande om att han eller hon har fel i stället för att använda den nuvarande bevisföringen. Det ligger mycket allvar bakom detta, och jag skall överlämna denna artikel till invandrarministern.

Anf. 46 MARIA LEISSNER (fp) replik:

Herr talman! När de gäller flyktingbarnens rätt till sjuk- och hälsovård vill jag säga att det är mycket bra att Maj-Lis Lööw nu säger sig vara beredd att ändra på saker och ting när det gäller de bristande rättigheter som de asylsökande barnen har till sjuk- och hälsovård. Detta är inte något nytt problem, utan det har varit ett problem under en längre tid.

Vårt yrkande om att asylsökande barn skall ha samma rätt som andra barn i Sverige till tandvård och till sjuk- och hälsovård har avstyrkts av utskottsmajoriteten. Eftersom socialdemokraterna har avstyrkt vårt yrkande har vi fått reservera oss. Det hade därför varit mycket skönt om vi vid diskussionen i utskottet hade fått den socialdemokratiska gruppen med oss, eftersom Maj-Lis Lööw nu säger att hon är beredd att ta konsekvenserna av den kritik som förs fram i rapporten. Jag hoppas att detta innebär ett löfte från Maj-Lis Lööw att se till att de asylsökande barnen får samma rättigheter som svenska barn på detta område och att vi därmed kan undanröja dessa hälsoproblem när det gäller de asylsökande barnen.

Beträffande diskussionen om riktiga eller falska flyktingar vill jag säga följande. Det uttryck som jag tror har förekommit mest i debatten från regeringens sida är att man har talat om att en viss grupp, en mindre grupp, är att betrakta som riktiga flyktingar. Då har man menat konventionsflyktingar. Men med detta språkbruk har väldigt många människor bland allmänheten dragit den automatiska slutsatsen att de andra flyktingarna inte är riktiga flyktingar utan att de kanske har kommit hit mest på pin kiv eller av något annat skäl. Detta har skapat förvirring och oklarhet i debatten. Jag tror inte att regeringen kan undandra sig ansvar för den förvirringen.

Anf. 47 MAUD BJÖRNEMALM (s):

Herr talman! Jag vill börja med att gratulera Maria Leissner till det nymornade intresset för invandrare. Tidigare har hennes intresse så att säga stannat vid gränsen. Litet mindre tvärsäkerhet och litet mera kunskap om hur invandrare har det i Sverige när det gäller arbetsmarknaden och bostäder skulle kanske inte skada utan vara bara klädsamt.

I det här betänkandet behandlas budgetanslaget till statens invandrarverk och förslaget om ökning av flyktingkvoten. Riksdagen har som bekant tidigare fattat beslut om en decentraliserad organisation för statens invandrar-

verk, en organisation som var dimensionerad för ca 20 000 asylsökande per år, ca 150 000 tillståndsärenden och ungefär 22 000 medborgarskapsärenden. Verkligheten blev som alla känner till en helt annan. Det har alltid blåst kring invandrarverket, ibland storm, som hösten 1989. Ibland har vinden varit lugnare, men alltid ihållande. Ibland undrar man faktiskt hur invandrarverkets personal kan orka med sitt arbete när den aldrig någonsin röner uppskattning utan bara möts av kritik. Naturligtvis skall man se på myndigheter med kritiska ögon, men litet nyans skulle inte skada. Jag vet att invandrarverket har kämpat för att få organisationen att fungera, att komma ifatt och hålla de handläggningstider som planerats i den nya organisationen.

De 62 milj.kr. som riksdagen i december beviljade invandrarverket för att få ned handläggningstiderna ser nu ut att ge resultat. Om inte något drastiskt händer när det gäller antalet asylsökande, räknar invandrarverket med att få ned ärendebalanserna och väntetiderna till den planerade tiden i slutet av året.

Det är naturligtvis oerhört svårt att kunna planera för vad som händer i vår omvärld, men det är bra och nödvändigt att invandrarverket får möjlighet att anpassa sig till de förändringar som snabbt kan ske utan att alltid behöva gå vägen över regering och riksdag. Därför föreslås också i budgeten att invandrarverket får disponera 25 milj.kr. utöver det anvisade anslaget.

Man kan säga att det i utskottet har varit en samstämmighet om att flyktingkvoten borde höjas. Det som vi inte har varit eniga om har gällt tidpunkten. Men nu är antalet asylsökande mindre än beräknat, och man kan nog säga, att om inget oförutsett inträffar, är vårt flyktingmottagande på väg att stabiliseras. Därför är det nu möjligt att höja kvoten. Kriget i Persiska viken och situationen i Irak har som bekant lett till en mycket besvärlig flyktingsituation. Totalt finns i området 1,3 miljoner flyktingar. Även om man inom FN är överens om att problemen måste få sin lösning inom regionerna, kan det i vissa fall vara nödvändigt att ta emot flyktingar i ett annat land.

I betänkandet föreslås nu en ökning av flyktingkvoten till 2 000 personer för budgetåret 1991/92 och som en särskild insats ytterligare 1 250 flyktingar.

Herr talman! Utskottet har vid flera tillfällen diskuterat arbetstillstånd för asylsökande. Visserligen anser utskottet att det fortfarande finns starka skäl som talar mot att ge alla asylsökande ett temporärt arbetstillstånd. Det primära målet måste fortfarande vara att förkorta handläggningstiderna, att flyktingen så snart uppehållstillstånd har getts får komma till en kommun, får bostad och helst också arbete för att kunna försörja sig. Men vi är också medvetna om att det inte är bra för den enskilde att under lång tid bara gå och vänta på besked. Om det skulle inträffa något som gör att handläggningstiderna inte minskar utan ökar, vill utskottet att det skall finnas en beredskap. Om handläggningen tar alltför lång tid i invandrarverket, om man inte kan fatta beslut i ett ärende i första instans inom sex månder, skall ett temporärt arbetstillstånd övervägas. Ett eventuellt överklagande till regeringen räknas inte. De berörda myndigheterna skall inte heller behöva skaffa arbete. Utskottet vet att den här frågan inte är så enkel att lösa utan gör bedömningen att frågan behöver utredas närmare och att regeringen skall återkomma till riksdagen med förslag.

Till betänkandet har det fogats 27 reservationer. De flesta har vi diskuterat

åtskilliga gånger tidigare, men jag vill ändå kommentera en reservation från miljöpartiet. Ragnhild Pohanka har ju tidigare stått här i kammaren och påstått att det på våra förläggningar förekommer en inhuman behandling av asylsökande. Den här reservationen har nämligen varit med tidigare och nu tycker jag att det är dags för miljöpartiet att komma fram med bevis. Påstår man att det förekommer förtryck och inhuman behandling på förläggningarna, måste man också kunna bevisa detta. Jag tog upp den här frågan förra året när utskottet behandlade motionen. Då påstod Ragnhild Pohanka att hon hade bevis, men något bevis såg utskottet aldrig till. Jag vet också att invandrarverkets generaldirektör förra året efterlyste bevis och inte bara påståenden. Det kom aldrig något bevis. Nu återkommer samma påstående. Jag tycker att det är mycket allvarligt att anklaga personalen i förläggningar för inhuman behandling och förtryck. Ligger det någon sanning i påståendena, måste självfallet invandrarverket ta itu med saken. Vad menar egentligen miljöpartiet?

Sedan vill jag också kommentera reservation 15 som gäller undervisning och sysselsättning för asylsökande. Från början var avsikten att svenskundervisningen skulle ske enbart i kommunerna, men i och med att väntetiderna blev så långa infördes den s.k. förläggningssvenskan för att man skulle kunna ta till vara tiden bättre på förläggningarna och förbereda för fortsatt vistelse i landet och kommunerna.

En undersökning som gjordes våren 1990 visar emellertid att endast 40 % av vuxna asylsökande och flyktingar deltar i svenskundervisningen på förläggningarna. Kostnaderna uppgick under 1989/90 till 134 milj.kr. Då uppstod diskussion om huruvida det var meningsfullt att med tanke på kostnaderna och det låga deltagarantalet bedriva svenskundervisning. Invandrarverket arbetar för närvarande på att utforma riktlinjer för en meningsfull verksamhet på förläggningarna, och då behandlas också frågan om svenskundervisning och samhällsundervisning liksom också utformningen av undervisningen.

Fortfarande måste det viktigaste vara att handläggningstiderna blir så korta som möjligt, så att flyktingarna får en chans att komma ut i en kommun, få en bostad och ett arbete och bli delaktiga i det svenska samhället.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer där bifall har yrkats.

Anf. 48 MARIA LEISSNER (fp) replik:

Herr talman! Maud Björnemalm tycks ha gjort slut på sina intelligenta argument när det gäller min syn på invandrarpolitiken. Nu tar hon till rena sluggerargument, för att inte säga lögner. Men låt oss höja oss och i stället diskutera sakfrågor. Jag skulle vilja ta upp flyktingkvoten. Trots utskottets gemensamma skrivning är det anmärkningsvärt att kunna konstatera att efter det att utskottet hade klubbat en höjning av flyktingkvoten till 2 000 flyktingar årligen – och därigenom gått emot den socialdemokratiska gruppen – vilar utskottet till dess att en proposition i samma ämne lagts fram. Det tog åtskilliga veckor. När regeringen hade tagit initiativ och lagt fram ett förslag om 2 000 personer kunde alltså utskottet fatta ett beslut. Jag vill visa det sym-

tomatiska att det som förefaller vara ett initiativ av regeringen faktiskt bara innebär att oppositionen äntligen lyckats få igenom sitt krav.

Jag vill också fråga Maud Björnemalm vad hon tror kommer att bli resultatet av vår skrivning om möjligheten till temporärt arbetstillstånd för asylsökande. Hoppas hon att det kommer att kunna bli en möjlighet för en större grupp asylsökande eller tror hon att det kommer att kunna användas enbart i undantagsfall? Jag själv ser en risk med att vårt fina initiativ kan förvandlas till en ganska marginell historia. Jag skulle gärna vilja att Maud Björnemalm säger emot mig på den punkten.

Anf. 49 GULLAN LINDBLAD (m) replik:

Herr talman! Även vi moderater har riktat viss kritik mot invandrarverket. Vi menar att man får se över sin verksamhet, rationalisera och organisera som alla andra statliga verk. Nog tål invandrarverket litet kritik, det är jag helt övertygad om. Det finns verk och myndigheter i detta land som inte bara får tåla kritik, utan starka neddragningar, hårda bantningar och omorganisationer. På ett verk fick man reda på i pressen att verket skulle läggas ned från den ena dagen till den andra. Den lilla andeviskning som vi möjligen kan ha gjort om att allt inte är bra på invandrarverket anser jag att man får tåla. Invandrarverket har till skillnad från alla andra statliga verk fått alla de pengar de har behövt under åren. De har behövt pengarna och vi har släppt till dem för att det har rått en svår situation. Men när det t.o.m. för en medlem av denna kammare ibland är svårt att få ett besked från invandrarverket, kan man nog ifrågasätta viss del av verksamheten. Det står jag för.

Ragnhild Pohanka sade att beslutet om arbetstillstånden kan bli en pyrrusseger. Jag hoppas verkligen att det inte blir det, utan att vi skall kunna lita på den beställning vi har gjort. Vi moderater har motionerat om detta i säkert tio års tid. Vi hade naturligtvis velat ha en mycket klarare skrivning än den som har kunnat åstadkommas här. Det är, precis som Maria Leissner sade tidigare, en kompromiss som vi har fått godta. Läser man på s. 21 i betänkandet ser man tyvärr att texten haltar litet. Maud Björnemalm har kanske inte läst ända till slutet. Jag skall läsa upp den mening som vi tycker är viktig. Det står faktiskt att utskottet bedömer "att frågan om temporära arbetstillstånd för asylsökande behöver utredas närmare, och regeringen bör snarast möjligt återkomma till riksdagen med förslag i frågan".

Det finns en klar begäran från utskottsmajoriteten att ett sådant förslag skall komma. Det vill jag verkligen betona. Jag vill också ställa frågan huruvida utskottsmajoriteten är beredd att trycka på så att regeringen effektuerar denna beställning.

Anf. 50 JAN-OLOF RAGNARSSON (v) replik:

Herr talman! Jag ställde en fråga i mitt inledningsanförande till Maud Björnemalm angående anslag och bidrag till invandrarnas riksorganisationer. Det står i budgetpropositionen att regeringen skulle återkomma med regler och en kraftig uppskrivning av bidragen till invandrarnas riksorganisationer. Jag undrar om Maud Björnemalm kan svara på den frågan.

Jag sade också i mitt inledningsanförande att de tillfälliga arbetstillstånden

var en kompromiss. Där delar jag Maria Leissners och Gullan Lindblads uppfattning. Men vi har som sagt också möjlighet att återkomma i den frågan när vi skriver motioner med anledning av regeringens proposition. Den motionstiden går ut den 12 juni.

Reservation nr 15 gäller undervisning och sysselsättning för asylsökande. Har man aldrig funderat på att göra någon utvärdering av varför deltagandet i svenska för invandrare är så lågt som 40 %? Det är bättre att man tittar på vad det är för fel än att bara skära bort verksamhet.

Anf. 51 RAGNHILD POHANKA (mp) replik:

Herr talman! Nog vet Maud Björnemalm att det förekommer förtryck på många arbetsplatser, på många förläggningar och i många situationer i vårt samhälle. Mobbning är inget nytt begrepp. Här har vi grupper som är mycket mer utsatta, för de har inte den trygghet som vi svenskar har i en utsatt situation.

Förra gången tog jag upp speciella saker. Det hade gått ett brev till invandrarministern om detta förtryck. Jag besökte flyktingförläggningen tillsammans med bl.a. ett kommunalråd, och vi konstaterade att det inte var bra. Jag hade inte tänkt yrka bifall till reservationen den här gången. Men efter det att jag besökt ytterligare ett par flyktingförläggningar där samma signaler kom från lärare, personal och flyktingar, yrkar jag bifall till den en gång till.

Jag tycker inte att det är så hårresande att tala om det. Människor är utsatta när de är flyktingar och asylsökande. Det är kanske en för liten personal som arbetar här, men den utövar förtryck. Vi kan ta rena fakta. Flyktingarna får på sina håll inte lämna sin förläggning utan särskilt tillstånd. Man påstår olika saker som skäl för detta. De får inte ta emot besök. De får t.ex. inte reda på att de har rättighet att byta advokat. De får inte veta att de har rättighet att få en annan tolk. Sådana saker är ett dolt förtryck. Men det förekommer också direkt öppet förtryck på flyktingförläggningarna.

Om man inte vill ta i detta, inte vill se det, kan man naturligtvis låta det blåsa kring mig som det påstås att det blåser kring invandrarverket. Jag tycker att det är bra att man ger luft åt detta, att man talar om att det förhåller sig på det här viset. De bevis som jag lade fram förra gången, jag kan plocka fram dem nu också, skickades i brev till invandrarministern.

Anf. 52 MAUD BJÖRNEMALM (s) replik:

Herr talman! Ragnhild Pohanka och jag har tydligen litet olika uppfattningar om vad som är upprörande. Jag tycker faktiskt att det är ganska upprörande när en riksdagsledamot står här i kammaren och anklagar personalen på invandrarverkets förläggningar för förtryck och inhuman behandling av de asylsökande. Självklart skall Ragnhild Pohanka ta kontakt med invandrarverket, så att den här saken åtgärdas. Jag har nämligen frågat på invandrarverket och det finns ingen som känner till att det förekommer något förtryck. Förekommer sådant skall det naturligtvis beivras.

När det gäller flyktingkvoten, Maria Leissner, var en höjning aviserad i budgetpropositionen. Men det spelar snart ingen roll vad man säger i den

här kammaren, för folkpartiet vet alltid bäst och är alltid bäst, enligt Maria Leissner.

I fråga om temporära arbetstillstånd har utskottet sagt i sin skrivning, att eftersom frågan är komplex behöver den utredas ytterligare. Det är på intet sätt för att förhala frågan, utan det är för att frågan är mer komplicerad än man kan tro. Man måste också undersöka huruvida detta förslag kommer i konflikt med andra lagar. Det är inte bara för utskottet att rätt upp och ned bevilja arbetstillstånd för asylsökande.

Jan-Olof Ragnarsson frågade om invandrarorganisationerna. Om jag minns rätt är det precis som Jan-Olof Ragnarsson sade, att man håller på att utarbeta nya regler. Man kommer även att ge organisationerna ett förhöjt stöd. Men hur långt detta arbete har kommit kan jag tyvärr inte säga så här på rak arm. Men det är på gång i alla fall.

Beträffande det låga deltagandet i svenskundervisning har man gjort undersökningar på en del förläggningar. Många asylsökande tycker inte att de har någon anledning att lära sig svenska innan de har fått besked om att de får stanna i landet.

Det temporära arbetstillståndet, för att återgå till det, är också en känslig fråga. När jag sade att Maria Leissners intresse oftast stannade vid gränsen, var det faktiskt inte sluggerfasoner. Jag menade det. Jag har aldrig hört Maria Leissner bekymra sig om de över 16 000 utländska medborgare som vi redan har i landet och som är arbetslösa. Det kanske vore befogat att vi någon gång också diskuterade deras situation och inte bara talar om dem som går och väntar på besked om huruvida de får stanna i Sverige eller inte.

Anf. 53 MARIA LEISSNER (fp) replik:

Herr talman! Jag tackar Maud Björnemalm för erkännandet att folkpartiet alltid är bäst. Det är inte ofta vi får sådana komplimanger.

När det gäller flyktingkvoten undrar jag: Om socialdemokraterna i riksdagen visste att det skulle komma en proposition, som innehåller ett förslag om en höjning av flyktingkvoten till 2 000, hur kom det sig då att socialdemokraterna i första vändan, när vi klubbade förslaget i utskottet, sade nej och därigenom blev överkörda av de andra partierna? Det var ett onödigt nederlag. Det hade varit mycket roligare om vi hade kunnat komma överens med en gång. Det allra roligaste hade förstås varit om det redan i budgetpropositionen hade funnits ett förslag.

Frågan om temporära arbetstillstånd för asylsökande som har väntat en tid sade Maud Björnemalm är en känslig fråga. Det gör mig litet orolig. Jag trodde ändå att vi hade träffat en överenskommelse – och att vi alldeles strax skulle fatta ett beslut – om att begära ett förslag från regeringen om rätt till tillfälligt arbetstillstånd för sådana personer som inte beräknas få besked från invandrarverket under de första sex månaderna. Jag hoppas att vi nu är överens och att det kommer ett sådant förslag från regeringen. Jag hoppas också att socialdemokraterna inte strävar emot, när det nu finns en överenskommelse. För säkerhets skull vill jag fråga Maud Björnemalm om hennes avsikter när det gäller denna fråga.

Om Maud Björnemalm aldrig har hört mig eller folkpartiet liberalerna bekymra sig om de 16 000 arbetslösa och invandrarnas problem på arbetsmark-

naden, kan Maud Björnemalm hos utredningstjänsten säkert begära utdrag ur de anföranden som jag har hållit under ett antal år i riksdagen och de motioner som vi har väckt med krav på åtgärder mot etnisk diskriminering i arbetslivet. Vi har nu under ett antal år framställt krav på möjligheter för asylsökande att arbeta redan under väntetiden för att underlätta deras inträde på arbetsmarknaden. Vi har även ställt många andra krav, som har att göra med hur man bäst skall kunna bygga broar för de asylsökande och övriga invandrare in i det svenska arbetslivet och därmed den svenska gemenskapen. Vi har under en lång tid haft rätt mycket att erbjuda på det området. Maud Björnemalm är välkommen att sätta sig in i vad vi egentligen har sagt.

Anf. 54 GULLAN LINDBLAD (m) replik:

Herr talman! När det gäller den fråga som vi nu diskuterar, alltså temporära arbetstillstånd för väntande asylsökande, är sanningen den att socialdemokraterna hela tiden styvnackat har sagt nej till sådana. Erkänn att det var först när vänstern hade ändrat ståndpunkt och kommit med förslag om temporära arbetstillstånd efter tre månader som vi fick en majoritet i utskottet. Det är klart att det var en omvändelse under galgen. Men jag tar ändå svaret till intäkt för att det nu snarast möjligt kommer ett förslag, eftersom det finns en klar beställning från utskottet. Den som vill understryka det hela ännu litet kraftigare kan naturligtvis rösta på reservation 16, där vi säger att temporära arbetstillstånd skall beviljas senast sex månader efter asylansökan. Det är ett ytterligare betonande av allvaret i denna vår begäran.

Anf. 55 MAUD BJÖRNEMALM (s) replik:

Herr talman! Ironi är svårt, Maria Leissner. Vi har inte sagt nej till höjd flyktingkvot. Vi har hela tiden sagt att vi anser att flyktingkvoten skall höjas, men vi ville avvakta tidpunkten. Vi sade inte nej i utskottet, utan vi ville även där dröja litet därför att vi visste att en proposition skulle komma. Vi ville avvakta princippropositionen om en ny flyktingpolitik.

När det gäller de temporära arbetstillstånden har utskottet skrivit till regeringen och beställt en utredning. Vi har från socialdemokratiskt håll inte reserverat oss. Alltså accepterar vi utskottets beslut. Vi har även deltagit i diskussionen om utformningen av skrivningen i utskottets betänkande.

Anf. 56 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! Jag och många fler har fått anledning att stifta bekantskap med problematiken runt flyktingar, även om man som jag inte är ledamot i det utskott som handlägger dessa frågor. Många fler än jag har ställt sig undrande över hur flyktingmottagandet och invandrarpolitiken egentligen fungerar. Jag har försökt skaffa mig information så gott jag har kunnat. När riksdagsåret slutade i fjol sommar, beslöt jag att mer ingående sätta mig in i hur invandrarpolitiken fungerar. Jag besökte tolv olika slussar och förläggningar. Under det gångna riksdagsåret har det blivit några återbesök och några nybesök.

Jag beslöt mig för att välja ut några asylsökande, som jag bedömde hade politiska flyktingskäl. Eftersom jag på mitt ansvar i vår riksdagsgrupp har Iran, Irak, Turkiet och Kurdistan, anser jag mig väl informerad om de poli-

tiska förhållandena i dessa länder, om de olika oppositionella politiska partier och grupper som finns där och om den grad av förföljelse som dessa grupper utsätts för. Därför blev mitt val en kurdisk ensamstående kvinna, en iransk man med sin femåriga flicka – mamman och en pojke var kvar i Iran; det blev ett återanknytningsärende – samt ett iranskt par utan barn. Alla tillhörde olika organisationer.

Jag följde ärendena hela vägen. Det har varit många och ibland rent otroliga turer. Det sistnämnda fallet – det iranska paret, som också har fått barn under året – blev klart för en vecka sedan i första instans. Ingen av dem fick politisk flyktingstatus.

Jag vill också säga några ord om handläggningstiderna, som jag kom i kontakt med, och den rent otroliga byråkrati som behäftar invandrarverket. Den ensamme pappan hade suttit i ett hotellrum med sin flicka i fem månader. Flickan mådde dåligt. Det fanns ett 30-tal barn under skolåldern på hotellet, men ingen organiserad barnverksamhet förekom. Det kunde vara ett skäl till att flickan mådde sämre än hon hade behövt göra.

När jag ringde regionkontoret för att höra hur långt ärendet hade hunnit, fick jag besked om att handläggaren var sjuk och att akterna var inlåsta hos honom. Man kunde inte ge besked om hur länge han skulle vara borta.

Efter någon vecka ringde jag igen och fick då veta att ärendet var avgjort för en månad sedan men att man inte hade haft tid att skriva ut beskedet. Man skickade dock ett fax till förläggningen, och kommunplacering skedde efter en vecka. Det dröjde ytterligare en och en halv månad innan det skriftliga beskedet kom, vilket orsakade mannen en del besvär.

Jag följde med vid kommunplaceringen för att se hur den gick till. Det var i detta fall tur, eftersom den iranske mannen inte ens kunde få ut pengar på den avi som han hade fått på flyktingkontoret. Posten godkände inte det enda papper som han hade: det med tumavtrycket på som man får vid första polisförhöret.

Det iranska parets ansökan blev inte klar förrän efter ett år och fem månader i första instans, trots att paret sades ligga i en förturskö på grund av att kvinnan befann sig i mycket dålig psykisk kondition.

Så något om hur jag upplevt situationen på slussar och förläggningar. Jag skulle kunna berätta hårresande exempel på vad jag sett och upplevt, men jag väljer att berätta om en förläggning som fungerar bra, nämligen Röda kors-förläggningen i Söderfors. Där har man asylsökande från öststater, man har araber och chilenare. Man visste att ca 80 % av de asylsökande kommer att sändas tillbaka men att de skulle finnas på förläggningen ungefär ett år.

Man hade dragit konsekvenserna av de faktiska förhållandena, att man inte kunde påverka möjligheterna för dessa att få stanna eller påverka längden på deras vistelse i Sverige. Man ställde sig då på förläggningen frågan: Hur kan vi använda tiden på ett för den asylsökande bästa sätt? Vad kan vi ge de här människorna att ha med sig till sitt hemland? Hur kan vi undvika att bryta ned dessa människor?

Man har nu en skola och ett daghem med samma standard som svenska daghem och med utbildad personal. Förutom svenskundervisning kan man välja att läsa engelska eller datakunskap. Man har upprättat arbetslag som utför oavlönat arbete till idrottsföreningar och andra organisationer i kom-

munen. Mer i förtroende fick jag också veta att man ibland var tvungen att röra sig i gränslandet till det otillåtna för att kunna erbjuda de kunskaper man vill erbjuda och en meningsfull sysselsättning. Varje anställd, vaktmästare, chaufför, ekonomibiträde och handläggare har en lärling med sig i sitt arbete. Man ger ut ett veckoblad på de språk som finns representerade på förläggningen och på svenska till folket i Söderfors. Det är en förläggning där det sjuder av arbete och idéer. Där såg jag inga oroligt vankande, sysslolösa och deprimerade människor, som är den vanligaste synen när man kommer till en sluss eller förläggning. Söderfors förläggning läggs ned i december, liksom de andra tre Röda kors-förläggningarna i landet.

Jag vill inte föregripa den interpellationsdebatt som kommer att hållas senare i dag och som handlar bl.a. om folkrörelseengagemang i flyktingmottagandet. Invandrarverket uppvisar en stor ovilja. Man sköter dåligt de kontakter som folkrörelseorganisationerna kan erbjuda. Det vore väldigt intressant att få belyst varför.

Vilken verksamhet det än gäller beror det till stor del på personalen om verksamheten blir bra eller dålig, men även på vilken utbildning personalen har, på människosyn, regler, lagar och förordningar som omgärdar verksamheten.

Jag är inte rädd för att kritisera statens invandrarverk. Jag tycker att invandrarverket är byråkratins högborg i Sverige. Det är mycket svårstyrt. Sunt förnuft verkar vara bannlyst där, och verket har en verksamhetsutformning som skapar miljöer och arbetsförutsättningar där humanism och medmänsklighet har mycket svårt att trivas och utvecklas.

Jag vill anknyta till den debatt som fördes här i kammaren mellan Pohanka och Björnemalm om att det naturligtvis inte är den enskilda personalens fel att det ibland blir fel, eftersom personalen är organisationens fångar. Jag tycker att invandrarverket har varit en tummelplats för organiseringsmarodörer. Jag tror inte att de fasta förläggningarna har en chans att exempelvis bli så bra som en del av Röda kors-förläggningarna har varit, om vi inte ger mer ansvar och pengar till de enskilda förläggningarna, om vi inte kan involvera personalen på de enskilda förläggningarna så att den själv utformar verksamheten. Detta är lika nödvändigt där som inom annan offentlig verksamhet. Jag tycker att vi är alldeles för rädda och flata när det gäller att kritisera invandrarverket och den organisation som där har byggts upp.

Jag ställer mig bakom vänsterpartiets reservationer till detta betänkande.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 4 juni.)

8 § Svar på interpellation 1990/91:205 om polisväsendet i EG

Anf. 57 Civilminister BENGT K Å JOHANSSON (s):

Herr talman! Carl Frick har frågat mig hur det förhåller sig med vad han kallar den svenska polisintegrationen med EG.

Jag har i skilda sammanhang redovisat vad den ökade internationalise-

ringen kan innebära både när det gäller utvecklingen av den gränsöverskridande kriminaliteten och i fråga om det internationella polissamarbetet.

Bl.a. har jag redovisat Sveriges kontakter med den s.k. TREVI-gruppen och dess arbete. TREVI är ett samarbetsorgan inom EG-staterna för polis- och säkerhetsfrågor. Några s.k. likasinnade länder, däribland Sverige, informeras regelbundet av gruppen och följer nära deras arbete. Inom TREVI diskuteras bl.a. frågor om europeiskt polissamarbete.

Därutöver har Sverige genom bilaterala samarbetsavtal inom polisområdet sökt utvidga samarbetet ytterligare med ett par länder som i dessa sammanhang har stor betydelse för Sverige.

Polisverksamhetens dagliga internationella kontakter sker främst genom de kanaler som polisarbetet traditionellt har använt sig av, exempelvis via Interpol och genom i andra länder utplacerade sambandsmän. Med de nordiska länderna har vi sedan länge haft ett utvecklat och ändamålsenligt samarbete.

Jag har vidare i den proposition om förnyelse inom polisen (prop. 1989/90:155) som lades fram förra våren och som riksdagen godkänt lämnat en samlad redovisning av aktuella frågor om det internationella polissamarbetet. En av slutsatserna i propositionen var att det är särskilt angeläget att finna vägar för ett utvidgat och mer reglerat samarbete på polisområdet med länderna i EG.

Det polisiära internationella samarbetet bedrivs alltså i olika fora och former. Bakgrunden till att det polisiära samarbetet utökas är givetvis att brottsligheten internationaliseras alltmer. Vill vi med kraft bekämpa terrorism, narkotikabrottslighet och annan grov internationell brottslighet måste polisarbetet utvecklas inte bara nationellt utan även internationellt. En utveckling mot ett mer långtgående polisiärt samarbete i synnerhet i Europa behövs också för att vi skall kunna möta den kriminalitet av annat slag som kan bli följden av att rörligheten över gränserna ökar. Det får inte bli på det sättet att den internationellt orienterade brottsligheten skall kunna dra fördelar av ett outvecklat polisiärt samarbete länderna emellan. Som jag ser det befinner vi oss trots allt ännu i ett inledningsskede när det gäller det internationella samarbetet mot brott. Det finns åtskilliga frågor som måste diskuteras och som vi måste finna bra lösningar på.

Några av de mer kontroversiella frågor som debatterats den senaste tiden har varit frågan om en gemensam europeisk polis. Denna fråga rymmer åtskilliga komplikationer, och meningarna går starkt isär bland EG-länderna. En annan fråga som diskuterats har varit om de nationella polisorganisationerna skall få gå in i grannlandet och där utföra visst operativt arbete. Den senare frågan har reglerats för vissa av EG-länderna, nämligen Tyskland, Frankrike och Beneluxländerna, i det s.k. Schengenavtalet som avses träda i kraft 1992. Genom avtalet får Schengenländernas polisorganisation möjlighet att följa efter brottslingar in på ett annat lands territorium och där även företa tillfälliga ingripanden. Efterföljandet är omgärdat av en mängd villkor, bl.a. begränsning till tid och geografiskt område och för vilka brott efterföljandet får ske.

För svenskt vidkommande är det angeläget att vi deltar i och påverkar utvecklingsarbetet och att vi i ett tidigt skede får lämna de svenska synpunk-

terna och söka påverka utvecklingen i en för oss önskvärd riktning. Det finns inga färdiga strukturer eller samarbetsformer för det internationella polisarbetet som är tvingande för Sverige och som inte stämmer överens med vår syn på polisverksamheten.

Anf. 58 CARL FRICK (mp):

Herr talman! Jag tackar så mycket för svaret, som jag tycker delvis är litet svävande. Utgångspunkten för min fråga var en artikel i Dagens Nyheter från den 13 april, där det skildras hur man i EGs inre kärna – Tyskland, Frankrike, Benelux – tillåter polisaktiviteter över nationsgränserna. Artikeln oroade mig. Jag är fullt på det klara med att man måste ha ett internationellt samarbete i fråga om brottslighet, särskilt i samband med en EG-intregration. När alla gränskontroller skall slopas är man naturligtvis tvungen att hitta former för hur man skall bemöta den internationella brottsligheten, som kan förväntas få ett stort uppsving nu när bromsarna släpps.

Jag hade ändå önskat att ministern skulle ta tag i den viktiga frågan om aktiva polisinsatser av polis från andra länder på svensk mark. Såvitt jag förstår är detta något som vi kan förvänta oss vid en EG-integration. De utländska förföljande poliserna går efter sina lagar och inte efter de svenska. Dessa poliser kommer alltså att arbeta i Sverige efter de lagar som de är vana vid och lärda att följa. Det innebär att vi kommer att få poliser i Sverige som inte arbetar efter svenska lagar utan efter främmande länders lagar. Det är då stor risk för att dessa poliser bryter mot svenska lagar, om nu inte de utländska lagarna helt plötsligt utan beslut i riksdagen skall gälla i Sverige. Det kan då uppstå en ganska absurd situation, eftersom man kan få en ny sorts internationell brottslighet, en polisiär brottslighet. Poliserna från utlandet beter sig kanske på ett sätt som inte stämmer överens med svenska lagar. Detta upplever jag som ganska absurt. Den här frågan tar ministern inte upp i svaret, och det är jag litet ledsen över. Jag förväntade mig ett rakt svar att svenska lagar verkligen skall gälla i Sverige och att brottslingar i Sverige skall jagas och tas om hand av poliser som kan och följer svensk lag. Eftersom jag inte får det svaret, lämnar ministern fältet öppet för tankar på att grunder för vårt rättsväsende skall tas bort i och med att de utländska poliserna följer de lagar som de är vana vid. Man kan lätt få den misstanken. Det är väldigt viktigt att se till att denna misstanke undanröjs.

Slutmeningen i ministerns svar är ganska intressant. Han säger: "Det finns inga färdiga strukturer eller samarbetsformer för det internationella polisarbetet som är tvingande för Sverige och som inte stämmer överens med vår syn på polisverksamheten". Jag anser att denna mening är mycket kryptisk. Det hade varit bra om ministern hade varit tydligare och uttryckt sig mera klart. Vem skall ändra på vår syn? Varför skall vår syn ändras? Vad kan vi förvänta oss för krav på synförändring i framtiden? Ministern säger att man kan tvingas till en ny syn på polisverksamheten vid en EG-integration. Det vore väldigt spännande att höra vad ministern förutser för krav på synförändring i det svenska rättssamhället.

Anf. 59 Civilminister BENGT K Å JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag måste erkänna att jag har litet svårt att följa Carl Fricks argumentation. Jag förstår själva utgångspunkten, en tidningsartikel om att

detta inte är utan problem. I mitt anförande antydde jag inte heller att det skulle vara utan problem, om vi funderade på att göra något liknande. Jag utgår självfallet ifrån att svensk polis i alla lägen kommer att följa svensk lag. Det skall den göra och det gör den också.

Om man hamnar i en diskussion om huruvida något liknande bör gälla i Sverige, är det självklart att det är en mycket problematisk fråga som skulle underställas riksdagen. Jag har inte tagit upp denna fråga, eftersom den inte är aktuell för Sverige. Jag har också nämnt att denna fråga är mycket omdebatterad i EG. Det är inte alls så som Carl Frick påstår, att Sverige vid ett eventuellt medlemskap i EG automatiskt tvingas till någon typ av polisarbete som är av den art som Schengenländerna har avtalat om.

Schengenavtalet omfattar inte hela EG, utan det är ett avtal som några länder har träffat sannolikt för att de har mycket långa gränssträckor och många gränspasseringar och därmed också en betydande gemensam brottslighet.

Jag tycker själv att jag har varit ganska öppen i svaret. Vi i Sverige ser ju hela tiden behovet av internationellt samarbete. Det finns former som vi i dag anser ligga ganska långt ifrån vad vi är beredda att skriva på. Vi har skrivit på en del avtal, varav några är bilaterala, men det här är en fråga som man gott kan diskutera med öppet visir. Men, Carl Frick, genom att vi diskuterar EG eller rent av blir medlemmar i EG kommer vi inte på något sätt att tvingas till att medge att utländska poliser skall få arbeta i Sverige eller att svenska poliser skall arbeta utomlands. Detta sker helt enligt de internationella överenskommelser som vi har träffat om att t.ex. ha personal vid de svenska ambassaderna som sysslar med polisfrågor.

Anf. 60 CARL FRICK (mp):

Herr talman! Jag är fullt medveten om och klar över att det – som ministern sade i slutet av sitt inlägg – finns ett stort behov av den här typen av internationellt samarbete, t.ex. när den svenska polisen är med och spanar på narkotikabrottslingar.

Jag funderade över den sista meningen i ministerns svar: "Det finns inga färdiga strukturer eller samarbetsformer för det internationella polisarbetet som är tvingande för Sverige och som inte stämmer överens med vår syn på polisverksamheten". Det är detta som gör mig orolig. Jag är fullt på det klara med att svensk polis skall följa svenska lagar. I anledning av det som ministern sade i svaret och det som stod i tidningsartikeln, att utländsk polis kan få arbeta i Sverige utan att följa svensk lag, känner jag mig orolig, en oro som jag delar med många andra. Man undrar vad som kommer att hända. Vad kommer vi eventuellt att tvingas till?

I dag är vi inte tvingade till någonting. Vi kan fritt träffa internationella överenskommelser. Vid ett integrationsarbete som förebereder ett medlemskap i EG blir vi kanske tvingade till någonting som vi inte känner för. Uttrycket "som inte stämmer överens med vår syn på polisverksamheten" visar att det uppenbarligen finns saker och ting inom EG som inte stämmer överens med vår syn på polisverksamhet, och det sade ju också ministern.

Vid ett integrationsarbete och inför ett medlemskap tvingas vi kanske till sådant som inte stämmer överens med vår syn. Det vore intressant att få veta

inom vilka områden man kan förvänta sig att vi skall tvingas ändra vår syn. Vi behöver inte göra det i dag, men vi är inne i en process som det vore intressant att få upplysningar om. Vad kan vi förvänta oss för synförändringar? Jag anser att problemet ligger i vad vi kan förvänta oss av framtiden med hänsyn till detta. Dagens läge är ganska klart, så det oroar jag mig inte för, utan jag är orolig för framtiden.

Anf. 61 Civilminister BENGT K Å JOHANSSON (s):

Herr talman! Orsaken till min formulering i svaret är att det naturligtvis finns former för polissamarbete som i dag är främmande för oss. Dit hör möjligheten för polisen att arbeta på ett annat lands territorium. Det är inte möjligt enligt svensk lag. Vi har inte den samarbetsformen. Vi är mycket restriktiva också med tanke på att komma i närheten av ett sådant samarbete. Detta gäller också inom Norden, där vi sedan länge har haft ett utvecklat polisiärt samarbete.

Det är klart att det finns ett internationellt samarbete. Jag avser då de internationella narkotikasambandsmän som finns posterade vid de svenska ambassaderna. Detta samarbete sker på nordisk basis. Jag anser att det är en mycket bra form för samarbete. Om man ser till hur vi såg på dessa frågor för 10–15 år sedan var detta med internationellt samarbete en nyhet. Jag kan tänka mig att det finns andra former för internationellt samarbete som vi i dag inte riktigt känner till, men som utvecklingen banar en väg för just på grund av att vi möter nya problem.

Jag kan nämna att vi under de senaste veckorna har haft en stor ministerkonferens i Oslo om samarbetet på narkotikaområdet, där möjligheterna till internationellt samarbete diskuterades bl.a. för kontroll av den s.k. Balkanrutten. Längs denna finns länder som saknar möjligheter till teknisk kontroll av fordon och som gärna skulle vilja ha hjälp med denna. I varje fall en del länder är beredda att ge den hjälpen. Man kan också från svensk sida fundera över hur långt man skall gå i den formen av assistens.

Jag tycker att man skall ha en öppen diskussion om var gränserna för det internationella samarbetet går. Vi deltar ganska aktivt i en diskussion med EG-länderna om hur arbetet med polisiära frågor skall utformas. Framför allt får vi ta del av erfarenheter som de har, och det tycker vi är mycket viktigt.

Om vi skulle bli medlemmar i EG får vi naturligtvis ta ställning till om vi kan ansluta oss till vissa överenskommelser som har träffats, huvudsakligen utanför det formella EG-maskineriet. Vi har varit observatörer och har inte deltagit på något traktatmässigt sätt i detta arbete.

Jag vill säga till Carl Frick: Låt oss gärna ha en debatt, men övertolka inte det förhållandet att vi faktiskt måste ha ett polisiärt samarbete! Vi har dock även ett mycket starkt behov av internationellt samarbete.

Anf. 62 CARL FRICK (mp):

Fru talman! Det är självklart att vi måste ha ett bra internationellt samarbete i polisiära frågor. Det har vi i miljöpartiet aldrig tvekat inför. Speciellt i ett allt öppnare världssamhälle är det mycket viktigt.

Det är också bra med en öppen diskussion, och det är därför som jag har

tagit upp dessa frågor, som bekymrade mig mot bakgrund av artikeln i Dagens Nyheter. Jag får vara glad över att statsrådet säger att man känner mycket tveksamhet till olika former av utländsk polisverksamhet på svensk mark.

Jag nöjer mig med det och tackar så mycket för svaret.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Svar på interpellation 1990/91:204 om energipolitiken

Anf. 63 Industriminister RUNE MOLIN (s):

Herr talman! Krister Skånberg har ställt sju frågor om energipolitiken till mig.

De första frågorna avser tidsplaner och handlingsplaner för kärnkraftsavvecklingen. Jag vill inledningsvis slå fast att de åtgärder som regeringen har föreslagit i den energipolitiska propositionen (prop. 1990/91:88) syftar till att skapa de praktiska förutsättningarna för att fullfölja åtagandet att ställa om det svenska energisystemet och avveckla kärnkraften till år 2010.

Jag vill dessutom erinra om den trepartiöverenskommelse om energipolitiken som utgör grund för den energipolitiska propositionen. De tre partierna – socialdemokraterna, folkpartiet liberalerna och centerpartiet – är ense om att resultaten av hushållningen med el, tillförseln av el från miljöacceptabel kraftproduktion och möjligheterna att bibehålla internationellt konkurrenskraftiga elpriser avgör när kärnkraftsavvecklingen kan inledas och i vilken takt den kan ske. Regeringen föreslår i propositionen att denna riktlinje skall ersätta riksdagens tidigare beslut om bestämda årtal för start av avvecklingen.

Vad gäller handlingsplanen för kärnkraftsavvecklingen, innehåller propositionen förslag till kraftfulla åtgärder för ökad hushållning med energi och en målmedveten satsning på utveckling av ny, miljövänlig kraftproduktion. Regeringen kommer att årligen för riksdagen redovisa de resultat som har uppnåtts genom de energipolitiska programmen. I samband med redovisningen kommer regeringen att lägga fram förslag om de ytterligare åtgärder som är motiverade.

Riksdagen och regeringen anger de förutsättningar som kraftföretagen och industrin skall arbeta inom. Någon detaljstyrning av företagens verksamhet, som Krister Skånberg tycks förespråka, bör däremot inte ske från statsmakternas sida. Det är kraftföretagens uppgift att med utgångspunkt i den av statsmakterna fastlagda energipolitiken planera och utveckla kraftsystemet så att landets behov av el blir tillgodosett.

Krister Skånberg ställer också två frågor om effektivisering av elmarknaden och förslaget om en elbörs. Förslaget om en elbörs innebär att kraftproducenter skall kunna lösa in åtgärder för effektivisering hos eldistributörerna. Statens energiverk har föreslagit att en sådan modell prövas.

Förslaget är dock inte särskilt utförligt, utan kan snarare kallas en principskiss. I den energipolitiska propositionen föreslår regeringen därför att förutsättningarna för en försöksverksamhet med elbörs undersöks. Därige-

nom kommer idén att konkretiseras innan beslut fattas om eventuella åtgärder. När förutsättningarna är klarlagda kan man ta ställning till hur en eventuell försöksverksamhet kan genomföras.

Krister Skånberg tar också upp transiteringsrätten på det svenska stamnätet. I propositionen (1990/91:87) om näringspolitik för tillväxt har regeringen föreslagit vissa förändringar på den svenska elmarknaden. I samband med att statens vattenfallsverk ombildas till aktiebolag föreslås att stamnätet skall avskiljas och ges en mer fristående ställning. Syftet är bl.a. att främja en effektivare handel med el och en mer decentraliserad elproduktion. Regeringen har nyligen uppdragit åt statens energiverk att närmare utreda stamnätets framtida organisation och att redovisa resultatet senast den 1 november i år.

I en fråga tar Krister Skånberg upp den s.k. balansprincipen. I den energipolitiska propositionen framhålls att elmarknadens aktörer har huvudansvaret för att ekonomiskt rimliga effektiviseringsåtgärder vidtas. Det innebär för elmarknaden att den s.k. balansprincipen bör gälla, dvs. att investeringar i eleffektivisering och hushållning bör genomföras så länge kostnaderna per kilowattimme inte överstiger kostnaderna för ny elproduktion.

Samtidigt som regeringen beslutade om den energipolitiska propositionen gav regeringen statens energiverk i uppdrag att utföra vissa samordnings- och utvärderingsuppgifter på energihushållningsområdet. Däri ingår att närmare granska teoribildningen och att utreda dess värde i det praktiska arbetet. Det gäller exempelvis teorier om integrerad resursanvändning och om balansprincipen.

I sin sista fråga tar Krister Skånberg upp lönsamhetskraven inom energiförsörjningen och möjligheterna att genomföra miljömässigt angelägna investeringar. Särskilt pekas på att kraftbolagens kalkylränta vid investeringar vanligen är lägre, och avkastningstiderna längre, än hos många andra företag.

Som jag tidigare har understrukit, är det kraftföretagens uppgift att med utgångspunkt i den av statsmakterna fastlagda energipolitiken planera och utveckla kraftsystemet så att landets behov av el blir tillgodosett. Energiinvesteringar är till största delen långsiktiga investeringar, som dessutom är mycket kapitalkrävande. Detta innebär att kraftbolagen, som Krister Skånberg påpekar, har ett långsiktigt perspektiv vid sina investeringsbedömningar. Återbetalningstiderna sätts till investeringens ekonomiska livslängd, och kalkylräntan motsvarar bl.a. kapitalkostnader och förväntad risk.

Elanvändarna gör utifrån sina förutsättningar motsvarande bedömningar av livslängd och risk i sina investeringsprojekt.

Det är således de enskilda företagen som har att fatta avgöranden om investeringar och att därvid bedöma förväntad avkastningstid och risk hos investeringsprojekten. Detta gäller såväl inom energisektorn som i andra industrisektorer.

Anf. 64 KRISTER SKÅNBERG (mp):

Fru talman! Jag ber att få tacka industriministern för denna första uppsättning av svar.

Den första fråga som jag ställde var: Bekräftar den socialdemokratiska

regeringen att en total avveckling av den svenska kärnkraften skall vara slutförd senast år 2010? Jag tycker inte, fru talman, att jag har fått svar på den frågan. I stället säger industriministern att han slår fast att de åtgärder som regeringen har föreslagit i den energipolitiska propositionen syftar till att skapa de praktiska förutsättningarna för att fullfölja åtagandet att ställa om det svenska energisystemet och avveckla kärnkraften till år 2010. Jag vill mot denna bakgrund upprepa min fråga.

Som industriministern säger, innehåller propositionen en rad förslag till åtgärder. Sedan kan man diskutera om det är vad som i dagligt tal kallas för en handlingsplan eller inte. Jag menar att en handlingsplan är mer konkret, att den knyter ett förslag till ett förväntat resultat. Skulle man se propositionen på det sättet, kan man konstatera, när man summerar de åtgärder som finns upptagna i planen, att vi inte når ett rimligt etappmål under den tid som propositionen omfattar.

Det betyder att om inte farten i omställningen av energipolitiken ökar kraftigt, finns det faktiskt ingen möjlighet att nå det mål som industriministern talar om. Då har man inte skapat ens de praktiska förutsättningarna för att fullfölja åtagandet att ställa om energisystemet.

Då är frågan om regeringen eller de partier som har ingått trepartiöverenskommelsen är beredda att vid behov öka insatserna för att nå målet. Eftersom resultatet under den första tiden är så magert – i alla fall det som man kan läsa ut av propositionen – skulle det behövas utomordentligt kraftfulla åtgärder för att sedan kunna nå målet.

Då kan det naturligtvis sägas: Jo, men det är inte bara regeringen som skall jobba med det här. Det är absolut självklart att den stora insatsen skall göras av de vanliga aktörerna på marknaden. De skall göras av kraftbolagen och deras kunder av olika typer. Förutsättningen för att de skall agera på det sätt som behövs om kärnkraften skall vara avvecklad till år 2010 är att de uppfattar signalerna så att nu har Sverige ställt om sin energipolitik. I fortsättningen skall det inte göras nya anläggningar för fossila bränslen utan de skall göras för kraftvärme och helst för användning av biobränslen. Det talas också, om än inte så mycket, om att satsa på vindkraft, osv.

Samtidigt som det står så här i propositionen, är det alldeles klart för den som över huvud taget känner till detta att det finns en s.k. stark energibalans i Sverige. Det är ett mera diskret uttryck för att det finns ett överskott av el, fru talman. Det innebär i praktiken att det är inte så lönsamt i dag att satsa på t.ex. effektiviseringsåtgärder, som så att säga är det andra benet i omställningen.

Det ena benet är att när man är tvungen att bygga ut energitillförseln skall man göra det på ett miljövänligt sätt och använda inhemska och förnybara bränslen, precis som det står i propositionen. Det andra benet är alltså att man måste se till att förbruka mindre energi än i dag för att få en viss mängd nytta.

Det är vad man kallar för effektivisering, och då måste effektiviering löna sig. Jag tvivlar tyvärr på att industrin, framför allt, och kraftbolagen själva har uppfattat signalerna på rätt sätt. Det är möjligt att industriminstern och jag har olika uppfattningar där.

Men sedan kommer vi till hur man ändå skall hamna rätt, och då kommer vi in på frågan om elbörs och frågan om balansprincipen.

Balansprincipen innebär, väldigt enkelt uttryckt, att om det är billigare att få fram en viss energimängd genom att använda energi effektivare, med bibehållen nytta, gör man det i stället för att bygga ut produktionskapaciteten. Ett sätt att göra det tydligare på marknaden vilka olika möjligheter som finns är att starta en elbörs. Den innebörd som industriministern i sitt svar ger begreppet elbörs är väldigt begränsad, och jag skall återkomma till en vidare tolkning, som chefen för statens energiverk och hans medarbetare gör.

Men allra först: Tänker man avveckla kärnkraften till år 2010?

Anf. 65 LARS NORBERG (mp):

Fru talman! När man skall lösa ett problem, är det ju viktigt med en problemanalys. Enligt min och jag tror hela den gröna rörelsens uppfattning, både i Sverige och utomlands, finns det på energisidan tre grundproblem. Jag brukar säga att problemen heter uran, fossila bränslen och ineffektiv energianvändning.

Jag har tidigare ställt frågan till industriministern här i kammaren, om han är ense med den gröna rörelsen i fråga om grundproblemen. Det är nämligen viktigt vad man utgår ifrån, när man skall gå vidare med någon form av praktiskt handlingsprogram. Är industriministern ense med oss om att de stora problemen när det gäller energi heter uran, fossila bränslen och ineffektiv energianvändning?

Vi har från miljöpartiet försökt att klara ut målstyrningen. Vi vill avveckla kärnkraften på kortare tid än till år 2010, men om vi nu utgår från 2010 konstaterar vi ganska säkert att det som står i energipropositionen inte räcker. Med andra ord: Om man extrapolerar satsningen på vindenergi och solvärme, finner man att man den vägen får försumbara energitillskott fram till år 2010. När det gäller biobränslen är resultatet detsamma.

Om man börjar räkna på det som regeringen föreslår, kommer man fram till att det inte kommer att lyckas, som industriministern själv säger, att fullfölja åtagandet att avveckla kärnkraften till år 2010. Det är ett åtagande som regering och riksdag har gjort gentemot svenska folket, och det gäller då att ta detta åtagande på allvar.

Om de andra problemen, dvs. fossila bränslen och ineffektiv energianvändning, finns det väldigt litet i regeringens energiprogram och proposition, menar jag. Vi säger från miljöpartiet att koldioxidutsläppen skall minska med 85 %, men regeringen har inget mål. Energianvändningen skall effektiviseras med 2 % per år, säger vi från miljöpartiet, för att på 35 år nå det mål som Brundtlandkommissionen har satt upp för samtliga industriländer, nämligen en halvering av energianvändningen i industrivärlden.

Instämmer industriministern i min problemanalys? Instämmer industriministern i min bedömning att vi behöver sätta upp konkreta mål?

Det behövs ingen detaljstyrning, men man behöver ändå vidta vissa åtgärder. Som gammal ingenjör vet jag att man modifierar åtgärderna allteftersom man ser resultaten. Det är ungefär som att vrida på en vattenkran. Visar det sig att det rinner för långsamt, öppnar man kranen litet till.

Det behövs ingen detaljreglering, som industriministern möjligtvis miss-

tänker oss miljöpartister för att vilja ha, men det krävs åtgärder som styr i rätt riktning och med ungefär rätt omfattning.

Anf. 66 Industriminister RUNE MOLIN (s):

Fru talman! Krister Skånberg är inte nöjd med mitt besked när det gäller avvecklingstidpunkten för kärnkraften. Det kan naturligtvis uttryckas på många olika sätt. Jag kan bara säga att jag står för det beslut som riksdagen har fattat i den här frågan. Det betyder att år 2010 skall kärnkraften vara borta. Den politik som vi nu lägger upp i den energiproposition som för närvarande behandlas i utskottet skall leda till det resultatet. Där har vi olika strategier.

Efter vad jag förstår vill Krister Skånberg ha en mer detaljerad uppläggning i en handlingsplan. Vi har ställt upp mål och angett vad vi skall uppnå. Sedan säger vi att vi varje år skall pröva hur långt vi har kommit. Vi skall redovisa det för riksdagen och få en debatt och en prövning här av om de uppnådda resultaten är tillräckliga, om vi måste sätta in ytterligare styrmedel eller något sådant. Jag tycker att det är en mycket bättre uppläggning att ha denna kontinuerliga prövning av resultaten av den politik som man för, än att lägga fast handlingsplaner långt i förväg utan att veta så mycket om deras innehåll.

Krister Skånberg går sedan in på energipropositionen. Den skall ju behandlas här i riksdagen om någon vecka. Jag tycker att man kan avvakta utskottets behandling av propositionen innan man tar den diskussionen.

När det sedan gäller signalerna, kan jag inte se annat än att de signaler som vi har gett är mycket tydliga. Vi har sagt att det beslut som gäller kärnkraftsavvecklingen – som har fattats flera gånger av riksdagen och som har upprepats i propositionen – är det som gäller. Vi har också anvisat en rad olika medel för att nå fram till det målet. Det är naturligtvis utomordentligt klara signaler till industrin. Den här prövningen varje år skall ju bl.a. gå ut på att se om industrin har tagit det här på allvar. Om man struntar i vad riksdagen säger och den politik som vi här drar upp riktlinjer för, måste vi naturligtvis fullfölja vår politik genom att ge de tydligare signaler som i så fall behövs. Men vi behöver inte göra det förrän vi konstaterat att man inte bryr sig om detta. Jag tycker att det är för tidigt att dra den slutsatsen i dag.

Vi har ju sagt i propositionen att energiverket eller det verk som kommer efter energiverket bör titta närmare på frågan om elbörs. Det är en lös principskiss som har redovisats för mig i ett brev från energiverket. Det behövs mycket mer av konkretisering av hur det skall fungera för att man skall kunna ta ställning till om det är en bra metod. Är det så, skall vi naturligtvis använda oss av den. Det behöver vi inte diskutera mer.

Lars Norberg talade om problemanalysen och grundproblemen. För mig är grundproblemen flera än de som Lars Norberg räknar upp. Det är naturligtvis miljöproblemen. Där utgör ju uran, fossila bränslen och att man slösar med energi – den sista punkten avser väl detta – ett viktigt problem. Men det är många andra problem som jag tycker är viktiga i energipolitiken. Det gäller att få fram tillräcklig elenergi för att vi skall kunna klara alla de behov som vi har för att förbättra miljön ute i industrin, för att förbättra miljön över huvud taget och för att åstadkomma den välfärd som människor efter-

strävar och den sysselsättning som vi behöver i det här landet. Det är också viktiga grundfrågor för energipolitiken. Därför är det litet mer komplicerat, och problemen är litet fler än de som Lars Norberg räknar upp. Enfrågepartiet har en benägenhet att förenkla verkligheten, och det gör Lars Norberg i det här avseendet.

Har vi inget mål när det gäller koldioxidproblemet? Ja, vi har lagt fram en koldioxidstrategi som innebär att år 2000 skall det inte vara mer utsläpp av koldioxid än vad det är i dag. Det är ett ganska tufft program. Det är ett program som vi är överens med de olika regeringarna inom EG om. Det skall vi driva i samband med den konferens som skall ske på världsnivå.

Det behövs naturligtvis konkreta mål, som Lars Norberg säger. Vi har ställt upp ett konkret mål. Det är ett ganska tufft mål att avveckla kärnkraften fram till år 2010. Det skall förverkligas med olika medel. Det är vi i färd med genom den proposition som vi har lagt fram för riksdagen.

Anf. 67 KRISTER SKÅNBERG (mp):

Fru talman! Jag tror att den första gången som jag träffade industriministern var på ett möte med Nordiska rådet. Då kom vi in på hur man antingen kan spetsa till en debatt eller hur man kan samarbeta. Jag är känd för att vara en samarbetsmänniska. Jag uppskattar det svar som industriministern gav, med ett personligt ställningstagande till detta. Jag uppfattar det som att industriministern kommer att göra allt som står i hans makt för att det här målet skall uppnås, och det är inte litet det. Det finns stora möjligheter att verka både i den nuvarande ställningen och om det skulle slumpa sig så illa att det blir i opposition. I den frågan, industriministern, är vi bundsförvanter. Kärnkraften skall vara avvecklad senaste år 2010.

Sedan har vi olika förväntningar på hur det på bästa sätt skall gå till. Jag tror inte att myndigheterna bör, och egentligen inte heller kan, detaljstyra företagens verksamhet. Historiskt finns det inte särskilt goda exempel på det. Vad som behövs är en inriktning, generella styrmedel, en förväntan att de ger önskad verkan och själva trovärdigheten.

Industriministern kom in på detta hur aktörerna – industriministern nämnde kanske inte just det begreppet – uppfattar de här signalerna. Där har vi, det vet vi, litet olika uppfattningar. Jag tycker att de olika pressuttalanden som företagen gjorde tyvärr inte styrker att man har uppfattat signalerna så, att nu är det allvar och nu har omställningsprocessen börjat. Men det kan ju komma, och det kommer framför allt den dagen när man känner att det lönar sig, eftersom företagen ju inte är på marknaden bara för att göra nytta, utan de vill också förfärligt gärna tjäna pengar. En del sätter det här målet att tjäna pengar långt före alla andra mål. Det är här elbörsen kommer in.

Industriverket skriver att som det nu fungerar säljer kraftbolagen energi i stället för den nytta som energin ger. Det gäller att bryta det, och där beskriver man – man kan diskutera om det är utförligt eller inte – hur en elbörs skulle kunna fungera. Jag vill gärna ha reda på hur man kommer att pröva detta från statens sida.

Anf. 68 LARS NORBERG (mp):

Fru talman! Också jag vill uttrycka min stora tillfredsställelse med den tydliga deklaration som industriministern här personligen gjorde, att målsättningen är att kärnkraften skall avvecklas. Problemet är avvecklingsprogrammets trovärdighet och möjligheten att nå detta mål. Jag liksom Krister Skånberg misstänker att man inom industrin, där man är duktig på att räkna, när man ser på de förslag som regeringen har presenterat, finner att det kommer att bli ohyggligt svårt att klara kärnkraftsavvecklingen med dessa satsningar.

Jag och miljöpartiet menar att de måste finnas en kombinerad strategi. Man måste angripa koldioxidutsläppen på ett kraftfullare sätt än det sätt som industriministern angav. Detta kan man framför allt göra genom samtidigt vidta två åtgärder. Man kan effektivisera 2 % per år och varje år pröva om man uppnått den målsättningen när det gäller effektivisering eller inte. Likadant kan man göra med koldioxidutsläppen. När man effektiviserar kan man samtidigt byta ut de fossila bränslena mot inhemska bränslen.

Vi inser naturligtvis att det finns andra aspekter på energin än dem som jag nämnde. Men jag anser att detta är huvudproblemet. Det finns många som säger att det är vindkraft, solenergi och de förnybara energikällorna som är problemen för svensk energiförsörjning. Det är de inte, de är tillgångarna. Problemen är naturligtvis de faktorer jag nämnde.

Det gäller också att rätta mun efter matsäcken, dvs. vi måste anpassa vår konsumtion, produktion och livsstil efter de biologiska och resursmässiga förutsättningarna. Jag betvivlar att regeringen har insett allvaret och behovet av att förändra energipolitiken i en riktning som är förenlig med livskvalitet, miljökvalitet och mänsklig kvalitet på lång sikt.

Anf. 69 Industriminister RUNE MOLIN (s):

Fru talman! Både Krister Skånberg och Lars Norberg säger att de inte tror att det program som regeringen föreslår för riksdagen är tillräckligt för att uppnå de målsättningar vi har. Låt oss diskutera vad det är som ni har att komma med när vi så att säga får papperen på bordet och kan föra diskussionen. Den debatten kan vi lämna dithän.

Regeringen anser att detta program för de första fem åren skall leda oss till målet. Men vi är samtidigt beredda att ständigt pröva vilka ytterligare insatser som behövs.

Sedan är det självfallet fråga om vilken tidsaspekt man har. Vill man snabbavveckla kärnkraften på några få år, vilket Krister Skånberg och Lars Norberg vill, har man helt andra ambitioner och förutsättningar. Då är man beredd att riskera välfärd och sysselsättning osv. Är man detta kan man självfallet genomföra en avveckling mycket snabbare. Men regeringen har en mer komplicerad målsättning, där vi skall klara av att uppnå både miljömål och ekonomiska mål.

Sedan menar Krister Skånberg att kraftföretagen inte lever upp till de krav vi uppställt för omställningen och att verkligheten inte styrker att kraftföretagen vill genomföra denna avveckling. Man skall vara litet försiktig med sådana kategoriska påståenden.

Man har inom Vattenfall genomfört flera program för att medverka till denna omställning. Det finns ett program som kallas Uppdrag 2 000 där man

sätter in väsentliga resurser för att medverka till elhushållning. Det finns dessutom ett utvecklingsprogram där betydande resurser satsas på vindkraft, biobränslen och solenergi. Jag anser inte att detta pekar på att man struntar i avvecklingen, utan man är inställd på att genomföra den politik som riksdagen förespråkar.

Sydkraft, ett annat av våra stora kraftföretag, har tillsammans med ett finskt företag startat ett projekt för att ta fram en prototypanläggning för biogas i Värnamo. Inte heller det tyder på att kraftindustrin är likgiltig inför denna politik.

Vi kan ställa upp olika mål – 2 % mindre förbrukning per år, eller vad Lars Norberg nu var inne på – men det väsentliga är att vi kommer i gång med en årlig prövning och ställer frågan: Har vi nått dit vi ville? Det kommer att finnas olika mål. Det finns de som vill ha ett snabbt resultat och menar att avvecklingen bör kunna komma i gång omedelbart, dvs. i mitten på 90-talet. Det finns de som menar att detta inte är möjligt på grund av ekonomiska och sociala skäl, och ser starten något senare, och det finns de som inte alls tror på detta.

Låt oss kontinuerligt göra en prövning. Det sker också en prövning inom kraftindustrin. Vi kan i dessa dagar läsa i tidningarna att den tyska kraftindustrin nu bestämt sig för en avveckling av kärnkraften. Också detta tyder på att det pågår en förändring inom kraftindustrin runt om i världen.

Anf. 70 KRISTER SKÅNBERG (mp):

Fru talman! Det är glädjande att två stora tyska kraftföretag och åtminstone en delstat, Schleswig-Holstein, har sagt att man skall avveckla kärnkraften. Jag träffade representanter för delstaten Schleswig-Holstein så sent som i går och väntar mer detaljerade besked därifrån och också om vad kraftföretagen sagt. Men det är mycket glädjande, jag håller med om det.

När det gäller kraftbolagens agerande är det mycket bra att Vattenfall har startat projektet Uppdrag 2000. Men det är inte lika roligt med den attityd till effektivisering som Vattenfall intar när verket nu skall kommersialiseras. Risken är att man ser till kortsiktiga kommersiella intressen så att man nedvärderar möjligheterna. I stället för att uppmuntra människor att gå vidare på den inslagna vägen, det är ju ändå många som har hört talas om detta och varit inblandade, skickar man i praktiken ut signaler som säger: Det här skall vi ta det litet lugnt med.

Jag har under den senaste veckan besökt några energiverk. Framför allt från Lund men också från Helsingborg kommer rapporter om att man uppfattar signaler från Sydkraft som innebär: Det vi sade om att effektivisera är nog intressant, men nu gäller det att sälja kraft i stället.

Det gäller att kraftbolagen själva lever upp till balansprincipen. Vem har då glädje av den? Jo, det har egentligen alla parter, eftersom balansprincipen innebär att man skall göra det som lönar sig bäst. Konsumenten, kraftbolgen, distributörerna, kunderna och även samhället kommer att ha glädje och nytta av att tillämpa balansprincipen.

Frågan är då vad man från samhällets sida kommer att göra för att hävda denna balansprincip. Ja, man kan koppla det till morötter eller till att försöka överbrygga det lönsamhetsgap som jag också talade om. De som vill

göra investeringar i effektiv energianvändning kan tillförsäkras åtminstone samma villkor som vid kraftutbyggnad. Man kan också koppla det hela till koncessionsvillkor, dvs. att man inte får bygga ut förrän man har visat att det är billigast. Jag vill fråga industriministern hur han ser på detta.

Anf. 71 Industriminister RUNE MOLIN (s):

Fru talman! Jag vill gärna avvakta de resultat och de bedömningar som vi kommer att få från våra myndigheter i dessa frågor innan jag är beredd att gå in i en teknisk debatt om hur detta skall utformas i framtiden. Men jag är, liksom Krister Skånberg, övertygad om att balansprincipen innebär fördelar för både konsumenter och producenter. Därför finns det ett incitament som gör att man vill utveckla principen.

Överläggningen var härmed avslutad.

10 § Svar på interpellationerna 1990/91:176 och 190 om järnvägskommunikationerna i övre Norrland m.m.

Anf. 72 Kommunikationsminister GEORG ANDERSSON (s):

Fru talman! Ulla Orring har ställt följande frågor till mig:

1. Är kommunikationsministern beredd att anslå särskilda medel för en upprustning av tvärbanan Storuman–Hällnäs?
2. Är kommunikationsministern beredd att aktivt stödja projekt som syftar till fortsatt persontrafik på inlandsbanan under sommaren?
3. Ämnar kommunikationsministern ta några initiativ för en projektering av Botniabanan?
4. På vilket sätt avser kommunikationsminister ta ansvar för de ca 90 SJ-anställda som drabbas av en nedläggning av inlandsbanan?

Vidare har Maggi Mikaelsson ställt följande frågor:

1. Vilka åtgärder tänker kommunikationsministern vidta för att kompensera Västerbottens län för bortfallet av ca 100 statligt anställda inom SJ under de senaste tre åren?
2. Är kommunikationsministern beredd att verka för en lokalisering av lokunderhållet från Stockholm till Vännäs?
3. Är kommunikationsministern beredd att verka för att särskilda medel anslås för att tidigarelägga upprustningen av tvärbanan mellan Storuman och Hällnäs?

Jag besvarar de båda interpellationerna i ett sammanhang.

Ulla Orring påstår i sin interpellation att regeringen inte gör tillräckliga satsningar på infrastrukturen. Låt mig börja med att slå fast att de förslag till infrastruktursatsningar som vi lagt i vår proposition om näringspolitik för tillväxt innebär satsningar på infrastrukturen som är väsentligt större än de som gjorts under de senaste decennierna.

Hur de medel som regeringen föreslagit utöver infrastrukturverkens ordinarie anslag skall fördelas är ännu inte beslutat. Jag vill dock påpeka att i

den prioritering av strategiska projekt som regeringen gjort i propositionen ingår både norra stambanan och stambanan genom övre Norrland.

Maggi Mikaelsson refererar i sin interpellation till det trafikpolitiska beslutet som riksdagen fattade under år 1988. I detta sägs att SJ genom bildandet av banverket skall ges möjligheter att agera på affärsmässiga villkor. SJ gavs vidare stor frihet att organisera de olika delarna av verksamheten på ett sätt som bäst främjar de totala mål som satts upp. Jag tycker att detta är en riktig ordning. Jag utgår också ifrån att SJ vid planeringen av sin verksamhet söker finna de mest rationella och kostnadseffektiva lösningarna. Detta gäller såväl bemannings- som underhållsfrågor. Ordningen är dock sådan att det är SJ självt som har att besluta i dessa frågor.

Då det gäller inlandsbanan vill jag betona att regeringen har verkställt beslutet om banans framtid i enlighet med riksdagens ställningstagande tidigare i vår. Detta innebär att ett avtal med länshuvudmännen i fråga om ersättning för trafikförsörjningen i det område som berörs av inlandsbanan har godkänts. Detta har gjorts helt med utgångspunkt i det beslut som riksdagen fattade den 21 mars i år. Som bekant har man nu inom arbetsmarknadsutskottet tagit ett initiativ för att med regionalpolitiska medel möjliggöra turisttrafik på inlandsbanan under de kommande sommarmånaderna.

Ansvaret för de anställda som berörs av beslutet om inlandsbanan ligger i första hand hos SJ. I viss utsträckning kan SJ erbjuda arbeten inom andra delar av organisationen. Jag vill också i det här sammanhanget påpeka att den ersättningstrafik som kommer att drivas av trafikhuvudmännen skapar ny sysselsättning i det aktuella området. De problem som kan komma att kvarstå får naturligtvis behandlas inom ramen för den allmänna sysselsättningspolitiken. Jag vill i denna del tillfoga att den av regeringen beslutade uppgraderingen av inlandsvägen Göteborg–Karesuando bör medverka till en positiv utveckling av turismen i området.

I årets budgetproposition föreslog regeringen att 80 milj.kr. skall avsättas för investeringar på de delar av inlandsbanan som har stor betydelse för godstrafiken. Enligt min mening ingår tvärbanan mellan Storuman och Hällnäs som en viktig del i inlandets godstrafiksystem. Som Maggi Mikaelsson väl känner till är banan mellan Storuman och Hällnäs en länsjärnväg, och det är länsstyrelsen som beslutar om investeringsmedel till banan. Jag vill dock påpeka att det är viktigt att järnvägssystemet i regionen ses som ett sammanhängande nät och att de totala resurserna satsas på de banor där de gör störst nytta. Mot denna bakgrund är jag beredd att verka för att en upprustning av tvärbanan mellan Storuman och Hällnäs kommer till stånd. Detta är också det besked som jag lämnat till företrädare för länet vid en uppvaktning i förra veckan.

Banverket utreder för närvarande frågan om den samhällsekonomiska lönsamheten för Botniabanan. Ett enkelspår längs med kusten söderut från Umeå beräknas kosta mellan 4 och 5 miljarder kronor. En förlängning upp till Luleå alternativt Haparanda skulle förmodligen innebära en fördubbling av dessa kostnader. Innan vi vet mer om banans ekonomiska konsekvenser saknas förutsättningar för att starta en projektering.

Anf. 73 MAGGI MIKAELSSON (v):

Fru talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret. Det var länge sedan jag ställde interpellationen. Det var faktiskt i slutet av mars. Jag kan konstatera att trots att svaret har dröjt har jag inte fått något värst mycket till svar på frågorna. På de tre frågorna som jag tycker är viktiga för Västerbotten, nämligen om statens ansvar vid nedläggningar av arbeten, möjligheterna att lokalisera ut delar av SJs verksamhet och medel till upprustning av tvärbanan, är det bara angående tvärbanan som jag har fått ett halvt svar. Där måste jag ändå vad det lider be kommunikationsministern precisera sig.

Jag vill börja med sysselsättningen. Sedan det trafikpolitiska beslutet fattades i riksdagen av en majoritet, har över 100 anställda inom SJ fått sluta sina anställningar. Till det kommer nu ett antal varsel. Senast har en tredjedel av lokförarna i Vännäs varslats om uppsägning. Efter att det beslutet fattades, så sent som för ett par dagar sedan, kom beskedet att fjärrblockeringen inte längre skall vara kvar i Vännäs. Det kommer också på sikt att leda till minskningar av personalstyrkan.

Jag får över huvud taget inget svar från kommunikationsministern, huruvida staten har ett ansvar för de stora neddragningarna. Därför vill jag upprepa frågan. Anser Georg Andersson att staten har ett ansvar för sysselsättningen i ett område av Sverige när ett stort antal statliga arbeten försvinner? Det sker visserligen inte på en gång, i ett slag, utan det sker i form av att ett par arbeten försvinner nu och då. Effekterna blir på det sättet snarare värre. Det blir som att kupera grisrumpan genom att ta en bit i taget. Det gör lika ont varje gång. Framför allt är det ett slöseri med mänskliga resurser. Det är också dålig förvaltning av ekonomin. Man tappar kunskaper och förutsättningar att förändra situationen. Hur klarar man att lösa problemen om konjunkturerna vänder och godsmängderna ökar? Det går inte att komma undan, Georg Andersson, med att förutsätta att SJ gör de rätta bedömningarna.

Georg Andersson säger i dag att SJ har fått stor frihet att själv organisera de olika delarna av verksamheten. Han utgår också från att SJ försöker finna de mest rationella och konstnadseffektiva lösningarna. Men om det inte fungerar? Om det kommer signaler på att SJ faktiskt inte klarar av detta på ett sätt som är bra, hur skall man göra då? Vi har fått rapporter från riksdagens revisorer som menar att kontakterna mellan regeringen och SJ inte har fungerat bra. Det har varit oklarheter om vilka beslut SJ får fatta osv.

Jag tänkte ge några exempel på de bedömningar som SJ har gjort och som jag tycker att man kan ifrågasätta. Jag börjar med stora godsleveranser. I och med att SJ har satsat på stora godsleveranser har SJ blivit beroende av några få stora leverantörer. För Västerbottens och Vännäs del innebar det att t.ex. 500 vagnar per år försvann när godstransporterna från Brattby- och Tväråbäcksågarna togs bort. Divisionaliseringen gör att den ena handen inte vet vad den andra gör.

Jag kan ta järnvägsstationen i Umeå som ett exempel. Järnvägsstationen i Umeå är en av de stationer som har rustats upp och gjorts snygg. Stationen är fin, och det är inget fel på det. Men samtidigt har järnvägstrafiken till sta-

tionen lagts ned. Nu går bara två tåg i vardera riktningen varje dag. Det sista tåget går den 10 juni.

Det tredje gäller interndebiteringen. Många som arbetar inom SJ upplever det som ett problem att hålla på att skicka räkningar mellan varandra.

Jag tycker också att man kan kritisera de ekonomiska beräkningarna, att SJ inte utnyttjar de egna tågen. Det finns ett exempel som visar det. Den diesel som används till motorvagnarna i Storuman har man tidigare transporterat på tåg som har kört med tomma vagnar tillbaka till Storuman från Holmsund. Nu gör man inte det, för någon har räknat ut att det inte lönar sig. Nu är det i stället en tankbil som kör den diesel som behövs upp till Storuman. Jag tycker att det är en konstig beräkning.

Trots allt finns det ett litet hopp, ett halvt löfte att det skall komma pengar till upprustning av tvärbanan. Men jag måste ställa mig frågan varifrån Georg Andersson tycker att dessa pengar skall tas. Han säger i sitt svar att de skall tas från de pengar som är avsatta för en upprustning av inlandsbanan. Det var en nyhet för mig, att det går att se tvärbanan mellan Storuman och Hällnäs som en del av inlandsbanan. Så har det inte varit tidigare. Jag tycker att det är ett luddigt svar.

80 miljoner är avsatta för underhåll av de delar av inlandsbanan där det körs godstrafik. Jag undrar om de pengarna skall räcka också till tvärbanan. Hur stor del av dessa 80 miljoner menar Georg Andersson kan gå till upprustningen av tvärbanan? När kommer dessa pengar?

Georg Andersson säger i sitt svar att han skall "verka för" en upprustning av tvärbanan. Det låter litet som när diplomater pratar. Jag skulle vilja veta vad "verka för" betyder konkret i detta sammanhang. Betyder det att det kommer pengar så att tvärbanan kan rustas upp i så god tid att nuvarande godstransporter kan räddas, säkerställas, och så att de godstransporter som man kan få om banan rustas upp, inte försvinner?

Anf. 74 ULLA ORRING (fp):

Fru talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret som innehöll både positiva och negativa synpunkter. Jag säger som Maggi Mikaelsson, tyvärr har svaret dröjt länge. Det är över en månad sedan interpellationen lämnades. Här i riksdagen har också hunnit avverkas beslut om järnvägstrafiken. Riktlinjerna för kommande budgetår är därför fastställda. Från oppositionens håll framhöll man vid det beslutet önskemål om ett förstärkt framtida järnvägsbyggande och därmed en höjning av investeringsnivån utöver de tio miljarder som förutsattes i 1988 års trafikpolitiska beslut. Detta vill jag starkt understryka.

Inlandsbanan är räddad för sommaren. Det är också ett beslut som vi har fattat i veckan.

Mina frågor till kommunikationsministern gällde vårt gemensamma hemlän Västerbotten, där investeringarna när det gäller både stambanan, tvärbanan och den nu aktuella inlandsbanan har varit nära nog obefintliga. När statsrådet nu säger att satsningarna är väsentligt större än de som har gjorts under de senaste decennierna, tycker jag att det är ett klart understatement. Det har nästan inte förekommit några investeringar tidigare.

Det är självklart att investeringskraven då växer och blir mycket höga, och

särskilt betungande när kraven kommer under en lågkonjunktur, då staten har minskade resurser. Det mest förvånandsvärda är emellertid att under den högkonjunktur som har rått under den socialdemokratiska regeringstiden, så litet av investeringar har satsats på att underhålla järnvägsnätet. I stället synes som om intentionerna har pekat på nedläggning, inte enbart för inlandsbanan utan även för övriga bandelar.

Fru talman! Folkpartiet liberalerna har i länsstyrelsen i Västerbotten, där också jag själv sitter, aktivt tagit initiativ både för inlandsbanans bevarande och tvärbanans upprustning. För inlandsbanans fortsatta drift i sommar beslutades så sent som i tisdags här i riksdagen. Det blev en framgång för vår politik. Men problemen för kommande säsong kvarstår.

Då jag i måndags ställde en direkt fråga till arbetsmarknadsutskottets ordförande om det nu skulle bli en smidig hantering av inlandsbanbeslutet – jag tänkte då särskilt på att pengarna skall vara på bordet den 9 juni för att driften skall kunna fortsätta – uppfattade jag att jag fick ett positivt svar. Men enligt vad jag nu har inhämtat är läget oklart. Det är också oklart hur länsstyrelserna i Norrbottens och Jämtlands län skall fatta beslut om detta. Regeringens bidragskonstruktion blev ju att länsstyrelserna får ta medel från sina egna anslag. Jag tycker att det är både snålt och oengagerat av regeringen. Fortfarande anser jag att det förslag som vi från oppositionens sida framförde var det bästa. Där var vänsterpartiet, miljöpartiet, centern och folkpartiet med.

Kommer regeringen och kommunikationsministern att söka praktiska lösningar för nästa säsong för inlandsbanan? Även personalfrågan spelar in där. Personalen har fortfarande ett ok hängande över sig.

Tvärbanan Storuman–Hällnäs är av stor strategisk och regionalpolitisk betydelse. Länsstyrelsen i Västerbotten har nu uppvaktat statsrådet, efter det att jag har framställt min interpellation. Jag vet att det finns beräkningar på att upprustningen skulle kosta över 130 milj.kr. Det är viktigt att vi får ett snabbt beslut så att en upprustning av tvärbanan kan börja snabbt, senast 92/93. Av svaret framgår att statsrådet stöder förslaget om en upprustning av tvärbanan och ser den som en del av inlandets godstrafiksystem. Jag vill för min del påpeka att även inlandsbanan hör dit.

Såvitt jag förstår kommer det att behövas ca 100 miljoner från statens sida för att klara denna upprustning. Min andra fråga blir: När kommer dessa medel att tillskjutas? När kommer besked om startskott för tvärbanans upprustning?

Min tredje fråga gäller fortfarande Botniabanan. När man för tio år sedan talade om en förlängd kustbana från Kramforsområdet till Umeå och vidare norrut betraktades det som en utopi. Nu har kunskapen om banan vuxit, och det finns enskilda projekt där man har undersökt förutsättningarna. Om viljan och insikten finns, nog finns det förutsättningar. Inte minst starka miljöskäl talar för att järnvägen här kan bli ett slagkraftigt alternativ till bilåkandet. Jag kan räkna upp en rad skäl som talar för Botniabanan.

Det gäller att tänka i nya banor även samhällsekonomiskt. AMS totalbudget ligger på 22 miljarder, varav 4–5 miljarder är avsedda för drifts- och arbetsskapande åtgärder. Dessutom finns möjligheter till finansiering av Botniabanan genom utförsäljning av statliga tillgångar som företag, mark och

fastigheter. När blir banverkets utredning färdig, och vilka direktiv har lämnats? Tänker statsrådet påskynda beslutsfattandet? Vilken insyn får politikerna i den utredning som banverket nu gör?

Anf. 75 Kommunikationsminister GEORG ANDERSSON (s):

Fru talman! Det är en ganska trist debatteknik när man går upp och klagar på att man inte har fått svar när man har ställt frågor. Interpellanterna har fått svar, även Maggi Mikaelsson.

När det gäller statens ansvar för sysselsättning kan vi med stor frimodighet redovisa en mycket aktiv sysselsättningspolitik från den socialdemokratiska regeringens sida, en världsunik sådan. Vi har upprätthållit en mycket hög sysselsättning under 1980-talet, enligt somliga en allt för hög sysselsättning. Det är ett av våra allra främsta mål, att hävda sysselsättningen genom en god ekonomisk politik, genom att sänka inflationen, öka konkurrenskraften och dämpa räntan. I det avseendet är vi framgångsrika i de åtgärder vi har vidtagit. En del sådana åtgärder har varit smärtsamma, med besparingar på driftsutgifter. Men de har lett till framgångar i den allmänna ekonomiska politiken som stärker sysselsättningen, och det är det allra viktigaste.

Vi har också lagt fram ett omfattande program för att öka tillväxten, som i hög grad handlar om infrastruktursatsningar på vägar och järnvägar. Vi är nu inne i en utbyggnadsepok vad beträffar järnvägar här i landet. Jag kan inte upphöra att förvånas över att just när detta inträffar, veklagan är som allra störst över att det inte satsas tillräckligt på järnvägar. Ingen kommunikationsminister under efterkrigstiden har lagt fram så omfattande förslag när det gäller utvecklingen av järnvägstrafiken som jag. Jag säger detta med stor glädje. Det är en framgång för den socialdemokratiska politiken.

Maggi Mikaelsson och andra debattörer vet ju att trafikpolitikens uppläggning innebär att regering och riksdag inte skall detaljstyra SJ som trafikföretag. Sådan detaljstyrning har skett i öststaterna med ganska avskräckande resultat. Vi vill inte ha det systemet. Det får Maggi Mikaelsson respektera också här i kammaren och inte populistiskt framträda och ge föreställningen att det är regeringen som skall bestämma t.ex. var tågen skall stanna.

Jag har inte förordat att de 80 miljoner som nu har anvisats för inlandsbanan skall överföras till tvärbanan. Det är ett missförstånd eller något annat. Jag har konstaterat att tvärbanan Hällnäs–Storuman måste ses i ett sammanhang med inlandsbanan. Det blir meningslöst att satsa på upprustning av inlandsbanan för godstrafiken, vilket vi nu gör på vissa delar, om man inte har en länk ned till stambanan. Framför allt detta är min bevekelsegrund för att säga att jag är beredd att arbeta för en satsning för att upprätthålla också godstrafiken på tvärbanan.

Även Ulla Orring försöker här uppträda som alla goda gåvors givare och som en väldigt duktig järnvägsutbyggare. Det var ändå så, Ulla Orring, att vi i fjol med folkpartiet gjorde upp om investeringsnivån beträffande järnvägen. Uppgörelsen innefattade även årets beslut. Vi har alltså varit eniga om 1,2 miljarder i fjol och 1,5 miljarder i år i budgetpropositionerna. Vi får väl i debatten också stå för de uppgörelser vi har gjort, Ulla Orring. Jag är beredd att göra det. Jag tycker att det var en framgång att vi kunde träffa en uppgörelse som gav en stabilitet i investeringarna när det gäller utvecklingen

på järnvägssidan. Vi har nu dessutom lagt fram detta särskilda investeringsprogram, som innebär ett rejält lyft under de närmaste åren.

Slutligen några ord om inlandsbanan. Regeringen har nu fullföljt riksdagens beställning att inom ramen för befintliga regionalpolitiska medel ge länsstyrelserna möjlighet – de skall inte bli tvingade till det – att anvisa pengar för driften av inlandsbanan under denna sommar. Det har riksdagen beställt, och det har regeringen också effektuerat. Sedan måste det ändå vara upp till länsstyrelserna att med ledning av dessa möjligheter snabbt ta ställning till hur man vill ha det.

Jag ser att Bengt Westerberg utlovar en garanterad fortsatt persontrafik på hela inlandsbanan vid sidan av den busstrafik som vi har träffat avtal om, också det enligt riksdagens beställning. Min fråga till Ulla Orring är: Innebär detta att folkpartiet liberalerna nu vill bryta det avtal som är upprättat med länstrafikbolagen? Hur skall man hantera detta i fortsättningen?

Slutligen vill jag fråga Ulla Orring: Är det ett vallöfte att folkpartiet liberalerna skall satsa 10–12 miljarder på utbyggnad av Bothniabanan?

Anf. 76 ULLA ORRING (fp):

Fru talman! Jag tycker att det är viktigt att vi får diskutera dessa frågor som gäller infrastrukturen och satsningarna på järnvägarna. Jag tror inte att kommunikationsministern riktigt har förstått hur läget i landet är beträffande synen på järnvägstrafik. Detta har radikalt förändrats under de senaste tio åren, därför att man har sett att järnvägarna byggs ut i Europa. Där vet man att järnvägen passar miljön bättre, och människorna anpassar sig till detta. Det är det som gör att kraven på järnvägstrafik ökar, och det har kommit även till vårt län. Jag ser allvarligt och seriöst på denna debatt.

Georg Andersson försöker nu provocera mig till några vallöften. Jag tänker inte ge några vallöften här från talarstolen. Vallöftena kommer med vårt program. Men jag kan säga att vår satsning på inlandsbanan kommer att vara kvar även för kommande period.

Bothniabanan är ett långsiktigt projekt. Man måste nu börja planera för detta. Vi i folkpartiet liberalerna vill i vårt infrastrukturprogram, med anledning av den proposition som lades fram, satsa 140 miljarder under tio år på infrastrukturen. Där finns också järnvägarna med.

Angående länstrafiken och satsningen på tvärbanan vill jag säga att vi lokalt i Västerbotten har ställt upp för detta, eftersom det är en regional angelägenhet. Men det fattas pengar för att kunna genomföra detta. Jag ställer återigen frågan: Kommer regeringen att släppa till de pengar som behövs för att man skall kunna sätta i gång denna investering i länstrafiken mellan Storuman och Hällnäs 1992–1993? Jag fick inte något riktigt svar på det.

Jag tror att satsningar på kommunikationer är en av de viktigaste regionalpolitiska åtgärderna. Det skall man göra nu när det är lågkonjunktur och arbetskraft finns tillgänglig. Man satsar då för en utveckling och expansion. Vi vill, som vi sagt många gånger, byta det socialistiska kapitalet – mark, fastigheter och företag – mot infrastrukturellt realkapital, dvs. järnvägar, vägar och broar. Från Västerbottens synpunkt vill vi se att det kommer vårt län till del så att människor kan bo kvar och verka där.

Anf. 77 RUNE THORÉN (c):

Fru talman! Jag kom egentligen till den här kammaren för att avlyssna debatten. Jag hade – denna vackra fredagseftermiddag – egentligen inte tänkt lägga mig i debatten, utan bara lyssna. Men när jag hör Georg Andersson i vanlig ordning säga att "ingen har satsat så mycket som vi" kunde jag inte hålla mig tyst. Då var jag tvungen att gå upp. Jag ber om ursäkt för att jag på det sättet förlänger debatten.

Regeringen satsar, Georg Andersson, en och en halv miljarder kronor. Jag beklagar egentligen denna överenskommelse som finns mellan folkpartiet och socialdemokraterna. Det var just den överenskommelsen som gjorde att vi inte kunde lyfta årets anslag åtminstone en halv miljard. Det var nämligen moderaterna beredda att gå med på. Vi, vänsterpartiet och miljöpartiet var dessutom beredda att gå längre.

Det viktiga är – vilket jag många gånger har påpekat för Georg Andersson – att vi kan vara överens om den långsiktiga delen. Vi har från centerpartiets sida sagt 40 miljarder kronor. Georg Andersson har då hela tiden frågat var dessa pengar finns. Vi har visat på olika sätt att finansiera det.

Jag skulle, fru talman, vilja tala om vad som avhandlades på en konferens. Georg Andersson är med på många sådana. Kanske var han med på denna konferens som banverket höll i onsdags i Borlänge. Lennart Hagelin, vice VD i Stora, uttalade sig där – jag tror inte att han är centerpartist. Han pekade på att transporterna måste bli mycket effektivare om svensk industri skall kunna hävda sig. Han påpekade att en resa mellan Borlänge och Göteborg en fredagseftermiddag 1948 tog drygt fem timmar och att den nu tar över åtta timmar.

Det behövs därför järnvägsinvesteringar för 4 miljarder kronor om året i stället för nuvarande 1,5 miljarder, sade han. Utan en rejäl satsning finns det inga förutsättningar för meningsfull konkurrens, menade han.

Varför tar jag kammarens tid med att upprepa detta? Det är precis vad vi sagt så många gånger från centern. Det är vi politiker som skall skapa förutsättningarna.

Men Georg Andersson har sagt att näringslivet får utnyttja spåren. Jag har sagt att det är inte underligt om inte näringslivet gör det. Det är inte underligt om folk tar flyget i stället för tåget. Så länge förutsättningarna inte finns, går det inte att göra det.

Vi är alltså beredda att ge dessa förutsättningar. Georg Andersson, ta den utsträckta handen någon gång och låt oss vara överens om att det behövs minst 40 miljarder. Då klarar vi Botniabanan och vi klarar av en mängd olika problem som finns i dag i Norrland.

Anf. 78 MAGGI MIKAELSSON (v):

Fru talman! Georg Andersson talar vackert om statens ansvar för sysselsättningen och att Sveriges politik är världsunik. Den har nog varit bra, men vackra ord hjälper inte de människor som blir uppsagda.

Jag måste ställa frågan: Vad innebär dessa vackra ord konkret? Kommer ersättningsjobb till Storuman, Vännäs och Bastuträsk, som faktiskt drabbas av nedläggningar?

I Vännäs är en tredjedel av alla lokförare varslade om uppsägning, och det är allvarligt. Vännäs är dock en liten ort.

Kommunikationsministern talade också om att vi befinner oss i en utbyggnadsepok. Rune Thorén har redovisat att vad det handlar om är sedan tidigare eftersatt underhåll.

De investeringar som pågår är bra. Självfallet ställer vi upp på dem, men det räcker ju inte på långa vägar om man jämför med satsningar som görs på t.ex. stora vägprojekt, som Georg Andersson mycket väl vet vad vi tycker om från vänsterpartiet.

Sedan säger han att regeringen och riksdagen inte skall detaljstyra. Självklart inte. Men vem skall reagera om man tycker att någonting är fel? Jag anser att det är mitt ansvar som folkvald att lyssna när folk kommer till mig och säger att det är vansinnigt att rusta upp järnvägsstationen och sedan lägga ned tågtrafiken. Det måste väl jag som folkvald reagera på.

Eller skall jag inte reagera när man säger att SJ är för dyrt för sig självt, att man inte ens har råd att köra de vattenpaket tågen skall ha på tågen, utan i stället kör dem med långtradare?

Någon sade till mig att det inte är så konstigt att SJ inte kan köra gods. Man räknar nämligen med att det skall gå ett lok på varje vagn så att det blir tio gånger så dyrt att köra tio vagnar som att köra en. Då måste ju jag som folkvald reagera, och det kallar inte jag att detaljstyra, utan det är en signal till oss politiker att vi måste reagera. Kanske inte SJ har fattat detta rätt. Man kanske inte har lyssnat tillräckligt på de anställdas förslag.

Jag vet konkret ifrån Vännäs att man haft förslag på alternativa lösningar som faktiskt i ett konkret fall skulle ha inneburit en större neddragning av personal än den som SJ föreslagit. Men SJ ville inte lyssna. Jag tror därför inte att man skall ta för givet att SJ, bara av den anledningen att man blivit uppdelat på ett banverk och ett SJ, klarar av de ekonomiska bedömningarna riktigt rätt.

Man kan ta samma resonemang när det gäller lokverkstaden, som jag också har tagit upp i min interpellation. Det finns beräkningar som visar att man gjort en missbedömning. Man har inte vägt in vad det kostar med väntetiderna för loken om man skall köra dem från Stockholms central till Hagalund, i stället för att ta in dem någonstans ute i landet, t.ex. i Vännäs.

Jag tycker det är viktigt för oss som är folkvalda att lyssna på den kritik som kommer.

Också när det gäller tvärbanan är det viktigt att få ett konkret besked. Det är riktigt att det handlar om en länk mellan stambanan och inlandsbanan, men det handlar väl också om att få tydliga besked om hur mycket pengar det rör sig om och när de kommer.

Anf. 79 Kommunikationsminister GEORG ANDERSSON (s):

Fru talman! Ulla Orring påstår att jag inte förstått den nya synen på järnvägen. Men jag är ganska väl underrättad. Jag har också, med anledning av den betydelse som järnvägen bedöms kunna få i framtiden, medverkat till omfattande satsningar på järnvägen.

Vi hävdar oss väldigt bra i förhållande till Europa i övrigt. Det är en myt att de övriga europeiska länderna ligger före oss när det gäller satsningar på

järnväg. I förhållande till vår folkmängd ligger Sverige i täten. Vi finns på prispallen i tävlan med de övriga europeiska länderna, och det finns ingen anledning att skämmas.

Folkpartiet ger inga vallöften, sade Ulla Orring. Men persontrafiken på inlandsbanan skall vara kvar. Det vallöftet är tydligen prioriterat.

Då frågar jag: Vad händer då med avtalet med länstrafikbolagen? Skall folkpartiet riva upp detta avtal och återgå till permanent persontrafik på inlandsbanan?

Ulla Orring säger att folkpartiet har satsat 140 miljarder. Ni har i er allmänna överbudspolitik talat i allmänna termer om att det behövs 140 miljarder för vägar och järnvägar, men ni har inte anvisat pengarna. De skall tas från det "socialistiska kapitalet". Det är tydligen televerket som är en del av denna socialistiska kapitalmassa som vi skall sälja ut och förvandla till vägar och järnvägar.

Det är, med förlov sagt, en ganska vårdslös politik.

Rune Thorén fann anledning att gå in i debatten för att tillrättavisa mig.

Det kan synas skrytsamt, men efter att ha lyssnat på all kritik tvingas jag faktiskt konstatera att ingen kommunikationsminister under efterkrigstiden har kunnat redovisa sådana omfattande satsningar på utbyggnad av järnvägen som jag har gjort.

Jag är väl medveten om att Rune Thorén i oppositionsställning har utlovat mycket mera. Men de borgerliga kommunikationsministrar, vars nunor jag ser varje dag i korridoren på departementet – vilka omfattande satsningar gjorde de under sin tid i regeringsställning?

Att ni i oppositionsställning är beredda att utlova väldigt mycket mer än regeringen i alla lägen, det har vi ju lärt oss. Men vad som räknas är de faktiska beslut man är beredd att ta ansvar för i regeringsställning.

Maggi Mikaelsson håller med om att vi inte skall detaljstyra utan investera. Visst skall vi det. Jag reagerar också, men vi måste respektera beslutsordningen.

För dialogen med SJ från de fackliga organisationernas sida och från kundernas sida! Ställ krav på SJ, självklart! Förhandla med SJ! Det är så vi skall agera. Vi får genom olika kontakter påpeka vad vi tycker skulle kunna göras annorlunda. Men som ansvarig regering och riksdag får vi respektera den ansvarsfördelning vi upprättat genom riksdagsbeslutet 1988.

Anf. 80 ULLA ORRING (fp):

Fru talman! Jag försöker föra en seriös debatt om järnvägspolitiken. Jag tycker att statsrådet invecklar sig i konstig argumentering. Han frågar bl.a. om folkpartiet är berett att riva upp det avtal med bussbolaget som regeringen låtit träffa. Samtidigt säger Georg Andersson att riksdagen inte skall lägga sig i detaljer. Någon konsekvens måste det också vara från statsrådets sida.

Jag har ställt en rad frågor. Dem har inte statsrådet svarat på. Jag tycker att detta hade varit en rejäl och seriös debatt om jag hade fått svar på frågorna. Kommer dessa pengar till tvärbanan, och när? Detta väntar hela näringslivet i Västerbotten på.

Med en aktiv järnvägspolitik blir också sysselsättningen en viktig kompo-

nent för regionalpolitiken i norr, med den svåra arbetsmarknad vi nu står inför i år.

Jag är besviken på statsrådet Andersson. Regeringen har i alla fall det totala ansvaret. Var finns visionerna för en utveckling och initiativ för att utveckla framför allt den norra landsändan, som blir väldigt utsatt inför denna lågkonjunktur?

Vi försöker på alla plan ifrån folkpartiet liberalernas sida att se satsningen på kommunikationerna som den viktiga del av näringspolitiken som den verkligen utgör. Men statsrådet raljerar och menar att vi inte gör det. Det tycker jag är synd.

Vi har sagt att vi för en tioårsperiod är beredda att satsa 140 miljarder på infrastrukturen. Jag vet också att så sent som i fjol drog regeringen in 1 miljard från utvecklingsfonderna till statskassan. Det motsatte vi oss. Vi ansåg att detta skulle behövas för infrastrukturen.

Anf. 81 MAGGI MIKAELSSON (v):

Fru talman! Jag kan till viss del förstå Georg Anderssons irritation över att Ulla Orring är så amper i debatten, eftersom ni är ganska överens om investeringarna. Vi har alldeles nyss beslutat om ett betänkande om järnvägen, och där var överensstämmelsen mycket stor.

Sedan skulle jag vilja kommentera vad Georg Andersson sade om att han är den som satsat mest på järnvägen. Javisst, det kanske är så, men det har, som sagt, inte satsats så mycket tidigare, och allting är relativt.

Detta med politik är inte bara matematik. Det är inte bara summor i sig. Summorna är viktiga, men jag tycker att debatten som varit om inlandsbanan under de senaste månaderna i hög grad har visat att politik till stor del handlar om så mycket mer. Det handlar om känsla och samvete också, om rättvisa och solidaritet. Jag tycker att det är viktigt.

Georg Andersson säger att man skall respektera beslutsordningen och att vi skall ställa krav på SJ. Vänsterpartiet var det enda parti som protesterade när vi genom det trafikpolitiska beslutet sade ifrån oss rätten att vara med och styra och ställa över SJ. Och kritiken har kommit från revisorerna. Regeringen har inte haft någon systematisk ekonomisk uppföljning. Det tycker jag är en ganska allvarlig kritik.

Det finns flera oklarheter som måste rättas till. Jag har försökt peka på några. Det är min enda möjlighet i dagsläget att försöka påverka och ändra på de dåliga förhållandena.

Jag vill säga som Ulla Orring, att inte heller jag har fått några konkreta svar. Hur mycket pengar satsas på tvärbanan för att rädda den? När kommer pengarna?

När det gäller sysselsättningen: Hur skall regeringen kompensera de små orterna i Västerbottens inland för de arbetstillfällen som försvinner när man minskar på järnvägen?

Det är märkligt om man satsar som aldrig förr på järnvägen och jobb ändå försvinner i en takt som man inte heller har sett tidigare.

De rationaliseringskrav som man har satt på SJ innebär ju att man får en känsla av att de ansvariga inom SJ frågar sig: Var är de stora kostnaderna? Man tänker att det är personalkostnader och man säger upp personal.

Jag tror att det är en kortsiktig och dålig lösning. Det hjälper inte att vissa delar av detta land har järnvägstrafik som fungerar bra. Det finns andra som inte kommer att klara sig om man genomför förslaget på bolagisering och fri konkurrens på bannätet, som man faktiskt också aviserat för framtiden. Kommer vi att kunna ha någon trafik över huvud taget i Norrland om det blir verklighet?

Anf. 82 RUNE THORÉN (c):

Fru talman! Georg Andersson säger att man gör det lätt för sig i oppositionsställning och hela tiden bjuder över. Nej, Georg Andersson, sådan är inte verkligheten. Vårt förslag på 2,5 miljarder kronor till visst ändamål är totalfinansierat. Beträffande användningen av de 40 miljarderna har vi påvisat olika lösningar. Vi har talat om att ge ut obligationer, inte sälja ut socialistiskt kapital. Vi talar också om att sälja ut saker och ting, låna upp pengar osv. Men vi har alltså inte exakt kunnat ange finansieringskällorna.

Jag har klandrat Georg Andersson för att han inte vill ta den utsträckta handen och försöka diskutera fram 40-miljardersprojektet. Ingen vet ju vilka partier som är i majoritet efter det kommande valet och inte heller efter valet därpå. Det kan skifta. Vi i centern tycker det är viktigt att aktörerna, dvs. banverket och SJ men också industrin, vet vad de långsiktigt har att rätta sig efter. Inställningen måste vara att det är viktigt med bra banor.

Georg Andersson ser tillbaka och säger att det inte i modern tid har satsats så mycket på järnvägar som nu. Om det är riktigt så var mitt exempel dåligt. 1948 tog det fem timmar att resa mellan Borlänge och Göteborg, dvs. för 43 år sedan, medan det i dag tar åtta timmar. Det har alltså gått åt fel håll. Nu beskyller inte jag Georg Andersson för hela den tidsförlusten, utan vad jag vill ha sagt är att det inte alltid är så bra att se bakåt.

Centern, folkpartiet, miljöpartiet och vänstern har redovisat sina ställningstaganden. Själv tror jag att även moderaterna, inte minst med tanke på deras intresse för industrin, kommer att anse att det är rimligt att göra dessa stora investeringar fram till år 2000. Det vore synd om socialdemokraterna ställde sig vid sidan om.

Anf. 83 Kommunikationsminister GEORG ANDERSSON (s):

Fru talman! Även jag är angelägen om att föra en seriös debatt, Ulla Orring.

Det avtal som staten har ingått med länstrafikbolagen utefter inlandsbanan rör inte en detaljfråga. Frågan är naturligtvis om staten står fast vid det avtalet. Är folkpartiet liberalerna, om de hamnar i regeringsställning, beredda att riva upp avtalet redan i höst?

Storumanbanan är en länsjärnväg. I första hand är det alltså länet som gör prioriteringarna inom länstrafikanslaget. Det görs ett seriöst och ambitiöst arbete för att få fram en samfinansiering mellan kommuner och näringsliv. Det tycker jag är mycket hoppingivande.

Jag kan inte från denna talarstol klara ett budgetarbete. Däremot är jag beredd att verka för att den här investeringen kommer till stånd; den är nödvändig. Vi får återkomma till tåg- och turordning i kommande budgetarbete.

Att Ulla Orring är besviken på mig har jag förstått av den debatt som förts

i tidningar och annorstädes. Själv tycker jag att Ulla Orring och andra för en mycket gnällig debatt. Det är mycket trist när vi ändå i stort sett är överens om att satsa stort på järnvägstrafikens utveckling. Jag förstår inte varför man är så gnällig.

I vårt hemlän, Ulla Orring, pågår ett järnvägsbygge över Skellefteåälven – en ny sträckning – och det kostar en kvarts miljard kronor. Det är det mest omfattande järnvägsbygge som genomförts i Västerbottens län under efterkrigstiden. Är inte det ganska fascinerande? Det sker konkreta saker redan nu tack vare våra satsningar.

Jag tror att Maggi Mikaelsson helt har missförstått revisorernas kritik. De kritiserar att vi inte följde upp den koncernstrategi som riksdagen uttalade sig för. Vänsterpartiet tyckte inte om den ändring som vi föreslog. Vi har således tagit intryck av SJs och revisorernas synpunkter.

Maggi Mikaelsson talar hela tiden emot rationalisering och effektivisering av järnvägssystemet, och det tycker jag är trist. Det viktiga är att vi nu får ett slagkraftigt järnvägsföretag som kan locka till sig flera kunder både på person- och transportsidan. Det arbetet liksom all annan industriell verksamhet skall naturligtvis utföras så effektivt som möjligt. Därmed skall också de personella resurserna utnyttjas så bra som möjligt.

Överläggningen var härmed avslutad.

11 § Svar på interpellation 1990/91:180 om de sociala konsekvenserna av en nedläggning av inlandsbanan

Anf. 84 Kommunikationsminister GEORG ANDERSSON (s):

Fru talman! Stina Eliasson har frågat mig om vilka åtgärder regeringen kommer att vidta för att motverka att de sociala konsekvenserna av en nedläggning av inlandsbanan blir alltför stora.

Jag vill börja med att säga att den socialdemokratiska politiken utgår från en helhetssyn där sysselsättning, socialt och regionalt ansvar spelar en framskjuten roll. Detta gäller inte minst när vi i regering och riksdag måste fatta beslut som kräver omställningar för människor i olika delar av landet. Vissa förändringar blir förr eller senare nödvändiga att göra bl.a. av tekniska eller ekonomiska skäl. Även förändringar som i övergångsskedet upplevs som svåra visar sig ofta efter hand leda till förbättringar.

Stina Eliasson målar i sin interpellation upp en mycket svart bild av framtiden för människorna som lever och bor i inlandet. Hon anser att indragningen av persontrafiken på inlandsbanan kommer att medföra arbetslöshet, som i sin tur kommer att leda till drogmissbruk, ensamhet och utslagning. Jag konstaterar att Stina Eliassons tro på människorna i inlandet inte är särskilt stor.

Att regeringen har en helt annan uppfattning än Stina Eliasson i denna fråga är självklart. Annars skulle vi naturligtvis inte ha fattat beslutet om inlandsbanan. Genom olika åtgärder, som regeringen kommer att vidta eller som vi redan vidtagit, skapas möjligheter för en positiv utveckling i inlandet,

tvärtemot vad Stina Eliasson anser. Jag vill nämna fyra konkreta exempel på åtgärder.

För det första har regeringen föreslagit att banverket inledningsvis skall få 80 milj.kr. för upprustning av de delar av inlandsbanan där godstrafiken har förutsättningar att utvecklas. Detta är inte, som Stina Eliasson skriver i sin interpellation, en satsning på godstransporter på landsväg, tvärtom. Om godstrafiken på inlandsbanan utvecklas kan detta skapa nya arbetstillfällen i dessa områden.

För det andra har regeringen i den näringspolitiska propositionen för tillväxt föreslagit att 20 miljarder kronor utöver ordinarie anslag skall satsas på investeringar i vägar och järnvägar under 1990-talet. För järnvägens del innebär detta ökade satsningar där järnvägens konkurrenskraft är god. Jag har redan nämnt satsningen på godstrafiken på inlandsbanan. Ytterligare exempel på järnvägsinvesteringar som bedömts angelägna är upprustning av norra stambanan och stambanan genom övre Norrland. Godstrafik på de s.k. tvärbanorna utgör viktiga förbindelselänkar mellan inlandsbanan och stambanan. På vägsidan vill jag nämna att regeringen i nämnda proposition föreslagit att 500 milj.kr. satsas på att förbättra standarden på de mindre vägarna i landet. Denna satsning utgör ett viktgit tillskott utöver det s.k. bärighetsprogrammet. Detta är exempel på investeringar som kommer hela Norrlands befolkning till godo.

För det tredje vill jag erinra om att länstrafikbolagen i de berörda länen tillsammans kommer att få 36 milj.kr. per år i statsbidrag för övertagandet av ansvaret för persontrafiken i det område som i dag betjänas av inlandsbanan. Omläggningen av kollektivtrafiken till busstrafik kommer att innebära en förbättrad och utökad kollektivtrafik i regionen. Detta kan, enligt min mening, inte ses som en social nedrustning utan snarare som förbättrade levnadsvillkor för människorna i området. Det ger ju också möjligheter till nya arbetstillfällen inom busstrafikbolagen.

Det fjärde och sista exemplet jag vill nämna är beslutet om att göra inlandsvägen mellan Göteborg och Karesuando till riksväg 45. Detta är en åtgärd som innebär att vägen kan lyftas fram som ett intressant turiststråk, vilket gynnar befolkningen i orterna längs och omkring denna väg. Det är ju trots allt så att merparten av inlandsturisterna färdas med bil eller buss.

Detta är några exempel som klargör att regeringen tar sitt ansvar för de människor som berörs av beslutet om inlandsbanan.

Anf. 85 STINA ELIASSON (c):

Fru talman! Jag tackar kommunikationsministern för svaret på min interpellation.

Det låter mycket klokt och bra när statsrådet talar om att "den socialdemokratiska politiken utgår från en helhetssyn där socialt och regionalt ansvar spelar en framskjuten roll". Det märks tyvärr inte i den praktiska politiken, och ärendet med inlandsbanan är ett tydligt bevis på detta.

Statsrådet talar vidare om att beslut som kräver omställningar för människor i olika delar av landet är exempel på regionalt ansvar. Det måste handla om fel ordval. I stället för omställningar vore det mer korrekt att tala om omflyttningar, i detta fall från inlandet till ibland kustlandet i norr men för

det mesta till södra Sverige och då främst de redan folkrika storstadsområdena.

Statsrådet urskuldar sig på ytterligare punkter i svaret genom att säga att vissa förändringar kan bli nödvändiga av bl.a. tekniska eller ekonomiska skäl. Jag beklagar att regeringen inte försöker att bättre använda sin makt och sina möjligheter att styra den ekonomiska utvecklingen och använda den tekniska utvecklingen, utan väljer att stå brevid och iaktta vad som pågår.

Vi i Norrlands inland får också ett trösteord, då statsrådet i sitt svar säger: "Även förändringar som i övergångsstadiet upplevs som svåra visar sig efter hand leda till förbättringar". Det påminner mig om talesättet om läkaren, som säger: Operationen lyckades, men patienten dog!

Statsrådet anser att jag svartmålar framtiden för människorna i inlandet när jag påstår att indragningen av persontrafiken på inlandsbanan kommer att medföra arbetslöshet. Men den gör ju det; verkligheten visar det. Redan har många lokförare, tågklarerare och andra sagts upp. Redan har småföretagare utefter inlandsbanan berett sig på att en del av deras försörjning genom inlandsbaneturismen hotas. Det innebär kännbart minskade försörjningsmöjligheter. En ångestfylld oro för framtiden finns där.

Det är ett känt faktum att det i bygder som utarmas ofta uppstår sociala problem av den art som jag har nämnt i min interpellation. Den numera bortgångne landshövdingen i Norrbotten, Ragnar Lassinantti, talade ofta om den saken. Att vara medveten om dessa risker är inte att ha liten tilltro till människorna i inlandet, som statsrådet påstår. Det är duktigt och företagsamt folk i Norrlands inland, men även de starkaste och duktigaste sviktar när den ena förutsättningen efter den andra rycks undan. Jag själv och övriga i centern har stor tilltro till inlandets folk jämfört med socialdemokraterna, som svarat för den största avfolkningen av inlandet.

Statsrådet ger i sitt svar exempel på satsningar som regeringen gjort för att godstrafiken på inlandsbanan skall utvecklas. Jag undrar: Varför bara godstrafiken? Varför inte också för persontransporterna? Särskilt aktuell är ju turisttrafiken. Och varför inte för en bättre miljö? Är det inte bra att använda rälsen och järnvägen till så mycket som möjligt?

För övrigt är det faktiskt så att de investeringar som regeringen föreslagit i den näringspolitiska propositionen mest går till storstäderna, och det blir småsmulor till Norrland. Detta har flera av våra norrländska landshövdingar påpekat liksom många ansvariga kommunalmän i regionen, däribland flera socialdemokratiska kommunalråd.

Det tredje exemplet som statsrådet ger i sitt svar kan inte få mig att förstå hur en omläggning till busstrafik skulle ge förbättrade levnadsvillkor för människorna i området. Det är ju inlandsbanan som människorna slåss för. Det är ju den som har gett lokförare, tågklarerare, lanthandlare, turistvärdar osv. förbättrade villkor, när nu banan har blivit den turistattraktion som den är i dag.

Om sedan turtider och anslutningstider blir bättre, är jag säker på att inte enbart turisttrafiken sommartid ökar utan också allt annat resande på inlandsbanan. Om man genom olika åtgärder – med statsrådets eget uttryck – "lyfter fram" inlandsbanan skulle banans trafikunderlag öka.

Vad sedan det fjärde exemplet i frågesvaret beträffar – detta om att göra

inlandsvägen mellan Göteborg och Karesuando till riksväg 45 – så handlar det mest om en ny vägnumrering och mindre om investeringar. Tror kommunikationsministern själv på människorna i inlandet i Norrland när han tror att frågan om inlandsbanans framtid kan dribblas bort mot att ett antal vägar får ett gemensamt nummer och lanseras som turiststråk?

Inlandsbanan handlar om människors möjligheter att överleva i en levande landsbygd och att kunna leva även av turism samt att själva kunna resa också på andra tider av året än under turisttrafiktider. Så, kommunikationsministern, de exempel som ges i frågesvaret kan knappast motverka de sociala konsekvenserna som en nedläggning av persontrafiken på inlandsbanan innebär.

Anf. 86 Kommunikationsminister GEORG ANDERSSON (s):

Fru talman! Stina Eliasson använder i den här debatten samma debatteknik som jag har mött så många gånger under diskussionen om inlandsbanan. Hon får det att framstå som om inga turister skulle komma till området om man inte får åka på räls med rälsbuss. Det skulle i så fall inte komma några turister med landsvägsbuss och bil. Jag har erfarenhet av att de flesta redan i dag åker på det sättet. Vi slår inte ut turismen i området genom förändringar av persontrafiken på inlandsbanan.

Stina Eliasson framställer frågan som om busstrafiken är ointressant. Det är således inte en bra kollektivtrafik som hon eftersträvar. Det gäller i stället att det till varje pris skall rulla en motorvagn på räls. Jag trodde att det var intressant och viktigt för människorna i inlandet att ha goda transportmöjligheter och att de som inte kan åka med egen bil skall kunna åka kollektivt så ofta och snabbt som möjligt. I och med det erbjudande som länstrafikbolagen har, skulle det på de olika avsnitten i inlandsbaneområdet bli fler och snabbare turer med landsvägsbussar än med rälsbussar.

Vidare anför Stina Eliasson miljöskäl. Hur ofta har jag inte stångat min panna blodig i denna debatt och konstaterat att rälsbussarna drivs med diesel. De förbrukar mera diesel än landsvägsbussarna. De har dessutom ingen rening i sina motorer, vilket landsvägsbussarna i allt större utsträckning har. Finns det något miljöskäl, Stina Eliasson, att förorda rälsbuss framför landsvägsbuss? Vore det inte hederligt av dem som kämpar för trafiken på räls att i detta fall säga att miljöskälet inte gäller. Någon gång måste man väl ändå kunna erkänna fakta, även om det inte passar det syfte man har med debatten.

Stina Eliasson kanske tycker att vi skall elektrifiera inlandsbanan. Det skymtar fram i interpellationen, där hon ställer i utsikt att man med de pengar som SJ skall betala under uppsägningstiden skulle kunna upprusta och elektrifiera banan. Jag försökte ta reda på vad en elektrifiering av inlandsbanan skulle kosta. Man har sagt mig att det rör sig om över 1 000 miljoner, över 1 miljard, att elektrifiera inlandsbanan. Det är naturligtvis helt orealistiskt att då tala om att använda några friställningsmedel för de rälsbussförare som nu inte får fortsatt anställning för att klara dessa behov.

Det blir svårt för befolkningen att nå bussarna som går på landsvägen, påstår Stina Eliasson. Nog känner väl både Stina Eliasson och jag till dessa bygder så väl att vi vet att vägarna går genom byarna. Det kommer att bli många

fler möjligheter för passagerarna att få tillgång till bussen och nära till bussen. De går till vägen, stoppar bussen, stiger på och stiger av där man vill. Inlandsbanan går i stället utanför byarna, och det är långt till den lilla anhalten där man kan nå tåget.

Slutligen förekommer också i interpellationen den vanliga demagogin att vi satsar på stora projekt typ Öresundsbron på bekostnad av inlandsbanan. Det är fråga om helt olika finansieringsmodeller, och det vet Stina Eliasson. Om vi avstår från att bygga Öresundsbron frigörs inte en enda krona som skulle kunna satsas på inlandsbanan. Det skulle vara välgörande om Stina Eliasson ville medverka till att rensa debatten från den typen av missförstånd där man ställer i utsikt att om vi avstår från Öresundsbron skulle vi få mera pengar för att bygga och utveckla inlandsbanan.

Anf. 87 STINA ELIASSON (c):

Fru talman! Jag tackar för det kompletterande svaret. Jag tycker att det är tråkigt om jag betecknas som demagog och om det sägs att jag inte förstår hur folk har det i våra trakter. Jag har aldrig sagt att det inte skulle komma några turister om de inte får komma med järnväg, inlandsbanan. Frågan gäller nu inlandsbanan. Min fråga var särskilt fokuserad på vilka negativa sociala konsekvenser som uppstår för dem som mister sitt arbete genom att inlandsbanan läggs ned.

Det är väl ändock bättre att använda pengarna till elektrifiering än att göra folk arbetslösa. Det skulle vara en början. Jag tycker faktiskt att det är värt att satsa mycket pengar på att elektrifiera inlandsbanan så att man kombinera godstrafik och persontrafik.

Georg Andersson säger att vägarna går genom byarna, och således går bussarna genom byarna. Jag känner dock till så mycket att jag vet att bussarna inte alltid går genom byarna, utan kanske genom de större samhällena.

Fru talman! Jag tänker inte använda någon ytterligare repliktid. Genom Nicke Sjödin skulle jag emellertid vilja tala om hur det känns för folk. Jag tror att kommunikationsministern kommer att känna igen detta. Jag har valt en dikt som heter Tåg. Bildtexten lyder: "Nu är det bestämt. SJ bär sig inte. Då lägger man ner i Norrland." Dikten lyder på följande sätt:

Nu går sista tåget,
nu kan vi hälsa hem,
för rufflet och för båget
skulden tillhör dem
som en gång oss lurat
att staten är du och jag,
– nej samhället som vi murat
är en firma – en ganska svag.

När den sen ej bär sig,
när allting går överstyr,
var och en då lär sig,
att allt var ett börsäventyr.
För statsaffärer skrala

får vi som bor här i norr
som vanligt då betala
förutan gny och knorr.

Vårt land satsar på eliten,
Öresundsbro och liknande grej,
för staten behöver profiten
men alls inte dej och mej.
Järnvägsuppbyggnaden minns du
med norrländska krafter och knep,
men nu ger du ingen vinst du,
vik hädan – där har du ett rep.

Nu gick sista tåget
i norrlandshögsommarens natt,
på maskrosbanvallen låg ett
testamente som sade att:
Förlåt kära Sverige oss om
vårt bo är plundrat och kallt,
det finns inget mer att slåss om,
du har redan tagit allt.

Det sistnämnda tror jag dock inte att vi har gjort. Eftersom kommunikationsministern själv bor i dessa trakter säger jag att jag hyser hopp och att jag väntar på en positiv proposition beträffande inlandsbanan och persontrafiken under denna sommar.

Överläggningen var härmed avslutad.

12 § Svar på interpellation 1990/91:202 om effekterna i Sverige av Tjernobylkatastrofen

Anf. 88 Miljöminister BIRGITTA DAHL (s):

Fru talman! Eva Goës har frågat socialministern bl.a. vilken uppföljning som gjorts i Sverige beträffande effekterna av Tjernobylolyckan på barn och vuxna som bott i de mest drabbade områdena.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på interpellationen.

Effekterna av Tjernobylolyckan har flera gånger behandlats här i kammaren, och jag har vid dessa tillfällen och även i andra sammanhang understrukit det allvar som regeringen fäster vid hanteringen av olyckan och dess effekter. Detta har bl.a. kommit till uttryck i de omedelbara och kraftfulla åtgärder som vidtogs i Sverige efter olyckan och som tidigare har redovisats för kammarens ledamöter.

De frågor Eva Goës nu tar upp rör huvudsakligen tänkbara medicinska effekter i Sverige på lång sikt och hur dessa skall kunna upptäckas.

Jag vill inleda med att understryka att vi ännu inte sett de fulla effekterna av Tjernobylolyckan. Detta gäller framför allt de drabbade områdena i

Sovjetunionen. Osäkerheten om vilka skador som olyckan orsakat hos människorna i dessa områden kommer att finnas kvar, kanske under flera generationer. Vi måste vara beredda att omvärdera vår kunskap när det gäller strålningens effekter på människan på grundval av de erfarenheter som vi kan dra av denna, förhoppningsvis enda, kärnkraftskatastrof.

I förra veckan hölls i Wien en konferens om de radiologiska konsekvenserna i Sovjetunionen av olyckan i Tjernobyl. Vid detta möte redovisades slutsatserna från en internationell expertkommissions undersökningar av hälso- och miljöeffekter i de värst drabbade delrepublikerna Ryssland, Ukraina och Vitryssland. I kommissionen har ingått sammanlagt 200 experter från 22 enskilda stater och sju internationella organisationer.

Kommissionen konstaterar i sin sammanfattning av olyckans påverkan på människors hälsa att man funnit betydande, icke-strålningsrelaterade hälsostörningar bland befolkningen såväl i utvalda, radioaktivt kontaminerade områden som i de referensområden som undersökts. Inte några av dessa störningar har emellertid enligt kommissionen direkt kunnat relateras till strålningsexponering.

Man konstaterar vidare att olyckan har medfört påtagliga negativa psykologiska konsekvenser i form av oro och ångest på grund av en fortsatt hög grad av osäkerhet om bl.a. olyckans framtida effekter. Detta gäller både i de kontaminerade områdena och i referensområdena.

De officiella data kommissionen studerat indikerar ingen märkbar ökning av frekvensen för leukemi eller annan cancer. Man understryker dock att dessa data inte var tillräckligt detaljerade för att helt utesluta en möjlig framtida ökning av frekvensen för vissa tumörformer.

Vidare anser man att de rapporterade sköldkörteldoserna hos barn är sådana att det kan bli fråga om en statistiskt mätbar ökning av antalet sköldkörteltumörer i framtiden.

Kommissionen anser att det på grundval av de dosuppskattningar man gjort och på nuvarande accepterade riskuppskattningar av strålningseffekter knappast kommer att bli möjligt att framdeles urskilja en ökning av cancer eller ärftliga skador orsakad av Tjernobylolyckan från den normala variationen i frekvensen av sådana tillstånd orsakade av andra faktorer.

Jag vill understryka att kommissionens slutsatser bör tas för vad de är, nämligen utvärderingsresultatet av de undersökningar som genomförts under en niomånadersperiod drygt fyra år efter det att olyckan inträffat. Att den totala hälso- och miljösituationen i de undersökta områdena ursprungligen inte legat på samma nivå som i vårt land får inte nu användas för att reducera betydelsen av olyckans faktiska effekter.

Jag vill också påtala att undersökningarna inte har omfattat de människor som utrymts eller som av andra skäl tidigare lämnat drabbade områden eller den saneringspersonal som i perioder arbetat inom dessa områden.

Inte heller har den räddningspersonal som efter olyckan utsattes för mycket höga stråldoser – vi vet att dödsfall till följd av för höga direkta stråldoser har inträffat – ingått bland dem som omfattats av kommissionens undersökningar.

Kommissionens slutsatser har emellertid relevans när det gäller de frågor Eva Goës ställt. De kontaminerade områden som undersöktes av den inter-

nationella expertkommissionen utgjordes av sammanlagt 28 tätorter. Flertalet av dessa ligger i områden med en markbeläggning som motsvarar mer än fem gånger den högsta som uppmätts i Sverige.

Uppföljningen i Sverige av effekterna från Tjernobylolyckan har koncentrerats till de områden som blev mest utsatta. Bl.a. har helkroppsmätningar genomförts bland samer och bland lantbrukare. Resultaten av dessa mätningar går att jämföra med uppgifter från insamlade mätdata sedan slutet av 1950-talet, då helkroppsmätningar introducerades för att kunna följa de atmosfäriska kärnvapenprovens effekter på människan.

De helkroppsmätningar som genomförts i Sverige efter Tjernobylolyckan har påvisat ett ökat upptag av radioaktiva ämnen hos dem som undersökts. De doser som dessa upptag ger upphov till är dock inte större än de som kan fås till följd av variationer i den normala bakgrund som ständigt omger oss och som bl.a. erhålls från marken och från byggnadsmaterial.

Självfallet finns sammanställningar av dessa uppgifter publicerade i en mängd öppna vetenskapliga rapporter och artiklar. Det internationella samarbetet vad gäller strålskydd och strålningsmedicinska frågor är mycket väl etablerat och inkluderar naturligtvis också utbyte av mätdata och undersökningsresultat.

Några särskilda blodanalyser som en direkt följd av Tjernobylolyckan har inte gjorts i Sverige. Sådana analyser som innefattar undersökning av blodkroppsförändringar kan ge mätbara förändringar först vid strålnivåer som uppgår till hundra gånger de som varit aktuella här.

När det gäller Eva Goës fråga beträffande uppgifter om ökning av diabetes och Downs syndrom kan jag endast säga att det i dag inte finns några vetenskapliga undersökningsresultat som påvisar ett samband mellan en ökad frekvens av dessa sjukdomar i ett visst område och effekterna av Tjernobylolyckan.

Beträffande de refererade cancerfallen på Värö har jag erfarit att kommunen genom miljö- och hälsoskyddsnämnden har inbjudit befolkningen i området till ett informationsmöte i frågan den 8 juni. Vid mötet kommer bl.a. medicinsk expertis och strålningsexpertis att delta. Jag har förstått att detta möte utgör ett första steg när det gäller att försöka skapa klarhet i de förhållanden som Eva Goës beskriver.

Avslutningsvis, fru talman, vill jag understryka att regeringen även fortsättningsvis mycket noggrant kommer att följa utvecklingen av effekterna från Tjernobyl, när det gäller både människor och miljö.

Anf. 89 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag nu har satts upp om att detta sammanträde skall fortsätta efter kl. 19.00. Sammanträdet fortsätter utan middagsuppehåll.

Anf. 90 EVA GOËS (mp):

Fru talman! Jag tackar för svaret.

Socialministern har överlåtit svaret till miljöministern, vilket torde tyda på att regeringen liksom miljöpartiet anser att miljö och hälsa hör ihop, speciellt kärnkraft och hälsa.

Birgitta Dahl har utgått från IAEA-rapporten och funnit att den inte är fullständig. Det är bra. Det är precis vad jag också har funnit:

1. Där saknas sanerarna, 600 000 personer!
2. Där saknas de som flyttat till andra delar av unionen.
3. Där saknas räddningspersonalen.
4. Där saknas mätningar av *hot spots*, heta partiklar, som kan orsaka lungcancer vid inandning.

Vad saknas mer? Det är svårt att uttala sig om, men så t.ex. stals ett hälsoregister på mer än 500 000 personer i Minsk. Här finns inte data från den oberoende organisationen i Ukraina, bestående av bl.a. kärnfysikern och vetenskapsmannen Tjernousenko, som i dag arbetar i Tjernobyl och som har 2–4 år kvar att leva, eftersom han dragit på sig cancer.

Jag hoppas att miljöministern har hunnit läsa igenom de uppgifter som jag överräckte förra gången vi debatterade. Det gällde bl.a. sarkofagens läckage, att 7 000–10 000 människor hade dött efter Tjernobyl, m.m.

För fem år sedan drabbades världen av kärnkraftsolyckan i Tjernobyl, sju år tidigare av den i Harrisburg. Vi känner i dag till ganska mycket om dessa olyckor och effekterna av dem, men långt ifrån allt. Mycket har tystats ned både i Harrisburgs och i Tjernobyls radioaktiva områden, i USA såväl som i Sovjet! Det var inte länge sedan man i Rasmussenrapporten påstod att det var mindre troligt att en härdsmälta skulle uppstå än att någon skulle få en meteor i huvudet. Nu vet vi att kärnkraftsolyckorna kommer med sju års mellanrum.

Vad svenska folket inte känner till är att det varje dag släpps ut radioaktivitet från våra egna kärnkraftverk, s.k. normalutsläpp. Vad man förmodligen från TV-programmen har fått reda på är att sarkofagen i Tjernobyl i dag hela tiden läcker.

Den ständiga anpassningen till ständigt högre doser, som gör att siffrorna för gränsvärden justeras uppåt, t.ex. för bakgrundsstrålning, renkött, svamp, vilt, osv., borde stämma svensken till eftertanke. Är det den ekonomiska kartan som vi skall utgå ifrån? Skall vi följa kartan eller verkligheten?

Filmen Tjernobyls barn var en repris av och en skrämmande påminnelse om mina egna erfarenheter från förra året, då jag gjorde en resa till Polesskoe, Bober och Kiev som visades i filmen. Jag mötte föräldrar, ungdomar och barn som hade evakuerats från Pripyat. Jag såg, hörde och mätte med egna ögon, öron och geigermätare.

Jag frågar mig, med anledning av de skalliga barnen och ökningen av barnleukemi, precis som Eivor Hansson på läsarnas sida i Dagens Nyheter häromdagen: Kan det tänkas att reaktorerna har läckt radioaktivitet redan tidigare och påskyndat sjukdomsutvecklingen? Eller/och är det såsom Läkare mot kärnvapen påvisat, att strålningens risker är tre fyra gånger högre än vad man tidigare trott, vilket också Internationella strålskyddskommissionen, ICRP, instämmer i, beroende på att man utgått från felaktiga utsläpp från Hiroshima?

Forskare och läkare anser att barnleukemi uppträder efter två år och har sitt maximum efter fem–sex år. Detta stämmer mycket väl med de resultat och den verklighet som man lever med i Vitryssland och i Ukraina i dag.

Jag skall också svara på frågan om det skedde utsläpp före Tjernobyl. Ja,

precis som i alla länder som har kärnkraft. Reaktorn i Tjernobyl var en experimentreaktor. En person som har mätt strålningen före och efter Tjernobyl, Anatoli Volkov, har fört statistik över utsläppen före och efter Tjernobyl. Han föreläste i Polen denna månad, men försvann plötsligt när han var på väg för att kopiera dessa handlingar till deltagarna på konferensen. Men han hann meddela att: "Vi har skapat en stor kyrkogård i mitten av Europa och vi vet inte vad vi skall göra med den."

En professor i den sovjetiska vetenskapsakademin, som också är chef för radiologiska institutionen i Minsk, har gjort en indelning i fyra zoner efter radioaktivitet. Den ena kallar han för dödszonen, och han går ned ända till en curie. Han säger att 18 miljoner människor bor i områden som har för höga värden. Han berättar om barnleukemins ökning i Gomel. Före 1986 hade man tre–fyra fall per 100 000 barn. 1990 hade man nio fall per 100 000 barn, som var mycket svåra att behandla.

Han talar också om upptaget av strontium 90 i grödorna. 1987 var upptaget av strontium 90 ungefär 15 % av radionukleiderna. 1990 var det 77 %.

Vi vet att våra svenska kärnkraftverk läcker och att Ringhals är det som läcker mest.

Jag har frågat om de oförklarligt många cancerfallen på Värö som har skett under en kort tidsrymd. Vad är orsaken? Vilka bevis finns? Är epidemiologiska undersökningar gjorda? Det allvarliga är nämligen den kontinuerliga strålningen. Det spelar ingen roll hur kortlivad den är. Ingen kan säga vad som är allvarligast. Men allvarligt är att Ringhals har så stora utsläpp jämfört med de andra kärnkraftverken i Sverige. Ja, Ringhals har större utsläpp än de andra kärnkraftverken tillsammans.

Då kan man undra om redovisningen från de andra kärnkraftverken är dålig och om den inte är fullständig. T.ex. Barsebäck har mycket låga siffror när det gäller utsläpp.

Invändningar kommer säkert att göras om att det bara gäller ädelgaser som är lättflyktiga och kortlivade. Men även ädelgaser som xenon och krypton är tunga gaser, och de kan falla till marken om det är en viss typ av väder.

Anf. 91 Miljöminister BIRGITTA DAHL (s):

Herr talman! Får jag först säga att regeringen självfallet anser att hälsa och miljö hör ihop. Det är i själva verket så att en av de bärande tankarna i den miljöpolitiska proposition som vi överlämnade till riksdagen tidigare i våras och som skall debatteras i kammaren på måndag är att de krav som vi nu ställer skall utgå från vad hälsan och miljön tål och vad som krävs av omsorg om hälsan och miljön. Det innebär mycket omfattande omställningar av livsföring och produktionssystem i vårt samhälle och andra om vi skall komma fram till dessa nivåer.

Sverige står också som värd för en stor internationell konferens om hälsa och miljö som öppnas i Eva Goës grannstad Sundsvall om drygt en vecka. För att markera att denna koppling finns kommer både socialministern och jag att aktivt delta i själva konferensen och vi har naturligtvis haft ansvaret för förberedelserna tillsammans med de internationella organisationer, framför allt WHO och FNs miljöstyrelse, som är ansvariga.

Jag vill också försäkra att vi ser med utomordentligt allvar på de frågor

som detta handlar om och att vi är ytterligt angelägna om att här mer än någonsin iaktta försiktighetsprincipen, dvs. att hellre fälla än fria, att hellre gripa in än att ta risker. Vi får vara beredda att också justera våra värderingar snarast i skärpande riktning allteftersom vi kommer till bättre insikt. Jag vill t.ex. berätta att Sverige som enda land i världen redan har anammat de nya riktlinjer när det gäller riskerna som ICRP har lagt fast. Och vi kommer naturligtvis även fortsättningsvis att följa dessa frågor ytterligt noggrant, både därför att vi har ett ansvar för vår egen befolkning och därför att vi måste medverka i det internationella arbetet på detta område för att få en mer ansvarsfull och strikt hantering av alla frågor av denna karaktär.

En ännu större tragedi än den som Eva Goës hittills har diskuterat är att effekterna av Tjernobyl inte är den enda miljökatastrofen som drabbat människorna i Sovjetunionen eller i Östeuropa. Ett skäl till att det kan vara svårt att identifiera strålningsrelaterade skador är ju att samma typ av skador och sjukdomar också orsakas av den pågående allmänna miljökatastrofen – utsläppen av farliga ämnen från alla sorters verksamhet, energiproduktion och industriproduktion. Detta är en utomordentligt allvarlig fråga. Ju mer som vi nu ser av dessa samhällen, ju mer de öppnar sig för omvärlden, desto mer avslöjas vidden av det elände som människorna lever i. Detta kommer fram i det europeiska samarbetet, i Östersjösamarbetet.

Europas miljöministrar kommer i midsommar att träffas i Prag för diskussioner om hur vi gemensamt kan hjälpas åt för att sanera Östeuropa, inte minst av omsorg om de miljoner människor som lever i områden där hälsoriskerna på grund av miljöskadorna är helt oacceptabla.

Sedan vill jag om situationen på Väröhalvön säga att det finns anledning att vara oerhört försiktig med omdömen. Man har upptäckt ett antal tragiska cancerfall som under kort tid har drabbat människor som bor i några hus som ligger på samma gata mycket nära varandra. Det finns i dag ingen förklaring som man utan vidare kan ge till varför det har hänt. Det kan finnas andra källor än de som kärnkraftverket representerar. Jag tror att Eva Goës håller med mig om att vi med stort allvar och stor ödmjukhet bör försöka identifiera källorna och göra allt vi kan för att hjälpa de människor som berörs av detta, eftersom detta självfallet skapar oro och ångest hos de berörda och deras anhöriga. Det är detta arbete som vi ser exemplifierat i det möte som skall hållas den 8 juni, där man kommer att kunna både informera, samtala och ge stöd och förhoppningsvis få en grund för att gå vidare med att försöka finna orsakerna till de mycket svåra sjukdomsfall som har inträffat.

Anf. 92 EVA GOËS (mp):

Fru talman! Jag är väl medveten om att det är en konferens i Sundsvall om hälsa och miljö. Än en gång vill jag understryka att jag tycker att kärnkraft, miljö och hälsa hör ihop, liksom synergieffekterna. Detta har jag hela tiden understrukit. Jag kommer från ett län som är mycket drabbat av försurning, med mycket kvicksilver i sjöarna, och efter nedfallet från Tjernobyl är 80 % av fisken drabbad av för höga värden av cesium, trots att man har höjt gränsvärdet till 1 500 Bq. På andra livsmedel är värdet normalt 300 Bq.

Jag frågade om blodanalyser beträffande barn. Jag önskade att sådana analyser hade gjorts omedelbart efter Tjernobylolyckan. Då hade man se-

nare kunnat göra en uppföljning. Jag bad vårt landstingsråd om saken, men det kom inte i gång. I våra län har man i alla fall börjat katalogisera människor och föra in dem i olika församlingar för att senare kunna göra en uppföljning av hälsotillståndet. Närmast kommer man att se på cancer och leukemi.

Det verkar kanske litet långsökt att fråga om diabetes, men orsaken är den att man i närheten av upparbetningsanläggningar – t.ex. vid Dounreay där man håller på med upparbetning av miljöfarligt avfall – har funnit att diabetes har ökat i omfattning. Efter Tjernobylolyckan märkte man en markant uppgång av diabetes i Baltikum. I Baltikum är människorna inte kända för att ha diabetes, i motsats till vad som är fallet med Finland. Diabetes kan uppkomma genom stress, försvagning av immunförsvaret m.m. Nu skall det startas ett nordiskt projekt och då är jag intresserad av att få veta om Sverige kommer att delta. Jag tror inte att vi har anmält intresse, men jag tycker att det här är en mycket viktig sak att följa upp.

Anledningen till att jag frågar om Downs syndrom är den att något år efter Tjernobylolyckan kom det rapporter från Mellaneuropa om att Downs syndrom har ökat i omfattning. Själv har jag ett barn som föddes 1968, mitt första barn, och det har Downs syndrom. På den tiden sade man att det rörde sig om ungefär ett fall i Umeå per år. Därför är jag intresserad av att få veta om siffran har höjts. Man har också funnit vissa kromosomförändringar i Tjernobyl. Jag har haft kontakt med en läkare som är epidemiolog. Han heter Shscherbak och har skrivit i boken "Hälsan, ekonomin och miljön efter Tjernobyl". Det kallas för Tjernobyls stämpel. Man har hittat vissa kromosomförändringar. Vi har faktiskt också hittat kromosomförändringar i sorkar i Gävletrakten. Vid forskningar har man också konstaterat att det funnits i flugor. Ute i naturen har man alltså funnit kromosomförändringar i sorkar.

Anledningen till att jag ville ta upp frågan om blodanalys är sammanhanget mellan de vita blodkropparna och dosmått. Man kan se på lymfocyter. Vad som hela tiden återkom när jag var i Tjernobyl var detta att blodbilden hade förändrats.

Anf. 93 Miljöminister BIRGITTA DAHL (s):

Herr talman! Jag vill bara upplysa Eva Goës och kammaren om att vi i den miljöpolitiska propositionen bl.a. har ökat bidragen till kalkning av sjöar kraftigt. Syftet har bl.a. varit att man skall kunna kalka norrländska sjöar som har drabbats av både kvicksilver- och cesiumnedfall. Med hjälp av detta stöd kommer vi att kunna göra en insats för att minska riskerna i Sverige.

Anf. 94 EVA GOËS (mp):

Herr talman! Efter att ha haft kontakt med naturvårdsenheten är jag väl medveten om att kalkning har gett resultat. Man har också försökt med kaliumgödsling. Just kalkningen har emellertid gett den största effekten, vilket betyder oerhört mycket för livskvaliteten. Vi har ju valt att bo i Norrland, därför att vi älskar det. Det är naturen och människorna som är det positiva – kanske också ibland detta att det är långt mellan människorna.

Jag vill fortsätta att tala om Värö. Både Birgitta Dahl och jag vet mycket väl att man inte kan skylla på *en* faktor. Det går inte att säga att det är det

eller det som är orsaken till att människor dör. Det har sagts att en radaranläggning skulle kunna vara en orsak i sammanhanget. På sistone har man talat mer och mer om mikrovågor och deras påverkan på hälsan. För mig är det viktigt att man börjar med de epidemiologiska undersökningarna, att det blir en registrering och att man i Sverige jämför med de studier som görs i Tjernobyl, även om vi inte har drabbats så mycket av radioaktivitet som människorna där. Då skall vi veta att det enligt de officiella siffrorna bara har kommit ut någon procent av det som fanns i reaktorn i Tjernobyl. Vetenskapsmannen Tjernousenko, en vetenskapsman som blivit knuten till Tjernobyl och som är kärnfysiker och arbetar där för närvarande, säger att förmodligen 60–80 % har kommit ut. Vem har rätt? Det kan inte jag svara på. Det har också pekats på att det vid undersökningar har visat sig att det finns lava inne i reaktorn. 35 ton av lavan har gått igenom det första golvet, och 1,5 ton har gått genom det sista golvet och därmed hotat grundvattnet. Lavan har alltså gått ned i jorden.

Shscherbak, som jag har nära kontakt med, påpekade att cancersjukdomarna har ökat i omfattning med 2–2,5 % i den övriga delen av världen. Men i det aktuella området har ökningen blivit drastisk. Det är felaktigt att säga att vi inte kan göra några bedömningar så kort tid efter Tjernobylolyckan. Akut barnleukemi kommer efter två år, och efter fem till sex år uppnås maximum. I min egen bekantskapskrets är det alltför många som har fått leukemi och även alltför många som har fått diabetes. Det gäller alltså barn, och sjukdomen har inte funnits i släkten tidigare. Därför frågar jag mig vad som kommer att hända i Sverige, även om man kan tycka att vi bor långt ifrån Tjernobyl, omkring 200 mil. Det har emellertid påverkat oss, och det kommer också att långsiktigt påverka oss som bor uppe i Västernorrland. Det som kändes svårt efter olyckan var detta att man inte hann med oss. Man var tvungen att tänka på korna som skulle ut på bete. All mätutrustning och all kunskap inriktades därför på Skåne. Därför gick många människor ut i det första regnet utan att skydda sig tillräckligt. Detta gjorde naturligtvis att människor senare kände ångest, om de var gravida eller hade småbarn i vagn.

Överläggningen var härmed avslutad.

13 § Svar på interpellation 1990/91:191 om förhållandet mellan anställda och asylsökande på flyktingförläggningar

Anf. 95 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW (s):

Herr talman! Maria Leissner har frågat mig dels hur jag motiverar "det vänskapsförbud som råder för alla personalkategorier på flyktingförläggningarna", dels om regeringen har för avsikt att verka för att statens invandrarverk (SIV) omprövar sin inställning till vänskap mellan anställda och asylsökande på förläggningarna.

Maria Leissner anför i sin interpellation att invandrarverket instruerat sina anställda att inte "komma flyktingarna för nära" och att instruktionen även gäller personal på förläggningarna som inte är anställda av verket utan har

annan huvudman. Detta har, enligt Maria Leissner, fått till följd att personalen på förläggningarna inte längre vågar låta sig bjudas på en kopp kaffe hos en asylsökande familj och att svensklärare helt upphör med aktiviteter av rädsla för repressalier från arbetsgivaren. Maria Leissner säger vidare i sin interpellation att hon har svårt att begripa varför alla kategorier av personal och även de som är anställda av annan huvudman än invandrarverket, omfattas av samma regler.

Som svar på Maria Leissners första fråga vill jag upplysa om att det är invandrarverket som självständig myndighet som har att fastställa riktlinjer om yrkesetik och förhållningssätt för verkets anställda. Jag vill inledningsvis säga att den beskrivning som Maria Leissner ger av invandrarverkets riktlinjer, intentioner och verklighet är missvisande och felaktig.

Det är väl ganska självklart att invandrarverkets personal lika väl som t.ex. sjukvårdspersonal, lärare, hotellpersonal och anställda inom socialtjänsten måste hålla sig med en yrkesetik.

Inom alla yrken där man arbetar gentemot "kund, klient, gäst" måste frågor om yrkesetik och förhållningssätt diskuteras i någon form. Kraven på yrkesetik och ett yrkesmässigt förhållningssätt måste ställas särskilt höga vid arbete med människor som kan uppleva att de står i ett beroendeförhållande till yrkesutövaren. Yrkesetiska riktlinjer behövs för att trygga de asylsökandes intressen och ge en garanti för att alla behandlas utifrån samma förutsättningar.

Utgångspunkten för ett professionellt arbetssätt inom invandrarverket innebär bl.a. att personalen inte kan ha nära vänskaps- och kärleksrelationer med asylsökande, eftersom de asylsökande står i ett beroendeförhållande till personalen. Nära vänskaps- eller kärleksrelationer mellan personal och asylsökande kan ge asylsökande förhoppningar om särskilda fördelar under vistelsen på förläggningen. Det kan gälla fördelar om påverkan till positivt tillstånd likaväl som förmåner inom ramen för förläggningsverksamheten, t.ex. bättre boende, färre rumskamrater, bättre och snabbare service, generösare bidrag m.m.

Det är mot den bakgrunden som invandrarverket har valt att låta riktlinjerna omfatta samtliga personalkategorier. En ytterligare faktor, som verket vägt in i sitt ställningstagande, är att det kan vara mycket svårt för en asylsökande att bedöma vilka personer i personalgruppen som är beslutsfattare.

Upplysningsvis vill jag också nämna att personal som har annan huvudman än invandrarverket inte omfattas av riktlinjerna, såvida inte särskilt avtal finns. Invandrarverkets ambition är dock att skriva avtal med samtliga huvudmän, så att riktlinjerna omfattar alla anställda inom förläggningsverksamheten.

Det är angeläget att all personal som asylsökande kommer i kontakt med förmedlar samma budskap. En asylsökande kan knappast veta vilken personal som har invandrarverket som huvudman och vilka som inte har det. Målet måste naturligtvis vara att asylsökande och flyktingar skall känna trygghet i att veta att alla behandlas utifrån samma förutsättningar – en strävan efter objektivitet är grundläggande i den professionella relationen.

Jag nämnde inledningsvis att jag anser att det är självklart att invandrar-

verkets personal, liksom många andra yrkesgrupper, har en yrkesetik. Den är också ett stöd för personalen.

Det är lika självklart att en yrkesetik också innebär att personal skall vara vänlig och engagera sig för sina patienter, klienter, elever, gäster eller asylsökande.

Slutligen är det lika självklart att man aldrig kan styra känslor med lagar och riktlinjer, men däremot handlingar inom vissa gränser. Gränserna för handlingarna kan aldrig slås fast i strikta regler. Yrkesetik handlar just om att vara medveten om sin yrkesroll, ta ansvar för sin yrkesutövning och i varje situation använda sitt sunda förnuft för att avgöra vad som är riktigt och rimligt. Jag är övertygad om att invandrarverkets personal har gott om sådant sunt förnuft.

Eftersom jag menar att invandrarverket redan har en positiv inställning till vänskap mellan anställda och asylsökande, blir således svaret på Maria Leissners fråga att jag inte ämnar verka för en omprövning.

Anf. 96 MARIA LEISSNER (fp):

Herr talman! Jag vill tacka invandrarministern för svaret på min interpellation.

I den handbok för yrkesetik och förhållningssätt som invandrarverket har gett ut, och som har reviderats flera gånger, står det bl.a. när det gäller de yrkesetiska problemen, att personalens yrkesmässiga övertag innebär att relationer som uppstår med klienter aldrig kan bli jämlika och ömsesidiga. Detta leder till att personalen måste avstå från att ta emot t.ex. gåvor och måltider, även om man uppfattar att det inte finns några felaktiga intentioner bakom givandet. Det står också att man skall akta sig för nära vänskapsrelationer eller kärleksförhållanden mellan personal och klienter. Man talar om risken för jävssituationer.

Följderna av dessa förhållningsregler har ute på förläggningarna, när man har försökt föra ut dem och omsätta dem i praktiken, bl.a. blivit sådana som man kunde läsa om i en intervju i Expressen i februari i år. Där säger en chef för ett av invandrarverkets regionkontor så här: Att bara låta sig bjudas på en kopp kaffe eller en bit mat i en flyktingbarack är ett brott. Hon säger vidare: De här folkgrupperna har ett annat sätt att umgås och det passar inte hos oss. Vår personal skall inte frestas att komma in på fel väg, så att säga.

Det är naturligtvis viktigt att också invandrarverkets personal diskuterar yrkesetik, avvägningar och gränser som man inte bör kliva över när det gäller relationer mellan dem som bor i förläggning och de som är anställda av invandrarverket. Men i det här fallet gränsar det nästan till löje när invandrarverket ger ut förhållningsregler som syftar till att skapa ett tomrum på vänskaplighet mellan asylsökande och anställda på förläggningen. Det verkar kanske inte heller vara så oerhört väl motiverat ens med de hänvisningar som görs till en jävssituion. Det är inte särskilt många personalkategorier på en flyktingförläggning som befinner sig i en jävssituation. De allra flesta flyktingförläggningar har inte utredare eller andra beslutsfattare i flyktingarnas omedelbara närhet. Det finns bara på ett fåtal av förläggningarna. Jag har mycket svårt att se vad vaktmästare, dagisfröknar och svensklärare har för jävsförhållanden till asylsökande och flyktingar.

Det finns många exempel, som har kommit fram under den tid som har gått sedan de här reglerna antogs av invandrarverket, på hur reglerna har omsatts i praktiken. Det har hänt att människor har blivit avskedade – i något fall sedermera återanställd – för att de har haft en kärleksrelation. Det var bl.a. en vaktmästare som blev avskedad.

Svensklärare med annan huvudman har blivit hotade med avsked för att de var för vänskapliga mot sina elever. Jag har också hört förtvivlade flyktingar berätta om hur det blev en plötslig förändring när reglerna slog igenom på deras förläggning. Läraren slutade plötsligt att anordna utflykter och upphörde att tala med eleverna utanför lektionerna. Det finns exempel på att tolkar som råkat stanna i tio minuter efter tolkningen och tala med flyktingen sedan inte har varit välkomna mer.

Det finns kanske ibland, framför allt när det gäller utredare, ett jävsförhållande som man skall vara försiktig med. Men för det stora antalet personalkategorier och det stora antalet flyktingförläggningar finns inte det problemet. Därför är det så onödigt att skapa misstämning, dåligt humör och att ytterligare förgifta tillvaron för de asylsökande, som redan innan kanske inte har det så förfärligt roligt. Det är därför att lägga sten på börda för de asylsökande när man antar den här typen av regler för yrkesetik och omsätter dem på det sätt som har skett.

Jag skulle litet mer specifikt vilja fråga invandrarministern: Vad är det egentligen för beroendeförhållande eller jävssituation som föreligger mellan en asylsökande å ena sidan och vaktmästare och svensklärare å andra sidan som motiverar förbud mot att dricka kaffe tillsammans, vilket det tyvärr handlar om i det här fallet?

Anf. 97 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW (s):

Herr talman! Jag tycker att jag, i förhållande till det ämne som den här interpellationen tar upp, gav ett långt och utförligt svar där jag försökte att beskriva precis det som Maria Leissner nu återigen frågar om. Jag har inte talat om jävssituationer över huvud taget, utan jag har talat om de missförstånd och de olika förväntningar som kan uppstå om man inte har klart för sig vad som krävs när man arbetar med en grupp människor som självklart inte kan ha en aning om vilken personalkategori det är som har möjlighet att besluta över det ena eller det andra. På en flyktingförläggning där man lever tätt inpå varandra kan det hela tiden uppstå missförstånd om att den ena eller den andra favoriseras av vilken personalkategori det vara må. Uppriktigt sagt, Maria Leissner, tycker jag att det inte är så märkligt att invandrarverket försöker lägga fast ett antal yrkesetiska regler. Jag har dessutom bara i ett fall hört talas om att det har uppstått en diskussion och konflikt mellan personal på en flyktingförläggning i en region. På alla andra flyktingförläggningar som finns i landet är detta inget problem. Personalen kan resonera ihop sig.

För övrigt tycker jag att det var synd att Maria Leissner inte utnyttjade möjligheten att föra en diskussion på flyktingpolitiska rådet med invandrarverkets generaldirektör, när vi hade denna fråga uppe. Kanske Christina Rogestam i första hand och verksledningen har möjlighet att veta om detta är ett generellt problem eller bara rör vissa ställen. Jag har inte upplevt att detta

är någon stor fråga. Jag har läst Christina Rogestams svar på den insändardebatt som uppstod i Expressen efter den artikel som Maria Leissner hänvisade till. Varken Christina Rogestam eller någon bland personalen tycks uppleva detta såsom ett stort problem.

Anf. 98 MARIA LEISSNER (fp):

Herr talman! Det kan hända att invandrarverkets generaldirektör inte upplever detta såsom något stort problem, men jag har blivit nedringd under vintern av människor som arbetar på förläggningar eller är asylsökande och som upplever detta såsom ett stort problem. Det rör deras dagliga liv och totala situation. När man lever på en flyktingförläggning har man ju ingen annanstans att gå, utan de regler och den atmosfär som finns där utformar i stort sett hela ens liv.

Jag hade ändå hoppats att kunna upptäcka ett litet avståndstagande hos invandrarministern, åtminstone gentemot de former och den uttolkning som de yrkesetiska reglerna har fått på vissa ställen – inte på alla förläggningar men på tillräckligt många för att det skall vara ett problem. Jag tycker nog ändå att jag inte har fått svar på min fråga om vilken typ av beroendeförhållande som kan råda mellan den asylsökande och en normal personalkategori på förläggningar som inte är utredningsförläggningar. Jag förstår fortfarande inte vilka beroendeförhållanden som kan påverka beslut om flyktingfrågor.

Jävssituationen kanske Maj-Lis Lööw inte nämnde i sitt svar, men det står däremot i invandrarverkets broschyr att man skall försöka undvika jävssituationer och att dessa regler därför har kommit till.

Det är ledsamt att sådana här regler skall utformas i det dagliga livet på det sätt som har skett. Det är himla onödigt. De asylsökande har redan en bekymmersam situation och är ganska prisgivna åt atmosfären på förläggningen. De kunde väl åtminstone få möta någon vänskaplighet och kunna dricka kaffe med sin svensklärare utan att denne skall behöva känna sig orolig beträffande sin framtida anställning.

Anf. 99 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW (s):

Herr talman! Jag har aldrig någon gång upplevt att Maria Leissner har varit nöjd med ett svar i denna kammare hur mycket man än har ansträngt sig. Jag har sett kanske flera flyktingförläggningar än de flesta i denna kammare har gjort. Jag har mött personalen och sett hur den jobbar. Jag har noterat det engagemang, den vänskap och den människokärlek som präglar personalens verksamhet på flyktingförläggningarna. Jag vill inte att någon skall gå ut från denna kammare med bilden av att ett sådant förhållningssätt gentemot de asylsökande inte är tillåtet på förläggningarna eller att man inte kan dricka kaffe med de asylsökande.

Som jag sade i mitt svar är det emellertid svårt att utforma regler för detta. Det handlar mer om att personalen på varje förläggning försöker tillsammans skapa någon form av yrkesetik, där var och en tar ansvar för sin roll gentemot de asylsökande. Detta fungerar i 99,9 % av fallen.

Anf. 100 MARIA LEISSNER (fp):

Herr talman! Jag har visst varit nöjd med svar från invandrarministern på interpellationer och frågor. Senast var det någon gång för en månad sedan. Men det brukar sammanhänga med vilket svar jag får.

Det finns en risk för att den personal som är mest engagerad och som känner mest för sitt jobb tvingas sluta eller avgå på egen begäran. Det har skett i ett antal fall – en del ganska uppmärksammade.

Jag tycker att detta är en väldigt stor förlust. Jag är övertygad om att de allra flesta som arbetar med flyktingar i någon form, vare sig på invandrarverket i Norrköping eller på förläggningar, gör det till stor del därför att de är engagerade i sitt arbete. Det är en bild som jag har, och jag delar invandrarministerns uppfattning i detta fall. Risken är emellertid att man gör tillvaron onödigt svår just för den som är mest angelägen om att göra ett bra jobb för de asylsökande.

Överläggningen var härmed avslutad.

14 § Svar på interpellationerna 1990/91:192 och 199 om flyktingpolitiken

Anf. 101 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW (s):

Herr talman! Maria Leissner har ställt sex frågor till mig som alla berör regeringens beslut från den 13 december 1989 i två enskilda asylärenden.

Hon har frågat mig hur regeringens bedömning i dag är av de faktorer som utgjorde grunden för "december-beslutet". Maria Leissner har också frågat mig när regeringen har för avsikt att återgå till lagstiftningen i dess helhet och upphäva "december-beslutet" samt i vilken utsträckning möjligheten att låta asylsökande stanna under bestämmelsen om humanitära skäl har påverkats av detta beslut.

Ingrid Ronne-Björkqvist har också frågat mig om regeringens beslut från den 13 december 1989 och vidare vilka åtgärder regeringen avser vidta för att ta till vara den kunskap och det engagemang som ideella organisationer kan bidra med för att skapa en generös flyktingpolitik.

Jag besvarar interpellationerna i ett sammanhang.

Enligt 3 kap. 4 § utlänningslagen (1989:529) kan en utlänning med s.k. flyktingliknande skäl eller en krigsvägrare nekas uppehållstillstånd, om det föreligger särskilda skäl. Med särskilda skäl avses i första hand att den svenska flyktingmottagningen utsätts för långvariga och svåra påfrestningar. Till särskilda skäl kan emellertid också hänföras omständigheter direkt knutna till utlänningens person, såsom t.ex. brottslighet av viss betydelse. Bestämmelsen är tillämplig i varje enskilt asylärende och skall självfallet beaktas vid varje prövning.

I de här aktuella regeringsbesluten från den 13 december 1989 anförde regeringen att särskilda skäl förelåg på grund av att det stora antalet asylsökande under de senaste månaderna lett till att mottagnings- och utredningssystemet nått gränsen för sin förmåga och att våra möjligheter att ta emot asylsökande under överskådlig tid skulle komma att vara ytterligt begrän-

sade. Mot den bakgrunden ansåg regeringen att den lagparagraf jag nyss refererade till skulle tillämpas. Regeringens bedömning ligger fast och några andra icke angivna skäl finns inte.

Under år 1990 kom sammanlagt drygt 29 000 asylsökande till Sverige, dvs. ungefär lika många som under år 1989. Under första kvartalet år 1991 har 4 000 asylsökande kommit till Sverige. Utvecklingen synes gå i en stabiliserande riktning. I invandrarverkets förläggningar finns dock alltjämt ca 27 000 personer. Detta gör att mottagningssystemet fortfarande är mycket hårt belastat.

Regeringen följer utvecklingen mycket noggrant, och jag kan konstatera att det i dag inte föreligger en sådan situation att "december-beslutet" kan hävas. Självfallet är ett ställningstagande i den frågan inte kopplat till framtida lagförslag, eftersom regeringen har skyldighet att fortlöpande pröva om beslutet skall bestå.

Enligt utlänningslagen får uppehållstillstånd ges till en utlänning som av humanitära skäl bör tillåtas att bosätta sig här. Det är således inte fråga om någon egentlig skyddsbestämmelse utan om en möjlighet att bevilja uppehållstillstånd när det är påkallat av humanitära skäl. "December-beslutet" i sig påverkar inte ansökan grundad på renodlat humanitära skäl.

När det gäller Maria Leissners fråga om skyddsbehovet vill jag svara följande. Enligt utlänningslagen har en utlänning rätt till asyl i Sverige om utlänningen är krigsvägrare eller om utlänningen, utan att vara flykting, inte vill återvända till sitt hemland på grund av de politiska förhållandena där och kan åberopa tungt vägande omständigheter till stöd för detta. Den sistnämnda gruppen kallas i Sverige de facto-flyktingar. Det är alltså här fråga om utlänningar som inte är flyktingar, och utlänningslagen ger dem också ett i olika hänseenden mer begränsat skydd än vad som gäller för flyktingar i övrigt. De båda grupperna står så till vida flyktingarna nära, att det endast är styrkan av de åberopade skälen som inte räcker för att de skall betraktas som flyktingar. I motsats till vad som gäller för en flykting får tillstånd t.ex. vägras om det föreligger särskilda skäl att inte bevilja asyl. Det avgörande är emellertid alltid skyddsbehovet i det enskilda fallet, oavsett vilken kategori utlänningen tillhör. Generellt kan man därför inte säga att en de facto-flykting har ett mindre skyddsbehov än en flykting i Genèvekonventionens mening.

Jag anser mig därmed ha besvarat Maria Leissners och Ingrid Ronne-Björkqvists frågor rörande 13-december-beslutet. Beträffande Ingrid Ronne-Björkqvists återstående frågor vill jag lämna följande besked.

Jag anser naturligtvis att det är angeläget att söka skapa en bred folklig förankring och en fördjupad frivilligmedverkan både i flyktingmottagandet och i invandrarpolitiken i övrigt. Enskilda människors engagemang måste tas bättre till vara. Den samverkan mellan myndigheter och organisationer som redan i dag förekommer bör utvecklas. Det aktiva och samordnade flyktingmottagande som riksdagen beslutade om våren 1990 erbjuder en bra ram för en sådan systematiserad samverkan.

En särskild arbetsgrupp inom arbetsmarknadsdepartementet, med företrädare för frivilliga organisationer och folkrörelser och för närmast berörda departement och myndigheter, tillsattes våren 1990 på regeringens initiativ.

Gruppen lämnade i januari i år en rapport till mig med överväganden och förslag om just frivilliga organisationers roll i flyktingmottagandet.

Jag anser, med stöd av både rapporten och den remissbehandling den fått, att det finns en betydande potentiell styrka i föreningslivet som skulle kunna bidra till en större mångfald i flyktingmottagandet och därigenom underlätta för flyktingar att bli etablerade och finna sig till rätta i Sverige. Föreningslivet har stora möjligheter att skapa sociala nätverk och förutsättningar för berikande möten mellan olika kulturer. Så sker redan i dag, men enligt min bedömning bör detta kraftfält i flyktingmottagandet kunna ge ännu mer.

Regeringen har nyss lämnat en proposition till riksdagen om aktiv flykting- och immigrationspolitik m.m. Där ingår bl.a. förslag till riktlinjer för en breddad och fördjupad samverkan i flyktingmottagandet mellan det offentliga och frivilliga organisationer.

Jag har erfarit från invandrarverket att nykterhetsrörelsens kursgårdar varit en värdefull resurs under den tid verket hade svårt att ordna tillräckligt antal platser på förläggningar och i kommuner.

I takt med att situationen i mottagningssystemet för asylsökande och flyktingar stabiliseras och vistelsetiden vid förläggningarna kan kortas, blir det naturligt att långsiktiga integrationsinsatser görs först i kommunen inom ramen för det målinriktade, samordnade mottagande som riksdagen beslutat om.

Jag vill här betona kommuneras möjlighet och frihet att själva vidta aktiva åtgärder i detta syfte. Att stimulera till sådana åtgärder var ett av huvudsyftena bakom det nya system för statlig ersättning till kommunerna som ingick i reformeringen av flyktingmottagandet. Om man inom det kommunala flyktingmottagandet finner att den enskilde flyktingens behov kan tillgodoses genom att engagera en frivillig organisation i arbetet, har kommunen full frihet att satsa på sådana initiativ.

Anf. 102 MARIA LEISSNER (fp):

Herr talman! Jag vill tacka invandrarministern för svaret på min interpellation. För ungefär ett och ett halvt år sedan fattade regeringen sitt 13 december-beslut, som sedan dess har varit uppe till debatt ett antal gånger i denna kammare. Låt mig köra ett sista varv för min del. Frågan kommer säkert att tas upp från andra håll om ingenting händer.

Invandrarverket och regeringen ansåg att gränsen var nådd för hur många asylsökande som Sverige kunde ta emot för ungefär ett och ett halvt år sedan. Man hade ett antal skäl för beslutet den 13 december 1989, som invandrarministern redovisade och som hade att göra med invandrarverkets administrativa kapacitet, våra mottagningsresurser, förläggningplatser och framför allt det stora inflöde som hade kulminerat under de sista månaderna av 1989, framför allt på grund av de s.k. bulgarienturkar som kom på hösten.

Det var ett tillfälligt beslut, sade invandrarministern för ett och ett halvt år sedan. Jag tycker att det är värt att notera att den nya lagstiftningen då hade varit i funktion endast ett halvår innan två av de tre paragraferna i flyktinglagen tillfälligtvis opererades bort. Inget av de skäl som anfördes i december 1989 finns kvar i dag. När det gäller invandrarverkets administrativa kapacitet att ta hand om de 30 000 som 1989 ansågs vara för många noterar

jag att Christina Rogestam i december 1990 i SIV-tidningen uttalar ett varmt tack till sin personal för att den klarat att ta hand om samma mängd asylsökande 1990 som under 1989 utan större problem, utan att det har varit tal om kollaps i verksamheten eller några skriverier. Saker och ting har gått i stort sett ganska bra. Det är värt att notera att det var samma mängd asylsökande bägge åren.

När det gäller förläggningsplatserna finns det nu en pågående nedläggning. Den ena förläggningen efter den andra tas ur bruk. Kommunförbundet och olika kommuner blir mer och mer irriterade på att de platser som de ställt till förfogande och skrivit ett avtal om med invandrarverket inte utnyttjas till fullo. Det finns, som jag ser det, ingenting kvar av de skäl som redovisades för inskränkningarna i lagstiftningen.

Apropå resonemanget om inflödet hade vi under hösten 1990 ett inflöde på strax över 2 000 asylsökande per månad. Antalet har under det första kvartalet i år legat på strax under 2 000 per månad, vilket är mindre än hälften av vad det var under de månader som föregick beslutet den 13 december. Man har ibland en känsla av att regeringen hela tiden höjer ribban. Man sätter upp allt högre mål. De förutsättningar som gällde i december 1989 gäller inte nu.

Tidigare i dag noterade jag att invandrarministern talade om att det fortfarande finns 27 000 personer på förläggningarna, att det fortfarande tar väldigt lång tid med handläggningen. Många har väntat i mer än ett år. Den nedgång som vi kan notera kan vara tillfällig, säger hon. Alla dessa skäl beaktades inte när man fattade beslutet den 13 december 1989.

Om man ser till lagen, säger den att det är nödvändigt med en begränsning av asylrätten med hänsyn till landets samlade resurser. Det handlar om en bedömning av hela landets samlade resurser, inte om hur situationen ser ut när det gäller förläggningar eller om hur situationen för tillfället ser ut på invandrarverket. Gissningar om framtiden har ingenting med landets samlade resurser att göra.

Det sägs ibland att Sverige tar emot flera flyktingar än övriga Europa, men detta är inte heller något argument. Det har skett en ökning under de senaste fem åren av antalet asylsökande till Europa med 2,5 gånger. Den procentuella ökningen för Sverige är exakt densamma. Det finns ett flertal andra länder som har haft en högre procentuell ökning än vad vi har haft.

När detta beslut fattades kritiserades det från många olika håll, inte bara från folkpartiet liberalerna. Den statligt anställde diskrimineringsombudsmannens kritik var ganska bister. I sin anslagsframställning skrev han: "Det mest negativa som hänt under verksamhetsåret är regeringens beslut i flyktingfrågan den 14 december 1989". Vidare: "Allmänhetens förmåga att tolerera flyktinginvandring och särskilt att förstå begreppet de-facto-flykting har, som jag bedömer, lidit stor skada av detta regeringsbeslut, som på så sätt gynnat främlingsfientliga och rasistiska stämningar." Jag ber er notera att det är Peter Nobel som talar och inte jag.

Jag undrar om inte de samlade argumenten – inte bara folkpartiet liberalernas utan också regeringens egna argument från december 1989 – skulle kunna leda till slutsatsen att det är dags, ja, t.o.m. hög tid, att avskaffa 13-december-beslutet så fort som möjligt.

Anf. 103 INGRID RONNE-BJÖRKQVIST (fp):

Herr talman! Också jag vill tacka för svaret och hänvisa till Peter Nobel.

Redan när flyktingpolitiken skärptes den 13 december 1989 varnade diskrimineringsombudsmannen för att regeringen hade sått ett frö till ökad rasism. Om det ges signaler att vissa människor inte är önskvärda och om det används metoder som upplevs som brutala för att bli av med dessa människor, kan detta leda till att den som inte anses önskvärd också kan anses ha mindre värde. Detta kan också få en förödande effekt för vår generella syn på människovärdet.

Peter Nobel påpekade också att det inte är någon tillfällighet att rasismen har blossat upp i länder som har klippt till med den typ av åtgärder som regeringen vidtog 1989.

Det som var skamlig Sjöboanda under förra valet upplevs i dag som rumsrent i de mest oväntade kretsar. I Skåne finns det en rad lokala missnöjespartier som förbereder en allians med främlingsfientlighet som enda gemensamma punkt. Ny demokrati vinner skrämmande gehör trots, eller kanske tack vare, den främlingsfientliga undertonen. På en elitseriematch i Globen nyligen stämde en stor del av publiken in i talkören "Domaren är jude, domaren är jude", osv.

Många som orkar engagera sig och sätta sig in i enskilda flyktingärenden känner sorg och bestörtning över utvecklingen. Det har gett till resultat att tusentals utvisningshotade i dag får hjälp att gömma sig i vårt land. Men tyvärr är det nog ännu fler svenskar som successivt blir avtrubbade och avskärmar sig från det lidande som det gör så ont att ta till sig och som hotar vår egen bekvämlighet. Många människor har anammat den attitydförändring till främlingar som regeringens flyktingpolitik enligt Peter Nobel uppmuntrar till.

I det läget är det livsviktigt att man mobiliserar alla positiva krafter som kan motverka en spirande rasism. Men regeringen har i stället valt att på punkt efter punkt gå emot humanitära organisationer, kyrkliga samfund och t.o.m. FNs flyktingkommissariat. Ni har valt konfrontation med många av dem som kunde vara regeringens bästa bundsförvanter i kampen mot en spirande rasism.

Maj-Lis Lööw säger i svaret att nykterhetsrörelsens kursgårdar har "varit en värdefull resurs" när det var brist på platser. Men den här verksamheten har ju nätt och jämt kommit i gång! Det fanns inte någon brist på platser när kursverksamheten startade. Kontraktet skrevs under sensommaren under 1990 och första kursen kom i gång i höstas.

Jag vill fråga invandrarministern: Är nykterhetsrörelsens kursutbud i regeringens ögon en nödlösning, när det är brist på platser i förläggningar och i kommuner, eller är det ett värdefullt alternativ som regeringen vill uppmuntra? Är det en resurs som är värdefull också i dag och framgent?

Den projektidé som kontraktet omfattar går ut på att man skall hålla 22 veckors kurser på nykterhetsrörelsens tio kursgårdar under förhoppningsvis tre år. Kurserna skall bidra till att flyktingarna får kontakter i kursgårdarnas närområden. Flyktingarna skall få chans att bli placerade i närliggande kommuner för att de skall kunna behålla kontakten med kursgården och dess nätverk – ungefär som ett ankare i ett främmande land.

För att insatser från frivilligorganisationer skall vara möjliga och bära frukt, är det nödvändigt att verksamheten sanktioneras och får stöd från ansvariga myndigheter på alla nivåer, men där har det funnits brister.

I Åre fungerande nykterhetsrörelsens idé alldeles utmärkt. Flyktingarna ville stanna kvar i Jämland. Flyktingssamordnaren i Östersund och kommunalråden sade att flyktingarna var välkomna. Likafullt skickades flyktingarna av invandrarverket till Norrtälje.

Utvärderingen från kursen i Borås avslutas med att man inför kommande kurser mest av allt önskar att invandrarverket skall börja fungera.

Man har uppenbarligen inte känt något stöd uppifrån för denna verksamhet. Då finns det stor risk för att den inspiration och entusiasm som finns inom nykterhetsrörelsen dödas. Jag vill upprepa min fråga: Är detta någonting som är värdefullt bara när det är brist på platser, eller är det någonting som regeringen vill uppmuntra även i framtiden?

Anf. 104 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW (s):

Herr talman! Som Maria Leissner sade har vi debatterat frågan om december-beslutet åtskilliga gånger, men vi kan ju ta en vända till.

Maria Leissner sade att beslutet fattades för att gränsen var nådd för hur många asylsökande Sverige kunde ta emot. Så var dock inte fallet. Vi har tagit emot över 30 000 flyktingar sedan dess. Det var i stället fråga om att just då gick kurvan rakt uppåt och antalet ansylsökande som kom per vecka var lika stort som det annars brukar komma per månad. Det kom lika många per månad som det kom till våra grannländer per år. Berörda myndigheter och organisationer var utsatta för utomordentligt stora prövningar.

Det var inte så att 30 000 asylsökande ansågs vara för många 1989 men inte 1990, utan vad som inträffade var att det år 1989 kom 7 000 första halvåret och 23 000 andra halvåret. Också år 1990 åtgick stora resurser och krävdes stora ansträngningar, men flyktingströmmen var mera jämnt fördelad över året. Det blev alltså inte så svårhanterligt, och dessutom hade vi då redan fattat decemberbeslutet.

Detta betyder att vi faktiskt fortfarande håller på att hantera en inströmning av 60 000 asylsökande för de två senaste budgetåren, såsom jag påpekade tidigare i dag.

Nu säger man att det kommer "bara" 2 000 asylsökande per månad eller 4 000 under första kvartalet. Det är klart att det är "bara" i förhållande till hur det såg ut i slutet på 1989 och 1990, men omräknat på årsbasis blir det inte några små siffror. Om vi kommer upp i 16 000 eller över 20 000 om året, är det ingen lätt uppgift att hantera. Jag vill peka på att det är en nivå som skulle betraktas som utomordentligt hög och praktiskt taget omöjlig att hantera bara i våra närmaste grannländer.

Dessutom har vi ju hela tiden i den här kammaren diskussionen om när väntetiderna sjunker, om hur omänskligt det är för människor att sitta på förläggningar och vänta på uppehållstillstånd. Vi har sagt att den viktigaste frågan måste vara att få ned väntetiderna. Vi vet också att lösningarna inom förläggningsverksamheten inte överallt är de bästa. Vi måste få ett rimligt antal människor på förläggningarna, så att vi kan inrikta oss på de förläggningar som har goda förutsättningar för en bra verksamhet. Vi börjar nu bli

framgångsrika i det avseendet, och det är väl då bra att vi kan börja avveckla förläggningar, vilket dock av Maria Leissners partisekreterare har betraktats som en nedrustning av flyktingverksamheten. Vi börjar öka genomströmningen genom förläggningarna och har faktiskt möjligheter att få ordning på verksamheten. Jag tycker att partisekreterarens slutsats är en intellektuell katastrof.

Jag vill till Ingrid Ronne-Björkqvist säga att Peter Nobel inte sade att vi inte var tvungna att göra någonting. Han menade sig ha en annan metod för hur vi borde ha gjort, en metod som jag inte tror hade varit genomförbar. Men han sade inte att det inte finns stora svårigheter i detta sammanhang.

I förhållande till FNs flyktingkommissariat har vi faktiskt aldrig haft några motsatta uppfattningar i den här frågan. Det är en myt som odlas att vi ständigt skulle stå i konflikt med FNs flyktingkommissarie. Jag har det bästa samarbete med flyktingkommissariatet, både när det gäller svenskt flyktingmottagande och när det gäller vår flyktingpolitik ute i världen. Men så länge vi skall ha den reglerade invandringen kommer vi alltid att avvisa en del människor. Men det betyder inte att de människorna inte är önskvärda, såsom Ingrid Ronne-Björkqvist formulerade det. Det är inte fråga om önskvärda eller inte önskvärda människor, utan det är fråga om att vi på ett eller annat sätt reglerar invandringen till Sverige, vare sig det gäller arbetskraftsinvandringen eller flyktinginvandringen.

Till sist några ord om nykterhetsrörelsen. Jag är själv medlem av nykterhetsrörelsen, och jag har uppmanat min folkrörelse att engagera sig i detta. Jag tycker också att det är alldeles utmärkt att den har gjort det. Men för den sakens skull är det inte säkert att tid efter annan just samma projekt och samma typer av engagemang och aktiviteter är de riktiga.

Jag försökte nyss att peka på att nu, när genomströmningen i förläggningarna börjar komma i gång, är det framför allt i kommunmottagandet som vi kommer att behöva frivilligorganisationernas engagemang. Jag tycker att också nykterhetsrörelsen skall ta fasta på det och ta fram passande projekt. Men det är möjligt att man också där kan ta till vara den resurs som kursgårdarna utgör.

Anf. 105 MARIA LEISSNER (fp):

Herr talman! Vi får ständigt höra både gamla och nya argument för att vi ännu inte kan avveckla 13-december-beslutet. Nu säger invandrarministern något förvånansvärt: att man i december 1989 inte hävdade att gränsen var nådd. Jag har ett mycket bestämt minne av att det var just det som man sade. Man använde en rad uttryck, som att vi har nått gränsen för vår förmåga, vi har nått bristningsgränsen osv.

Maj-Lis Lööw säger vidare att det inte kommer lika många asylsökande per månad, utan ibland fler och ibland färre. Slutsatsen blir att man måste vänta tills det kommer ungefär lika många per månad, eftersom vårt system inte kan hantera en situation där flyktingar kommer ojämnt över året. Men, Maj-Lis Lööw, vad är detta för resonemang? Hur skall vi kunna bygga en flyktingpolitik på att styra flyktingarna till att anlända hit när det passar oss, på att dressera olyckshändelserna och dirigera katastroferna ute i världen, diktatorers tillträde och annat elände? Hur skall vi kunna säga åt människor

att inordna sig i våra administrativa rutiner? Straffet för att de kommer ojämt fördelade över året skulle bli att vi då tillämpar en snävare lagstiftning än om de hade varit mera disciplinerade.

Detta är den slutsats som jag tvingas dra av Maj-Lis Lööws resonemang. Det är någonstans där som vi har den egentliga skärningspunkten mellan en socialdemokratisk flyktingpolitik och en liberal flyktingpolitik. Som liberal utgår jag alltid från det skyddsbehov som en asylsökande har vid ankomsten till Sverige, inte primärt från hur lätt eller svårt vi för tillfället har att ta hand om vederbörande. Det är rimligt att vi ser på de samlade resurserna i Sverige, inte på det tillfälliga tillståndet i flyktingmottagningsapparaten, om vi nu skall följa och även i fortsättningen acceptera den lagstiftning och de förarbeten som vi har och som regeringen utnyttjade den 13 december 1989.

Jag noterar att t.o.m. invandrarministern i den proposition som framlades för riksdagen för några dagar sedan skrev att det inte är riktigt att ha en sådan undantagsmöjlighet som vi har nu, där regeringen har möjlighet att ta flera paragrafer i bruk utan att höra riksdagen. Därför föreslog invandrarministern i propositionen att man skulle formulera lagparagrafen på ett annat sätt. Jag tycker att det var en mycket klok insikt, och jag stöder den slutsatsen. Men då borde nästa slutsats vara att det s.k. tillfälliga 13-december-beslutet måste lida mot sitt slut eller att det faktiskt redan har gjort det. Det är inte längre ett tillfälligt beslut. Det börjar likna ett permanent beslut.

Anf. 106 INGRID RONNE-BJÖRKQVIST (fp):

Herr talman! Jag sade inte, Maj-Lis Lööw, att Peter Nobel förnekade de svårigheter som fanns – dem var vi alla medvetna om – men däremot kritiserade han mycket starkt regeringens väg för att komma till rätta med de svårigeheterna och pekade på risken för att den kan leda till ökad rasism. De tendenserna ser vi också i dag, och därför är det angeläget att regeringen genom att upphäva de åtstramningar som 1989 uppgavs vara tillfälliga ger en signal om att flyktingar inte är ett hot.

Då sade invandrarministern att det var fråga om en tillfällig åtstramning och framhöll att det var invandrarministerns personliga åsikt och även hela regeringens åsikt att återställa läget till vad som gällde före december-beslutet så snart det över huvud taget var möjligt. I dag finns inte längre de särskilda skäl som regeringen hänvisade till.

Vi har tvingats att acceptera att det som regeringen har ägnat sig åt under falsk täckmantel är en systematisk och medveten försämring av det svenska flyktingmottagandet. Det är en nedskärning, en skärpning. Det framgår inte minst av de trovärdiga fallbeskrivningar som vi får, den ena efter den andra, från människor som är engagerade och kunniga och verkligen har väl på fötterna när de redogör för fallen. Det finns många upprörande fall av inhuman behandling av flyktingfamiljer.

Överläggningen var härmed avslutad.

15 § Svar på interpellation 1990/91:194 om sänkt skattetryck m.m.

Anf. 107 Finansminister ALLAN LARSSON (s):

Herr talman! Bo Lundgren frågar om regeringen har för avsikt att genomföra en successiv sänkning av skattetrycket. Svaret på den frågan är ja.

Regeringens mål är att successivt sänka skattetrycket genom en noggrann utgiftsprövning och genom en politik för att öka tillväxten. När de samlade resurserna växer snabbare kan välfärden upprätthållas samtidigt som utgifternas andel av BNP reduceras, vilket möjliggör en sänkning av skattekvoten.

Jag vill komplettera detta besked med några reflexioner om innebörden av skattekvoten. Först vill jag säga att skattekvoten är egentligen ett otillräckligt mått på utvecklingen av de offentliga utgifterna.

En ansvarstagande regering måste utgå från de ambitioner som finns för välfärden och se till att utgifterna kan finansieras.

Det avgörande för skattekvoten är därför ansvaret för helhetsresultatet och noggrannheten i utgiftsprövningen.

Under perioden 1976–1982 växte de offentliga utgifternas andel av BNP rekordartat, från 52 till 67 %. Denna starka utgiftsökning var ett tecken på en bristfällig utgiftsprövning och en misslyckad ekonomisk politik. Utgifterna finansierades inte fullt ut. I stället skapades väldiga budgetunderskott.

Efter år 1982 har utgiftsprövningen varit hård samtidigt som tillväxten ökat. Utgiftskvoten har kunnat minskas rejält, från 67 till 62 %, trots höjda ambitioner för välfärden.

Fortfarande belastas dock statsfinanserna av räntorna från den stora underskottsperioden. Räntorna på statsskulden uppgår nu till 60 miljarder kronor, motsvarande 4 % av BNP. Utan den utgiften hade både utgiftskvoten och skattekvoten varit 4 % lägre.

Skattekvoten i Sverige är nu 55,6 %. Nästa år sänks den till 53,4 %.

När Bo Lundgren i sin interpellation talar om en sänkning av skattetrycket "ned till europeisk nivå" vill jag framhålla att skattekvoten varierar betydligt mellan EGs medlemsländer.

Det genomsnittliga skatteuttaget i EG ligger på 41 % av BNP. Men denna siffra döljer en brokig blandning av skattenivåer och uttagsformer. Det går inte att reducera alla dessa skillnader till ett enda genomsnittstal och göra relevanta jämförelser. Som exempel kan jag nämna att Sverige har en större andel av pensionssystemet och sjukförsäkringarna finansierade via skattsedeln jämfört med andra länder.

Ett annat skäl till att skattekvoten är ett otillräckligt instrument för jämförelser är att många länder inom EG brottas med underskottsproblem. I 10 av 12 EG-länder går den offentliga sektorn med underskott.

Tyskland redovisar t.ex. ett underskott i statsbudgeten på 5 % av BNP. Italien har ett underskott på 10 % av BNP. Det genomsnittliga underskottet i statsfinanserna för EG ligger strax under 5 %.

Även om det finns all anledning att vaksamt följa utvecklingen av statens budgetsaldo i Sverige kan jag konstatera att vi, lyckligtvis, positivt avviker från den europeiska nivån.

Det påstås ibland att utvecklingen mot ökad europeisk integration skulle

tvinga Sverige att drastiskt sänka skatterna. Något sådant tvingande skäl existerar inte.

Inom EG finns tvärtom få tvingande formella krav när det gäller skatterna. Den utveckling vi kan se framför oss är en mer gradvis utveckling mot ökad anpassning – såväl uppåt som nedåt – mellan skattesystemen i Europa. En svensk anpassning kan också bli aktuell som följd av ökad gränshandel.

I takt med att diskussionen om den monetära integrationen tagit fart har också debatten inom EG skiftat karaktär.

Krav förs fram på en strängare budgetpolitisk disciplin. Nödvändigheten av att föra en ansvarsfull politik betonas. Budskapet är att de offentliga utgifterna skall vara finansierade.

Två stora länder i Europa, Tyskland och Storbritannien, har nyligen beslutat om skattehöjningar för att förstärka finanspolitiken.

En jämförelse med andra länder i Europa kompliceras ytterligare av det faktum att utgifterna redovisas olika i olika länder.

I Sverige använder vi oss av beskattade transfereringar när det gäller t.ex. pensioner och sjukförsäkring. Det ger en överdriven bild av belastningen på de offentliga utgifterna om man jämför med ett land som tillämpar obeskattade bidrag.

Att Sverige gått före med utgifter för pensioner, vård och omsorg till en ökande andel äldre är ytterligare en skillnad som inte syns i de vanligtvis använda jämförelserna.

Korrigerat för sådana skillnader framstår inte längre utgifterna i Sverige som avvikande. En kartläggning i senaste långtidsutredningen visar att fler länder i EG har en utgiftskvot på motsvarande nivå som Sverige eller t.o.m. högre än Sverige. Det gäller t.ex. Holland, Belgien, Irland och Danmark.

Om vi kvittade vissa betalningsflöden mellan stat och kommun, t.ex. ATP-avgifter och sjukförsäkringsavgifter, och ersatte beskattade transfereringar med motsvarande lägre och obeskattade bidrag eller skatteavdrag, som är vanligt i flera EG-länder, skulle de bokförda offentliga utgifterna sjunka betydligt.

Vi skulle få en sänkning av skattekvoten, på papperet. Men det skulle ju bara vara en rent optisk effekt. Samhällsekonomiskt har inget förändrats.

Om den här sortens kosmetiska operationer tillgrips är risken uppenbar att viljan att ta itu med verkliga utgiftsminskande åtgärder försvagas.

Bo Lundgren frågar vidare om regeringen avser att lägga förslag som innebär att offentliga monopol bryts upp och att enskilda alternativ tillåts och stimuleras.

Låt mig slå fast att det avgörande inte är om en verksamhet drivs i privat eller offentlig regi – det väsentliga är hur väl den uppfyller sina mål.

Det finns därför ingen anledning att av dogmatiska skäl hålla fast vid den ena eller andra produktionsformen. I varje skede måste man försöka finna de bästa verksamhetsformerna.

Regeringens arbete med att förnya och utveckla den offentliga sektorn innebär att konkurrens och effektivisering stimuleras i en rad olika former.

Anf. 108 BO LUNDGREN (m):

Herr talman! När man lyssnar till den nuvarande finansministern liksom till många tidigare socialdemokratiska finansministrar och aktiva politiker,

kommer man att tänka på en gammal schlager: Din mun säger ja ja, dina ögon säger nej. Enligt finansministern vill socialdemokraterna sänka skatterna successivt, men ser man efter vad de egentligen gör, finner man åtgärder som går rakt emot en sådan strävan.

Det är i och för sig naturligt, eftersom en socialistisk ideologi bygger på ett högt skatteuttag som finansierar kollektiva åtgärder, där människornas inflytande minskar och politikernas makt ökar.

I sitt interpellationssvar argumenterar finansministern hela tiden för att vi i Sverige inte är så exceptionellt långt gångna när det gäller skattetrycket. Det är hela tiden ett uppehållande försvar, på samma sätt som socialdemokraterna i riksdagens skatteutskott hela tiden argumenterar med utgångspunkten att det är så besvärligt att sänka skattetrycket och att det i vart fall inte går att göra det just nu. Börjar man aldrig så blir det heller ingenting, det är en självklarhet.

Finansministern hänvisar till att det krävs en konsekvent utgiftsprövning i syfte att dra ned utgiftsnivån. Det är alldeles korrekt. Ser man även där på den praktiska handlingen, finner man att socialdemokraterna tid efter annan lägger fram tankar som tyder på en viss omprövning, en neddragning, men när de ställs inför debatt och när de kan komma till handling, drar de tillbaka förslagen. Nu senast verkar det som om tanken på en ökad egenavgift i arbetslöshetsförsäkringen dras tillbaka, vilket ytterligare minskar möjligheterna att sänka skattetrycket.

Erfarenheterna är också väldigt dåliga. Under perioden 1970–1976 höjdes skattetrycket från 40 till 50 % av BNP. Under perioden från 1982 fram till nu höjdes det från ungefär 50 till ungefär 55 %. Visserligen får vi en formell minskning av skattekvoten de närmaste åren, men det beror, som framgår av kompletteringspropositionen, på tekniska omläggningar. Tidigare införda tillfälliga höjningar av arbetsgivaravgifter och mervärdeskatt upphör, och man får en del andra automatiska effekter genom omläggning av sjukförsäkringen. Men aktiv skattesänkningspolitik förs ju inte. Vi kan också se på den diskussion som pågår i momsfrågan vad socialdemokraterna egentligen syftar till. Det är inte fråga om att sänka momsen. Det är fråga om att höja momsen på flertalet varor och tjänster för att finansiera en, som man hoppas valtaktiskt riktig, åtgärd att sänka momsen på livsmedel. Momsuttaget blir oförändrat högt. Det är avsikten. Liksom alla andra skatteomläggningar syftar den här till att i varje fall inte sänka skattetrycket för individerna. Det är där problemet ligger.

När det gäller frågan om att bryta de offentliga monopolen kan man med ett kortspelsuttryck säga att finansministern mörkar, han säger egentligen ingenting mer än några klyschor om att man inte av dogmatiska skäl skall hålla fast vid den ena eller andra produktionsformen. Det viktiga är ju att konstatera att varje verksamhet som drivs i monopolform faktiskt leder till ineffektivitet och sämre utfall än den som drivs i konkurrens. Det är därför som man en gång i tiden byggde upp konsumtionsföreningar för att få konkurrens, effektivitet och kostnadspress.

Hade Sverige haft samma skatteuttag som genomsnittet för EG-länderna, hade det varit mer än 200 miljarder kronor lägre, ungefär 50 000 kr. i genomsnitt räknat per hushåll. Detta extra höga skattetryck, som är onödigt högt,

har i kombination med de offentliga monopolen bromsat den ekonomiska tillväxten, samtidigt som utgifterna är högre än vad de egentligen skulle vara på grund av monopolen. Socialdemokratisk politik har lett till att våra samlade resurser i dag utnyttjas sämre och växer långsammare än vad som egentligen är möjligt. Det kostar medborgarna oerhört mycket pengar att socialismen som idé har misslyckats, inte bara i Östeuropa utan även i Sverige.

Trots att Sverige har ett mycket högre skatteuttag än vad som exempelvis gäller för Tyskland, oavsett vilka korrigeringar som görs, är välfärden i Sverige inte bättre än i det landet. Vi är inte unika i det avseendet. Vi är unika när det gäller det höga skatteuttaget. Det är därför som 1990-talet måste bli ett skattesänkningsdecennium, där man kan föra en politik som leder till större valfrihet, samtidigt som tillväxten kan bli högre. En förutsättning för detta är naturligtvis att skattetrycket förs ned till övriga Europas nivå och att man samtidigt slopar monopolen i barnomsorg, sjukvård och äldreomsorg.

Bland de skattesäkningar som behöver vidtas utan prioriteringsordning – och det är ganska mycket som måste göras – finns en momssänkning på alla varor och tjänster till ungefär 18 % och en sänkning av arbetsgivaravgifterna, främst så att man tar bort de delar av arbetsgivaravgifterna som är ren skatt och sysslar med att förmånsanknyta avgifterna i övrigt. Skatten på nyföretagande och sparande, särskilt riskvilligt sparande, måste lindras och sänkas.

Med en sådan politik, som syftar till att sänka skatteuttaget, att effektivisera och rationalisera den offentliga sektorn, för att på det viset bidra till att skapa utrymme för de nödvändiga skattesänkningarna, kan man se till att våra samlade resurser dels utnyttjas bättre – man får mer för varje satsad krona –, dels växer snabbare.

Så några avslutande frågor till finansministern. Varför kan socialdemokraterna inte ange något mål för sin skattesäkningspolitik, om den nu existerar? Kan finansministern tala om hur mycket momsen skall sänkas? Skall arbetsgivaravgifterna sänkas? Skall skatterna på företagande sänkas?

Anf. 109 ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Jag lyssnade på finansministerns svar till Bo Lundgren med stort intresse, och det började faktiskt bra. Ja, sade Allan Larsson, socialdemokraterna vill sänka skatterna. Detta är den rituella delen av ett interpellationssvar eller frågesvar när det gäller den här frågan. Och som Bo Lundgren sade finns det andra finansministrar och andra socialdemokrater som har sagt samma sak. Särskilt under valår uttalas denna mening.

Men resten av svaret var ju en aning beklämmande, måste jag säga. Det handlade egentligen om varför det inte behövs någon skattesänkning i Sverige. Det var en ganska lång utläggning om skattekvoten och dess innebörd. Det var, om jag får säga så, ett kort referat av en del av en av bilagorna till långtidsutredningen. Av det referatet får man veta vad Allan Larsson, Bo Lundgren och jag vet ändå, nämligen att om man mäter skattetrycket på samma sätt i olika länder framstår inte Sverige som fullt så extremt. Men Allan Larsson fortsatte inte resonemanget. Den slutsats man drar är ju att Allan Larsson menar egentligen att det inte behövs någon sänkning i Sverige. Skatterna är bra som de är. Detta är faktiskt fel. Det framgår också

av långtidsutredningen själv. Om man fortsätter att läsa efter det som Allan Larsson beskrev finns det ett långt och ganska intressant avsnitt om de skadliga effekterna av dagens skattetryck och nödvändigheten av att sänka det. Det finns ett kapitel som har rubriken Problemet med skatterna. Jag skall bara läsa upp de underrubriker som detta kapitel innehåller:

Välfärdsförlusten, det viktiga problemet.
Möjligheten att driva in skatt försämras på sikt.
Skatterna hämmar produktionen.
En sämre fungerande arbetsmarknad.
Inlåsning av kapital.
Sparandet påverkas negativt.

Slutsatsen i långtidsutredningen är att alla dessa problem blir värre med ett högt skattetryck. Själva det faktum att Sverige tar in mycket mer skatt, oberoende av förklaringen, ger oss faktiskt snedvridningar i användningen av resurserna, och därmed får vi sämre tillväxt. Det spelar faktiskt inte så stor roll vad det höga skattetrycket beror på. Det räcker egentligen med att konstatera att Sverige tar in ungefär 56 % av bruttonationalprodukten genom skatter och avgifter. Detta har faktiskt skadliga effekter. Det undergräver den fortsatta utvecklingen, och därmed försämrar vi långsamt med säkert möjligheterna till ökat välstånd och sysselsättning.

Det är faktiskt precis samma resonemang som gäller för marginalskatterna. Det har Allan Larsson visat en viss förståelse för. Det är inte så att de skadliga effekterna av höga marginalskatter uppkommer plötsligt över en natt när man går från 99 % eller 100 %, utan de kommer successivt vid stigande marginalskatt, och de ger successivt stigande negativa effekter. Därför har vi också sänkt dem. Men det förhåller sig på samma sätt med stigande skattetryck. Efter hand ökar de negativa effekterna mer och mer. De försämrar för medborgarnas välfärd i Sverige. Det är nämligen så att oberoende av vad skattetrycket beror på måste dagens hushåll och dagens företag i Sverige bära denna skattebörda. Det innebär att t.ex. svenska företag konkurrerar med utländska företag på olika villkor.

Det är faktiskt ett viktigt skäl till att svenska företag föredrar att expandera utomlands, till att inga utländska företag kommer hit och till att svenskt näringsliv förlorar i konkurrenskraft och förlorar marknadsandelar. I slutänden är detta ett viktigt skäl till att arbeten försvinner från Sverige till utlandet.

Om jag får återgå till Allan Larssons första svar, som ändå var litet uppmuntrande, och ta fasta på det som var positivt i svaret, vill jag komplettera Bo Lundgrens fråga med att fråga hur Allan Larsson har tänkt sig att skattetrycket skall sänkas om han inte är beredd att sänka någon enda enskild skatt. Men om så är fallet, vilka skatter har han tänkt sig skall sänkas? Det är nämligen inte så att det sker någon sänkning av skattetrycket alldeles av sig självt, utan det kräver att regeringen lägger fram konkreta förslag om att sänka mervärdeskatten och arbetsgivaravgifter på arbetande kapital eller på något annat.

Om man inte har någon strategi för detta, går det inte. Allan Larsson säger i svaret bara att det skall ske genom återhållsamhet med utgifterna och genom tillväxt, och det räcker faktiskt inte. Jag är övertygad om att Allan Lars-

son vet det själv. Vi har en strategi i det program som vi har lagt fram tillsammans med moderaterna, Ny start för Sverige.

Vi vill se över socialförsäkringssystem som inte fungerar bra som de är i dag. Då säger Allan Larsson att det är social nedrustning. Vi föreslår att man skulle ta bort ett bidrag till en ganska stor rik förening i landet, men se det går inte, för den föreningen är Allan Larsson närstående. Vi vill slopa ineffektiva offentliga monopol, som Bo Lundgren beskrev, öppna för konkurrens i produktionen, men behålla den solidariska finansieringen och uppmuntra privata alternativ. Vi vill få mer konkurrens. I Dagens Nyheter i dag kunde man läsa att konkurrens är oerhört stimulerande för effektiviteten och tillväxten. Då säger Allan Larsson: Detta är privatisering; usch, det vill vi inte ha. Att bekämpa byråkrati i all ära, det är bra, men det räcker inte för att sänka skatterna.

Genom att på detta sätt säga nej till alla förändringar av utgifterna visar Allan Larsson att han inte har någon strategi för hur det skall gå till. Därmed är hans ja-svar också fullständigt meningslöst. Det blir inte några skattesänkningar med den socialdemokratiska politiken. Detta kommer tyvärr att försämra välfärden för medborgarna i Sverige.

Anf. 110 Finansminister ALLAN LARSSON (s):

Herr talman! Det är värdefullt att vi får denna diskussion om skattekvoten. Det handlar om ett viktigt vägval inom politiken. Det innebär, såsom debatten nu förs från olika partiers sida, ett val mellan stora skattesänkningar eller en välfärd som omfattar alla, men som ger mest till den som bäst behöver det.

Ni i högeralliansen och galosch-högern har inlett en formlig tävlan om vem som kan utlova de största och snabbaste skattesänkningarna. Ena veckan lovar ni skattesänkningar på 30 miljarder kronor, nästa vecka kommer det uppgifter om 80–90 miljarder kronor för att ni skall kunna mäta er med galosch-högerns löften om skattesänkningar på ett par hundra miljarder kronor. I den tävlan och med den formeln kommer vi socialdemokrater inte att delta. Vi kommer på område efter område att stå upp för tryggheten, rättvisan och solidariteten.

Låt mig ge några exempel. I valet mellan stora skattesänkningar eller en god omsorg, hemma eller på dagis, för alla småbarn, står vi på barnens sida. Vi vill engagera alla goda krafter i barnomsorgen för att vidareutveckla den, hushålla med resurserna och förbättra pedagogiken. Barnen skall ha det bra på dagis, och föräldrarna skall känna trygghet för sina barn.

I valet mellan att utlova stora skattesänkningar eller att erbjuda ungdomarna Europas bästa utbildning står vi på ungdomarnas sida. Vi har en bra skola, men vi kan göra den mycket bättre. Regeringen ger nu skolan tydliga mål och en större handlingsfrihet, och vi räknar med att skolan därmed också skall kunna åstadkomma ännu bättre resultat.

I valet mellan att utlova stora skattesänkningar eller att ta vara på de medicinska framstegen och utveckla en vård som ger hälsa och ett längre liv, väljer vi hälsan och livet. Vi har en medicinsk forskning och en sjukvård av god kvalitet, men vi kan använda resurserna ännu bättre än i dag. Det pågår ett intressant utvecklingsarbete inom sjukvården, och vi vill stödja alla goda

krafter som vidareutvecklar verksamheten, så att vi får mer och bättre vård för varje skattekrona.

I valet mellan en stor allmän skattesänkning eller utbildning och rehabilitering som ger möjlighet att komma tillbaka till arbetet, väljer vi vägen till arbetet. Vi vet att det krävs stora insatser för att förhindra utslagning. Det behövs en rejäl förbättring av arbetsmiljön och en väl fungerande rehabilitering för dem som trots allt råkar ut för skador och sjukdomar. Vi vill engagera och stimulera alla som vill göra en insats för att förnya arbetslivet och bygga en väg tillbaka till arbete och gemenskap.

I valet mellan att utlova en allmän skattesänkning eller att erbjuda de gamla en trygg omsorg, står vi på det gamlas sida. Vi vet att det finns stora brister i äldreomsorgen, och vi vet att det finns stora och växande behov framöver. Vi satsar nu stort på en reform inom äldreomsorgen för att få kommuner och landsting att samverka på ett bättre sätt. De gamla har byggt upp Sverige, och de måste få en god omsorg.

I valet mellan att utlova en allmän skattesänkning eller att vidmakthålla ett rikt kulturliv, står vi på kulturens sida. Jag har blivit alltmer övertygad om hur viktigt det är med kultur i vid bemärkelse. Vi står nu inför ett skede av snabb internationalisering. Vi kommer att riva ned hinder för handel med varor och tjänster och skapa ökad frihet för arbete och pengar att röra sig över gränserna. När det ekonomiska livet blir alltmer internationaliserat, måste vi på andra områden förstärka och utveckla vår nationella identitet – språk, utbildning, forskning, kulturen, miljön och samhällsorganisationen.

I valet mellan att hävda ett starkt rättsväsende eller att utlova en allmän skattesänkning står vi på rättssäkerhetens sida. Också här finns stora behov, inte minst när det gäller att få större kraft i insatserna mot den ekonomiska brottsligheten.

Så ser för mig valsituationen ut på område efter område. Välfärdssamhället har alltjämt många brister. I ett kärvt statsfinansiellt läge kan vi inte utlova nya reformer som kräver ökade skatter. Vi skall ha en noggrann utgiftsprövning och åstadkomma en snabbare tillväxt i vår ekonomi. Det är grunderna för att vi skall kunna åstadkomma en god ekonomisk utveckling.

Vi socialdemokrater vill värna den solidaritet som är grunden för välfärdssamhället. Vi är samtidigt övertygade om att vi med de nuvarande resurserna för välfärden kan göra stora framsteg. Vi vill därför på alla dessa områden ta vara på de goda krafter som är beredda att utveckla verksamheten i nya banor.

Vi vill skapa en ökad handlingsfrihet och en mångfald för att därmed ge möjlighet att tillgodose växande behov. Ni inom högeralliansen har gjort ert val. Ni har utlovat stora skattesänkningar. Vi har också gjort vårt val, och här syns nu gränslinjerna tydligt. Vi kan redovisa alternativen i debatten, och det är medborgarna i detta samhälle som till sist skall avgöra valet mellan dessa två alternativ.

Anf. 111 BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Mitt i all vulgärpropaganda lyser det ändå igenom att det inte blir några skattesänkningar så länge socialdemokraterna har chans att bestämma i Sverige. Det är ett klart besked, och det är inte oväntat. Men

det är enligt min mening ändå tragiskt att se hur finansministern, som jag tror egentligen har insikt om problemställningarna och inser att man måste effektivisera offentlig verksamhet och skapa utrymme för skattesänkningar, genom valtaktikens krav, på grund av den socialistiska ideologins dogmer, tvingas stå här och försvara en omöjlig sak.

Hur ser det egentligen ut i dagens Sverige, det solidariska samhälle som socialdemokraterna säger sig vilja skapa? Vem i dagens socialistiska system – Allan Larsson – har råd att gå till Sofiahemmet eller kanske skaffa sig vård utomlands, om det blir kö till vårdinstanserna? Jo, det är den välbeställde. På grund av högskattesamhället och de offentliga politikerstyrda monopolen är det de vanliga människorna som blir utlämnade och står utan alternativ medan de välbeställda har handlingsmöjligheter. Ändå har Allan Larsson mage att kritisera de partier som vill bryta upp monopolen för att ge vanliga människor samma chans som ni endast låter välbeställda få. Det är dagens socialdemokratiska Sverige.

Det socialdemokratiska systemet kväver tillväxt och utnyttjar de resurser vi har mycket sämre. I varje undersökning av svensk offentlig sektor visar det sig att det utan tvivel finns mycket att göra i form av effektiviseringar och rationaliseringar.

Det finns också en stor skillnad i att vi av flera skäl vill dra ned på offentliga utgifter på ett sätt som vi anser vettigt, exempelvis en reducering av ersättningsnivån vid korttidssjukfrånvaro. Vi vill para detta med skattesänkningar, men ni drar bara ned och låter skatterna ligga kvar på en hög nivå.

Allan Larsson säger att de gamla måste få en god omsorg. Har Allan Larsson inte sett de inslag i Rapport i TV som visat hur många gamla har det i dag?

Rättssäkerheten behöver mer resurser, men uppenbarligen inte genom socialdemokratisk politik. Vi ser ju för närvarande effekten av den socialdemokratiska kriminalpolitiken, och den har inte lyckats särskilt väl.

Frågan kvarstår: Vill socialdemokraterna sänka skatten? Det formella svaret på frågan var ja. Det faktiska svaret i finansministerns andra inlägg var: Nej, det kommer vi aldrig att kunna göra. Vi skall fortsätta att kväva tillväxten och utnyttja resurserna sämre. Om ni nu vill sänka skatterna, hur skall ni då göra? Vilken strategi har ni? Vilka skatter skall sänkas?

Anf. 112 ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Så här dags på dagen kan man möjligen ursäkta att Allan Larsson tar till något slags anförande som måste ha varit skrivet för ett annat ändamål. Det visar möjligen intresset för dagen hos en socialdemokratisk finansminister. Det var ett tydligt valtal som Allan Larsson höll. Dess innebörd i klartext var precis det som Bo Lundgren sade, nämligen att socialdemokraterna inte vill sänka skatterna. Ni kommer aldrig att föreslå något sådant. Ni kommer alltid välja något annat.

Om jag skall vara alldeles uppriktig tror jag att precis den typen av resonemang kan man finna om man läser anföranden som Gunnar Sträng har hållit. Gunnar Sträng var finansminister för ganska länge sedan. Han försvarade år efter år och argumenterade aktivt för och genomförde höjda marginalskat-

ter. Argumenteringen var alltid av typen att man för in några kronor extra, och då kan man tillgodose angelägna sociala ändamål.

Det tog ganska många år innan socialdemokraterna förstod att denna argumentation var falsk. Jag hoppas att det kan komma socialdemokratiska politiker efter Allan Larsson som så småningom kommer att inse att även det resonemang som finansministern nu gav uttryck för faktiskt är falskt.

Den typen av skattepolitik som Allan Larsson förespråkar leder till att vi får mindre och mindre resurser i detta land och färre och sämre möjligheter just att föra en socialt medveten och ansvarsfull politik som kan avhjälpa de brister som finns i dagens Sverige. Detta är för oss i folkpartiet liberalerna det absolut viktigaste skälet till att vi lägger så stor tonvikt vid en ändrad ekonomisk politik med ett viktigt inslag av att vända den hittills förda skattepolitiken, så att skatterna börjar sänkas i stället för att ständigt höjas. Jag beklagar att finansministern inte tycks förstå detta. Jag beklagar honom ännu mera om han förstår men ändå tvingas föra fram argument av den typ som han nu gjorde.

Jag vill ta upp ett av de exempel finansministern nämnde. Det handlade om att öka möjligheterna för människornas rehabilitering vid arbetsskador. Regeringen aviserade i januari en förändring i arbetsskadeförsäkringen som enligt en rad utredningar aktivt skulle medverka till att förbättra möjligheterna till rehabilitering. Propositionen mötte motstånd från Landsorganisationen och, tror jag, även från TCO, och den har nu stoppats.

Jag undrar om inte Allan Larsson som en pendang till satsningen på rehabiliteringen kunde säga att förslag till förändringar i arbetsskadeförsäkringen skall komma om någon vecka eller så. Det skulle vara för att genomföra något som är bra även för de syften som Allan Larsson säger sig vilja uppnå.

Anf. 113 Finansminister ALLAN LARSSON (s):

Herr talman! Jag var för en tid sedan i USA. Taxichauffören som körde mig till hotellet berättade om sin arbetssituation och sina villkor. Han hade inte råd med att vara försäkrad. Skulle han behöva sjukvård, hade han inget att betala med.

Jag läste samtidigt en intervju med en amerikansk forskare som berättade om sin mamma som hade brutit benet. Mamman var försäkrad, men försäkringen täckte inte kostnaderna. Så man fick lägga ut 1 600 kr. per dag för att klara sjukvårdskostnaderna. För två månader blev det 100 000 kr. Forskaren sade att där gick hans barns universitetsutbildning åt skogen. Han hade inte råd, för nu var sparpengarna slut.

Visst är skatterna lägre i USA. Men är det valfrihet som ligger i det? Jag tycker att det finns anledning att jämföra och se vad systemen faktiskt betyder för den enskilde i form av risker och trygghet. Bo Lundgren och Anne Wibble tillmäter skattekvoten den helt avgörande betydelsen för den ekonomins utveckling. Låt mig få peka på att Storbritannien är det land inom EG som har den lägsta skattekvoten. Men det är också det land som just nu har den sämsta ekonomiska utvecklingen. Jag skulle vilja höra Bo Lundgren förklara sambandet mellan dessa saker.

Ni gör återigen precis samma misstag som ni alltid har gjort. Ni koncentre-

rar er på skattesidan. Men det är faktiskt på utgiftssidan som det avgörs om skattekvoten kan gå ned. Vi socialdemokrater har faktiskt visat sedan 1982 att vi kan sänka utgiftskvoten. Den har sjunkit från 67 till 62 %. När ni hade möjligheten höjde ni i stället utgiftskvoten från 52 till 67 %, utan att ha den ordentligt finansierad.

Jag läste för en tid sedan ett refererat från moderaternas stämma. Där finns ett uttalande som jag skulle vilja att Bo Lundgren kommenterar: "Om moderaterna föreslår skattesänkningar, stora skattesänkningar, utan att samtidigt våga ifrågasätta den generella välfärdspolitiken, då finns det tre sätt att fixa det här. Det ena är inflationen, det andra är budgetunderskottet och det tredje är upplåning. Visst, så kan man göra, så gjorde man under de borgerliga åren." Det var ett av ombuden på partistämman, Arne Borg, som sade detta. Bo Lundgren, tala om hur ni skall fixa det här!

Sedan vill jag ställa en fråga till Anne Wibble. Bengt Westerberg skrev följande i Svenska Dagbladet förra sommaren: "Det moderata budskapet blir allt tydligare och alltmer oroande. De offentliga insatserna, dvs. välfärdsstaten skall minskas, skatterna sänkas kraftigt och människor i ökad utsträckning själva betala för välfärden– – – Detta är för folkpartiet en oacceptabel politik. Vi liberaler kommer aldrig att medverka till att den genomförs." Kan Anne Wibble förklara vad det är som har hänt sedan förra sommaren?

Anf. 114 BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Som i stort sett alltid talar finansministern inte om vad socialdemokraterna eventuellt vill göra. Jag förstår. Spåren av den kollaps ni har fört den svenska ekonomin till förskräcker väl.

Det finns ingen anledning att diskutera USA. Finansministerns erfarenheter och iakttagelser som sådana av det amerikanska systemet när det gäller sjukvården är säkert korrekta. Men det finns ingen som föreslår ett sådant system i Sverige. Nej, mig veterligt finns det inget parti som gör det. Vi moderater föreslår att man skall ersätta de pengar som i dag går via skatten rakt till politikernas händer med ett försäkringssystem som patienten kan styra. Det gäller att öka patientens inflytande med samma gemensamma finansiering i förhållande till inkomst men med samma skydd oavsett inkomst som för närvarande. Den valfrihet som ni förnekar vanliga människor ger ni till de välbeställda. Det finns ingen anledning att diskutera det systemet.

Finansministern talar om att det är ett misstag att börja med skattesänkningar. Man skall börja på utgiftssidan. De sakerna hänger samman. En sak är klar: Har man ingen ambition eller inga mål beträffande skattesänkningar, blir det aldrig några sådana.

Den viktigaste uppgiften för en ny regering är att se till att målmedvetet skapa utrymme för att successivt sänka skatteuttaget för en ökad valfrihet och förbättrad ekonomi. Det går med hjälp av rationaliseringar i den offentliga sektorn, med hjälp av ökad risktagning – som socialdemokraterna nu själva indirekt föreslår genom minskad ersättning i sjukförsäkringen – och med hjälp av tillväxt – som finansministern själv har sagt i interpellationssvaret. Det gäller att kraftfullt skapa detta utrymme. Det har vi för avsikt att

göra – för att kunna genomföra de skattesänkningar vi är beredda att genomföra och de målsättningar vi har för den kommande fem- och tioårsperioden.

Finansministern ställde en fråga till mig angående ett citat från vår partistämma. Det är intressant att jag skall få kommentera det. Jag gjorde det på partistämman. Om skattetrycket skall sänkas till 40–45-procentsnivå över en 10- till 15-årsperiod i Sverige, finns det inget som helst behov av att förändra inriktningen av den solidariska finansieringen av de välfärdssystem vi har, annat än att man då får en effektivisering med hjälp av konkurrens och produktion och en hel del andra åtgärder i form av självrisker. Det generella systemet kan mycket väl vara kvar. Skulle man gå längre och sänka skattetrycket till en nivå på 25–30 % krävs större ingrepp. Men det finns inget parti som har förordat det. Att tala om det är som att slåss mot väderkvarnar likt Don Quijote. Det tycker jag är litet onödigt, men signifikativt för socialdemokraterna för närvarande.

Det är, som finansministern sade, möjligt för medborgarna att välja i höst mellan finansministerns ambitioner att icke sänka skatten samt att bibehålla de tröga system som urholkar välfärden på sikt och det dynamiska samhälle som Anne Wibble och jag står för. Våra partiet vill i samverkan skapa ökad tillväxt och bättre resursutnyttjande. Det valet är klart.

Anf. 115 ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Jag skall gärna svara på Allan Larssons fråga i anslutning till ett citat av Bengt Westerberg. Jag är glad över att Bengt Westerbergs artiklar röner sådan bred uppskattning även hos andra än folkpartister. Svaret är mycket enkelt. Det program som vi har beskrivit i Ny start för Sverige innehåller skattesänkningar som totalt ansluter till vad vi har sagt från folkpartiet liberalernas sida under många år. Vår inriktning är att komma ned till ett skattetryck på 50 %. Det har såvitt jag vet socialdemokratiska politiker inkl. statsministern också sagt. Det är egentligen inte så märkvärdigt.

Den stora skillnaden mellan det program som vi och moderaterna har presenterat, Ny start för Sverige, och det Allan Larsson försöker tala för, är att vi har en strategi för hur vi skall nå detta mål och faktiskt börja röra oss nedåt i fråga om skattetryck. Allan Larsson har ingen strategi alls. Det framgår också av att han när han blir trängd börjar prata om någonting som är fullständigt irrelevant, nämligen amerikansk sjukvård eller någon annan företeelse i utlandet. Vi skall väl ändå inte apa efter allting i utlandet. Vi har många bra inslag i svenskt samhällsliv och svensk politik, som vi inte alls har anledning att ge upp. En av de komponenterna finns mycket starkt markerad i vårt program Ny start för Sverige. Det är den solidariska finansieringen av våra socialförsäkringssystem. Den gör att det system som vi har i Sverige i allra högsta grad skiljer sig från dem som finns i andra länder. Det har i varje fall inte vi tänkt att ändra på.

Jag vill ta upp en sak som Allan Larsson nämnde i sitt interpellationssvar, som jag tror har en viss betydelse för verkligheten, nämligen detta med internationaliseringen och anpassningen till EG. Allan Larsson sade i svaret att länderna i EG så att säga rör sig mot mitten i fråga om skattetryck, både nedifrån och uppifrån. Det är förmodligen sant. Men om Allan Larsson därmed tror att Sverige kan vänta ut en sådan utveckling utomlands, då tar han

tyvärr mycket grundligt miste. Långt innan dessa andra länder i den europeiska gemenskapen ens har kommit i närheten av dagens skattetryck i Sverige, har vårt välstånd krympt katastrofalt. Jag vill i detta sista inlägg varna Allan Larsson för att tro att Sveriges problem på detta sätt skulle kunna lösas genom att omvärlden anpassar sig till något slags svensk lagomnivå.

Jag tvingas konstatera det som många har gjort förut, nämligen att en socialdemokratisk politik inte innebär någonting annat än fortsatt mycket högt skattetryck, sannolikt stigande sådant. Jag hoppas sannerligen att ni inte skall få möjlighet att förverkliga den.

Anf. 116 Finansminister ALLAN LARSSON (s):

Herr talman! Vi har visat i praktiken att vi har kunnat göra det som de borgerliga inte kunde göra under sina år när de hade chansen, nämligen att sänka utgiftstrycket. Vi har tagit ned det kraftfullt. Vi kommer att fortsätta att se till att de offentliga utgifternas andel av produktionen kan fortsätta minska. Men vi skall göra det i den takten att vi samtidigt kan klara våra skyldigheter mot de människor som särskilt behöver samhällets insatser.

Därför är sådana fall som det som redovisades i TV häromkvällen en ständigt påminnelse om att man inte skall gå ut med den typen av skattesänkningslöften som ni ger innan vi har resurser för att klara behoven för människor som verkligen behöver vår hjälp. Därför står jag upp för välfärden, för att människor skall kunna ha en god vård och omsorg här i landet. Det innebär att vi måste göra en noggrann avvägning. Jag ställer därför inte upp i er tävlan om vem som kan sänka skatterna mest. Den tävlingen får ni ha med Ian Wachtmeister, som uppenbarligen är svansen som styr högeralliansen.

Varför är det så besvärande med en utländsk jämförelse? Jag försökte bara visa på att det kanske ligger ett värde i det sätt på vilket vi har organiserat vår offentliga sektor, vårt försäkringssystem och vår sjukvård. På samma sätt som ni gärna vill jämföra skattetryck kan det vara bra att se vad som är skillnaderna i sätten att åstadkomma detta och hur det faktiskt påverkar människor i deras vardag.

Jag tycker också att det kunde vara intressant om Anne Wibble och Bo Lundgren svarade på den fråga jag ställde, om det land som har det lägsta skattetrycket i EG och också den sämsta tillväxten. När ni tillmäter skattekvot och skattetryck den avgörande betydelsen för ekonomiska framsteg kan det vara intressant att få veta varför det inte fungerar i Storbritannien.

Talmannen anmälde att Bo Lundgren och Anne Wibble anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Överläggningen var härmed avslutad.

Ajournering

Kammaren beslöt kl. 18.56 på förslag av talmannen att ajournera förhandlingarna under cirka tio minuter.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 19.06.

16 § Svar på interpellation 1990/91:186 och fråga 1990/91:557 om den fjällnära skogen

Anf. 117 Jordbruksminister MATS HELLSTRÖM (s):

Herr talman! Karin Israelsson har frågat mig om regeringen är beredd att justera den nu föreslagna gränsen för fjällnära skog till den ursprungliga skogsodlingsgränsen. Åsa Domeij har frågat mig om det är regeringens avsikt att utvidga området som klassas som fjällnära skog i förhållande till vad som låg ovanför domänverkets tidigare skogsodlingsgräns. Jag besvarar interpellationen och frågan i ett sammanhang.

Höstens beslut om de fjällnära skogarna är ett uttryck för den vikt vi fäster vid de olika värden som dessa skogar rymmer. De kärva klimatiska förhållandena ställer särskilda krav på skogsbruket. Ett schablonmässigt skogsbruk kan hota den långsiktiga skogsproduktionen och därmed riskera värdefulla sysselsättningstillfällen. Men den fjällnära skogen rymmer också naturvärden och väsentliga värden för rennäringen.

De nya bestämmelser som träder i kraft den 1 juli i år syftar till att skydda alla dessa intressen. De ställer nya och väsentliga krav på markägarna. Därför är det viktigt att gränsen för den fjällnära skogen definieras tydligt inför ikraftträdandet. I sitt yttrande över regeringens förslag fäste lagrådet stor vikt vid detta.

Den hittillsvarande bestämningen av gränsen för det fjällnära skogsområdet grundas på den skogsodlingsgräns som användes vid riksskogstaxeringen 1969. På statens mark är denna identisk med domänverkets tidigare tillämpade skogsodlingsgräns. Gränsdragningen på privat mark är schablonmässigt gjord och smärre justeringar behöver därför göras. Detta har betonats i regeringens proposition och också uppmärksammats av riksdagen.

Trots den korta tid som har stått till förfogande har skogsstyrelsen och berörda skogsvårdsstyrelser utfört ett omfattande kartläggningsarbete som underlag för regeringens beslut om gränsen för den fjällnära skogen. Utgångspunkten för detta arbete har varit att eventuella justeringar skall vara så små som möjligt. Företrädare för de olika intressena har haft möjlighet att framföra sina synpunkter både skriftligt och muntligt. Denna möjlighet har man också utnyttjat i stor utsträckning.

Det underlag som skogsstyrelsen överlämnade till regeringen innebar sådana justeringar att arealen fjällnära produktiv skogsmark skulle minska med sammanlagt drygt 70 000 hektar. Skogsvårdsstyrelsen hade föreslagit en minskning med närmare 90 000 hektar.

Med hänvisning till vad Karin Israelsson och Åsa Domeij har anfört i sina frågor kan jag nämna att skogsvårdsstyrelsens förslag för Sorsele kommun innebar en minskning av arealen med ca 1 000 hektar och förslaget i fråga om Kopparbergs län en minskning med ca 5 000 hektar.

Regeringens beslut om den fjällnära gränsen fattades i förra veckan. Beslutet innebär totalt sett att arealen fjällnära produktiv skogsmark blir oförändrad. Därtill kommer att vissa arealer kalfjäll och andra impediment som tidigare låg nedanför gränsen har flyttats ovanför gränsen. Regeringens beslut är därmed helt i riksdagsbeslutets anda.

Jag är medveten om att den korta tid som har stått till förfogande för arbetet kan innebära att vissa ändringar behöver göras framöver när förhållandena kan studeras närmare. Men justeringarna får enligt min mening inte leda till att riksdagsbeslutet om fjällnära skog förfelas.

Då Karin Israelsson, som framställt interpellation 186, anmält att hon var förhindrad att närvara vid sammanträdet, medgav talmannen att Stina Eliasson fick delta i överläggningen i stället för interpellanten.

Anf. 118 STINA ELIASSON (c):

Herr talman! Jag ber att i Karin Israelssons ställe få tacka för svaret på interpellationen. Sedan den ställdes har en del viktiga saker inträffat, bl.a. att regeringens beslut är fattat.

Det är helt klart att när det första förslaget till skogsvårdsgräns med skydd för den fjällnära barrskogen presenterades uppstod oro. I mitt hemlän, Jämtlands län, visades att stora ytor produktiv skogsmark skulle undantas från avverkning, detta trots att riksdagens beslut, som vi uppfattade det, skulle innebära endast små justeringar.

Följden av detta blev att många skogsägare ansåg att de borde i förtid avverka sin skog, eftersom denna möjlighet inte skulle gälla om den föreslagna nya skogsvårdsgränsen skulle fastläggas. För Sorsele kommun innebar förslaget en ytterligare utarmning av en krympande näring i en kommun som drabbas av regeringens dåliga regionalpolitik, där inlandsbanans indragning är bara en del.

Vad som uppstod sedan beslutet fattats är en omfattande byråkrati för de myndigheter som skall handha skogsnäringens intressen. Det är få verksamheter i dessa trakter som är så omgärdade av regler och förordningar som denna näring. För närvarande avvecklar inte bara domänverket sin verksamhet. Det gäller även många privata skogsföretag. Det finns en stor rädsla för att Norrlands inland blir en koloni där skogsmaskiner tas från kusten för avverkning. Vi är på återgång till kolonistadiet. Utsugningen fortsätter. Det vore på sin plats att i stället uppmuntra skogsnäringen i dessa trakter. Varför inte undanta den verksamheten från kravet på vinster, som medför en avveckling med svåra konsekvenser för hela näringen.

Det gäller sågverk, transporter och hela den yrkeskunniga skogsarbetarkåren. Läget är allvarligt.

Trots detta är jag väl medveten om att det förslag som nu lagts fram inte kan upphävas. Det är dock löftesrikt att ministern lovar att vid behov rätta till de fel som kanske blivit följden av en felaktigt dragen gräns.

Naturligtvis är även vi från centerpartiet rädda om de fjällnära skogarna, men det finns redan enormt stora områden som är skyddade från avverkning och nyttjande. Av den anledningen borde vårt samhälle ha råd att ge en erkänsla tillbaka för detta. Låt det regionalpolitiska stödet gå tillbaka i form

av särskilt stöd till skogsverksamheten. Det är en basnäring, som måste få finnas kvar. Jordbruket är ju snart helt utplånat från dessa trakter.

När nu regler och förordningar skall utformas vill jag bara påpeka behovet av så enkla och tydliga regler som möjligt. För dem som bor i dessa områden och är beroende av sin skog är det självklart att de sköter sin skog med omtanke. Därför borde regeringen kunna lita på den enskildes ansvar. Vi säger nej till en utökad byråkrati runt skogsbruket.

Anf. 119 ÅSA DOMEIJ (mp):

Herr talman! Jag vill tacka jordbruksministern för svaret. Man skulle kunna säga bättre sent än aldrig, det har ju dröjt litet att få svar på den här frågan. Det kanske beror på att frågan är litet knepig. Stina Eliasson är t.ex. litet orolig för att man inte kommer att kunna avverka tillräckligt mycket, medan jag är orolig för att det kanske kommer att avverkas för mycket.

De fjällnära skogarna är en av de allra viktigaste naturvårdsfrågorna. Dels handlar det om att vi i framtiden också vill ha skog i områden där klimatet är ganska besvärligt, dels handlar det om ansvaret för hotade arter. Sverige har ju skrivit på Bernkonventionen, som syftar till att skydda hotade arters livsmiljö. Det gjorde Sverige redan 1983.

I dessa områden finns i många fall en hel del arter kvar som i andra delar av landet har slagits ut på grund av ett alltför intensivt skogsbruk.

När regeringen lade fram sin proposition var vi från miljöpartiets sida ganska kritiska. Vi menade att förslagen skulle leda till mer byråkrati utan att skyddet egentligen skulle förstärkas så mycket.

Men jag tycker ändå att det är viktigt vad som kommer att klassas som fjällnära skog i framtiden, t.ex. med tanke på de skärpningar som kanske kan krävas längre fram.

Bakgrunden till min fråga var uppgifter om att det var oenighet mellan skogsvårdsstyrelsen i Kopparbergs län å den ena sidan och skogsstyrelsen och domänverket å den andra om hur mycket mark som skulle klassas som fjällnära skog. Skogsvårdsstyrelsen ville, enligt de uppgifter jag fick, skydda mer skog som fjällnära skog i Kopparbergs län.

Sedan undrade jag i min fråga hur regeringen skulle hantera detta. Nu har tydligen regeringen, enligt ministern, fattat beslut förra veckan. Jag har inte sett regeringsbeslutet, det kan jag säga redan här, men vad jag förstår rör det sig om en kompromiss, där regeringen har lagt sig någonstans mellan skogsvårdsstyrelsen och skogsstyrelsen. Mats Hellström skakar på huvudet, och han får snart chansen att komma fram och svara. I interpellationssvaret kan man däremot inte utläsa vad som kommer att hända när det gäller Kopparbergs län. Därför skulle jag vilja ha litet tydligare besked om hur det kommer att bli.

Kommer den mark som klassas som fjällnära skog i Kopparbergs län att minska eller inte? Jag skulle vilja veta om regeringen följer skogsvårdsstyrelsens förslag.

Sedan skulle jag vilja säga en annan sak om detta som jag tror att man inte tänker på så många gånger. Det är nämligen faktiskt regionalpolitiskt viktigt att skydda den fjällnära skogen och att bli av med de storskaliga skogsbruksmetoderna i det här området. Problemen blev egentligen inte aktuella förrän

domänverket började avverka i områden med svårare klimat med rätt så storskaliga och intensiva metoder. Det finns faktiskt en risk för att det blir ett köpmotstånd mot svenska skogsprodukter i utlandet. Det finns tendenser till detta redan i dag, och det köpmotståndet kan riskera att även slå ut det småskaliga och naturvårdsanpassade skogsbruket i dessa trakter. För visst finns det möjligheter till skogsbruk, t.ex. av enskilda markägare som kan försörja sågverken i inlandet. Nu inriktas skogsbruket i dessa trakter mycket på att försörja massaindustrin vid kusten.

Vi har kunnat se hur det gått för eskimåerna. När andra gick in med storskaliga metoder och jagade säl för fullt ledde det till en intensiv kampanj mot säljakten, som till slut kom att drabba även eskimåerna, som bedrev en jakt som inte alls var skadlig för sälbeståndet på sikt.

Anf. 120 ANDERS CASTBERGER (fp):

Herr talman! Både interpellant och frågeställare tackar statsrådet för svaret, och det kan man ju göra. Men statsrådet balanserar mellan lokala markägarintressen och naturvårdsintressen. Alla intressen skall skyddas, säger Mats Hellström i ett försök att smyga in i porslinsbutiken.

De fjällnära barrskogarna har fått ett visst skydd genom riksdagsbeslutet i höstas, men skyddet är enligt vår uppfattning otillräckligt. Det verifierar statsrådet genom att deklarera att utgångspunkten för arbetet varit att eventuella justeringar skall vara så små som möjligt.

Självklart måste en gränsdragning ske i nära samverkan mellan lokala intressen och berörda skogsbrukare. Av interpellationen att döma tycks inte arbetet ha skett på så sätt.

Mats Hellström säger att företrädare för de olika intressena har haft möjlighet att framföra sina synpunkter både skriftligt och muntligt. Möjligheterna har utnyttjats i stor utsträckning, säger han. Det skulle möjligen kunna tyda på att många känner sig överkörda. Statsrådet borde kunna uttala ambitionen att enskilda skogsbrukare inte skall anslutas mot sin vilja.

Vid införande av skydd för den fjällnära skogen ligger det i sakens natur att markanvändningen försvåras. Men det går att göra något åt den saken. Domänverket kan t.ex. erbjuda ersättningsmark. Triangelbyten kan också ske mellan domänverket, bolag och enskilda, om domänverksmark skulle vara belägen långt bort från den ersättningsberättigade enskilde.

Vi har vidare för vår del föreslagit att särskild ersättning – en motsvarighet till Nola-stöd i odlingslandskapet – borde kunna utgå för frivilliga naturvårdsinsatser i skogsbruket. Det skulle kunna bli aktuellt just i detta fall. Socialdemokraterna har som bekant inte velat ta till vara denna möjlighet, och därmed hamnar de lätt i en konfliktfylld situation.

Även staten måste såsom markägare ta ett vidgat ansvar för naturvården och bevarandeintressena inom den fjällnära skogen. Det är angeläget att få stora sammanhängande områden som skyddas mot avverkning. Därför kan statlig mark som är av värde för naturvården inom fjällnära skog överföras från domänverket till naturvårdsfonden. Därmed skulle skogsmark av stort värde för naturvården få ett varaktigt skydd. Den mark som på detta sätt överförs till naturvårdsfonden skall enligt vår mening ske utan ersättning mellan statens olika konton. I samband med behandlingen av näringsutskot-

tets förslag om bolagisering av statliga företag beslöt faktiskt riksdagen häromdagen att göra ett uttalande och anmodar regeringen – bl.a. efter förslag från folkpartiet liberalerna – att pröva frågan. Min fråga till jordbruksministern blir självklar: När avser regeringen att återkomma med ett förslag i enlighet med detta?

Till sist, herr talman, vill jag säga att debatten hittills har förts utan att hänsyn har tagits till en annan mycket viktig fråga som hör nära samman med den vi har diskuterat. Jag tänker på rennäringen, en fråga som regeringen under lång tid har vanskött. Hur har regeringen avvägt rennäringens intressen i förra veckans beslut?

Anf. 121 Jordbruksminister MATS HELLSTRÖM (s):

Herr talman! Låt mig framföra en liten fundering om formen för den här debatten. Jag har besvarat en interpellation och en fråga som handlar om den tekniska justering som lagrådet har ansett att vi bör göra av gränsen för fjällnära skog, inför de nya regler som skall gälla från den 1 juli. Under arbetet med detta har man varit orolig på olika håll. Det var ursprunget till såväl Åsa Domeijs fråga som Karin Israelssons interpellation.

Regeringen har fattat sitt beslut, och det innebär att arealen fjällnära, produktiv skogsmark är oförändrad, ja den har t.o.m. ökat något. Det är således inte fråga om någon minskning eller några kompromisser. I Kopparbergs län sker det faktiskt en ökning med 14 000 ha. På andra håll är det vissa minskningar. Det är fråga om tekniska justeringar, och det är vad denna debatt handlar om.

Jag är beredd att diskutera såväl eskimåernas förhållanden som inlandsbanan och bolagisering av statliga åtaganden i största allmänhet. Jag är också beredd att vid lämpligt tillfälle på nytt diskutera innehållet i de regler för fjällnära skogsskötsel som riksdagen har fattat beslut om. Den frågan har Anders Castberger tagit upp till debatt här och nu. Men, herr talman, den frågan hör inte hemma i den här debatten.

Anf. 122 STINA ELIASSON (c):

Herr talman! Det är alldeles riktigt som jordbruksministern säger, att det handlar om tekniska justeringar vad gäller gränser och annat. När jag begärde ordet för replik gjorde jag det närmast för att tala om för Åsa Domeij att det inte stämmer att Karin Israelsson och jag, som har påtagit mig hennes uppgift i dag, är mest oroliga för att man inte skall kunna avverka nog mycket. Det tyckte jag att jag gav belägg för i mitt första anförande. De biologiska förutsättningarna för skogsbruket är ju vad vi vill utgå från. Jag betonar att just de privata skogsägarna, som bor, lever och verkar i dessa områden, har goda kunskaper på detta område. De har i alla tider rättat sig efter de biologiska förutsättningarna.

Det har förekommit stor oro beträffande gränsdragningarna. Skogsstyrelserna ute i länen har ansett att det fattade riksdagsbeslutet är för luddigt. När man satte sig ned för att lokalt upprätta dessa gränser, så tyckte man att dessa gränser inte hade någon verklighetsanknytning. I den landsända där jag bor har man försökt göra det bästa möjliga av situationen och rättat sig efter de biologiska förutsättningarna. Men riktigt nöjd är man inte.

Det är på sätt och vis fel att föra den här debatten i dag, eftersom man inte vet hur regeringsbeslutet ser ut. I varje fall vet inte jag det. Det hela har blivit litet snett av den anledningen.

Många har tyckt att den tid man hade på sig för att yttra sig kring dessa frågor var väl kort. I en kommun i Jämtland sade någon att man bara hade tre dagar på sig. Men man ansträngde sig och gjorde sitt bästa därför att frågan hade så oerhört stor betydelse.

Anf. 123 ÅSA DOMEIJ (mp):

Herr talman! Jag uppfattade jordbruksministerns svar som att det i detta fall inte hade skett någon kompromiss i Kopparbergs län och att den mark som klassas som fjällnära skog inte har minskat utan snarare ökat något. Jag får väl läsa regeringens förslag och se om det stämmer.

Jag vet inte riktigt vad Stina Eliasson och Karin Israelsson är mest oroliga för. I Karin Israelssons interpellation är hela utgångspunkten en oro för att alltför mycket mark skall komma att klassas som fjällnära skog. Det är självklart. Lika självklart är det att centern tyvärr har medverkat till ett sämre beslut ur naturvårdssynpunkt jämfört med de löften som samtliga partier gav före valet.

Anf. 124 ANDERS CASTBERGER (fp):

Herr talman! Frågan om den tekniska ordningen har statsrådet själv givit den inramning som självfallet är nödvändig. Jag kommenterade också jordbruksministerns svar och ställde korta och kompletterande frågor. Jag avstod mycket medvetet från långa pläderingar. Men vill man inte svara på frågor som är viktiga i sammanhanget, kan man naturligtvis alltid skylla på att det är fredagskväll och långt lidet på aftonen. Det skulle trots allt inte vara helt omöjligt för statsrådet att komma närmare ett svar på de frågor som jag ställde med anledning av den tekniska hanteringen och till följd av de svar som gavs på interpellationen och frågan.

Låt mig begränsa mig till en enda fråga, som jag alltså upprepar. Jag skall inte reta upp statsrådet med att trampa på ömma tår om hur saken tidigare har skötts. Hur har regeringen avvägt rennäringens intressen i förra veckans beslut? De grannlaga uppgifter som regeringen har när det gäller att fastställa saker och ting på detta område innebär att man också tar ett vidgat ansvar. Jag är väl medveten om att det inte är lätt. Men vad det handlar om är att också beakta ett intresse som inte tidigare har beaktats i någon större utsträckning. Därför är frågan väl motiverad.

Anf. 125 STINA ELIASSON (c):

Herr talman! Som Åsa Domeij helt riktigt påpekade är det inte jag som har väckt interpellationen. Det är väl inte meningen att vi skall medverka till att ta bort försörjningsmöjligheterna för människor som bor i dessa trakter. Både Karin Israelsson och jag lever i den verklighet som avspeglar sig i interpellationen. Även om det ligger helt utanför interpellationen vill jag tala om för Åsa Domeij att jag är den som i åratal har kämpat för att också svenska kyrkan skall sköta sitt skogsbruk på ett biologiskt och ekologiskt riktigt sätt. Det fick jag utstå mycket kritik för i början, men nu är man på alla håll ense

om den saken. Det kan kanske vara till någon tröst för Åsa Domeij att få veta det.

Anf. 126 ÅSA DOMEIJ (mp):

Herr talman! Jag hade egentligen inte tänkt föra någon debatt i dag med centern om fjällnära skog, utan den här debatten började med att jag konstaterade att mitt frågesvar kanske hade dröjt därför att frågan är knepig. Man kan både ha centerns utgångspunkt, där man framför allt vill skydda markägarna, och den miljöpartistiska utgångspunkten. Det är dock mycket positivt att Stina Eliasson har jobbat aktivt med att förbättra skogsskötseln i kyrkans regi. Det är mycket bra eftersom kyrkan verkligen inte har drivit ett särskilt naturvårdsanpassat skogsbruk. Jag kan bara hoppas att Stina Eliasson i fortsättningen inom centern jobbar för en bättre centerpartistisk naturvårdspolitik.

Talmannen anmälde att Stina Eliasson anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Överläggningen var härmed avslutad.

17 § Svar på interpellation 1990/91:181 om fisket i ett EES-avtal

Anf. 127 Jordbruksminister MATS HELLSTRÖM (s):

Herr talman! Jens Eriksson har med anledning av det pågående arbetet med ett EES-avtal frågat om besked kan ges att Sverige inte byter bort fiskerättigheter i svensk zon mot något annat än fiskerättigheter.

Jens Eriksson har även frågat om besked kan lämnas att Sverige avvisar joint-stock-management-systemet intill dess förhandlingar om medlemskap i EG inleds.

När EES-förhandlingarna inleddes begärde EFTA-länderna fri varucirkulation inom EES-området för fisk- och fiskeprodukter i enlighet med de regler som nyligen beslutats inom EFTA. Detta har avvisats av EG som anfört att man i utbyte mot handelslättnader för fiskvaror kräver tillgång till EFTA-ländernas fiskevatten. En sådan koppling mellan handelslättnader och tillträde till fiskeresurser har EFTA-sidan i sin tur bestämt motsatt sig. Denna ståndpunkt bekräftades av samtliga EFTA-länders regeringschefer när de möttes i Wien så sent som för någon vecka sedan.

EES-förhandlingarna har nu kommit in i sitt slutskede. EG har trots detta ännu inte lämnat något formellt förhandlingsbud på fiskeriområdet, vilket kritiserats av EFTA-sidan. EFTA-ländernas krav på tillträde till EGs marknad och EGs krav på att i gengäld få tillträde till EFTA-ländernas fiskevatten kvarstår således, vilket innebär helt låsta positioner. I kommunikén från ministermötet den 13 maj 1991 slog EGs och EFTAs ministrar gemensamt fast fiskerisektorns betydelse för balansen i EES-avtalet.

När det gäller interpellationens andra delfråga, dvs. den rörande systemet med s.k. joint-stock-management eller ömsesidigt tillträde till varandras fiskezoner vid uppfiskandet av den egna zonens kvoter, så har detta system inte

varit föremål för någon diskussion mellan parterna i den pågående EES-förhandlingen. För övrigt har EGs upprepade försök att införa systemet i Östersjön avvisats såväl inom Fiskerikommissionen för Östersjön som i de bilaterala fiskekvotsförhandlingarna mellan Sverige och EG.

Anf. 128 JENS ERIKSSON (m):

Herr talman! Jag tackar jordbruksministern för svaret på min interpellation. Jag gör det därför att det hör till god ton och är sed i Sveriges riksdag att man gör så. Det skulle vara ohederligt att inte säga att jag är besviken över det svar jag har fått. Jag är besviken i dubbel bemärkelse.

För det första hade jag faktiskt räknat med att få svar från den minister som är ansvarig för förhandlingarna och till vilken jag hade ställt mina frågor. Men jag vet att regeringen har full rättighet att göra så här. Jag betraktar det dock som bristande respekt för en folkvald representant i Sveriges riksdag och även för fiskerinäringen. För det andra är jag besviken över att jordbruksministern helt har undvikit att svara på mina frågor.

I ministerns svar finns inget annat än det jag kunnat läsa i tidningarna eller fått kännedom om på annat sätt genom de kontakter jag faktiskt har. Det är en kortfattad sammanställning över vad som har varit. Jag har inte fått veta regeringens inställning när det gäller att byta bort fiskerättigheter mot annat än fiskerättigheter när det gäller att låta EGs fiskeflottor dra in på våra vatten och fiska sina kvoter där.

Med mina frågor avsåg jag att få veta regeringens policy när det gäller att slå vakt om de fisketillgångar vi har kvar. Jag har dystra erfarenheter av tidigare avtal. Det gäller EG-avtalet från 1972, det s.k. anpassningsavtalet 1986 och statsministerns undertecknande av EFTA-överenskommelsen 1989 för att nämna några exempel. De har sannerligen inte gagnat svenskt fiske.

Vi har inget mer att vare sig ge eller byta bort om vi inte får ett utbyte som gagnar svenskt fiske, och det vet Mats Hellström.

Häromdagen läste jag i en tidning att en representant för svenska regeringen har uttalat att det är orimligt att byta bort fiskerättigheter mot något annat än fiskerättigheter. Man talade då om Island. Gäller det också Sverige?

Utrikeshandelsministern svarade på min fråga här i kammaren den 16 maj när hon redogjorde för EES-förhandlingarna. Hon sade då: "När det gäller fisket vill jag än en gång säga att vi har en gemensam EFTA-position. Vi har sagt EG att vi inte anser att man kan byta tillträde mot resurser. Det är den position som vi intar."

Det var vad som gällde när EFTA-länderna var eniga och frågan avsåg Norge och Island.

För ett par dagar sedan läste jag i ett TT-meddelande att Sverige hade retat på sig norrmännen genom att föreslå att fiskefrågorna skulle lösas bilateralt. Om så sker gör det mig inte mindre orolig med tanke på den undfallenhet som regeringen har visat när det har gällt krav som har drabbat fisket.

Herr talman! Mina två frågor står obesvarade. De kan praktiskt taget besvaras med ja eller nej. Har jordbruksministern något svar att ge mig och Sveriges fiskerinäring, eller tvingas jag meddela att jordbruksministern och

därmed regeringen inte har en fast hållning och inte kan ge oss besked i denna för oss viktiga fråga?

Anf. 129 Jordbruksminister MATS HELLSTRÖM (s):

Herr talman! Jag får väl ändå säga att jag tycker att det är litet egendomligt, Jens Eriksson, att i det här sammanhanget hävda att man inte får svar. Det går att läsa innantill. Jens Eriksson säger att det inte finns något bestämt besked om kopplingen mellan handelslättnader och tillträde till fiskeresurser. Det är en viktig fråga för näringen. Ja, visst är det det. Det står i svaret. Svaret har varit tillgängligt en lång tid. En sådan koppling mellan handelslättnader och tillträde till fiskeresurser har EFTA-sidan i sin tur bestämt motsatt sig. Denna ståndpunkt bekräftades av samtliga EFTA-länders regeringschefer när de möttes i Wien så sent som för någon vecka sedan. Jag vet inte hur man skulle kunna ge ett mera kategoriskt svar.

I övrigt vill jag säga att det är givet att man skulle kunna gå längre i ett svar, om EG hade lagt ett bud. På den punkten tror jag att Jens Eriksson och jag är överens. Vi beklagar säkert båda att det inte ännu finns ett bud från EG-sidan. Det står också i svaret. Vi har kritiserat detta från EFTA. Vi tycker naturligtvis att det är besvärligt när vi befinner oss i slutskedet av en förhandling att EG ännu inte formellt har givit ett bud. När EG har gjort det kan man naturligtvis utveckla mera synpunkter på ett sådant bud. När det gäller de avgörande frågorna om koppling mellan handelslättnader och resurser står vi fast och säger nej. Det står i svaret. Den uppgift som Jens Eriksson tog fram om att Sverige skulle ha föreslagit bilaterala överläggningar känner jag inte alls till. Däremot vet jag att andra länder har gjort det, och det är tänkbart att det kommer att bli bilaterala överläggningar.

Den svenska regeringens helt avgörande utgångspunkt är att vi önskar bli medlemmar av EG. Den för oss i särklass viktigaste frågan är att se till att vi i en EG-förhandling kan ge de svenska fiskarna så bra möjligheter som över huvud taget är tänkbart, att som EG-medlemmar få en permanent god fiskeresurs. Den avgörande frågan för oss är att se till att svenskt fiske på lång sikt, inom ramen för ett medlemskap i EG, skall ha en bra fiskeresurs. Det är den för oss och – det är jag övertygad om – också för SFR viktigaste frågan. Jag är glad över att vår dialog och våra kontakter med SFR är betydligt mera positiva än vad som kom till uttryck i Jens Erikssons i mitt tycke litet väl sura kommentar.

Anf. 130 JENS ERIKSSON (m):

Herr talman! Det är inga sura kommentarer, Mats Hellström, utan det är min oro inför svenskt fiskes framtid som sätter sina spår i den här debatten.

Det här är en oerhört viktig del för det svenska fisket, eftersom vi behöver besked för vår planering för framtiden. Det ingav mig också oro att Mats Hellström ville ta bort fiskerilånen. Planerar Mats Hellström något speciellt i fråga om det svenska fisket? Många faktorer pekar åt det hållet, och det inger mig osäkerhet.

Inom EFTA är man enig, men kan Sverige ställa sig bakom detta, även om det gäller ett bilateralt avtal med EG?

Jag är glad för att Mats Hellström är beredd att göra vad som är möjligt för att hjälpa det svenska fisket.

Vi har ju egentligen gått in i ett system som innebär att vi byter fiskerättigheter mot annat; det gjorde vi i anpassningsavtalet 1986.

Vad sedan gäller Norges anklagelser mot Sverige står detta i ett TT-meddelande. Jag har det kvar, så Mats Hellström kan få det av mig om han så skulle önska.

Anf. 131 Jordbruksminister MATS HELLSTRÖM (s):

Herr talman! I fråga om den sista punkten tror jag att Jens Eriksson refererar till synpunkter som lär ha framförts från Norges sida efter en kommentar av utrikeshandelsministern om att Island hade en särposition inom EFTA. Jag tror att det är vad diskussionen gick tillbaka på. Det är väl en naturlig sak att uttrycka sig som utrikeshandelsministern gjorde i det sammanhanget.

Jag återkommer till det som är det för oss helt avgörande. Jag tror och är t.o.m. övertygad om att Jens Eriksson och jag är helt överens på den punkten. Vi avser att bli medlemmar i EG. De steg vi nu tar, vårt arbete inom ramen för EES-förhandlingarna, har ju också som syfte att se till att vi på fiskeområdet som EG-medlemmar skall kunna ge de svenska fiskarna en så stark fiskeresurs som möjligt att permament fiska utifrån. Det är utgångspunkten för mig i den här förhandlingen, och det är utgångspunkten för hela regeringen. Av de kontakter vi har haft med SFR har jag förstått att denna synpunkt även delas av SFR. Det vore ju annars konstigt, eftersom det handlar om det svenska fiskets långsiktiga framtid och överlevnad.

Anf. 132 JENS ERIKSSON (m):

Herr talman! Även jag tror att vi kan få ett bra resultat som medlemmar i EG under förutsättning att förhandlingarna sköts på rätt sätt. Vi har fiskevatten, och vi har fisktillgångar som gör att vi egentligen skulle kunna försörja den flotta vi har i dag och hålla den sysselsatt. Om vi får ut de rättigheterna och möjligheterna vid ett medlemskap i EG tvivlar jag inte på att vi kommer att klara svenskt fiske.

Jag är däremot rädd för att vi säljer ut oss innan vi når fram till ett medlemskap i EG. Vi kommer ju att avreglera på väldigt många områden inom ramen för EFTA, och detta förtar en hel del av de förhandlingsmöjligheter vi har när vi så småningom skall bli medlemmar i EG. Det skapar också oro på grund av att vi har avreglerat när vi går in i EG, medan man i EG-länderna har kvar en hel del av sitt stöd till fisket. Ett medlemskap i EG kommer dessutom enligt min mening att lyfta upp det svenska fisket och ge det större möjligheter än dem Mats Hellström och hans regering har skapat för Sverige genom att underteckna EFTA-avtalet i Oslo 1989.

Anf. 133 Jordbruksminister MATS HELLSTRÖM (s):

Herr talman! Jag tycker nog att Jens Eriksson är perspektivlös i fråga om den sista punkten. Sverige är nog ändå för närvarande ett av de få länder där fisket inte befinner sig i kris. Det skall vi vara glada för. Man har i Norge haft utomordentliga svårigheter genom de katastrofala följderna av försvinnan-

det av torsken och loddan. Island har av och till mycket stora svårigheter. Inom EG uppträder permanenta krisfenomen genom att man har ont om vatten och ont om fisk. Det pågår ju som bekant också inom EG stora kampanjer för skrotning av fartyg.

Vi har en gynnsam situation, Jens Eriksson. Detta beror till en del på att omständigheterna har varit positiva för oss. Jag vill också säga att regeringens eget förhandlingsarbete har spelat in. Tack vare detta har vi nu en i förhållande till andra länder god fiskeresurs. Det har vi fått bl.a. genom förhandlingar med Sovjetunionen om den vita zonen. Detta har gjort det möjligt för oss både att hushålla med den resurs som torsken och laxen där utgör – detta är ett intresse som vi har gemensamt med Sovjet – och att på ett bra sätt kunna förhandla med EG om att svenska fiskare skall ges möjlighet att komma ut exempelvis i Nordsjön på kvoter som man inte alls hade tidigare.

Detta betyder också att vi inför en EG-förhandling har en fiskeresurs som för oss är viktig att värna om. Vi har heller ingen dålig utgångspunkt i en sådan förhandling. På den punkten tror jag i så fall att Jens Eriksson och jag har olika uppfattningar.

Talmannen anmälde att Jens Eriksson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Överläggningen var härmed avslutad.

18 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades

Konstitutionsutskottets betänkanden

1990/91:KU30 Granskning av statsrådens tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning

1990/91:KU43 Regeringens skrivelse med redogörelse för behandlingen av riksdagens skrivelser till regeringen

Försvarsutskottets betänkanden

1990/91:FöU9 Prövningsförfarandet vid ansökan om vapenfri tjänst

1990/91:FöU10 Sotningsverksamheten

1990/91:FöU12 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Jordbruksutskottets betänkande

1990/91:JoU26 Ändring i jordförvärvslagen m.m.

Näringsutskottets betänkanden

1990/91:NU37 Handel och tjänster på värdepappersmarknaden

1990/91:NU48 Verksamheten i Studsvikskoncernen, m.m.

19 § Kammaren åtskildes kl. 19.47.

Förhandlingarna leddes
av tredje vice talmannen från sammanträdets början t.o.m. 6 § anf. 8 (delvis),
av förste vice talmannen därefter t.o.m. beslutet om uppskjuten votering kl. 13.10 (s. 51),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. 9 § anf. 63 (delvis),
av förste vice talmannen därefter t.o.m. 12 § anf. 90 (delvis) och
av talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

STAFFAN HANSSON

/Gunborg Apelgren

Innehållsförteckning

Fredagen den 31 maj

1 § Anmälan om återtagande av plats i riksdagen 1
2 § Hänvisning av ärenden till utskott 1
3 § Förnyad bordläggning 1
4 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 30 maj 1
Lagutskottets betänkande LU37
Bostadsutskottets betänkande BoU15
5 § Uppskov med behandlingen av vissa ärenden 2
Socialutskottets betänkande SoU19
Beslut 2
6 § Flyktingpolitiken m.m. 3
Socialförsäkringsutskottets betänkande SfU14
Debatt
Gullan Lindblad (m)
Maria Leissner (fp)
Rune Backlund (c)
Jan-Olof Ragnarsson (v)
Ragnhild Pohanka (mp)
Maud Björnemalm (s)
Statsrådet Maj-Lis Lööw (s)
Sten Andersson i Malmö (m)
Förste vice talmannen (om debattreglerna)
Hans Göran Franck (s)
Berith Eriksson (v)
Sylvia Pettersson (s)
Beslut 49
Beslut om uppskjuten votering 51
7 § Invandring m.m. 51
Socialförsäkringsutskottets betänkande SfU13
Debatt
Gullan Lindblad (m)
Maria Leissner (fp)
Rune Backlund (c)
Jan-Olof Ragnarsson (v)
Ragnhild Pohanka (mp)
Statsrådet Maj-Lis Lööw (s)
Maud Björnemalm (s)
Berith Eriksson (v)
Beslut skulle fattas den 4 juni
8 § Svar på interpellation 1990/91:205 om polisväsendet i EG 72
Civilminister Bengt K Å Johansson (s)
Carl Frick (mp)

9 § Svar på interpellation 1990/91:204 om energipolitiken. 77
Industriminister Rune Molin (s)
Krister Skånberg (mp)
Lars Norberg (mp)
10 § Svar på interpellationerna 1990/91:176 och 190 om järnvägskommunikationerna i övre Norrland m.m. 85
Kommunikationsminister Georg Andersson (s)
Maggi Mikaelsson (v)
Ulla Orring (fp)
Rune Thorén (c)
11 § Svar på interpellation 1990/91:180 om de sociala konsekvenserna av en nedläggning av inlandsbanan 97
Kommunikationsminister Georg Andersson (s)
Stina Eliasson (c)
12 § Svar på interpellation 1990/91:202 om effekterna i Sverige av Tjernobylkatastrofen 102
Miljöminister Birgitta Dahl (s)
Förste vice talmannen (om sammanträdets fortsättning under kvällen)
Eva Goës (mp)
13 § Svar på interpellation 1990/91:191 om förhållandet mellan anställda och asylsökande på flyktingförläggningar. 109
Statsrådet Maj-Lis Lööw (s)
Maria Leissner (fp)
14 § Svar på interpellationerna 1990/91:192 och 199 om flyktingpolitiken. 114
Statsrådet Maj-Lis Lööw (s)
Maria Leissner (fp)
Ingrid Ronne-Björkqvist (fp)
15 § Svar på interpellation 1990/91:194 om sänkt skattetryck m.m. . . 122
Finansminister Allan Larsson (s)
Bo Lundgren (m)
Anne Wibble (fp)
Ajournering 133
Återupptagna förhandlingar 134
16 § Svar på interpellation 1990/91:186 och fråga 1990/91:557 om den fjällnära skogen 134
Jordbruksminister Mats Hellström (s)
Stina Eliasson (c)
Åsa Domeij (mp)
Anders Castberger (fp)
17 § Svar på interpellation 1990/91:181 om fisket i ett EES-avtal . . . 140
Jordbruksminister Mats Hellström (s)
Jens Eriksson (m)
18 § Bordläggning 144

gotab 98933, Stockholm 1991